

nomen & in altero spem salutis amittimus. Post hec conuiuatus Mahumeres, cum forte plus solito adhibuisset, vt sanguinē mero adderet, principes optimatesq; ciuitatis capros crudelis & sanguinari⁹ carnifex fœde miseretq; iugulari iussit. Rireluças qui apud imperatorem plurimum poterat, cæso ante oculos maiori filio, altero ad illicitos vsus referuato, securi percussus est: duo eius alij filij occiderant in bello. Isidorus cardinalis in eo tumultu caprus, cum veste murata non fuisset cognitus trecentis asperis sese redemit, id est genus pecuniæ admodum leuis. Multi & Veneti, & Genuenses, & Latinorum, alij gladio cæsi sunt, quidam multo redempti auro. Insignis hic annus fuit expugnatione Constantinopolitana, tam Christiano populo fœdus ac lugubris, q̃ Turcarum genti faustus lætusq; qui ab ortu saluatoris Christi secundus & quinquagesim⁹ supra milenum quadringentesimus cucurrit. Perenses verus colonia Genuensium, qui & Galatæ nuncupantur, cognita Byzantium clade, priusq; rogarentur, Mahumeti deditiōem fecere. Muri vr̃bis diruti, multorum bona contra fœdus direpta, fœminæque riq; ludibrio habiti.

An. ab
ortu do
mini
1452.
Cōstan
tinop. à
Turcis
capta.

De Mahumete in Hungariam ad Sais
vsq; flumen exercitum ducente, & ab Alba vulnere
sub papillam accepto turpiter refugiente.

Caput VIII.

CAlibassæ, qui ad eū diem non sine Mahumetis displicentiā vixerat, tanq̃ Constantino im-

peratori Turcarū consilia prodidisset, p̃ miseros cruciatus vita erepra, ingētes quas cumulauerat opes, exitio ei fuisse tradunt, & q̃ Amuratē dimisso imperio ex priuata vita reuocauit ad regnū. Auctus eius pecunia Mahumeres, tanto rex successu tumens, in Hungaros expeditionē parare cœpit, qua per triennium circiter instructa, accersitis ex omni regno proceribus, penetratis Thraciæ montibus, cū maximis atq; infestissimis copijs ad Saum vsq; flumē peruenit: centū quinquaginta millia hoīm in eius exercitu fuisse tradunt. Pleriq; tertiā partem huic numero subtraxere. Calixtus tertius, qui per idē tempus Romanā cathedrā fortitus erat, Ioannē cardinālē sancti angeli, cuius supra meminimus præstati virtute virū, qui Germanos in arma contineret, Turcarūq; compesceret imperum, ad eas partes legatū misit. Is promissa peccatorū indulgentiā, cunctis qui contra Turcas militare vellent, adiuuante Ioanne Capistrano, qui per idem tempus Hungaris euangelizabat, cruce signatorū haud paruum congregauit exercitum, non diuitū ac nobiliū, sed inopis atq; incompoti vulgi. Surdæ opulentum aures euangelio, nec diuinus sermo principibus auditus. Contenti præsentium rerum statu potentes, futurū Christi regnum non nisi morientes inquirunt: credula paupertas facile prædicatoribus obedit. Supra quadraginta millia, signum crucis accepere. Testa magis fide, quā ferro acies. Huniades quoq; non paruas copias in armis habuit. Appropinquabat spe plenus & incredibili superbia tumens Mahumeres, nec iam sibi vel montes, vel flumina obstare putabat, gloriari inter suos Hungariam iam p̃ene victam asse-

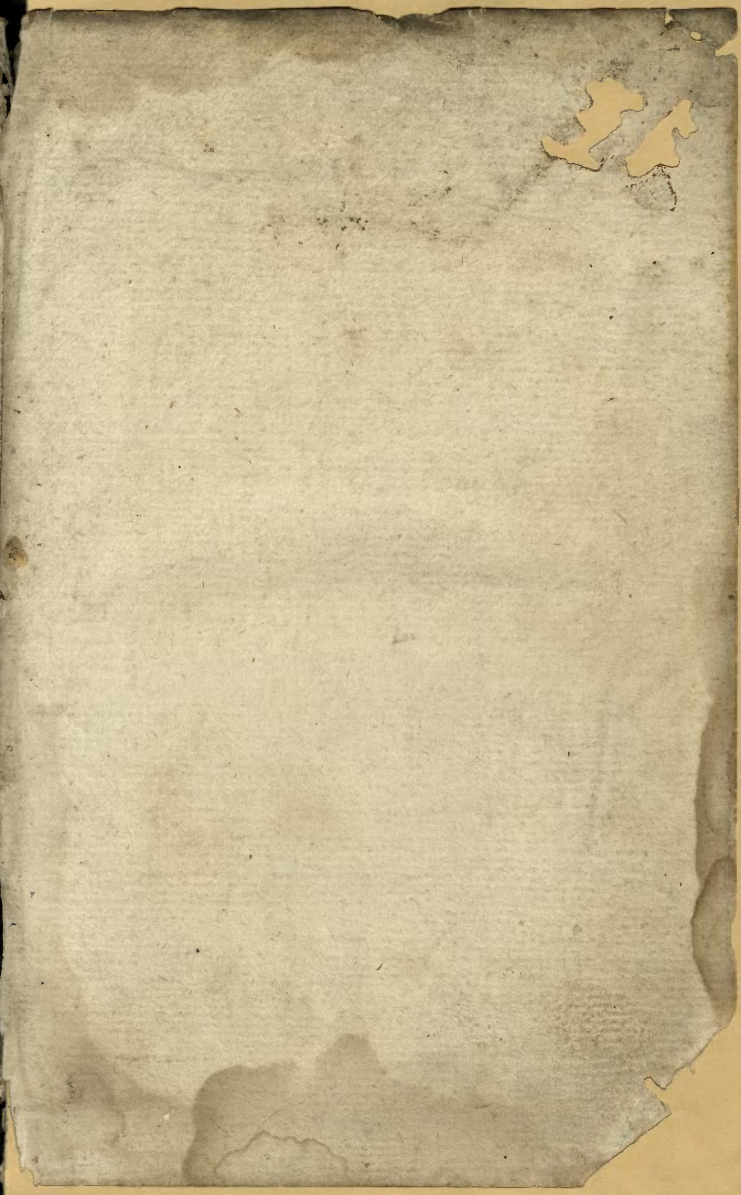
Exarctib;
C. 5. milia

DESCRIPCIO
EUROPE

243,

1349

v. E. pozn. vyd. xxviii, 95

Hicksonski B. 1078

PILII. PON. M.

ASIAE EVRO-
pæq; elegantiss. descriptio,
mira festiuitate tum ueteru-
tum recentium res memo-
ratu dignas complectens,
maxime quæ sub Frederi-
co. III. apud Europeos Chri-
stiani cum Turcis, Prutenis,
Soldano, & cæteris hosti-
bus fidei, tum etiam in sese
uario bellorum euentu com-
miserunt.

Cum Priuilegio
Imp. ad quadriennium.
Anno dñi 1531

CLEOPATRA

2667-1920

INDEX OPERIS.

A Camas promontorium	262
Adrastie genus hominum erat anguigenę dicti quod cognatione cum serpētibz habere dixe- runt.	174
Aegeę oppidum.	258
Ager lecti.	188
Alabanda vrbs.	232
Albania regio.	342. 40
Albani homines pastorales et inertes.	40
Albanorum ser et viginti linguę.	41
Albanorum origo.	42
Albertus rex Bohemię, eiusq; statura	295
Alexandria vrbs.	187
Alexander pontem ex vtribus fecit atq; hostem insequi- tus est.	31
Alopecia insula, glacie et frigore oppressa	59
Amasus fluvius vnde oriatur.	395
Amasonum varia gesta et mores.	44. 38
Amyntas a foemina illusus	150
Andera, varięq; vrbes illi adiacentes.	193
Anglia insula, olim Britannia dicta.	423
Animalia os plutoniũ intransia statim moriuntur.	226
Antiochia vrbs.	233
Antropophagi qui humanis vescuntur carnibus vbi habi- tent.	16. 23
Aquila Warsorum vrbs.	484
Arca Noe post diluuium primum in montibus Armenię re- sedit.	99
Argens eiusq; situs	1: 4
Aria et Hircania regiones in quibus vites reperiuntur mirę magnitudinis.	33
Arimphęi populi, et nonnulla miranda que apud illos re- periuntur.	28
Armenia maior eiusq; montes et regiones.	96
Armeni quo tempore Christiani facti sint	113
Armeniorum opulētia atq; vestitus	102
Armeniam varij reges inuasērunt.	103
Armenię minoris situs.	119
Armenia pulcherrimos habet fluuios.	100
Asię minoris quanta longitudo et latitudo.	114
Asia in sex precipuas diuiditur partes, et que sint illę par- tes.	14. 15

A U

Pro eadem p̄dicatore in loco h̄d.
possum Iam Minoru d̄p̄natoru

INDEX OPERIS.

Asie, Aphrice, Europe limites & termini qui sint.	11. f2
Asyla apud Romanos tot sunt quot Cardinalium do- mus.	215
Asypalea insula	229
Acarmania.	339
Atabyris mons altissimus & Ioui sacer.	243
Attilas vino plenus suffocatus est	69
Austria regio, & res nonnullę in ea gestę.	354
B Adensis Marchionatus res gestę.	412
Baioaria regio, & vnde gēs ea originē habeat.	403
Baioarie rex Lodouicus cōtra patrem bella sus- cepit	410
Barbarus quis proprie dicatur.	235
Barbarus quis intelligatur ab apostolo Paulo & Roma- nis.	235
Bargylia ciuitas.	229
Belluin apud Cypzum insulam factum.	263
Bellum ab Huniade Turcis illatum.	321
Bithymia regio, deę variis eius vrbibus.	152
Boetia regio, eiusq; descriptio.	336
Bohemia regio.	390
Bononienses populi.	444
Braxiani populi senio aut morbo confecti canibus viui ap- ponebantur.	29
Brunsvica oppidum Saronię.	383
Bulco Opiliensis delicijs ac voluptatibus vsque adeo de- ditus erat vt neq; superos esse putaret neq; inferos.	363
C Abyra ciuitas.	234
Campus Halysius	188
Caria vrbis.	227
Carię vrbis varij casus fuerunt.	227
Cares postea Leleges dicti	234
Carica isignia quid sint.	234
Carni populi.	346
Carinthia regio eiusq; mos in nouo principe creādo.	347
Calymna ciuitas.	238
Cappadocia regio, & in quot diuidatur partes.	118
Castabala vrbis in qua Diane templum extitit quod mu- lieres sacre ingressurę: super prunę nudis incedebant pedibus.	123

INDEX OPERIS,

Cathagonia regio: deq; pyramo fluuio	121
Cannus ciuitas.	237
Caue a thorace quid sit.	223
Charonum antrum horribile.	225
Clazomene vrbs Ionię.	221
Cerasa vnde sint appellata.	131
Cerue pariturę in Diane insulam tranant.	218
Cherronesus in quot partes diuidatur	116
Cherronesus Dorica z Bithynica bases sunt Asię	236
Chius insula.	220
Cilicia duplex Trachea z campestris.	249
Cilicia quas sub se habeat ciuitates.	250
Cyprus insula.	259
Cyprus quas sub se insulas z ciuitates cõtineat.	260
Cypriũ virgines suas quas nuptui tradere volebant pamũ prostituebant.	262
Colchis ciuitas in quanta olim gloria fuerit.	54.55
Colophon ciuitas.	217
Colophonem addidit quid sit	217
Colophon quantum distet ab Epheso.	218
Constãtinopolis vrbs altera Roma dicta .	306
Constãtinopolim Dahumetes oppugnauit z cepit.	327.328
Costãtinopolis quoro a natiuitate Christi anno destru- cta sit.	330
Clodoueus Francorum regum primus Christianus.	401
Cozycum antrum in quo crocus optimus nascebat.	253
Croatia.	344
Cosdras nonaginta millia Christianorum interfecit, z par- tem crucis dominicę secum asportauit.	83
Cos insula fertilis z vino abundans.	128
Cos hodie longoum dicitur	229
Cuma vrbs maxima.	196
Cumam homines hebetes sunt habiti.	197
D acia regio.	387
Dalmacia	344
Dardania.	177
Deiotarus generum z filiam iugulauit.	
Dioscurias ciuitas z quot gentes apud eam conuenire di- cantur.	56
Dordracũ ciuitas hollandię ditissima.	394
Duorum fratrum pulchra de morte contentio.	134

INDEX OPERIS,

E Leusa insula.	155
Ephesus vrbs.	215
Ephesi Beatus Ioannes multa signa edidit z mortuus est.	216
Epicurcorum deus voluptas fuit.	230
Epirus regio xiiij. gentes continet.	340
Epirotarum vrbes septuaginta a Paulo Aemilio funditus sunt deletę.	340
Epistola Soldani ad Lodouicum.	271
Esedones ossa capitum suorum parentum auro cincta in poculorum vsu habent.	23
Eugenius pontifex summus	464
Exemplum de honorandis parentibus.	126
F Amagusta vrbs.	263
Fauentia.	454
Foemine in Bohemia z Hungaria tenuerunt imperium.	48
Ferri z eris fabricam Telchines primum inuenerunt.	239
Ferrarienses populi, disputatioq; apud eos inter grecos z latinos facta.	443
Florentini, varięq; apud eos res geste	448
Fortunate insule vnde nomen habeant.	202
Francia nobilis prouincia.	399
Francozum origo z primi reges.	400
Franconia regio.	404
Franciscus Britonum dux fratrem in carcere necat.	421
Fratrum Teutonicorum ritus.	374
Fratrum Teutonicorum religio diuisa.	276
Fredericus Marchio Brandeburgensis regnum Polonie recusauit.	364
Fredericus comes nimio concubine accensus amore propriam interemit vrozem.	438
Fredericus Barbarossa imperator dum lauat in anne absorbetur.	120
G Adilonetica regio.	129
Galatia.	145
Galatharum gentes tres fuerunt.	145
Sandauenfes supra viginti millia ciuim amittentes Philippo duci Burgundie se submiserunt.	422
Senuenses populi, deę crebris eorum in principatu Reip.	

INDEX OPERIS.

mutationibus.	428
Senueses ciues et altissimis fenestris in forum precipitati sunt.	264
Sens Atocorum	17
Serre oppidum	219
Snidus promontoriū z ciuitas, z qui in ea claruerint.	237

H Alonnesus insula.	219
Harmana ciuitas ignobilis, vnde adagium factū est: cui nullū erat negotium Harmenam muniuit.	142
Hassia regio	398
Hellas olim Græcia z Attica dicta.	336
Heniochi populi.	62
Heneti populi	140
Herachia.	140
Herostratus fame gratia Miane templum incendit.	214
Hircani populi vxores permutabant vbi duos aut tres ex eis concepissent liberos.	33
Hispania in quinqs regna diuisa est.	425
Hollandia insula.	392
Hungaria regio ab alijs Pannonia dicta.	291
Hungarię corona sacra a regina clam subtrahitur.	295
Hungari bellū aduersus Turcas duce Ioanne gesserūt.	312
Hungari genus Scytharum.	70
Hunni populi ex mulieribus z demonum semine nati	68
Humana gloria fluxa z fragilis.	171
Hierapolis vrbs.	226

I acobus Cyprus Soldano foedum prestitit iuramentum.	267
Iacobus a Soldano veste purpurea induitur.	271
Iassus vrbs.	230
Iberia regio.	49
Iberi quando Christi fidem susceperint, deq; eorum vestitu z victu.	51
Iberiam Georgiani Christicolę incolunt.	53
Icaria insula, z vnde nomen habeat.	212
Ida regio, eiusq; flumina.	183
Ilium quo in loco fuerit.	179
Ilyricę gentes apud quas Manichei Heretici degūt.	343
Insignis ciuitas.	166

INDEX OPERIS.

Joannes apostolus omnium ecclesiarum Asię gubernator exiit.	216
Ionia minoris Asię regio.	205
Ionia duodecim habuit colonias.	206
Ionica ciuitas.	219
Josias dux Asculanus.	481
Jssus oppidum.	258
Istria quę nũc Schlauonia dicitur	345
Julianus cardinalis a latronibus occiditur.	320
Juramentum Jacobi Cypri.	274

L Adislaus alberti imperatoris filius Hungarię rex declaratur	298
Lapathus ciuitas.	260
Larissa ciuitas.	197
Larissę in Asia tres reperiuntur.	197
Legati Jacobi Cypri ad pium papam ij.	274
Lesbos Aegei maris insula, et quot i ea vrbes, quib; i ea cla ruerint.	199
Leuce oppidum.	222
Liburnia vbi sit.	344
Literarum monumenta etiam intereunt.	192
Lituania regio.	365
De Lituanis mira narratio.	370
Liunia semiferos homines in vna sui parte continet.	372
Lunęburgium oppidum Saronię, vbi optimum sal coqui tur.	386
Lycania vbi Sanctus Bartolomeus predicauit.	184
Lycia insula tres et viginti vrbes in se continens, et earum vrbium descriptiones	243
Lycij beatum Christophorum martyrio affecerunt.	247

M acedonia regio, eiusq; vrbes, montes et flumi- na.	333
Macinum prouincia, et mira de ea a Nicolao Ueneto narrata.	
Magnesia ciuitas.	223
Magnesię crucifixus est Daphites grammaticus.	223
Mahumetani quantam simulacro crucifixi intulerunt igno- miniam.	329
Mahumetes in Hungariam ad Saum vsq; fluium exerci- tum duxit.	331

INDEX OPERIS.

Mahumetes sub papilla vulneratus trepidus aufugit.	332
Mallus vrbs.	257
Mantuanus populi.	442
Mare an circumnavigari queat	4
Marium & sinuum diuersitas.	6
Massagetę populi solem pro deo colunt.	22
Mastix vbi nascatur.	220
Mazaca.	125
Media regio, deę montibus & fluminibus in ea iacentibus.	87
Media magna terra est equis pascendis apta.	90
Medorum mores in ducendis vxoribus.	94
Medorum regibus pauciores habere vxores q̄ septē non licebat.	94
Mediolanenses & nonnullę res gestę eorum	435
Mediolanenses tyranni in carcerem coniecti & postea inde exempti sunt.	437
Mendacium Historię contrarium.	8
Mycale mons	225
Mylasa vrbs.	230
Miletum ciuitas & qui in ea claruerint.	108
Mimas mons altissimus.	219
Mysi populi	163
Withridatis Eupatoris laus & facta insignia.	280
Withridates matrem, fratrem, filios tres impuberes, & tres filias interfecit.	281
Mulieres in Asia clarissimę.	282
Mundi forma rotunda.	5

N apulis.	213
Nicea vrbs metropolis Bithynię.	157
Niceę famosa illa synodus tempore Constantini imperatoris celebrata est, & impium Arrü dogma rescisum	157
Nicolaus quintus	465
Nissa ciuitas.	224
Noruegia regio.	387
Norimberga vrbs.	406

O Enę incolę equinos habent pedes.	37
Oence oppidulum.	212
Olbus ciuitas.	255

INDEX OPERIS.

Os plutonium.	226
Othonianorum progenies.	284
P alescepsis ciuitas & qui in ea claruerint.	190
Panionia	213
Pamphylia regio & de ciuitatibus in ea cōtētis.	247
Pamphylia Christi euangelium suscepit sed postea ad Mahumetis dogma sese conuertit.	249
Paphus vrbs.	262
Paradisus terrestris vbi sit.	8
Parthia regio.	72
Parthi exules dicti sunt.	74
Parthorum sepultura aut animum aut canum laniatus fu- it.	75
Parthorum res geste.	78. 79
Parthis fidem Christi Thomas apostolus denunciauit.	87
Pecila Petra.	253
Peliqueus mons.	220
Peloponnesus eiusq; forma.	337
Peregrini Christiani pro Christi fide lapidibus sunt obru- ti.	266
Phanagoria ciuitas	61
Phoenix mons altissimus	236
Philippus Burgundus classem in Turcas instruxit.	316
Phiscus oppidum.	237
Phrigia maior vrbesq; in ea iacentes	159
Phulia regio, deq; eius gentis moribus.	391
Phrisij liberi, armis exercitati, robusti & proceri sunt corpa- ris. moribus aut victu, atq; vestitu plane foedo & bar.	391
Phrisiorum summa autoritas.	329
Pigella oppidum.	213
Pinara vna ex maximis Lycię ciuitatibus.	245
Pisideꝝ populi.	150
Plumbinum oppidum.	458
Polonia regio.	362
Pontus regio, eiusq; figura	127
Portę Caspię vbi sint, quantaq; earum longitudo & latitu- do.	93
Prospectus lunę apud Hyperboreos.	26
Pruteni populi.	372. 395
Pythagoras Calcophontis cōfabulatoris sui animā diu no- ctiq; secum degere dicebat.	211

INDEX OPERIS.

Q ue malis artibus acquirunt diuturna non sunt.	
Qui primum populi Asiam coluerint.	277
Qui post cladem Iuacā in Asia venerint.	278
Quo iure Soldanus Cyprum et Turca Rhodum pertinere sibi dicant.	276
R es humane varie et mutabiles.	167
Rhodus insula eiusque amplitudo	238
Rhodus quibus nominibus antea fuerit nominata.	239
Rhodi aurum pluit, cum Pallas ex Ionis capite nasceretur.	240
Rhodi qui viri claruerint.	241
Roma urbs, de quibus pontificibus aliisque viris nonnullis qui in ea claruerint.	461
Rhuteni populi.	370
S acra populi, de quibus aliis sibi adiacentibus.	20
Samus Aegaei maris insula.	209
Sami urbis situs.	209
Samus vino infelix est.	210
Sardanapali epitaphium.	255
Sardis ciuitas, et de his qui in ea claruerint.	170
Sardis fuit una ex septem ecclesiis quae Christi sacra recepit.	170
Sarmate populi, de quibus urbibus sub illis contentis.	37
Saxonia, de quibus fluminibus, gentibus et oppidis in ea contentis.	378
Saxones unde originem habeant.	24
Saxonie ducibus parua Saxonie portio patet.	378
Slesia prouincia.	361
Scotia regio, ubi dies aliquando trium est dumtaxat horarum.	424
Scythae populi eorumque origo.	65
Scytharum natio barbara est et vita eorum foedissima	66
Scythotauri pro hostijs aduenas cedunt.	23
Seleucia prima Syriae ciuitas	258
Senenses populi.	45
Sera urbs metropolis Aegaei de quibus hominibus in ea habitantibus.	16
Sericum unde oriatur et quomodo fiat.	17
Sidina regio magne fertilitatis.	132

INDEX OPERIS.

Sigismundus rex Hungarię ecclesiam in tres partes diuisam ad unitatem redegit.	293
Smirna ciuitas	224
Soldanus Aegypti Cyprium inuasit z regem captiuum abduxit.	265
Soli ciuitas.	254
Stiria regio.	351
Stratonicia vrbs.	232
Suetia regnum	387
Suitensium crudelitas.	413
Syracori populi.	58
T anis vnde oriatur.	59
Tarsus ciuitas.	256
Tarsus Paulum apostolum produxit.	257
Taurus mons eiusq; longitudo z latitudo	14
Telmessus oppidum.	245
Telmussias promontorium.	245
Termesus vrbs.	233
Tenedus insula.	185
Terra in quinque zonas diuiditur.	3
Terrę longitudo z latitudo quanta sit z quot eius climata.	7
Terra habitabilis in tres partes diuiditur	9
Teutones tria millia Turcarum occiderunt	302
Thamerlanes se tram dei z orbis vastitatem esse dixit.	86
Thracia eiusq; populi.	305
Thiana vrbs.	123
Timotheus Pauli apostoli discipulus ephesiorum episcopus.	
Traiectum vrbs.	393
Traiectensis episcopus quadraginta millia electorum viro- rum cogente necessitate ad bellum ducit.	393
Trallis vrbs.	224
Trallis vna ex septem ecclesijs fuit ad quas Beatus Joannes scripsit Apocalypsim	224
Tragelaphon animal vbi inueniatur.	54
Trapezuntij Christiani.	139
Transsylvana regio vltra Danubium	301
Tria genera hominum extiterunt post diluuium.	178
Turcarum origo, propagatio, victus, z vestitus.	308. 238
Turce consternati ab Hungaris pacem perierunt.	316

INDEX OPERIS.

Turcarum in bello ornatus.	517
Turingia regio deq; oppidis z templis in ea.	38R
Tuscorum origo.	38

V alachia regio.	203
Venetum z Senuensium de priori concessu contentio.	264
Veneti populi.	440
Vestphalos Carolus magnus ad Christi fidē coegit.	396
Viterbium vrb.	451
Wittenberg.	386
Verba legatorum Mahumeti ad Soldanum.	273
Ulricus comes Cilie a Polonis in carcere maceratus.	296
Umbria regio.	473
Urbinate ducem Odonem z prothonotarium Carpensem propter suam in foeminas libidinē interfecerunt.	482
Urbs ea mortua est vbi mortui ambulant.	238

X anthus fluius.	245
Xanthus ciuitas in qua S. Nicolaus episcopatū habuit.	245
Xenarches ruina domus oppressus est.	251

Z ela vrb diues.	133
Zelotica regio.	133
Zephyrium promontorium Cilicie.	254
Zenictus pirata se cū tota domo cōcremauit	254
Zogori populi.	62
Zogori cū pueris z vxoribus Europam peruagant, suntq; fures insignes.	62
Zona torrida an sub se habeat habitationes.	

FINIS.

ERRATA,

- fFolio. 236. versu. 16. que.
- fFolio. 240. versu. 2. eo peracto.
- fFolio. 258. versu. 4. succedit.
- fFolio. 22. versu. 27. aureas.
- fFolio. 350. versu. 3. a fine reliquit.
- fFolio. 253. versu. 3. a fine prouincia.
- fFolio. 397. versu. 22. mentio.

FINIS

PII .II. PON TIFICIS MAXIMI IN

historiam rerum ubique gestarum lo-
corumq; descriptionem
Præfatio.

V AECVNQVE mortales agunt siue priuatim siue publice: calumniæ subiacent, nec diuinis operibus maledica lingua parcit. tantum sibi humanus arrogat intellectus. Quid nos speremus historiam cum ueterum aliquorum tum nostrorū temporum tradituri? An fugiet laborem nostrum malignus interpret? Minime quidem, nec tantum nobis arrogamus. Vnde hoc inquiet ocium pontifici maximo? quod in scribendo tempus absumpsit, Christianæ plebi detraxit: Cur non utilius sese exercuit? tempora nostra & res uulgo notas inculcat. quis fructus? quæ legendi uoluptas? Nec uera prodit, nec prodita ita exornat, ut auditorem delectent. Verum qui scripta nostra fastidit, prius legat deinde uituperet. Non ingentia solum facta, sed tenuia quoq; nouisse sæpe ex usu fuit. nec tempora nostra non admiranda minoribus uidebuntur. Quod si lectorem scribentis elegantia non tenebit, uarietas rerum & nouitas abire non sinet. nec liber tã ineptus est, qui non afferat aliquid emolumentum. nec nos falsa pro ueris astruemus, scientes nil tam contrarium esse historiæ quàm mendacium. Nugas in fabulis, in historia uerum quærimus & seriū. Nec nos plebem suo tempore fraudauimus, qui nec rem diuinā

Nil tã
contra
riū hi-
storie
q̄ men-
daciū.

negleximus, ne consistoria seu publica seu secreta pretermisimus, nec supplices audire contempsimus. Sed nostrum seniū sua quiete priuauimus: ut ea memoriæ mādaremus quæ digna cognitu nostra pertulit ætas, cum breuī ueterum recensione. Nocturni sunt hi labores. nā quæ somno debebantur horarum maximam partē scribendo consumpsimus. Fatemur, melius suas uigilias expendisset alius, sed dandum fuit aliquid menti, quæ his lubricationibus oblectata est. Nec nos latet Damasos, Gregorios, Leones, Bonifacios, Innocentios, & alios quāplureis ex nostris antecessoribus longe utilius ocio suo fuisse usos. Sed neq; hoc nostrum non frugi est. Historiā enim texuimus quā nostrī maiores uitæ magistrā appellauerunt. Ne ab re, siquidem prudētia est quæ uitam ducit. Prudentiam uero, multarum & magnarum rerū cognitio parit, quā nemo inter scriptores melius historico tradit. Sed quid contendimus tanquam maledicis occursuri clausurūq; ora: frustra nitimur, & in dextro & in sinistro latrant itinere canes. nullius uita sine reprehensioe cucurrit. Cōmunem sortē æquo animo ferre decet. Quodcūq; de nobis iudiciū fuerit: non inuiti subibimus, qñ in hac historia nec optimorū speramus laudē, neq; pessimorum timemus uituperium, neq; qui nobis detraxerit id gloriæ assequetur, ut omnes ei consentiant & fortasse futura ætas id approbabit, quod nostra reiecerit. Scribendi ordo sic erit. Quæ per nostrum æuum gesta sunt memoratu digna (quantum cognouimus) enarrare curabimus, prisca nonnulla præmittentes, quæ uel cognitionem maiorem rerum, uel ornatum afferāt. Digeremusq; singula per sua loca, & ab orientali plaga facientes initium, per medias prouincias narratione deducta, ad occiduas nostrasq; oras remeabimus. De lo

Historia uita ma-

Ordo libri.

eorum gentiumque natura & situ, quæ uidebuntur necessaria, inferentes. Et quoniam rerum quas scribimus, quasque mortales agitant: campus est ipse terrarum orbis, quatenus colitur cum interiectis & circumfusis aquis, pauca de ipso in communi attingenda sunt, priusquam parteis eius & locorum historiam aggrediamur.

De mundo in uniuerso, forma eius
& plagis terræ,

CAPVT PRIMVM:

VNDI formam omnes fere consentiunt rotundam esse, Idemque de terra sentiunt, quæ in medio rerum constituta, grauiamque ad se trahit, aquis maiori ex parte submersa. Sunt qui arbitrantur quatuor eius plagas apparere, quas magnus interfecet oceanus, duobus amplissimis fluminibus eas ambiens, quorum altetum Zodiaco subiiciatur, alterum ab aurora dextra leuamque per polos defluens extra columnas Herculas coniungatur, atque in hunc modum totius terræ quatuor portiones. uelut ingentes insulas mergere, quæ cælo subiectione benigno mortalium habitationes admittant. Parmenides terram sicut & cælum in quinque zonas partitus est, quarum duas polis propinquiores nimio rigore frigoris, & tertiam quæ cursui solis obijceretur, excedenti æstu inhabitabileis existimauit. Reliquas hinc atque inde inter torridam & gelidas felici temperamento culturam

Terra
in quinque
zonas
partitur.

recipere, quam plures, cum Græci tum Latini, secuti sunt. Pleriq; unam tantummodo terræ partem emerfisse tradiderunt, inter septentrionem & æquinoctialem circulum, idq; diuinam mentem hominum causa statuisse, digna sententia quam Christianus approbet. Huius figuram alij sphaericam, alij oblongam faciunt, his Claudijs Ptolemæus cōsentit, & probabilior uideretur opinio. Homerus terram omnem quam incolimus abluui oceano prodidit, neq; alienum est insulam eam esse: nam quocunq; accedere ad extrema terre mortalibus permissum est, mare inuenitur, quod oceanum appellamus, & hunc nostræ habitabilis terminum quaq; uersum existimant. Ptolemæus habitationem nostram à quatuor orbis partibus terra incognita claudit, quamuis plerisq; in locis oceano terminari affirmet.

An mare circū nauigari queat sententiæ.

Caput II.

Circumnauigari an hæc insula queat, dubitatū est. Strabo Gnosius australe pelagus propter intolerabilem æstum, boreale quoniam frigore concretum esset, minime nauigari posse putauit. Iulius Solinus ubæ testimonium adducit, qui uniuersæ partis terræ meridiana, quam plurimi propter solis ardorem peruiam negauerunt. (facta uel gentium uel insularum commemoratione, ad confirmandæ fidei argumentum) omne mare quod ab India usq; in Hispaniam retro Africam cingit, nauigabile affirmauit, adiectis stationū locis, & spaciōrum modo præscripto. Plinius Veronensis scribit in Arabico sinu, res gerente Cæsare Augusti filio, signa nauium ex Hispaniensibus naufragijs fuisse recognita, & Hannone florente, Carthaginis potentia circūuentum,

à Gadibus ad finem Arabiae: eam nauigationem scripto prodidisse. Cornelium quoque nepotem auctorē facit, per Eudoxium quendam sua ætate cū Lathyrū regē fugeret Arabico sinu egressum Gades usque profectum commemorat: Cæliumque Antipa rem à se uisum, qui ex Hispania commercij gratia, usque in Aethiopiam nauigarit. De septentrionali oceano maior contentio est, quem tamē magna ex parte Diui Augusti auspicijs: circa Germaniā nauigatū constat usque ad Cimbrorum promontorium: Caspia uero littora Macedonum armis Seleuco & Antiocho regnantibus ita explorata & per nauigata sunt, ut paruo breuius, quā totus hinc atque illinc septentrio sit remigatus. Plinius Nepotis testimonio utitur: qui Metello Celeri Galliae proconsuli donatos à rege Sueuorū Indos astruit: qui ex India commercij causa nauigantes tempestatibus essent in Germaniam arrepti. Nos apud Othonem legimus, sub imperatoribus Teutonicis Indicam nauim & negociatores Indos in Germanico littore fuisse deprehensos, quos uentis agitato in gratis ab orientali plaga uenisse constabat, quod accidere minime potuisset, si ut plerisque uisum est septentrionale pelagus innauigabile concretūque esset, à columnis Herculeis Mauritaniae atque Hispaniae & Galliarū circuitus, totusque ferme occidens hodie nauigatur. Orientem nobis incognitum, cum religionum atque imperiorū diuersitas, tū barbaries immensa reddidit. Veteres tamen nauigatum produnt, & oceano qui extremas amplectitur terras, à suis littoribus nomina indiderunt, Hispanicum, Gallicū, Germanicum, Scythicum, Caspium, Sericum, Eoum, Indicum, Libycum, Atlanticum appellantes.

Eudoxius.
Celius antipater.

Metellus Celer.

De marium & sinuum diuersitate

DE MVNDO

te secundum uarios autores,

Caput III.

Strabo habitabilem nostram circūfluam esse dicit, & ab exteriori mari multos in se sinus admittere, e quibus aquilonarem, modo Caspium, modo Hyrcanū uocat, duos ab australi pelago effundit in uiscera terræ, Persicum & Arabicum tradit, & illum aduersum maxime Caspio. Quartum hos magnitudine superare: qui mare nostrum quod interius appellamus efficit. Om̄eis autem ab extremo mari angusto æstu influere. Straboni multi consentiunt. Ptolemæus plurimum aduersatur, qui omne illud mare quod Indicum appellatur cum suis finibus Arabico, Persico, Gangetico, & qui proprio uocabulo magni nomen habet, undiq; terra concludi arbitratus est. Hyrcanū quoq; quod & Caspium nominat, ab omni parte terræ cinctum tanquam insulæ similitudinem ex opposito ducat: nostrum tantummodo pelagus ab exteriori per arctissimas fauces terram irrumperere, quod cum finibus sibi adiunctis usq; in Euxinum & Mæotim paludem exit. Herodotus etiam Caspium mare ait per sese esse: neque cum alio quoquam misceri longitudinis quindecim dierum cursu nauis quæ remis agatur: latitudinis ubi amplius, octo. Baltici sinus nemo ueterum meminit: Oceanum esse crediderunt, eius partem qui Germanicus appellatur, sed ambitur hic etiam continenti, nec magnis circa Daniā ostijs ab Oceano irrumpens sinum amplissimum efficit, multasq; & ingentis circumfluit insulas. Iordanus huius maris mentionem facit, sed errat: quamuis Gothus cum priscis oceanum esse putet. Albertus Magnus ingentem hunc sinum esse cognouit: homo Germanicus qui nationis suæ limites non ignorauit.

De longitudine & latitudine &
climatibus terræ.

Caput III.

TOtius terræ siue ambitum siue diametrum quæ-
re, furor. longitudinem habitabilis ab ortu in oc-
casum. septuaginta millium stadiorum extendi prodiū
est. Latitudinem ab Austro in Boream triginta millibus
minorem esse Straboni uisum. Ptolemæus de latitudine
consentiens longitudinem uariam prodiū, quàm sub ar-
cu æquinoctialis circuli nonaginta milliū stadiorū esse
cōtendit, totūq; ambitū noti orbis stadijs centū octogin-
ta millibus constare censet. Latitudine terræ quatenus
habitātū existimarūt, maiores nostri in septē climata di-
uiserunt, Quorū primum ab insula Meroe usq; Syenē per
millia passuū quadringēta & quadraginta protendit. A
cuius fine secundum incipiens in Alexandria Aegypti fi-
nitur, quadringentis passuum millibus amplum. Terti-
um in Rhodo desinit, huius latitudo trecentis & quin-
quaginta millibus passuum extensa est. Quartum Rho-
diense appellant, eiq; trecenta millia passuum latitudinis
tribuunt. Quintū Romanū ducentorum & quinquag-
inta quinq; millium. Sextū ad Borysthenem usq; amnē
producunt, ducentis & duodecim millibus patens. Septi-
mum ad Rhiphēos monte isper millia passuum centum
& octoginta quinq;. Atq; ita omniū climatū latitudo su-
praicies centena centū quadraginta duo millia passuū
complectitur, quemadmodum his uisum, qui de terræ
climatibus scriptitarunt. Longitudo climatū ab ortu
in occasum protrahitur, tantūq; alterum ab altero
superatur, quantum ab æquinoctiali circulo procul
abest. Haud tamen his climatibus omnis habitabilis

*Terra
in. 7.
clima-
ta.*

continetur. Siquidem longe ultra Meroen degere homines, & Ptolemæus, & multi alij prodiderunt, & ultra septimum clima: quod Riphæis mōtib; terminatur, magna pars Germaniæ sita est, & tota Noruegia, ipsaq; Britannia insula atq; Hiberniæ, in quibus maximi dies, haud minus quàm duas deuiginti horas assumunt: quos in septimo climate horis terminari quindecim tradiderunt.

An sub æquinoctiali circulo ac torrida zona sint habitationes.

Caput V:

ANuero sub æquinoctio habitatio sit, dubitatum est. Heratosthenes per benignam ibi temperiẽ esse arbitratur. Idem sentit Polibius, qui solum illud sublime asserit: & hymbribus irrigatum. Possidonius sub æquinoctiali montana esse negauit. Quidam æquinoctialem circulum extra omnẽ terram, per oceanũ ferri putauerũt. Sic em̃ Homero uisum est, qui solis equos ex oceano bibere, & sidus ipsum inde nutrirı putauit: quẽ secutus est Macrobius. Nec magnus Albertus ab hac sententia procul fuit, qui tantum humoris sub torrida zona consumi existimauit, quantum sub polis assidue gigneretur: quibus in locis ab excellenti frigore aquas ex acre perpetuo generari asseruit. Ptolemęus aduersus est, qui Taprobanae insulae partem sub æquinoctio collocat, & multas Aethiopum genẽis. Nonnulli paradisum terrestrem sub ea cæli parte sitam crediderunt quibus sacrarum relictatur autoritas literarũ, quæ Tigrim & Euphratem fama notissimos amneis ex Paradiso defluere commemorat, quos a septentrionali plaga in Persicum deuolui sinum non ignoramus. Minime tamen propinquitas solis directiq; sideris radij habitationem impedi-

Tapro
bana.

Paradi
sus ter
restris.

unt, locorum opacitate opitulante, & noctium humiditate, quæ diebus per omne tempus æquales existunt, esse tamen sub æquinoctio, & per omnem torridam zonam multas uasitates, & terras humore carenteis, ac prorsus humanę naturę incõmodas nemo negauerit, quantum circa lucos & amneis Aethiopũ populi degant. Plinius refert Dalionem quendam & Aristocleonem, & Bionem, & Basilidem ultra Meroen longe subuectos. Simonidem uero, qui Aethiopiã descripsit, in Meroe quinquennio moratum, quam insulam per noningenta & septuaginta duo millia passuum, ultra Syenem Aegypti sitam esse affirmat, sicut Neronis exploratores renunciare. Apud Syenem uero conuersionem solis æstiuam ponunt, & ibi torridam incipere zonam, ab æquinoctiali tractu gradibus quatuor & uiginti distantem, hoc est stadijs duodecim millibus: quæ passus efficiunt quindecies cetera millia, ex quo fit, ut paulo ultra medium, inter æquinoctium & Syenem iacentem Meroen accipiamus. Ptolemæus ultra æquinoctium Agisimbain regionem habitata[m] ponit, & Lunæ monteis, ex quibus Nili paludes oriuntur, & Antropophagos Aethiopus per gradus circiter sexdecim, atque in hunc modum, per decies cetera millia passuum, cultura hominum trans æquinoctium inuenitur, quod spacium non minus terræ quã duo climata complectitur.

Partitio nostræ habitabilis in Asiam, Africã & Europam treis principales partes & ubi coniungantur.

Caput. VI.

Consensu omnium receptum est, totius habitabilis treis præcipuas existere portiones, quarum præ

magnitudine, prima est Asia, secunda est Africa, tertia Europa. Asia coniungitur Africæ, (sicut Ptolemæo uisum est) per dorsum Arabiæ, quod mare nostrum ab Arabico sinu disiungit. Nemo id negat, sed adijcit ille alio in loco coniungi per terram incognitam: quæ indicum pelagus circumplectitur, in qua sententia pene solus est. Omne enim quos offendimus de situ orbis scribentibus, mare Indicum ad austrum & orientem sine terminis ponunt, & partem oceani esse uolunt, sicut ab his traditum est, qui ab Arabico sinu in Atlanticum mare, & ad columnas Herculis nauigarunt. Europæ & Asiæ cõiunctio fit per dorsum, quod inter paludem Meotim & Sarmaticum oceanum excurrit super Tanais fluuij fonteis. Africa nusquam per sese Europæ coheret, hinc fretum Herculeo, illinc Asia interiacente discreta. Fuerunt qui eam ab Asia dissiungere uoluerunt, id terræ intercideremeditati, quod inter rubrum & nostrum pelagus medium est, cuius latitudinem non amplius quam mille & quingentorum stadiorum esse dixerunt. primusque omnium Sesostris Aegypti rex id efficere, cogitauit. Mox Darius Persarum, deinde Ptolemæus sequens, qui fossam eduxit, latitudine centum pedum, altitudine triginta: longitudine passuum triginta septem milliū, & quingentorum. Ultra progredientem metus inundationis deterruit excelsiore tribus cubitis rubro mari comperto, quam terra Aegypti. Plinius omissam fossionem asserit, ne mare immissum aquam Nili corrumpere, quæ sola potus præbet Aegyptiis.

Qui Africæ, Europæ, Asiæ limites; et de diuisione Asiæ per Taurum montem,

Caput VII.

Nlli amnem plerique limitem esse inter Asiam & Aphricam uolunt. Melior per maria certiorq; partitio est, ita ut peninsulam Aphricam accipiamus, undiq; mari cinctam præter Hiscinum: qui à Pelusio in Arabicum sinum excurrit. Nec usquam septentrionalior est Alexandria: quæ triginta & uno gradibus ab æquinoctio distat, nisi fortasse promontorium aliquod aut in nostrum, aut in Atlanticum pelagus paulo amplius procumberet. Europa per Hispaniam, Italiam, & Peloponesum australior est, parallelum qui per Rhodum ducitur attingens, in septentrionem per Germaniam & Noruegiam maxime protensa. Quinto & sexto climate felix ulterius non adeo benigna Asia & ad septentrionem & ad meridiem extenditur. Australiora eius latera Meroe sunt opposita, quamuis aurea Chersonesus in India ad æquinoctialē usq; circulum protendat, partes eius magis Boreales ad Scythas pertinet, intra & ultra Imaum montē, quæ ad parallelū usq; per Thulē proferunt. Taurus mediū quodammodo scindit, qui ab occidenti in orientē excurrans, partē ad aquilonē, partē ad meridiem relinquit. Græci alterā interiorē nocant, alterā exteriorē. Latitudo motis plerisq; in locis stadiorū tria millia continet. Longitudo quātū Asia, stadiorū circiter quinq; & quadraginta millia, ab ora Rhodiensi usq; ad Indiæ & Scythiæ extrema orientē uersus caput eius inter Cariā Lyciāq; consurgit: quibus in locis modo Cadim mos, modo Cragus appellat, neq; altitudine, neq; latitudine memorabilis, multæ sunt eius partes: et multa illi nomina uetustas indidit. Progressus intra cōtinentē quantū Lyciæ fines extendunt: tū primū & attollit promontoriū Masicitū ad dexterā emittit quod in mare Paphilicū usq; procubens Paphiliā ipsam Lyciāq; dissiūgit, mox ad septentrionē uergēs, Celenorū est

ficit iugum, quod ad magnam Phrygiam Lycaoniamq;
 respicit: transmissa uero hinc atq; inde Pisidia Ciliciam
 attingit: & Antiochia à sinistris relicta in duo cornua di-
 uiditur, quorum dextrum Tauri nomen retinet, sinistrū
 Antitaurum uocant, qui septentrionem uersus ince-
 dens minorem Armeniam à maiori disterminat, relicto
 ad sinistram iugo uersus Euxinum pontum, cui Scordi-
 sco est nomen, & orientalia Cappadociae à minori Ar-
 menia seiungit. Ex Tauro uero cum ad extrema Ciliciae
 peruenit, Amanus oritur, qui Syria à dextris relinquēs
 ad Euphratem usq; uersus orientem digreditur, nec in-
 terruptus (ut Straboni placuit) nomen amittit: sed mul-
 rum in altum latumq; crescens, multifidus efficitur. Pars
 australior Taurus est, qui Armeniam à Mesopotamia di-
 sterminat, pars septentrionalior in multos quasi ramos
 scinditur. Ptolemaeus post scissionem Euphratis Ama-
 num montem iterum appellat Taurum, inter Armeniā,
 Mesopotamiamq; protensum, donec rursus ab amne
 Tigridis interrumpitur, ultra uero Niphatem nomi-
 nat, cui Assyria in dextro latere subiacet, & Adiabena re-
 gio, qua dimissa ultra Capri amnis fonteis, Niphates in
 duas scinditur parteis: Ea quae ad septentrionem uergit,
 Caspios monteis efficit: qui ad Hyrcanum pelagus dese-
 runt. Quae uero ad meridiem inclinat, Choatras mōs
 appellatur: qui iuxta Assyriam aliquādiu progressus, in
 austrum rursus in duo cornua diuiditur, quae Medorū
 prouinciam includunt. Septentrionale nunc Zageius
 mons, nunc Orontes appellatur, Australi Parthoatras
 est uocabulum, quo Media disiungitur à Perside. Con-
 iunguntur iterum haec inter se cornua circa finem Me-
 diae ad orientem, & iterum disiunguntur, Ragianam Si-
 grianamq; terram includentia. Circa finem uero Sigriā

na denuo propemodum coherent, ita ut portam quan-
 dam uideantur efficere, quæ in Parthiã iter aperiat. Nam
 & Parthia Tauro cingitur: cuius pars septentrionalis Co-
 ros uocat. Inter Hyrcaniam Parthiamq; discurrens ori-
 entalis Masdoranus, qui Parthos ab Aria separat, Au-
 stralis Parthoatras sicut circa Persidem Mediamq; nomi-
 natur, hic Parthos à Carmania prohibet. Coros autem
 Hyrcaniam prætergressus promontorium nõ paruum
 à se dimittit, quod ad Hyrcanum mare procumbens Mar-
 gianam ab Hyrcania separat. Ipse inter Margianam &
 Ariam dilapsus Sariphus appellatur, ex quo brachium
 aliud excurrit septentrionem & occidentem uersus, Ba-
 ctriãnam à Margiana disiungens, quod ubi ad Hyrcanum
 prope pelagus peruenit, rursus ad orientem septen-
 trionemq; decurrit: usq; Iaxartem fluuiũ. Ipse uero post-
 quã Bactriãnam, Ariamq; transmisit, Paropamisus uoci-
 tatur, à quo regio quæ ad austrum uergit, Paropamisfa-
 dum nominatur, eius conclusa iugis Vterius iam Indiã
 ingressus Caucasus dicitur, quod nomen ab Alexandri
 militibus accepisse uidetur. Eius gloriæ causa & per adu-
 lationem, quæ regum comes est, tanquam ille Caucaſi iu-
 ga & Promethei miracula transcendisset: hæc altissima
 uidentur, & admodum lata Indiæ montana, quæ ad Sa-
 cas pertingentia Comedorum nominantur: deinceps
 Imaus incipit, & usq; ad fonteis Gangis extendit, ex quo
 dorsum deriuatur, quod in septentrionem uergens, in
 oceano procumbit, & iuxta Ptolemæi traditionem Scy-
 thas in duas partes diuidit: multosq; ramos producit,
 qui Boreales Asiæ partes multifariam partiuntur. Is ubi
 per aliquantum spatium Gangem prætermisit, & ad ex-
 teriorem Indiã peruenit Emodus nominatur, qui cir-
 ca finem Indiæ in duos ramos diuiditur, usque in eorum

excurrentes pelagus, alteri Ortorocoras nomen est: & Seras respicit, alteri Semantinus ad Sinas terrarum ultimos, medij inter utrunq; Semantini degunt, & ipsi orientium extremi, ac pene incogniti, sic Taurus se habet totius Asiæ diuisor, cui per Antitaurum & Caspium montē Caucasia iuga, & quæcunq; per Asiam mōtana excelunt propemodū coniuncta sunt. Nec male existimasse putauerim: si quis per iuga Syriæ, quæ de Tauro deriuatur. & dorsum Arabiæ quod inter mare nostrum Arabicumq; decurrit, Trogloditarum monteis usq; ad eos qui lunæ uocantur, & deinde per iuga incognita in Atlātem usq; peruenire posse affirmauerit, rursusq; Hispaniarum monteis Pyreneis cōtineri, & illos per mōtana Galliarum gelidas Alpeis attingere. Ex quibus hic Apenninus Italiam omnem interfecat, illinc per Istriā & Dalmatiam usq; in Peloponnesum & in Thraciam altissima iuga decurrūt: & inter Rhenum ac Danubium dorsum assurgit, quod ex alpibus deriuatum per Germaniam, Sarmatiamq; dilapsum, supra fonteis Tanais ad Riphæos monteis attingit, & per illos Caucaso iungitur, exinde per Caspium Antitaurum, deniq; Taurus ipsa cōprehenditur. Ultra quem regnare magnum Antiochū Romani permisere, ex quo fit ut totius continentis una mōtium series intelligatur, quamuis plerisq; in locis tumor non satis appareat.

Generalis distributio Asiæ in sex præcipuas parteis.

Caput VIII.

Asiæ parteis, alij plureis, alij pauciores efficiunt, nostra descriptio sex t̄mmodo continebit. Treis circa Taurū, & totidem ultra. Prima intra Taurū & oceanum septētrionalem, ab oriente sole usq; ad Hyrcanum

pelagus extendet, popinario cultro similis, continebitq; Scytharum plurimas genteis, quæ ultra Imaum montem, citraq; habitant, cum quibus & Bactriani memorabuntur, & Gordiani & Sacæ, & Massageræ & ultimi ad auroram Sères, & qui sinum circum habitant Atacenum. Secunda ab eodẽ Hyrcano mari usq; ad amnem Tanaim & paludem Meotidem proferetur, habens à septentrione terram incognitam in oceanum uersa, à meridie pontum Euxinũ: & qui ab eo in Hyrcanũ pelagus excurrunt Moschicos monteis. In hac Albani, Iberes & Colchi collocabuntur, atq; alij quãplures populi, quos uno uocabulo Scythas appellant, In tertia parte Romanis inuicta uiribus Parthia claudetur Medorumq; terra, & utraq; Armenia, & quicquid hodie minor Asia appellat, inter Euxinũ & Hellespontũ, & Cilicũ pelagus Histino claudit, qui ab Issico sinu in Phasidem uergit. In quarta designabit India cum Sinarum populis ad orientem extremis, & insulam Taprobanae, quæ ad meridiem sita circulũ æquinoctialẽ trãscendit. Quinta ab Indo fluuiõ usq; ad amnẽ Tigrin intra Taurũ & mare Indicũ sinũq; Persicũ iaces, Paropamisadas, Aracosios, Arianos, Drãgianos, Gedrosianos, Carmanos, Persas, Assyrios, & Sufianos complectet. Sex a eadẽq; postrema ab ipso Tigride amne, usq; ad Issicũ sinũ nostrãq; pelagus extendetur, omnia cõplexa quæ à Tauro monte in Persicum & Arabicũ sinũ, atq; in Aegypti septentrionalia uergunt. His in locis priores ad orientem Mesopotamij occurrent, Babylonij ac Chaldei, quibus contermina est Arabia deserta. Ad occidentẽ triplex Syria collocabit Palæstina, Comagena, ac Phœnicia cũ Cilicia, & Pamphylia ac Lycia, & cũ his Arabia Petrea. Ad meridiem felices Arabes inuenientur inter sinum Persicũ Arabicũq; conclusi,

arduis montibus à reliquis sui nominis gentibus diuisi usq; ad insulam prope Dioscuriadem in Indicum protensi pelagus.

De Seribus populis.

Caput IX

HAec nobis totius Asiae certior cōmodiorq; partitio uisa. nunc parteis partium attingere oportet. Seres ut ante diximus ad orientem aestiuum ultimi reperiuntur: quibus ad ortum terram incognitam Ptolemæus & alij eorum, oceanum posuere ad meridiem, Emodimōtes & Otorocoras Indos ac Sinas excludūt. A septentriōe Antropophagi iacent Scythæ, quibus humana corpora cibi sunt: & ut Ptolemæo uisum est ignota terra: ut alijs scythicus oceanus, ab occidente scythiarū natio. Montes apud Seras excellentes Annibi, Auzaci, Casij & Asmirgi, ex quibus Tagurus assurgit. Amnes nominat Ptolemæus Oertadem & Banthifum. Plinius Veronensis Pfitaram, Cambrim, & cui nomen est Lanos. Inter urbeis metropolim Serā ponunt, Otorocorū monti uicinam. Inter gentes maximam Essedonum esse dicunt: quæ Taguri iuga montis, & adiacentes incolit campos. Iulius Solinus sicut & alij complures mare Hyrcanum ad Scythiam oceanū habere ostium dixit: ibiq; ab exordio eiusce plagæ uersus orientem à dextris profundas iacere niues, mox longa deserta, Post Antropophagos gentem asperrimam & efferatam, quæ dimidiam ferme itineris partem in penetrabilem reddidit, usq; ad iugum mari imminens, quod Tabin Barbari uocant. Ultra quod, post lōginquas solitudines morē tractu, quæ spectat aestiuum orientem, & ultra inhumanos situs ad Seres demum perueniri: homines inter se mites & quie-

tiffimos, sed qui per alios mortales refugiunt, hos Velle-
 aquarum aspergine inundatis frondibus arborum ra ab
 uellera liquoris adminiculo depectere, & lanuginis arbori
 tenerum subtilitate, humorem ad obsequium do bus de
 mare afferit: & hoc esse illud Sericum in usum pu pexa,
 blicum damnosæ uanitatis admissum. Ex quo poti
 us est ostendere corpora quàm uestire, quod primo
 fœminis, postea etiam uiris luxuriæ persuasit ambi
 tio. Mercatores fama est primum eorum fluuium
 pertransire, atq; in eius ripis nullo linguæ commer
 cio negociari: sed oculis tantum rerum precia exti
 mare, aurumq; offerr e: cum Seres sua tradāt, nostra Sera
 non emant. Strabo Apollodori Adramictini utens sua tra
 testimonio scribit, Menandrum ac Demetrium qui dūt no
 ex gente græca post Alexandrum in Bactria regna strano
 uerunt, res orientales aggressos, longe ulterius quā emunt.
 Alexander processisse, & usq; ad Seras & Faunos im
 perium protulisse.

De gēte Atocorum, Ciconib, pop. seu
 ut aliq uolunt Sementinis, & quæ de Ma
 cino puincia denarravit Nicolaus Venet⁹

Caput X

His Atacenus annectitur sinus, & gēs Atocor,
 quibus remperiei prærogatiuam miram di
 cunt aeris clementiam subministrare, & arcere affla
 rum noxiū colles, qui salubri apricitate, secluso un
 diq; obiectu pestilentes auras prohibent, atq; ideo
 par illis, & Hyperboreis uitæ genus esse crediderūt.
 Plinius tradit Homerum de his priuatim uolumi
 na cōdidisse, sicut de Hyperboreis Hecatēum. Inter
 hos & Indos nonnulli Ciconas locauerunt. Prole-

maus Semantinos posuisse uidetur, qui Seras inter & Sinas orientales existunt, ad quos nulli nostrorum hodie perueniunt, immensa barbaries iter claudit, & imperantium multitudo, quā nemo probari pacis amicus, & qui orbis situm nosse cupiat: ignota esset terrarū maxima pars, nisi Romanorū principatus, & Alexādrī potentia orbē aperuisset.

Nicolaus Venetus de Macino.

Nicolaus tñ quidam Venerus cognomēto comes, nostra ætate in hæc loca peruenit, si vera sunt quæ ab eo narrata ferūtur: is ait mare Indicū vltra Gangem cū mense toto nauigasset ad Ratham fluuiū se peruenisse, eoq; sex diebus nauigato, ciuitatē inuenisse, quæ noīe fluminis appellaretur. Exin per desertos habitaculis mōtes, q̄s Tauri partem fuisse crediderim, decem & septē diebus in campestria descēdisse, quibus duabus hebdomadibus magno labore peragratis flumē offendisse Gange maius, quod ab incolis Daua diceretur: atq; in eo mensis nauigatione peracta ciuitatē nobilissimā appulisse, stadiorum centū viginti circuitu patentē, cui nomen Daua: hic lasciuiētis fœminas, & supra modū libidini deditas esse affirmat. Viros autē vxore vnica cōtētos esse. Prouinciā Macinū appellari, elephantis refertam, quorū decem millia rex ad bellū nutriat, ipse alio vehatur Elephanto: cui catena aurea gēmis distincta, colloq; circūdata, ad pedes vsq; pendeat. Viros ac mulieres stilo ferreo varijs coloribus figurisq; corpora pingere, idola omneis colere, surgentes è lecto ad orientē se solem vertere, iunctisq; manibus orare, in orationē trini dei opem petere. Serpentes assos in cibū pro delicijs habere, rubeasq; formicas pipere cōditas, paruulis gammaris similes. Ani-

x. milia elephantū ad bellā nūtruntur.

mal hoc in loco nasci fuillo capite, bouis cauda, vni
co in fronte cornu, eoq; cubitali, colore & magnitu
dine elephãtis, quibus cum bellũ continue gerit: id
cornu veneno medetur, atq; idcirco in honore est.

Qua regio ad Cathaũ vergit, boues albos nigrosq; *Boues
equina
cauda.*
gigni equina cauda, sed pilosiore ad pedes vsq; pro-
tensa: pilos caudæ subtilissimos, in modum plumæ
volatilis, magno in precio esse, quos equites in ca-
cumine lancearũ suspendentes egregiæ nobilitatiõ
insigne ducunt. Hęc de Macino Nicolaus tradidit
quã prouinciã ad orientẽ versam inter Indiæ mon-
tes, & Cathaium collocans, haud dubie regionẽ Se-
ricam denotasse videtur, quæ Scytharũ gentibus & à
septentrione, & ab occidente iungitur. Scythas autẽ
orientales nostra etas in Cathaio ponit, magno Ca-
ni subiectos: sic em̃ illi suum imperatorẽ appellant.
Sed illud difficile est credere, quod de amne Dua cõ-
memorat, quem Gange maiorem dixit, cui veteres
cuncta cedere flumina tradiderunt. Nec illud dignũ
fide, decem millia elephantũ belli causa regem alere,
nec notũ esse aut fama clarum: sed longinquitas re-
dargui non facile potest.

De Sacis pop. quos & Nomadas ap-
pellant. Caput XI.

Post Seras occidentem versus Sacę sunt, & Mas-
sageræ, & Taburei, & Suebi, & vltimi ad septẽ-
trionem Alanorũ. Ptolemæus Massageras du-
plices esse dixit, alteros Hyrcano mari vicinos, &
Margianæ regioni, alteros inter Sacas posuit. Sacarum
gentem ab occasu Comedo monte & amne
Iaxarte conclusit: à septentrione Scythia, quæ intra

*Excursiones
gentis
Baccharum.*

Imaum est & Ascantici montis iugo, ab oriente Seris, ad austrum montibus indicis: Sacæ Nomades sunt, qui carentes urbibus nemora & speluncas habitant. Fama est Sacæ gentem usq; in Hyrcaniam & Parthiam prædari solitam, quamuis multa & deserta siccaq; regio interiacet. Parthos amore pacis tributa illis pependisse, id erat permittere, ut statis temporibus in agros excurrerent, & prædā agerent, cum præter conuenta facerent, bellum gerebatur, rursusq; pax fiebat: fuitq; Nomadum uita ita instituta, ut semper uicinos infestarent, rursusq; reconciliarerentur. Sacæ multas inuasiones fecere, modo propinquas, modo longinquas: Bactrianam occuparunt, & optimam Armeniae regionem, quæ postea Sacasina ab eis est appellata. Inuaserunt & Cappadocas, qui ad Euxinum uergentes Pontici nominantur. Sed cum ex spolijs festa celebrarent, Persarum imperatores eos funditus deleuere. Sunt qui tradant Cyrrum Persarum regem ducto aduersus eos exercitu prælio superatum, sed fugientem eo in loco castrametatum ubi impedimenta reliquerat, bonis omnibus & præsertim uino instructa, indeq; postquam exercitus paulum quieuerat, relictis uesperis tabernaculis progressum quantum sibi commodum uisum fuit, cõsedisse: Ingruenteis Sacas & castra uiris deserta, ac rebus uoluptuosis plena comperienteis, immodice se impleuisse: Cyrrum conuersum uino lentos, atq; attonitos ad internecionem cecidisse, diemq; illum patriæ deæ consecrasse, Sacamq; nominasse: quæ cum celebrabantur positis die ac nocte bacchanalibus, uiri simul ac mulieres eo usq; potabant, donec stupore comprehenderentur, tamq; sim-

*Sacæ
uicti à
Cyrro
rege.*

plex purissimaꝝ diuinitas fœdissimis hominũ moribus oblectaretur, & Sacarum Massagetarumꝝ genteis Athafios & Corasmos esse putat, ad quos Spithamenes ex Bactrianis ac Sogdianis confugit, unus ex Persis, qui Alexandro resistere conati sunt. Citius ad insequendum Spithamenam ab Alexandro missus, barbaros pugna superauit, illi per deserta tamdiu fugerunt, donec Alexandrum ipsum aduersus se uenire cognouerunt. Tunc autem placatu ri hostem, Spithamæni caput amputauerunt, & Alexandro miserunt, nec amplius ab eo uexati sunt.

De Massagetis, ubi & de adolescente q
tempore Pij papæ solem adorabat.

Caput XII.

Post Sacas ad septentrionem Massagetæ reperiuntur: & ipsi Nomades Scytharumꝝ genus, qui uirtutem suam maxime in bello aduersus Cyrum ostenderunt. Horum alij monteis habitant: alij campos, alij paludes, & quæ sunt in paludibus insulas. Margũ amnem per hos labi dicunt, quẽ alij Araxen uocant, eumꝝ plureis in parteis diuidunt: & uno tantum ostio Hyrcanum ingredi pelagus, reliquis in oceanum septentrionalem exonerari. Ptolemæus Margum fluuium duobus fontibus ex montibus Sariphuis descendere tradit, & per Massagetas, qui Margianis uicini sunt, ac Derbitas in Oxum defert amnem, qui iuxta Ribios Hyrcanum pelagus ingreditur. Massagetæ equum soli maçant, eumꝝ tantummodo deum putant, multos hic error antiquorum præcipitauit, inter quos fuit Dion Prusen-

Massa
getæ so
lem de
um pu
tant.

*Vrbi-
nus a-
dole-
scens
solis
cultor.*

*Massa
getarū
obscœ-
nus
mos.*

sis, Plinius Veronensis, Macrobius, & omnis ferme illa ætas, quæ à Vespasiano Cæsare vsq; ad Traianū cucurrit, & Adrianum. Nuper quoq; in arce quæ sub ipsa Adriani mole magnificētissime structa est, Vrbinas quidam adolescens repertus est huius stultitiæ sequax, alioqui non ignarus: qui cum arcem prodere conaretur, essetq; deprehensus, votum Christo vouit ei se crediturum, relicturumq; solis cultum, si libertatem, atq; impunitatem assequeretur. Sed raptus ad supplicium stultum se fuisse testatus est, qui ab eo salutem sperasset, qui seipsum saluare non potuisset, tanquam Christus Iesus & dominus noster crucem tulisset inuitus, qui pro nostra vita sua sponte moriens, mortem occidit. Stultus adolescens sub nostro pontificatu sui sceleris poenas dedit, laqueo suspensus, & in Tiberim proiectus. Massagetis mos fuit singulis, vxores singulas ducere, neq; tamen alienis abstinebant, cum quibus suspensa è curru pharetra in propatulo coibant. Fœdagens & brutis simillima, apud quem genus mortis maxime optimum iudicabatur, vt senio confecti, in frustra cæderentur, & cum carnibus ouillis promiscue ederentur: eos qui morbo decederent, vt impios abiicientes, tanquam dignos, qui à feris deuorarentur. Equites ac pedites inter eos optimi fuere, arcu, gladio, thorace ac securi ænea vtentes: auteas zonas, aurea equorum frena ac pectoralia habentes. Ferri parum apud eos fuit, argento carebant, ære & auro abundabant, insularum cultores, herbarum radices edebant, & agrestes fructus, ex quibus pocula exprimebant. Vestis erat arborum cortex, qui paludes inhabitabant, piscibus vescēbā.

tur, phocæ coria è mari prodeuntium induebant. Montani pomis syluestribus alebantur, non ausi oues occidere, cum paucas haberent, eisq; lactis & lanæ gratia parcerent. Campestrès & si regionē late patentem occupabant, non tamen agros excolébāt, sed ex ouibus piscibusq; viuebāt. Bellicosi hoies quibus simplices & in contractando minime versuti.

De Antropophagis, Essedonibus, Arimaspijs, & id genus immaniū hominum.

Caput XIII.

His ad Orientem ac Septentrionem Antropophagi sunt, quibus execrandi cibi humana viscera esse creduntur, & circa hos tristissima solitudo, & mare quod Tabin vocant, & Essedones, qui ossa capitum suorum parentum auro cincta in poculorū tradere ministerium asserunt, & Scythotauri qui pro hostijs cædunt aduenas. Iulius Solinus in hac parte terras esse locupletes, sed inhabitabiles dicit. Nam cum auro & gemmis affluent, Gryphes tenere vniuersa testatur, alites ferocissimos & ultra omnem rabiem sauiantes, quorū immanitate obsistente, rarus pateat ad diuites venas accessus. Discerpere enim homines, tanq̄ genitos ad plectendam auaritiæ temeritatē. Arimaspos cū his dimicare gentē monoculā, si credere par est, vt intercipiāt lapides. Smaragdis hic primā esse, quibus teritiā dederit Theophrastus dignitatē, quibusq; nihil vident oculi iocūdus. Christallū quoq; optima hinc auferri, cuius frustū Liuii Augusti ad pondus centū & quinquaginta librarum inter Capitolina donaria dicauerit. Sub Massagetis, Tapirenis, & Alanorū

Gryphes
auri cu
stodes.

occidentem versus, vsq; amnem Ras & Asiaticos Sarmatas, Ptolemæus q̄ plurimas Scytharū gentes enumerat. Quibus ad meridiem Iaxartes fluuius & mare caspium occurrit, à septentrione terra incognita iacet. Iaxartem apud Sacas oriri arbitratur, & in septentrionem fluere: postea ad occidentem verti inter Scythas & Sogdianos, demumq; ad meridiem inclinātem, Hyrcanum ingredi pelagus, multa & magna flumina vna trahentem: quę partim Sogdij, partim Noroxi, Aspisi & Tapuri mōtes effundunt. Ras vero amnem Hyperboreos emittere mōteis existimat, qui modo in orientem, modo occidentem versus, postremo ad meridiem tendens Hyrcanias auget aquas. Inter Iaxartem, & Ras duo ingentia ponit flumina, Rhimmū, qui & ex Rhimmicis oritur iugis, & Daixem Noroso monte cadentem.

Qui pop. inter Iaxartem fluuium & Hyrcanum mare incolunt. & de habitantibus sub polo Arctico, & Hyperboreis populis.

Caput XIII.

INter hos monteis, & Iaxartem fluuium, Hyrcanūq; mare, Orgasos, Erimnos, Asiotas, Norosbes, Norosfos, & Catagas, Scytharum populos collocat: trans monteis autem septentrionē versus Galactophagos, Aspisios, Thabrenos, Samnitas, Parnardos, & alios q̄ plures, & Albanos iuxta montes qui admodum septentrionales sunt, ab Australi parte Saxonibus locum præbet, ex quibus fortasse orti sunt qui Germaniam incolunt, q̄uis suam ori-

Origo
Saxo-
num.

ginem ex Macedonibus reperant: à Boreali parte
 Nefſæis & Subocis ſedes dedit, qui non minus ad
 ſeptentrionem vergunt q̄ Thule. In cuius parallelo
 Scythas Alanos deſcripfit, & hyperboreos Sarma-
 tas, quibus ad auſtrum monteis collocat Hyperbo-
 reos, & Aſiaticos facit, q̄q̄ pleriq̄ Europæos eſſe tra-
 diderint, nonnulli hoc genus hominum vltra Aquī-
 lonem iacere putauerūt, gentemq̄ beatiffimā eſſe,
 quam alij mediam ſtatuērunt inter vtrumq̄ ſolem
 Antipodum occidētem, & noſtrum renaſcentem,
 Iulius Solinus aſpernari rationem dixit tam vaſto
 mari duos orbeis interfluente & in Europa circun-
 ſcripfit, apud quos mundi cardines eſſent, & extimi
 ſiderum ambitus nox, quæ vna ſex menſium, & vna
 totidem dies, magnam his de cælo clementiam con-
 ceſſam eſſe, auras ſpirare ſalubreis, nihil noxijs ſtatus
 habere, domos eſſe nemora, victum arbores mini-
 ſtrare, diſcordiam neſcire, egritudine nō inquieta-
 ri, ad innocentiam om̄ibus æquale vorum eſſe, mor-
 tem accerſire, & voluntario interitu obeundi tardi-
 tatem caſtigare, conſueſſe olim primitias frugū per
 virgines Apollini Delio miſſitare, quibus perſidia
 hoſpitem violatis, Pontificio intra fineis ſuos rece-
 pto, miſſionem neglexiſſe. Fabuloſa hæc, nam quis
 credat? virgines tam longo terrarū tractu tantasq̄
 montium fluminumq̄ ac mariū difficultates ſingu-
 lis annis penetrare potuiſſe, aut gentē eſſe quæ trans
 aquilonem habitet nobis cognitam? Diodorus He-
 catao teſte vtens, oppoſitam Zeltis iuxta oceanū
 eſſe inſulam dicit, haud multo Sicilia minorē pone
 arctos, habitariq̄ ab ijs qui Hyperborei appellan-
 tur, eo q̄ vento Boreæ ſunt expoſiti, inſulam valde

*Sacra
Apollinis.*

*Prospectus
lunæ apud
hyperboreos.*

ferrilem in qua fructus annui bis nascuntur. Latonā in ea natam fabulantur, & Apollinē ibi præ cæteris dijs coli, esseq; homines eius in sulc veluti quosdā sacerdotes Apollinis, cuius laudes & hymnos quotidie in cantu celebrent. Lucū præterea ingentē, templumq; Apollinis, forma rotunda, multis donis atque ornamenti cumulatū. Urbem ei sacrā cuius incolę maiori ex parte citharædi existant, continueq; in templo sonāt, & hymnos canant: habere hyperboreos propriā linguam, & Gręcis, maxime Delijs atq; Atheniensibus, societate ac benevolentia iunctos à priscis tēporibus cępta. Gręcos em̄ quosdā olim ad Hyperboreos transisse ferūt, & dona sumptuosa in templo apposuisse Gręcis literis inscripta. Ex Hyperboreis vero Abarmi venisse in Græciam, amicitiamq; cū Delijs antea cōtractā firmasse aiūt, & Lunā apud hyperboreos videri parū à terra distantem, ac terrestres quosdā veluti cumulos habentem in se manifestos, deumq; Apollinē, per annos vnde viginti adiri insulā, in quibus astrorū reuolutiones perficiātur: imperare ciuitati, temploq; præesse Boreadas. Borei progeniemq; per genus recipit principatū, quæ omnia tanq̄ fabulosa referens Diodorus videtur contemnere.

De Arimphæis popu. non ab similibus Hyperboreis, Cataio, & quæ de his locis enarrat Nicolaus Venetus.

Caput XV.

Hyperboreis similes Arimphęos esse dicunt, Asiaticos Scythas, qui baccas edunt, comas

viri & foeminae tondent, nullū ledunt, quietē amant, nec leduntur ab alijs, fugientes ad eos tuti sunt tanquā a sylo tegatur, sacri omnes habentur. Sic forsitan olim fuit, nūc gentis huiusce nulla cognitio. Iaxartē fluviū nōnulli Tanaim esse crediderūt, qui Asiā ab Europa determinat, inter q̄s fuisse Policletū Strabo cōmemorat, cuius errorē Alexandri comites secuti sunt, qui eum transmissio Tanai aduersus Europæos Scythas belligerasse tradiderūt. Sed Dimas dux Seleuci & Antiochi satis idoneus vero autor, hunc transuectus amnē, ac titulos omniū supergressus, aliū esse q̄ Tanaim deprehendit, ob gloriā sui nominis altaria ibi Apollini Didymeo aedificauit, & hoc esse colliminiū inter Scythas & Persas ostendit, non q̄ Persia Scythas attingat, sed q̄ imperiū Persarū per Bactrianos & Gordianos ad Iaxartem vsq; fluviū protendatur. Iaxartis nomen à Bactrianis inditum ferunt. Plinius à Scythis vocatum Scythim tradit, hic aræ conditæ feruntur ab Hercule ac Libero patre, Cyro quoque & Semiramide, & postremo ab Alexādro: quas profectionis metas ad septentrionem ostenderit, qui nostra ætate orbis situm figurant. Cathaium his in locis designant, quæ vltra Iaxartem commemorauimus, multasque prouincias & multa regna circumscribunt, quibus vnus præsit imperator, qui apud eos Can appellatur. Nicolaus Venerus apud eum se fuisse affirmat, & Vrbem inuenisse, quæ duo de triginta millibus passuū pateret, in quadrū Gambaleschiā nomine, in cuius medio arx munitissima & ornatissima haberet, in qua rex habitaret, & ex qua muri arcuati ad quatuor vrbis angulos protēderent, per q̄s accessus regi cēt,

Magnus
Can
imperator.

si quid in vrbe tumultus excitaretur, ad arces quæ
 ipsius in angulis eminent, quarum quælibet passuū
 quatuor millia in ambitu continet, & omnis gene-
 ris arma tormētāq; bello apta concludit. Afferit in-
 super & alteram se vrbem reperisse quindecim dieꝝ
 itinere ab hac distātem, Neptai appellatam, nostro
 æuo aut paulo ante ab imperatoribus eius gentis
 conditam, cuius ambitus triginta millibus passuū
 contineatur, camq; populosissimam esse omnium:
 In vtrāq; ciuitate domus, palatia, templa, cæteraq;
 vrbiū ornamenta, Italicis similia esse affirmat: ho-
 mines modestos atq; vrbānos, & multis diuitijs af-
 fluenteis: quod si credimus magna profecto morū
 mutatio facta est, ab his quos antiqui prodiderunt,
 qui Scythas fermē omneis pastorales esse affirma-
 uerunt, & propemodum intractabileis: nec horri-
 da septētrionis ora eos admittit mores, quibus vel
 Græcia olim claruit, vel Italia nunc floret: aut certe
 Cathaiū ipsum quod tantopere laudant, minus
 septentrionale est q̄ pictura demonstrat. Nam quic-
 quid vltra Iaxartem colitur: si Ptolemæo fides est,
 vltra septimum clima protenditur: & parallelū trā-
 scendit, qui per Borysthenem describitur: nisi respō-
 deat aliquis magni Canis imperium, & vltra & ci-
 tra Iaxartem extendi, ac Gordianos, Bactrianos, &
 alias genteis, vsq; ad Indiæ atq; Ariæ monteis com-
 prehendere: quod facile persuaderi potest his, qui
 Scytharū res gestas aliquādo legerunt: à quibus ma-
 gnā Asiæ partem olim subactam fuisse, constat:
 nec imperia suos tenent perpetuo limites, sed pro
 fortunæ varietate, nunc magna sunt, nunc parua.
 Strabo in hac parte Scythiæ, ad occidentem, quā Pro

Iomæus Ras fluuio terminauit, Hyrcani pelagi fauces collocauit: ab vtraq; parte cultas: De quibus postea differemus.

De Sogdianis & Bactrianis.

Caput. XVI.

INter Iaxartem & Sariphos Paropamissosq; montes Sogdiane & Bactriani iacent, Oxo discreti fluuio: Sogdiani ad Iaxartem magis accedunt: Bactriani ad Paropamissi iuga, per q̄s fluuius Ochus dilapsus, in Oxum fertur. Bactrianis ad occidentē Margiani sunt. Sogdianis montes Oxij, quos inter rumpit Oxus, per Ribios & Derbitas, in Hyrcanū cadens pelagus. Margianis ad occidentem Hyrcania occurrit, quæ nomen pelago dedit olim, sicut Strabo asserit. Sogdiani & Bactriani, nec vita mulrum, nec moribus à Nomadibus differebant: quibus Bactriani mitiores essent. Nec vera locutus Onesicritus existimatur, qui Bactrianos senio, aut morbo confectos, apponi canibus viuos scripsit: ad hoc ipsum de industria enutritis, quos patria lingua sepulchraleis vocabant: quam legem sustulerit Alexander, quem ferunt alij octo, alij duodecim vrbes in Bactriana & Sogdiana condidisse, nonnullis euerfis: quarum Cariata fuit in Bactriana, vbi Callisthenes comprehensus est, & in vincula coniectus, qui diuinos honores Alexandro negauit exhibendos esse. In Sogdiana, Paracanda, & Cyra, vltimum Cyri opus ad Iaxartem flumen conditū, quod Persici imperij confinium erat: nec pepercit Alexander memoriæ Cyri, quibus illū coleret, propter continuas oppidanorū rebelliones. In Bactriana Petram Sismetrae altitudinis stadiorū quindecim cœpit, cuius

ambitus octuaginta continebatur: in superiore parte planam ac feracem, vt viros quingentos alere posset. In ea Alexander & hospiti o sumptuose acceptus est, & Rosanam Oxiartis filiam duxit vxorem. In Sogdiana secus Oxum Ariam mare petram occupauit, quæ duplo altior fuit Sifimetra. Xerxes in his locis urbem condiderat, & Branchidas in ea collocauerat: propterea quod dei pecunias ac thesauros qui apud Didyma erant, sibi tradidissent: & secum e patria sponte migrassent. Alexander eos sustulit, prodicionem & sacrilegium exosus, quæ scelera nulla non ætas improbauit. Per Sogdianam amnis labitur: qui postquam multam regionem irrigauit, in desertam arenosam terram euadit, atq; ibi absorbetur: quemadmodum in Ariana fluuius Arius, qui regioni nomen dedit. Macedones propter Alexandri gloriam hunc amnem nobilitarunt: qui apud Ochum flumen olei fontem inuenientes, multi fabulati sunt: tanquam miraculum fuerit, nitrosam & aluminosam terram, sulphure ac bitumine intermistam, id liquoris fundere: hunc fluuium alij per Bactrianam labi dicunt (quos Ptolemæus secutus est) alij secus eam: Alij ab Oxo diuersum vsq; ad ostia, atque australiorem: & ambos in Hyrcanum mare decurrere. Alij ab initio diuersum, & deinde in vnum coire. Oxus, sicut Ptolemæo videtur, in Caucaaso Indiæ intrare, prope Paropamissades fontem habet: & in septentrionem longo flexu directus, maiori demum in occasum vergit: multa & magna flumina in mare Caspium secum ferens, inter quæ Ochus est, per quem nauigasse Pompeium crediderim, sicut ante diximus, cum descendit

Fons
olei.

in Oxum: nam & Ochi fontes in Paropamisso monte reperiuntur. Oxi alueum multis in locis, sex septētie stadiorum latitudinem habere tradiderunt. Alexander Bessum insequens, hunc amnem ponte ex vtribus facto traiecit, misitq; Ptolemæum Lagi, cum parte exercitus, qui Bessum à Barbaris derelictum in villa quadam interceptit, & nudum ac catena ligatum adduxit. Quem cum Alexander vidisset: interrogauit cur regem suum simul & propinquum & benefactorem Darium interfecisset: ad quem Bessus non solum sibi soli id agere visum fuisse respondit, sed omnibus qui circa Darium erant, vt inuenirent sibi salutem ab Alexandro: quibus dictis publice fustigatus est, & in Bactra remissus, vt ibi moreretur. Sogdianam à septentrionali parte Iaxartes claudit amnis: inter quem & Oxum duos fluuios decurrere Ptolemæus scribit, Poletimetum & Iaxartem: qui ex montibus Oxij in Hyrcanum mare descendunt: Inter Oxij & Iaxartis ostia nonnulli octuaginta parasangas esse dixerūt, Persicum autem parasangam: alij sexaginta stadiorum fecere. alij ter centorum quadraginta: qualem amplitudinem vix omnem Scythiam crediderim continere. Eratostenes his aduersus est, qui (vt ait Strabo) ab Oxij fluminis ostio, apud Hyrcanos sito, vsq; ad Iaxartem fluuium, duo millia & quadringenta stadia intercurrere affirmat. Alexander de suo nomine vltra Oxum amnem duas vrbes condidit: alteram versus septentrionem, alterā versus orientem, in Vandabanda regione, ab Hyrcania vsq; in Sogdianā ad orientē eunti solē, intra Taurū

*Pōs ex
utri-
bus fa-
ctus.*

& Iaxartem fluuium, quæcunq; gentes occurrunt: primo Persis, deinde Macedonibus, postremo Parthis, subiectæ fuerunt. Romanorū signa raro apud eas visa sunt, quibus magis nauigationem per Oxum & Hyrcanum pelagus Varro commemorat: quæ ultra Iaxartem ad septentrionem recedunt intactæ remansisse videntur: In quas Alexander expeditionē aggressus, propter Bessum & Spittamēnem, qui ad eos confugerant, Besso captiuo ad eum deducto, & Spittamēne à Barbaris interempto, destitit ab incœptis: cuius in Bactrianam reuersi horrendum scelus commemoratur, occisi inter bibendum Cliti amici veteris & collatanei fratris, nō aliam ob causam, nisi quia Philippi laudes pertinacius tueretur: sed vini magis quàm hominis fuisse crimen pœnitentia docuit, mox secuta, quando ægre retentus est, ne se occideret, occisor amici: Bactria sub imperio Macedonum, qui Persas deleuere, vsq; ad secundū Seleucū Antiochi nepotem retenta est. Tunc vero Theodorus præfecturæ titulum mutauit in regnum, & se regem vocauit, reliquitq; successorē sui nominis, qui cum Arsace Parthorū rege contra Seleucum se coniunxit, regnumq; tutatus est, quod sub Eucratide ad magnam gloriā peruenit. Is enim cum obsidionem Demetrii regis Indorum pateretur, audacia inaudita cum trecentis militibus sexaginta hostium millia assiduis eruptionibus vicit, & quinto mense liberatus, magnam Indiæ partem in potestatem suam redegit. Vnde cum se reciperet, à filio, quem regni socium fecerat, in itinere interfectus est: qui velut hostem non patrem interfecisset, per sanguinem eius currum egit: & corpus abigi insepultum iussit: & in

Bactriam Sogdianorū Indorū & aliorum bellis fatigati, tandem velut exangues oppressi sunt.

De Aria & Hyrcania, & mirifica harū regionum uite.

Caput XVII.

Aria bactrianae cōtermina est ad meridiem, & monti subiecta, qui Bactrianam habet, et Hyrcania sex millibus fere stadiorū abest: ipsi autem Arianae ad Austrum Arachosia subiacer, vsq; ad Indum flumen: de quibus alio loco dicitur. Margiana Bactrianis ad occidentem adiacet, & campis desertis ambitur: fama est Antiochum, cui Sother cognomenū fuit, loci naturam admiratum, magnā terrae partem muro circumclusisse: cuius ambitus mille & quingētorū fuerit stadiorum, & urbem Antiochiam condidisse. Vites hic optimas inueniri, quarum truncum vix duo viri complecti queant, racemumq; duorum ferē cubitorū. Ptolemæus Tapyros vltra Margianos ad orientem posuit: Strabo inter Derbitas & Hyrcanos habitare putauit: quibus mos fuerit, proprias vxores alijs viris nuptui cōcedere, cum duos tresue filios ex eis suscepissent, quemadmodum apud Romanos Cato indigenti Hortensio Martiam concessit. Hyrcaniam valde opulentam esse dicunt & magnā ex parte planā, præclarissimis vrbibus adornatam, quarū Talabrotam, & Samariam, & Chartam, & Tapen, paulo supra mare sitam extollunt. Opulentiae signum adducunt, quod vitis vini metretam afferat: ficus, sexaginta modios: frumentū ex semine nascatur, quod cadit ex culmo: in arboribus mellificetur, perfluatq;

Vites
miræ
magni
tudinis

Mos in
permissis
tandis
uxoribus.

Attēde
Hyrcaniae se-

mel ex folijs, nec in his opus fit diligentia: illud admiratione dignū, quod ab Eudoxo, & ab alijs de Hyrcania scribitur, ripas quasdam cauernosas stare ante mare humili interiacente littore, & superioribus rupibus flumina decurrere, tanta vi delata, vt cum ad ripam peruenerint, aquam in mare iaculentur, subiectum littus aspergine intactum relinquentia, vt etiam exercitui vnda tecto peruiū sit: indigenas in eum locum epulandi & sacrificandi gratia sæpe descendere, & interdum in antris discumbentes, interdum sub ipso fluctu apricantes, alio atq; alio modo oblectari, cum simul hinc mare pateat, hinc litus propter humorem herbidū floridumq; cōspiciatur: Nobilitatem huius gentis hinc licet intelligere, quod vicino mari ab ea nomen est inditum. In

*Cōgreg
sus
Thale
stris
cum
Alexā
droma
gno.*

Hyrcania res gerenti Alexandro, Thalestris regina Amazonū, quam alij Minitheam vocāt, cum trecētis mulieribus occurrit, trigintaquinque dierū inter confertissimas gentes itinere factō, liberos ex rege quasitura, cuius cōspectus aduentusq; omnibus admirationi fuit, propter insolitū fœminis habitum, ob hoc tredecim diebus prolis gratia cum rege daretis, vt est visa vterq; implese, discessit. Hoc mare quod Hyrcaniā abluit, Ptolemæus (vt ante diximus) lacū esse affirmat, vndiq; terra conclusum: cuius septentrionalia Scythæ occupant, Australia Medi atque Hyrcani, qui & orientis partē attingunt, cū Margianis, Derbitis, ac Rhibijs: occidentalia Armenij, Albaniq; ambiunt, quorū pars septentrionē attingit. Polycletyetus quoq; vt affirmat Strabo lacum esse, & dulces aquas habere, & serpentes nutrire, hoc pelagus asseruit: in eo vero maxime errauit, quod vnum es-

*Polycle
ti error*

se cum Mæotica palude existimauit: inde coniecturam faciens, quia Tanais in ipsum emittit, non animaduertens duos inueniri huius nominis amnes, vt ante diximus. Quod si Mæotidi iungeretur Hyrcanus sinus, nequaquam lacus esset, cum Mæotis ab Euxino ponte marinas aquas accipiat: Pontus vero per Hellespontum, & mare nostrum ab Herculeo freto falsis impleatur vndis. Plinius Veronensis, Iulius Solinus, Strabo Capadorus, Priscianus Cæsariensis, & alij complures, Hyrcanum pelagus oceani Borealis sinum esse tradiderunt, ex quo liceat vsq; in orientem & mare Indicum nauigare: aiuntq; ab oceano meridiem versus recedere, ab initio arctū, in progressu dilatatum: & præsertim in vltimo recessu, vbi à quinq; millia fermè stadiorum latitudine patet: & ostij vtramq; ripam tenere Scythas: reliqua littora aut Scythas, aut similes Scythis: quales Hyrcani sunt, Albani, Clusi, Narisci, ac Mardi. Magnitudinem huius maris Patrocles pontico similem existimauit. Plinius autore Claudio, refert id terræ spatium quod inter Mæotim & Hyrcanum iacet pelagus centum quinquaginta millia passuum cōtinere: idque perfodere excogitasse Nicanorem Seleucum, quo in tempore à Ptolemæo Ceranionio sit interfectus. Verum alij trecenta septuagintaquinque millia passuum id esse existimant. Cornelius Nepos ducenta quinquaginta millia: quod alij cētum & quinquaginta millibus passuum, alij paulò ampli⁹ cōtineri dixerint, magno errore: neq; enim retro Mæotim ad Boreā Hyrcanus offerri sinus, vt illis visum est: sed Pontico mari ad orientē

occurrit, Histinumq; Colchi, Iberi, & Albani inter duo maria obsident. Nec longum iter ab Euxino Ponto per hunc Histinum & Hyrcanum pelagus, ad Indiam transeunti peragendum, Plinius existimauit: quem secutus Solinus Pompeium magnum octo diebus ex India ad Bactros vsq; Alierum flumen peruenisse affirmat: quo influit Oxum, per quem mare Caspiū ingressus ad Cyri amnis ostia penetrauit: qui armeniaē & Iberiaē fines interluit: à Cyro vero diebus non amplius quinque, terreno itinere, subuectis nauibus ad alueum Phasidis pertendisse: atq; inde in Pontum Sororia, Strabo dicit, qui multas Indiaē merces teste Aristobolo in Hyrcanū mare per Ochum amnem deuehi tradidit: deinde in Albaniam, atq; per Cyrum & sequentia loca in Euxinum & Ochum in Oxum putat exonerari: quæ duo flumina Hyrcaniam irrigare censet: & Niscam partem esse Hyrcaniaē, per quam Ochus decurrit; quem Aristobolus nauigabilem esse retulit, & oīm fluminū maximum quæ ipse in Asia viderit, præter indica. Sed hoc iter multo breuius eo est: quod per Aegyptum & Arabiam multasq; alias gentes ducit in Indiam: neutrum tamen hodie nostratibus est apertum: qui terræ formā nostra tempestate figurant, Ptolemæo consentiunt, & lacus speciem Hyrcano concedunt. Solinus Xenophontem Lapfaceum autorem facit, à littore Scytharū, & quo sinus irrupit Hyrcanus Abaltiam insulā triduo nauigari: cuius magnitudo immensa, & penè similis continenti existat: nec longe Oenas separari, quas qui habitent, viuant ouis auium marinae, & auenis vulgo nascentibus, propter quas & alias constitutas

Oene
incole

quarum indigent humana vsq; ad vestigium forma in equinos defināt pedes. Feruntur & alia pleraq; quæ tanq̄ fabulosa relinimus: apud Hyrcanum pelagus, definit Asiæ prima pars.

De secunda Asiæ parte & Sarmatis generatim,

Caput XVIII.

Secunda incipit in occidentali littore, quæ vsq; ad paludem Mæotidem & amnem Tanaim extenditur, inter mare Ponticum iacens & oceanum septentrionalem. Ptolemæus hanc partem ab orienti Ras flumine claudit & Hyrcano mari, cui negavit in oceanum patere exitum: & omnes Sarmatas Asianos appellavit: qui hanc terram incolerent: præter Colchicos, Iberos, & Albanos, atq; alios qui circa Caucasum Coraxemq; montem ad meridiem facti sunt. Sarmatas autem in plurimas gentes, & multa nomina diuisit. Vltimos ad septentrionem hyperboreos posuit: & sub eis Basilicos: deinde Zachatas, Suardenos, Chenides, & magis ad meridiem per Hierbidorū numerosum genus: quorū sedes illic esse ostendit, vbi Ras fluuius ad occidentem solem, & Tanais ad orientem maxime vergunt, sibiq; inuicem propinquiores existunt. Sub his versus meridiem & ultra Hippicos montes, Syracenos collocavit, Iaxamatas, Perseffios, & Melandanos, apud quos Mithridatis regionem fuisse arbitratur. Rursum ad orientem Ras flumini proximos, & ultra Ceraunios montes Sapotheinos posuit, & sub illis

paululū australiores Scymmitas & Amazonas. de
 quibus postea dicemus, quando imperiū fama est
 eas quā maximum obtinuisse: Ceraunios montes par
 tem esse Caucasi, versus Septentrionem vergentē:
 quibus proximi sunt ad orientalem plagam Vali,
 Serbi, Diduri, & Vdg, ad occidentalem Sacani & Tu
 sci prope Sarmaticas pilas: vbi à Caucasijs iugis Ce
 raunia videntur obrupta. Forfitan & hinc Tuscorū
 genus ortum, qui Hetruscōs ex Italia pepulerunt.
 Tria flumina in Hyrcanum pelagus ex Caucasio
 monte cadere Ptolemæus ostendit: Hudonem qui
 septentrionalior est: Alontem & Saonam: & inter
 ea Olondas & Ifondas collocat: & citra Saonam
 Gerros. Inter Caucasiū montem, & Vardanum
 amnem, Sananeis & Agoritis sedes dedit. Ultra
 Vardanum versus Psatim fluuium & Boream, Co
 napsenos, Arinchios, Metibos, Zinchos, & Asturi
 canos memorat. Vltcrius Tirambas & Marubio
 flumini proximos Themeotas, fluuios ex Asia in
 Mæotim magnos decurrere, præter Tanaim octo
 dinumerat, Inter quos Vardanus australior est, Ma
 rubius septentrionalior: cui proximus est Rhombi
 tes maior: deinde Theofanus: postea Rhombites
 minor, de hinc Acticies & Vardano propinquior
 Psatis. Multa est inter veteres discordia: quā inde nasci
 arbitramur: quia nec montium, nec fluminum, nec
 gentium nomina perseverant: & prouinciarum re
 gnorumque termini multam varietatem accipiunt à
 Strabone: qui sub Tyberio Cæsare vixit vsque ad Pro
 lemæum Alexandrinum: qui per tempora Antoni
 ni Pij situm orbis descripsit. Haud equidem magnū
 tempus est: & tamen tanta nominum variatio in-

tercessit: vt paucissimos Scytharum populos ex his nominari videamus apud vnum, quos nominauerit alter. Sed ad rem redeamus. Strabo Cyrum amnem, & Araxem, & Hyrcanum pelagus ab occidentali plaga immittere arbitratur: & Araxem per Armeniam, Cyrum per Iberiam & Albaniam decurrere: & ab ostio Cyri per Albanos, Iberas, & Colchos, à mari in mare tria fere stadiorum millia esse, & Histini rationem obtinere huius partis quam de scribimus. Possidonius hanc Histinū mille & quingenta stadia continere putauit: quantum inter Pelusium est & mare rubrum, tantundemq; spacij à Mæotide in oceanum esse censuit: indignus fide quis Pompeio familiaris fuerit: & res eius scripserit.

Possidonius
notatur

De Albanis, & de bonitate soli sui, & simplicitate gentis, & prisca eorum superstitione.

Caput XIX.

Albani in hac descriptione primi occurrunt, quos pastorales fuisse constat, & Nomadico generi proximos, non tamen vagos atque iccirco minus bellicosos. Inter Iberas & mare Caspium habitant, ab ortu solis mari coniuncti, ab occasu Iberiæ finitimi, & reliquis lateribus. Boreale Caucasus montibus munitur: qui campis imminentes, & mari plurimum coniuncti Ceraunia vocantur, vt Strabo putauit, & complures alij: quauis Ptolemæus (vt ante diximus) aliter sentiat: australe latus Armeniam contingit, quæ partim campestris est, partim montana: sicut &

Cambisena, ad quam Armeni simul & Iberi & Albani coniunguntur. Cyrus per Albaniam fluit: & alia flumina quæ quibus eum augent fecundioribus terram exhibent, mare tamen confundunt propter limum quem afferunt. Raxes prope emittit, asper ex Armenia cadens, sed quem limum propellit alueum peruium faciens, eum Cyrus repellit: Homines in Albania inertes fuisse feruntur: nam qui ibi militarunt, Cyclopicam eos degere vitam dixerunt: & terram omnis generis fructum etiam domesticum afferre, & stirpes omnes, & ea quæ semper virent & quibus ne minimam quidem culturam habeat, bona tamen omnia sine satiatione & inaratam gignere: multisque in locis semel satam, bis terque fructum reddere: ac primo quod modios quinquagenos, idque minimum renouatam, aut ferro proficissam, vineas ineffositas manere, quinque annis putari, in bimatu nouellas fructum ferre, adultas tantum reddere, ut pars maxima in palmitibus relinquatur: mira res, cum Ptolemæus Albaniam in sexto climate ponat. Pecora cum mitia, tum agrestia, pulcherrimos edere fetus aiunt: staturam hominum pulchram & magnam esse. Simplex mortaliū genus, minimeque cauponarium: nummi usum magna ex parte ignorauerunt: neque numerum ultra centenarium nouere. Commercia inter se mercibus facere: in cæteris quæ ad vitam pertinent inertes, exquisitosque ponderum ac mensurarum totiusque ciuilitatis & agriculturæ profus ignari: si quando ad bella prodierunt expediti & armati, ut Armenij fuere. Exercitum maiorem emittere consueuerunt quam Iberes: nam peditum ad sexaginta millia, equitum ad vigintiduo millia contra Pompeium magno suo

Albani inertes

Attēde huiusce terre feracitatem.

damno armauerunt. Iaculatores sunt & sagittarij clypeos & thoracas habentes, & quemadmodum Iberi firmas galeas, hos Nomades ab exteris defenderunt, sicut Iberas & iisdem de causis. Aliter vero saepe eos adoriebantur: nec sinebant agriculturam exercere. Deos Albanisolem & Lunã gentili dementia coluere. Lunæ templū Iberiæ proximum summa religione colebant: cuius sacerdos honore post regem secundus habebatur, & sacris seruis, & sacrae regioni præerat: quæ multa fuit & hominibus plena. Seruorū quidã afflati numine videbãtur, & quodammodo diuinare: qui plurimū numine correptus fuit, diu per sylvas solus errauit: exin sacerdos comprehensum sacra catena deuinxit, ac per annū sumptuose aluit: postea ad sacrificium deæ cum alijs hostijs maectandum produxit: tumq; negocij quidam gnarus sacram hastam tenere, qua mos fuit hostem maectari, ex multitudine procedens illam in conserui afflati per latus adegit, & cadente seruo quædam diuinationis signa captauere, atq; in commune prætulere, corporeq; in locum quendã delato, omnes super illud transiere: sic enim stulta natio & à dæmonibus possessa, expiari, si quid peccati fuerat, arbitrabatur. Senectus honore præcipuo apud Albanos fuit, non parentum modo, sed etiam reliquorū: cū mortuis pecunias defodiebant, nec aliã defunctorū curam gerebant. Strabo sex & viginti linguas Albanorum fuisse tradit, & totidem aliquando reges, postea ad vnius imperiū cuncta rediisse: terram serpentina quædam lætifera gignere, & scorpios, & araneas, quarum quædã ridendo mori cogunt, quædam flendo desiderio suorū, quemadmodum de Taran-

Serui numine afflati diuinabant.

Senectus in honore

Arane arū mi

ra na-
tura.

Albani
unde
orti.

rulis in Calabria rumore est. Et Caspianam & Albanos pertinere aiunt, eiusdem nominis cum gente Caspia, quæ postea obscurior facta est, & mare Caspium attingit. Ingressus ex Iberia in Albaniam per Cambisenam patuit, regionem asperam & siccam, quamuis flumine Alazanio pars eius irrigetur: Albani & eorum canes excellentes venatores fuere, studio magis quam arte: originem eorum ex Iasone ductam existimant, qui cum Armenio Thessalo in Colchos nauigauit, & vsque ad mare Caspium, per Iberiam & Albaniam processit, & Armeniae ac Iberiae multum peragrauit: sicut Iasonia, & alia compluria monumenta testantur, Trogus Pompeius Albanorum originem Italicam dicit, asserens Albanos Herculem ex Italia ab Albano monte, cum, Gerione extincto, armenta eius per Italiam duceret, securos fuisse: & originis Italicæ memores, exercitum Cnei Pompeij bello Mithridatico fratres saluauisse. Albania sub imperio Persarum fuit, postea Macedonum, deinde Romanorum: sed Traianus imperator his regem dedit, nunc non satis certum est cui pareant, quanuis sub regno Magni Canis degere credantur, ab his Albani orti sunt: quorum pars hodie in Peloponneso, pars in Macedonia sedet, iuxta Pyrrachium, quorum dux est Georgius Scanderbei, qui multa per nostram ætatem aduersus Turcas pro Christi nomine prælia gessit, magnanimus & inuictus copiarum ductor, in Gothorum exercitu fuere, cum illi Græcorum imperium affligerunt: deinde longæ militiæ affecti tedio, in Adriatico littore confederunt.

De Amazonibus & Gargarensibus, &
ex quibus prolem suscipiebant.

Caput XX.

Theophanes qui cum Pompeio militauit, & Albaniam procurauit, Inter Albanos & Amazonios habitare Gelas & Lelegas dicit: & inter hos & Amazonas, Mermandalim delabi fluuium: Metrodorus Scepsius & Ipsicrates locorum non ignari (vt Strabo refert) Amazonas septentrionem versus Gargarensibus finitimas tradiderunt, sub radicibus montium Caucasiarum, qui Ceraunia vocantur: cum quibus & Ptolemæus sentit: qui eas (vt diximus) inter Ras fluuium & Ceraunia iuga collocauit: quanuis de Ceraunijs paululum discordare videatur: de Amazonibus multi meminerunt, & apud Græcos, & apud Latinos, non Poetæ solum, qui fabulosa tractant, verum etiam historici, quos à vero recedere turpissimum est, Trogus Pompeius, Iustino teste, duos regios iuuenes ex Scythia pulsos per factionem optimatum, iuuentutem ingentem vsque in Cappadociam & anem Thermodoontem subiectosque Themiscyræ campos, secum traxisse affirmat: ibique per multos annos finitimos spoliare assuetos, postremo conspiratione populorum trucidatos: Sed vxores cum vidissent exilio suo additam orbitatem, arma sumpsisse: finesque suos summouentes primo, mox etiam inferentes bella, defendisse: nubendi quoque vicinis animum omisisse, seruitutem non matrimonium appellantes: & ne feliciores alijs aliæ viderentur, viros qui domi remanserunt interfecisse, vltionem

De Amazonibus
ex Trogo

Nubere
reseruire
appellat.

cælorum coniugum excidio finitimorū consecutas; deinde pace quæsitâ, ne genus interiret, cum circumstantibus populis concubitū iniuisse: si quæ mares nascerentur interficientes, fœminas nō ocio aut lanificio, sed armis & equis & venationibus exercētes, iniustis infantium dexterioribus mammis, ne sagittarum iactus impedirentur: vnde Amazones dictæ sunt. Duas quorum his reginas fuisse Marthesiam & Lamedonem, quæ vicibus bella gererent, & se marte genitas prædicarent: à quibus magna pars Europæ subacta sit, & vrbes condiderint. Sed cum partem exercitus domum dimisissent, reliquas quæ ad tuendum Asiæ imperiū remanserant, concursu barbarorū cum regina Marthesia interfectas: In cuius locum filia eius Orithyia successerit, cui præter singularem belli scientiam, eximia in omne æuū virginitatis admiratio fuerit. Herculem cui imperatū erat, vt arma reginæ Amazonū ad regem deferret, tanquā impossibile id esset, eo profectum longis no- uem nauibus, comitante principum Græciæ iuuentute, inopinātes aggressum, voti compotem factū: duas tunc sorores regnum tenuisse Anthiopem & Orithyiam, quæ foris bellum gerebat, cum Hercules ad littus Amazonū applicuit: Quæ domi manserant repentino tumultu excitatas arma sumpsisse, sed facilem victoriā hostibus dedisse, cæsas captasque fuisse, & in his duas Anthiopæ sorores Menalippē & Hippolytem: Theseum captiuam Hippolytem vxorem duxisse, ex qua genuit Hippolytū, qui no- uercæ fraude periit: Herculem Menalippem captiuam sorori reddidisse, & precium arma reginæ accepisse, atque ita functū imperio ad regem rediisse. Sed

*Hercu-
les in
Ama-
zonas.*

Orithyam vbi comperit sorori bellum illatū, & raptorem fuisse Atheniensū principem, hortatā in vltionem comites, auxiliū à Sigilo Scytharū rege petiisse: ex cuius genere orta esset, ab illo filium Panaxagorum auxilio missum: sed ante praeliū dissensione orta, ab auxilijs defertas, bello ab Atheniensibus victas fuisse: receptaculū tamen habuisse castra sociorum, quorū auxilio intactæ ab alijs gentibus, in regnum redierint. Post Orithyam regno potitam fuisse Panthasileam, cuius troiano bello magna virtutis documenta extiterint: qua interfecta, & assumpto eius exercitu, paucas quæ domi remanserant ægre se aduersus finitimos defendisse, vsq; ad Alexandri magni tempora: cum Thalestris (vt ante diximus) ad eum in Hyrcaniam venit. Hæc Trogus de Amazonibus. Sed quid Diodorus de his scribat nō incongrue referendum est. Sic enim duorū autorū, qui magni habentur, quanta sit vel concordia vel discordia, cognoscemus: Diodorus penes Thermoodontem fluuiū primo gentem Amazonum fuisse ostendit, quæ viris similes corporeis viribus, & bellicis artibus præstarent. Earum reginā, exercitu mulierum coactō, nonnullas vicinas gentes expugnasse, filiamq; genuisse, quam Martis filiam appellauerit: viros ad texturam, & muliebria exercitia deputasse: lege edita, vt solæ fœminæ in re militari erudirentur: viris interdicta essent arma: maribus qui ex eis nascerentur, quo bello inutiles fierent, crura & brachia debilitasse: fœminis dextram inussisse manū: à regina urbem præclaram in ostio Thermoodontis fuisse conditam, & Themiscyram appellatam: atq; in ea insignem regiam magno splendore

*Item de
eisdem
Amazonib.
ex Diodoro.*

erectam, ab hac propinquas gentes vsque ad Tanaim fluum domitas fuisse: cui in pugna cadenti filia successerit matre præstantior, quæ ultra Tanaim exercitu traducto, omnes eius oræ gentes ad Thraciam vsque deuicerit, domumq; reuersa magnifica deis templa construxerit: & ad alteram fluminis partem versis armis, Asiamque vsque Assyriam bello subegerit. Multis post seculis, vulgata Amazonum per omnem orbem virtute, Herculi Semeles ac Iouis filio, ab Euristeo mandatum fuisse, vt Hippolytæ Amazonis balteum ad se deferret: Herculem illato bello, acieque profligatis Amazonibus, victam Hippolytam cum balteo cepisse: quo prælio Amazonum regnum ceciderit. Siquidem barbaræ gentes contempto earum nomine, & iniuriarum memores, adeo Amazones continuis bellis contriuerunt, vt ipsarum nomen & genus extingueretur: quanuis paulopost Herculis expeditionem, Panthasilea troiano bello ab Achille interfecta fuerit: quibus in rebus quantum à Trogo differat Diodorus diligens lector facile metietur. Ephorus Amazones inter Mysiam Cariam ac Lydiam prope Cummam patriam suam, habuisse sedes arbitratur: forsitan aliquando ibi habitauerunt, vbi Ephesum, Smyrnam, Cumã & Magnesiã cõdidere, Sed Aeolibus & Ionibus postea cessere, cū quibus ante Troianū bellum Priamus in societate Ionū belligeravit, vt Homerus affirmat. Sunt qui Gargarenses cū Amazonibus è Themiscyra in vltiorē Scythiã migrasse ferunt, postea ab illis discissos, cū Thracibus & Euboiis quibusdã errabundis aduersus eas bellū gessisse. Quo composito his inter se conditionibus cõue-

Ephorus de Amazonib.

nisse, vt in filiorū prole cōmunicarent, viuerent autem vtriq; separatim. Amazonum alias his intentas fuisse, quæ ad arationē infitionemq; pertinebāt: alias equorū venationē, ac bellorū curā gessisse: arcu, securi, & pelta vrētes, galeas & subligacula & alia operimenta è ferarū pellibus confecisse, duos his anni menses fuisse sacros, quibus montem proximū conscendebant, qui eas à Gargarensibus disiungit, quod & illi more peruetusto conuenientes sacrificabant, & prolis gratia cū mulieribus coibant: idq; obscure, & inter tenebras in quascunque inciderent. Quæ si fœminam peperissent, apud se retinebant: si mares, Gargarensibus tollendos reddebant. Vnde propter ignorantiam, valde se inuicem diligebant, cum quælibet affinem sibi quamlibet existimaret. Strabo de Amazonibus nō satis certam sententiā fert, & quod Thalestris regina, prolis gratia, cum Alexandro in Hyrcania permista fuerit, incertum dicit: & rerum scriptores inter se discordare: nec fide dignum esse, Clitarcum, qui Thalestrim scribit à Caspijs portis & Thermodoonte profectā, ad Alexandrum venisse: cum Caspiæ portę supra sex millia stadiorum distent à Thermodoonte, nec verisimile censet, vel exercitum, vel ciuitatem, vel gentem vnquam ex solis mulieribus constitisse, quæ sua custodierint, & aliena inuaserint. Vicinisq; subactis, vsque in Ioniam processerint, & exercitum trans Pontum in Anticam miserint: quod perinde sit, ac si quis dicat viros tunc mulieres fuisse, & mulieres viros: suo autem tempore paucos fuisse, qui traderent, vbi Amazones essent, & id quidem sine demonstratione. Nobis non impossibile videtur,

Strabo
de A-
mazo-
nib. nō
satis re-
cte sen-
tit.

*Vbi fœ-
mina
princi-
patum
olim
habue-
rint.*

*x. muli-
eres cū
habitu
uirili
in bello
captæ.*

quod prisci scriptores de Amazonibus tradiderūt, qui & in Bohemia tenuisse fœminas principatū legimus, & in Hungaria Marina viriliter imperasse: quæ non reginam, sed regem se appellauit. In regno Neopolitano duas Ioannas rerum potitas scimus, quarum altera nostra ætate, altera paulo ante, res magnas gessit. Sed puella Franciæ, de qua suo loco dicemus, non parum dubietatis affert: cuius ductu sæpe Anglorum copiæ nostro æuo profligatæ fuerunt, sub Claudio imperatore secundo, qui de Gothis magnificentissime triūphauit: decem mulieres ante currum ductæ fuerunt, quæ in bello captæ virilem habitum gestabant, & Amazonū genus esse putabatur: nunc de his nulla cognitio apud nos est, nec affirmare tam vetusta, neque negare, audemus: nec miramur antiquissimarum rerum scriptores inter se discordare, quando nec nouissima vno modo referuntur. Ex his quæ prisci scribunt, illud constare videtur, Amazonas primo Themiscyrā, & subiectos Thermодоonti campos, & imminentes montes incoluisse: postea inde pulsas in Scythiam migrauisse, unde illarum erat origo: atque id asserere Trogus videtur, qui Albanis vicinas Amazones dicit, & Thalestrim reginā inde ad Alexandrum venisse putat in Hyrcaniā. Mermedonas amnis, ut Straboni videtur, e montibus descendens, per Amazonū regionem, & Syracenā, & loca intermedia, quæ deserta sunt, in Maotim emittit: quod multū est Ptolemæo aduersum, qui aquas per Amazonū agros fluentes in Ras fluium, & Hyrcanum pelagus decurrere quodāmodo indicare videtur, nisi montes aliqui ex Amazonibus in occidentem inclinent. Ex quibus Mer-

medonas ortus, longissimo cursu Maotim perquirat: nonnulli, qui nostro tempore orbem figurauerunt, Amazones insulam habitasse designant, quā fluuius efficit, quem Edil appellant: hunc esse Ras arbitramur, cuius supra meminimus.

De Iberia, Iberis, uictu, uestitu, & re-
pub. eorū, & quomodo, quoque tempore
Christi fidem susceperunt, quod Georgia
nunc appellentur.

Caput XXI.

IBeria post Albanos ad occidentem occurrit, cui ad Septentrionem Nomades adstant, & Caucasij montis accolę: ad meridiem Armenia est, ad occidentem Colchis. Tota regio Caucasij montibus circumdatur: nam cubiti quidam fertiles ad meridiē procurrunt, qui vniuersam Iberiam comprehendentes, sese ad Armeniam & Colchidem coniungunt: planitiem in medio relinquentes fluminibus irriguam, præsertim Cyro, qui ortum ex Armenia trahens planitiem ipsam ingreditur, & Aragū amnē à Caucaso defluentem, atque alias aquas in se recipiens, per angustam fluminis regionem euadit in Albaniam, inter quam & Armeniam, multus in latus per vberes campos compluribus fluminibus auctus, è quibus Alazonius & alia tria nauigabilia sunt, in mare Caspium erumpit. Quatuor aditus in Iberiam ducunt admodum difficiles, ex Colchide per medios Sarapanos itur, & angustias montis, per quas Phasis excurrit, centum ac viginti pontibus transmeandus: hic amnis propter flexiones asper ac violentus, ex Iberia in Colchidem fertur, conual-

Phasis
ubi in 20
pontib.
transme-
andus.

lium torrētibus multo hymbri adauētis, & propter imminentes mōtes arētus, q̄ plurimis impletur fontibus. In campos aut̄ delatus, alia & alia in se recipit flumina: è quibus est Glaucus & Hippius, quibus arētus ac nauigabilis factus, exiit in pontū: secus eum vrbs iacuit eiusdem nominis, & lacus non prōcul: aditus igitur ex Colchide in Iberiam huiusmodi est, petris, munitiōibus, fluminibus, & cōuallibus clausus: nec minus difficilis ex Nomadibus patet, septētrionem versus, trium dieꝝ itinere: deinde angusta regio, circa flumen Aragam, dieꝝ quatuor: cuius viæ finem murus inexpugnabilis munit. Ex Albania primo aggressus est per petram excisam, dehinc per stagnū quod amnis efficit, cadens ex Caucasos: Ex Armenia per angustias itur, quæ secus Cyrum sunt, atq; Aragam, qui priusq̄ inuicem concurrant, duas vrbes natura munitas ambierunt: quæ saxis impositæ sedecim inter se stadijs aberant, propter Cyrum, Armozicam, propter Aragam seu Samoram. Pompeius ex Armenia mouens, hoc itinere vsus est, & post eum Canidius. Iberiæ campos agricolæ habitant, homines ad pacem intenti: Armenico & Medico cultu montanā regionem pars eorū maxima ac bellicosa Scytharum more viuētes, quorum cognati sunt, & contermini: agriculturam tamen exercent, & cum tumultus ingruerit, multa ex se atq; Nomadibus hoīm millia contrahunt: fuitq; Iberia maxima ex parte vrbibus & habitatoribus plena, & tecta fictilia habuit, & fabri factas ædificiorum structuras, & fora, & publica ornamenta, & ad sextum clima pertinet, sicut Albania. Quatuor olim genera hoīm apud Iberas fuere. Primū, ex quo re-

Tecta
fictilia

ges duo deligebantur: alter, qui propinquitate & ætate antecederet: alter, qui iura daret, & exercitum duceret. Secundum sacerdotū, qui iura finitimorū curarent. Tertium militum & agricolarū. Quartū, vulgi, quod regibus seruibat, & omnia quæ ad vitam pertinent ministrabat: his omnia per familias erant communia, rem tamē tenebat qui senior erat. Magnus Pompeius Iberiam Romano imperio subiecit, quam sub Constantino Cæsare, Helenæ filio verbi dei fœdera, & fidem futuri regni suscepit. Mulier captiua tanti boni causam præstitit: quæ cū vitam pudicam duceret, & dies ac noctes in oratione consumeret, admirationi Barbaris fuit: quibus sciscitantibus, cur tantopere se affligeret, ita se suum deum colere respondit, qui Christus esset. Nihil ex hoc amplius admirati barbari, quā nouitatem nominis, mulierculam in honore habuerunt. Mos gentis erat, paruulos, cum ægrotarent, per vicinas domos à matribus circumferri, remedia exquirentibus. Mater quædam cum puerum aliquandiu circumtulisset, nec salutare quicquid inuenisset, captiuā adiens eius opem petijt: illa se humani nihil scire testata est, sed deum quem coleret Christum desperatam ab hominibus salutem posse conferre: paruulumque cilio suo superimponens, & orationem ad deū fundens, sanum matri reddidit. Impleuit urbem facti rumor, & ad reginam perlapsus est, quæ dolore quodam afflicta, ad captiuam se ferri curauit: cum illa regiam domū ingredi recusasset, reddita est regina sanitati, atque admonita vt in Christum crederet, & eum coleret, qui salutē præbuisset: rogauit regina vt Christianus efficeret, quod quicquid ille promississet,

Mira-
culū ca-
ptiuæ
mulie-
ris pro
Chri-
stiana
fide in
Iberiā
factum

Regi-
na sani-
ta: i re-
stitui-
tur.

segnis tamen erat, nec sæpius ab vxore commonit⁹ baptizari curabat: non tam fidei hostis, q̄ dubius. Contigit eum in altissimas sylvas ire venatum, quo cum peruenisset, coorta subito tempestate, ita tenebræ cuncta operuere, vt nec ipse comites cerneret, nec cerneretur ab illis: ignarus quid ageret, promissionis coniugi factæ recordatus est, Christumq; rogauit, vt si deus esset, ex tantis eum periculis eriperet: nec mora dies reddita mundo est, & rex ad urbē incolumis perductus, qui reginæ quæ gesta erant miraculi loco exposuit: vocatur captiua, audit consilium eius, illa reiicienda idola, & Christum colendum dicit: eiq; supplicandum, & basilicam faciendā: conuocato populo rex Euangeliū prædicat, & nõdum sacris initiatus, fit suæ gentis apostolus: credunt viri per regem, fœminę per reginā, constituitur templum magni operis, & eleuato perinaciter muroꝝ ambitu, columnæ collocantur: Sed prima ac secunda erecta, tertia nullis machinis erigi potest, nullisq; viribus: cum ad noctem vsq; laboratū esset, recedentibus om̄ibus, sola captiua apud templū in oratione perseuerat: postera die, prima luce, redeunte populo, columna reperta est, supra basim in aere suspensa, quantum esset vnus pedis spacium: magnificauerunt omnes deum, veramq; captiuae fidem recognouerunt: quibus mirantibus ac stupentibus, sensim supra basim suam, nullo contingente, deposita est, & summa cum libratione descendit: mox reliquæ columnæ magna facilitate erectæ & collocatæ sunt: perfectum templum: & populi fide confirmata, suadente captiua, totius gentis legatio ad imperatorem Constantinum mittitur, res gesta exponi-

Rex
Euāge-
liū suū
predi-
cat.

Colū-
na in
aeredi-
uinitus
suspen-
sa.

tur, & sacerdotes petuntur, qui ceptum erga se munus impleant. Ferunt Constantinū non minus hoc nuncio latatum, quam si gentes Romano imperio incognita, & ignota regna, vicisset, Iberis iocundissimo vultu satiffecisse. Ruffinus in ecclesiastica historia hæc sibi Bacchuriū ipsius gentis regem narrasse affirmat, virum fidelissimum, cum Hierosolymis secum humaniter degeret: veri periculum ad eū referendum est. Iberas hodie Georgianos appellāt, quorum legatio ad nos venit, cum ex Mantua Romanam rediissemus: colunt & hi hodie Christū, quibus procul ab apostolica sede veritatis magistra, & barbaris circumfusi gentibus, non omnem Euangelij puritatem seruant.

*Georgiani
Christi
cole.*

De Colchis, & quæ flumina Colchidē claudunt, de melle amaro, & de Tragelapho, & quantum Colchis olim claruit.

Caput XXII.

COLCHIS (vt placere Ptolomæo videmus) monte Coraxe à septentrione clausa est, quæ Caucasii partem esse ostendit, & Nomades excludere: ab oriente, Iberia: à meridie, Phasi flumine, & Armenia montibus: ab occidente, Euxino ponto, in quæ Hippum flumē cadere arbitratur: & inter eius ostium & amnem Phasim, duo flumina decurrere in pelagus Cariustum & Ganeum: & post Hippum, ultra Dioscuriadem, septentrionem versus, Coraxem fluuium in idem mare exonerari, qui ex monte sui nominis oriatur. Strabo vero Hippum cadere in Phasim asserit, & Colchidem, magna ex parte ad mare protensam, Phasim irrigare, ingentem fluuiū

qui ortus in Armenia Glauco & Hippo in se receptis, vsq; ad Sarapanos nauigetur: exinde pedestri itinere curribus vectos, quatrduo in Cyrum proficisci: ad Phasim urbem iacere eiusdem nois Colchorum emporium, quod ex alia parte anni procingitur, ex alia lacu, ex alia mari: hinc biduo triduo ué amissum, Sinopemq; nauigari: littora hæc & fluminis ostia amœnissima esse, regionem fructibus & omnibus quæ ad fabricandas naues pertinent, abundare. Mel tamen frequentius amarum esse: linum, cannabem, cæram. & picem gignere: linificium vulgatum & multum, in peregrina exportari loca: propter quod cognationem inter Colchos & Aegyptios esse quidam uoluerint. Plinius Veronensis, animal ceruo simile, barba tantum & armorum villo distãs, iuxta Phasim amnem, & non alibi nasci affirmat: quod Tragelaphon uocatur: Secus Phasim Leucothoæ fanum fuisse, quod Phrixus condiderit, atque illius oraculum ubi aries non mactabatur, id olim diues habitum, deinde à Pharnace, & paulopost à Mithridate Pergameno direptum: nã læsa religione, etiam diuina patiuntur, nec coli possunt, ut Euripides inquit: uana garrulitas quæ religionem pauperibus aufert: Deus & in opum & diuitum pater est, neq; aliud ab homine q̄ uoluntatē requirit. Quantam olim Colchis claritatem haberit, fabulæ declarant, Iasonis exercitum innuentes, qui ad Medos vsque processit, ac prius etiam Phrix expeditionem, postea cum reges succederent, & regionem haberent in prouincias diuisam, mediocriter agebant. Cum uero Mithridatis Eupatoris potentia uehementer esset adauctã, tota ei regio pa-

Mel
amarū

Trage
laphon
animal
Leuco-
thoæ fa-
num.

runt: à quo semper aliquis ex amicis regionis præfectus & administrator mittebatur. Strabo refert Moaphernem matris suæ patrum Colchis administratorem fuisse: sed, Mithridate sublato, regionē omnem quæ suberat, euersam, & multis distributam. Polemonem postremo Colchidem habuisse, atque eo mortuo coniugem eius Pithodorim, quæ & Colchorum, & Trapezuntis, & Pharnatiæ, & vltiorum barbarorum regnum tenuit. Strabo existimat montem Caucasum Pontico mari & Caspio imminere, Histinumq; munire interiacentem: Iberiam quoque & Albaniam ab eodem monte determinari, qui Sarmatas ad septentrionem dimittit. Ptolemæus quoque Caucasia iuga inter Iberos & Colchos procurrere arbitratur, & ab vtrisque gentibus disjungere Sarmatas: Eratosthenes eundem esse Caucasum & Caspium existimauit, & ab eo quasi cubitos quosdam ad meridiem procurrere, qui complectens Iberiam Armenis & Moschitis montibus coniungantur. Secadissæ quoque & Pariadræ. Idemq; sentire Ptolemæus videtur, & hos esse Tauri partes, qui australe Armeniæ latus efficit: & ab eo quodam modo obruptas. Septentrionem versus vsque ad Caucasum & maritimam Euxini oram procurrere.

De Dioscuriade, & apud eam linguarum uarietate, & aurati uelleris ficta fabula, de uictu & uestitu eorum, qui apud Dioscuriadem conueniunt,

Caput XXIII.

QVæ à Colchide in Themiscyram tendit, Dioscuras & Sebastopolis à Ptolemæo vocata est. sicut Straboni placet, orientalis sinum totius Euxini pelagi signum obtinet, & extrema nauigatio appellatur. Vnde illud quod in prouerbio dicitur, in Phasim vbi cursus carinis vltimus, sic intelligendum est: non quod Poeta qui Iambicum fecit de flumine dicat, nec de vrbe eiusdem nominis, quæ ad flumen iacet, Sed de tota Colchide. Nam de Phasi, vsq; ad intimum Dioscuriadis recessum sexcenta esse stadia putant, & Dioscuriadem initium Histini tenere, qui duo inter maria eminent. Ptolemæus vero Iambicum intellexit ad verbum, & intimum Euxini sinum ad orientem in Phasis ostio terminauit, ibiq; Histinum incipere ostendit. Dioscuriadem vero septentrionalem Ponti ripam tenere, non procul ab amne Coraxe. Dixerunt aliqui qui res parum animaduertunt, septuaginta, & quibus minor vericura fuit, trecentas gentes apud Dioscuriadem conuenire solitas, omnes diuersarum linguarum: propterea quod sparsim & impermiste, ob asperitatem atque intractabilitatem habitent: quarum pleraq; pars Sarmatæ sint. Vniuersæ tamen Caucasæ, inter quas Phthiraphagorum natio fuit, cui nomē à sordibus datum est, quibus proximos Seranes esse Strabo putauit, nihil fama meliores, quibus robore præstarent, vicinisq; gentibus dominarentur, eosq; Caucasi extrema obtinere, quæ imminet Dioscuriadi. Ptolemæus Saonam fluuium quendam memorat, qui ex Caucaso cadit in Hyrcanum pelagus, à quo Soanes dici potuerunt. Sed hi Albanorum extrema versus

*In Phasim
cursus
carinis
vltim⁹.*

*Quot
apud
Dioscu-
riade
gentes
conueni-
re dicuntur.*

septentrionem colerent, ij quos Strabo nominat Colchis imminebant, qui ad Euxinum pertinent. Ferunt his regem fuisse, & trecentorum virorum collegium: & quis inordinatam gentem, bellicosam tamen, ducenta hoim millia in exercitum cogere con- fuisse. Torrentes apud eos aurum detulisse, quod perforatis tabulis, ac lanosis pellibus excipiebant: atq; hinc aurati velleris confictam fabulam, & for- tasse Iberes his contermini eodem noie vocantur, quo occidentales, ab auro quod apud vtrosq; inue- nitur. Soanes veneno ad spicula mirifice vtebatur, cuius tanta vis fuit, vt etiam odore ad modum lede- ret. Reliquæ gentes quæ circa Caucasum iacuere. te- nuem habuisse regionem feruntur. Mosticos mon- tes partim Colchi habuere, partim Iberes atq; Ar- meni. Polignium quod Phrixus in Iberia condidit, id Cessa postea dicta est, locus optime munitus. Al- tissimæ veri Caucafi partes ad austrum versæ, quæ Albaniam, Iberiam, & Colchos, & Heniochos respi- ciunt, ab his habitantur, quos apud Dioscuriadem conuenisse relatum est: nam salis gratia frequenti-^o conueniebant: horum alij montium tenuere cacu- mina, alij in collibus habitauere, ferina carne & la- cte viuentes. montiũ vertices hyeme sunt inaccessi- biles, æstate caligas bubulas in tympani modum la- tas calceati per glaciem ac niuem ascendunt barba- ri, & cum oneribus super pelle dilapsis, descendunt ad montis ima.

Torre-
tes au-
rũ de-
feren-
tes.

Saones
ueneno
spicula
arma-
bant.

De Syracoris & Troglodytis, & nomi-
num mutatione, & de pellibus quæ ab his-
dem manant,

Caput XXIII.

Descendenti regio septentrionalior occurrit, mitior tamen quæ Syracorum iungitur cæpis. Insunt etiam Troglodytæ quidam, qui propter frigora habitant in cauernis, & pane abundât. Post eas Cheanitæ reperiuntur, & Polyphagi, & aliorum quorundã vici agriculturã patientes: deinceps Nomades inueniuntur, Paxani, & Nabiani, qui inter Mæotim Caspiumq; habitant: mox Syracorum Aorforumq; nationes, quas superiorum Aorforum exules fuisse putant, magis ad septentrionem expositas. Abeatus Syracorum rex, dum Pharnaces Bosphorum haberet, equitum misit viginti millia. Spadines rex Aorforum totidem superiores. Aorfi plura cum terræ haberent, & maxima ex parte oræ Caspiæ imperarent, vnde camelis iter agentes, Indicas & Babylonias merces, ab Armenijs Medisq; accipiebant: atq; propter opulentiam auro adornabantur. Strabo Aorsos Tanaim accoluisse tradit, Syracas Archedeum amnem, qui ex Caucaſo fluens, emittit in Mæotim. Ptolemæus Aorforum in hac plaga nusquam meminit, Syracenorum mentionẽ facit, quos vltra Hippicum montem prope Ras fluiuium iacere ostendit: sed mutatis temporibus gentes quoque situs, & nomina mutant. Tanais (vt ante diximus) Europæ atque Asiæ terminus est, ferturq; à septentrione Nilo contrarius, paulo tamen orientalis originem eius incertam aliqui putant. Ptolemæus ex montibus Riphæis prodire arbitrat, qui magis australes sunt quàm Hyperborei. Nos hominem allocuti sumus Verona oriundum, qui per Poloniam & Litanam, ad fontes Tanais

peruenisse se affirmavit: eosq; transcendisse, & oëm illam Barbariæ borealem perscrutum. Is aiebat paludem esse non admodum magnam, ex qua Tanais nasceretur, qui duobus ostijs Mæotim ingreditur, quæ stadijs intra se circiter septuaginta distare feruntur. Theophanes Mithyleneus ex Caucasus montibus oriri Tanaim existimavit, & in septentrionem diu currere. Postea conuersum ad meridiem, in Mæotim emittere. Ferunt Græcos qui Bosphorum habitauere ad flumē Tanaim urbē condidisse, quam postea Polemo rex depopulatus est, cum minus obtemperaret. Commune in ea emporium erat Nomadum, Asiæ atque Europæ, & eorum qui è Bosphoro lacum nauigabant: quorum alij mancipia, pelles, & si quid aliud est Nomadicum uehebant: alij vestem, vinum, & cætera, qui mitis viræ sunt propria onerabant. Nunchis locis propinquū est Venetorum castellum, quod Tanam vocant, vnde & nobilissimæ pelles feruntur, & mancipia, quæ à Scythis emunt, quos appellant Carcaffos.

*Tana
is duo-
bus
ostijs
Mæo-
tim in-
gredi-
tur.*

De Alopétia in Mæotide insula, quæ mistorum hominum domicilium continet, quæ taue opprimatur glacie & frigore.

Caput XXV.

IN Mæotide insulā memorant Alopétiam, quæ mistorum hominum domiciliū fuit, stadij centū à veteri emporio distans ab ostio Tanais, quod magis orientale est: ad sinistram terrestri itinere pergenti, post octingenta stadia magnus Rhombites

occurrit, vbi piscatio multa, & condituræ apta: pari deinde interuallo minor Rhombites se offert, nõ adeo piscibus abundans. Ptolemaeus Rhombitem maiorem & minorem duo flumina esse dixit. Strabo promontoria significare videtur, qui populos ab eis Rhombitarios nominari asserit, & maiores insulas habere stationibus plenas, minores operarios esse, & omnes vocari Meothas non minus quã Nomades bellicosos, & in gētes plurimas diuisos: quorum qui Tanaim accolerent, agrestiores essent: qui Bosphoranis cohærent, mitiorem vitam agerēt. A minore Rhombito in Anticetam flumen, & Tyramben, stadia esse sexcenta dixerunt: hinc in vicũ Cymbriticum, centum ac viginti: vnde soluebant, & lacum nauigabant. Ex quo fit vt longitudo Mæotis per trecenta fere miliaria esse videatur à Bosphoro Cimmerico vsq; in ostium Tanais. Cimmericũ vrbs in Cherroneso oriētali fuit, quæ fossa & aggerē Histinum clauderat: Nam Cimmerici potentiam olim maximã in Bosphoro habuere, à quibus Cimmericus appellatus est. Hi à Ponti dextra mediterraneam regionem habitantes, vsq; in Ioniam excurrebant: sed à Scythiis ex his sedibus pulsi sunt. Scythæ à Cræcis qui Panthicaeum & alias in Bosphoro vrbes habitauere, à Cimmerico vsq; in vicũ Achilleum stadia viginti numerabantur. Templum hic Achillis fuit, iuxta quod angustissimũ ostij Mæotidis fretum, ad stadia viginti, vel paulo plura patet: hinc ad Satyri monumentũ, stadia nonaginta esse dixerunt. Id fuit in promontorio quodã positum, hominis in Bosphoro clarissimi ac potentissimi, cui proximus fuit Vicus petreus, à quo vsq; in Choro-

Satyri
monu-
mentũ.

eundam, stadia excurrunt centum & triginta, atq; ibi finis est Bosphori, qui Cimmericus appellatur, cuius longitudo stadiorū est ducentorū ac viginti, in cuius initio in parte Asiæ Achilleum fuit, in parte Europę Minetum, versus Mæotim: versus Euxinū in Asia Cyrocondama, in Europa vicus noīe Aera Panthicapensis agri, quæ duo loca septuaginta stadijs inter se distabant: huc vsq; glacies pertendit, cū riget hyems Mæotide adeo frigore concreta, vt pedibus permeetur. In his angustijs multi fuere portus, & supra Chorocundā locus Chorocundamentis appellatus, qui decem stadijs à vico emittebat: In mari pars Anticetæ fluminis abrupta lacum influens insulam efficiebat, quę hoc lacu & Mæotide & flumine vndiq; abluebatur, & mari Anticetam non nulli Hypanim vocauerunt, quemadmodum & fluiuium Borystheni proximum.

Mæo-
tis fri-
gore
cōcre-
ta pedi-
bus
perme-
atur.

De Phanagoria, de Gigātibus Venerē adorantibus, de Polenionis regis morte.

Caput XXVI.

VLtra hunc locum nauiganti versus Orientem Phanagoria olim occurrit, ciuitas memoratu digna, & Cepæ, Hermonassa, & Apaturū Veneris fanum. Phanagoria & Cepæ in insula fuere: quicunq; olim Bosphori potentibus obediebant, Bosphorani appellabantur, & alij Afiani, alij Europæi: horum metropolis Panthicapeum fuit, Afianorum phanariū, sic enim postea Phanagoria est appellata, earum rerum emporium quæ ex Mæotide, & vltiore barbarorū regione importantur, earū vero quæ mari aduehuntur, Panthicapeum. In Pha

*Fabu-
la Ve-
neris
Apatu-
riae.*

nagoria templum fuisse insigne tradunt, Veneris Apaturiæ fabulã afferentes: quod cum gigantes Venerem adoriretur, illa Hercule inuocato, tam diu in lateribus quibusdam latitauerit, donec gigantes sigillatim dolo excipiens, occidendos exhibuerit Herculi. Nulla enim mulier tam sui corporis prodiga est, vt vim libenter admittat, & sæpe dolis potentia succumbit. Inter Phanagoriam & Gorgophiã quingentorum stadiorũ spacium ponunt, quod Aspurgirani habitauerunt, & ipsi Meoræ: quos cum Polemio rex simulata amicitia adoriretur, nec id eos lateret, sed contra instructi exirent, captus interemptusq; est, pœnasq; cogitati sceleris dedit. Bosphoranorum duces ad Tanaim vsque imperium protulere, præsertim Pharnaces Cassander ac Polenio regionem à freto vsque Gorgophiam Syndicam appellauere.

De Zogoris & Heniochis, de lemborũ magnitudine, eorum maritimis furtis, de Enochiorum regum pluralitate.

Caput XXVII.

Post Gorgophiam Achæi, Zogori, & Heniochi, sequuntur, montana & importuosa colentes loca, quæ Caucafi partes sunt. His vita ex maritimis latrocinijis fuit, lembos exiles ac leues habentes hominũ viginti quinque capaces. Fama est Phthiotas, Achæos, ex Iasonis exercitu Achaiam hanc habitasse, Laconas vero Heniochiam: quorum duces Rhaccas & Amphisastrus fuerint, Castor & Pollucis aurigæ: ij mari dominabantur more piratarum, prædam Bosphoranis vendentes, & ab eis comea-

rum accipientes, lembos humeris impositos in syl-
 tuis cum mare nauigari non poterat, occultentes, te-
 nue solum arantes: Vicini principes eorum iniuri-
 as vlciscebantur, sed Romanorum subditi propter
 negligentiam præfectorum sæpe inulti fuerunt. He-
 niochi quatuor reges habuere, cum Mithridates
 Eupatorè paterno regno fugiens, Bosphorano-
 rum regionem permeauit, quæ quidem ipsi peruia
 fuit. Zogorum vero terram, propter locorum diffi-
 cultatem atque asperitatem accedere diffisus, ægre
 maritima ora profectus est: sæpe mare ingressus,
 quousque in Achæorum agrum peruenit, quibus
 adiutoribus iter ex Phaside consumauit, ad quatu-
 or fere millia stadiorum. Hanc Zogorum terram
 eam esse arbitramur, ex qua populi exierint, qui no-
 stra ætate cum liberis & vxoribus Europam perua-
 gantur, Zigari appellati: insignes fures, & inter no-
 stros homines Nomadum more viuentes: A Cho-
 rocundame orientem versus recta nauigatio est, ad
 stadia centum & octuaginta, vbi Sindicus portus,
 & ciuitas cuius meminit Ptolemæus: de hinc ad qua-
 dringenta stadia sunt ea quæ Batha nominantur, vi-
 cus & portus vbi: Sinope austrum versus, huic oræ
 plurimum videtur opponi. Ptolemæus hic amnem
 Psycam ingredi mare arbitratur, & hic Achæos esse.
 Strabo Arthemidorum secutus Certetarum oram
 esse tradit, octingentorum & quinquaginta fere sta-
 diorum, quæ stationes & vicos habeat: dehinc
 Achæorum regionem stadiorum quingentorū. po-
 stea Heniochorum mille, dehinc Pitherintem tre-
 centorum fere ac sexaginta, vsque Dioscuriadē: to-
 taq; nauigatio à Chorocundame vsque huc, stadia

Zigari
 cū pue-
 ris et
 uxori-
 bus Eu-
 ropam
 perua-
 gantur,
 suntq;
 fures
 insi-
 gnes.

complectitur tria millia centum & quinquaginta. Qui Mithridatica conscripserunt (vt Strabo refert) prius Achæos posuere, deinde Zigos, mox Heniochos, post Certetas, & Moschos, & Colchos, & Phthiophagos: qui vltra hos habitauere, Toonas, & alia circa Caucasum paruas gentes, quæ australia Caucaſi occupant, loca Euxini: quæ Ponti, septētrionale latus: vltra Caucasum vsq; ad oceanū innumerales iacent gentes, quas ab occidente Tanais claudit, ab oriente (vt Ptolemæo placet) Ras fluius: vt Straboni, Plinio, & multis alijs, longissimus Caspij maris sinus: omnes qui hanc terram incolūt Scytharum nomine continentur, quibus Ptolemæus Sarmatas appellat: quos bifariam partitus est, & alios Asiaticos vocat, à Tanai vsq; ad flumen Ras: alios Europeos, qui Germaniam inter & Tanaim iacēt. Scythas vero vltra & intra Imaum montem collocat, vt à nobis ante relatum est. Scriptores alij Scytharum nomen multo maius efficiunt, quos à germanico limite, vsq; ad ipsos Seras, & orientale pelagus occupare arbitrantur: & sicut habitabilis terræ australia Aethiopibus tradiderunt, pari modo septētrionalia Scythis, quibus cum Sarmatis cōfuderunt.

De Scythiis, eorum origine, de sedibus incertis, eorum uictoria, & qualiter in hos triumpharint Romani.

Scythia
rū ori-
go ex
Diodo-
ro.

Caput XXVIII.

Diodorus Scytharū gentem apud Araxim flumen originē habuisse putat, paruaque ab initio nationem fuisse, & modicæ terræ cultricem, ac propter ignobilitatem à vicinis contemptam,

nactamq; deinde regem quendam bellicosum, & mi-
 litari virtute præcipuum, agros ampliassse monta-
 nos quoad usq; ad Caucasum, campestris vero vsq;
 ad Oceanum & Mæotidem, flumenq; Tanaim. Fabu-
 lam quoq; adducit: Natam apud Scythas ex terra
 virginem, vmbilicotenus hominis forma, reliqua
 viperæ, quæ pueræ genuerit noie Scytham, qui oim
 ante se clarissimus euadens, nomen ex se populis
 vocabulum indiderit, inter cuius posteros duo fra-
 tres extiterint, summa virtute, alter Pluto, alter Na-
 pis appellatus, qui magnis rebus gestis, regno inter
 se diuiso, alteros populos Plutones, alteros Napas
 vocitauerunt. quorum progenies regiones vltra
 Tanaim, vsq; ad Thraciam subegerit: versisq; dein-
 de in alteram partem armis, ad Nilum Aegypti per-
 uenerit: redactis in potestatem omnibus, quæ inter
 mediæ erant, gentibus: & vsq; ad orientis Oceanum,
 & mare Caspium imperium protenderit: multosq; re-
 ges habuit memoria dignos. Scytharum autem popu-
 los Sacas, alios Massagetas, alios Arimaspos, alios
 alio noie vocari dicit: Coloniasq; plures ab eis de-
 ductas fuisse, sed duas maximas, vnam ex Assyrijs
 inter Paphlagoniam ac Pontum, alteram ex Medis
 pone Tanaim flumen, cuius populum Sauromatas
 appellauerint: qui multis post annis, imperio late
 diffuso, magna ex parte vastata Scythia, eam peni-
 tus desertam cultoribus reddiderint. Trogus Pom-
 peius Scythas cum Aegyptijs de generis vetustate
 contendisse dicit, eisq; datam palmam tanq; loco edi-
 tiori natis. Parthos & Bactrianos eorum sobolem
 esse. Scythiam ab vno latere Ponto, ab altero Rhiphe-
 is montibus, à tergo Asia & Phasi flumine clausam:

*Fabula
 de Scy-
 this.*

Victo-
ria Scy-
tharū
uaria.

multū in longitudinem & latitudinem patere hoī-
bus, inter se nullos fines, neq; recta, aut certas sedes,
& armēta pecora semper pascētibus, & per incultas
solitudines errare solitis. Iustitiam genti ingenijs, nō
legibus, cultam: furtum iuter eos grauissime vindi-
cari, argentum & aurum pariter aspernari, ac cæte-
ri mortales appetunt, lacte & melle vesci, ferarū pel-
libus vestiri. Darium regem Persarum ab his turpi
fuga submotum, Cyrum cum omni exercitu à regi-
na eorum trucidatum, Alexandri magni ducem So-
phiriona pari ratione cum copijs vniuersis deletū,
Vesoim regem Aegyptiorū exercitu cum omni ap-
paratu belli relicto repulsum, ac fugatum. Scythas
ab Aegypto paludes prohibuisse, qui reuersi Asiam
domuerint, vectigalemq; fecerint, ac per mille &
quingentos annos tenuerint, vsq; ad Ninum regē
Assyriorū: Romanorū arma audierint, magis q̄ sen-
serint. Pulchre Trogus, sed arbitramur Græcos eū
aliquos securum, quibus mos est omnia in maius
extollere. Scytharum natio barbara est, nec iusti
nec recti tenax, fœdissima apud eos vita, religionū
mille modi, idola & serpentes colunt, in libidinem
profusi, aurum non concupierunt donec fuit igno-
tum, vbi splendorem eius conspicati sunt, nihil non
auri causa patrauere, & propter regnum saepe parrī-
cidia commisere, neq; inter se iusti, neq; cum alijs ve-
races, cui plus virium est, huic & iuris magis, poten-
tiæ omnia cædunt. Nec Romani intactos eos reli-
quere, neq; Græci: Alexander vltra Iaxartem fluuiū
eos cecidit: successores eius plurimis cladibus Scy-
thas affecerunt: Cneus Pompeius magnos Scytha-
rum exercitus fudit, qui Mithridati suppetias tulerit.

runt, in Septentrionem Scythicum iter tanquam in mari stellis secutus, & omnis Albania atque Iberia, ab eo domita est: Regem Colchorum Orodem, positis sub ipso Caucaso castris, iussit in plana descendere, quarum prouinciarum, & si Græca origo fuit, in Scytharum tamen mores populi declinauerant: Imperante Claudio Mithridates Bosphoranus, amissis opibus vagus, postquam Didium Romanum ducem, ac robur exercitus abijisse cognouit, spreto Cothi iuvene, ac rudi & nouo rege, cum Iulio Aquila equite Romano, nationes sibi allexit: & Danda perugas, & coacto exercitu regem Dandariorum riorum exturbauit, & imperio eius potitus festinauit in rex ex Bosphorum, Aquila & Cothis, quia Iorsines Saracorum rex hostilia resumpserat, ad Eunonem, qui turba- Adrosorum genti præcallebat, legatos misere, tumque sibi sociarunt: Pellitur hostis, venit utque tuis. Soxam Dandanice oppidum, quod desertum à Mithridate præsidio muniuit, & in Saracos pergunt, & transgressi amnem Pandam, circumueniunt urbem Huspediam, eamque excidunt. Iorsines rex Saracorum, diu pensitato, Mithridati ne rebus extremis, an primo regno consuleret: postquam præualuit gentilis utilitas, datis obsidibus, apud effigiem Cæsaris procubuit: magna gloria exercitus Romani, quem inuictum & victorem tridui itinere abfuisse ab amne Tanai constitit, Mithridates nullo in armis subsidio fratrem Cothim proditorem atque hostem metuens, ad Eunonem cōfugit: qui eū, impetrata tantū vita ad Claudiū misit. Multi præterea imperatores, & apud urbē Romā, & apud Constantinopolim, de Scytharum

*Multa
rū gen
tū im-
perium
tanq̄ in
utile
Roma-
ni reie
cerunt.*

gente gloriosissime triumpharunt. Quod autem ad interiora eorum, & vltima versus boream non est itum, paupertas soli fecit, & itineris asperitas, atque intolerabile frigus, & nullū vinctis præmiū. Multos Romani populos (vt Appianus tradit) sese spōte dedentes reiecere, quod nullo esset emolumento eorum imperium: quis arma sumat, & cum mortis periculo dimicet, cum sciat victoriam sterilem esse: id perinde est, ac si quis laudis causa cum bestijs pugnam ineat. Nec Scytharū robur insuperabile est, magis q̄ elephantum & taurorum, quos ingenio vincimus: sed in his inest aliquid vtilitatis, Scythas illos exteriores si prælio superaueris, non tam tibi q̄ illis viceris pane alendis, qui multis est incognitus, vbi eorum seruitia quæras. Fatemur tamen ab his exisse q̄ plures, qui res magnas gessere. Facile em̄ migrant quibus sterilis sedes est, & melioris soli fama multos trahit.

De Asiaticis, Scythis, & eorum ferocitate, unde Attilas, de eorum fœditate, & quomodo Hungaros uelint esse Scythas: quomodo uē quidam Hungaria lingua sint loquentes.

Caput XXIX.

*Huni
ex qui-
bus na-
ti.*

EX Asiatica Scythia migrauerunt in Europā Huni, feroces populi, quos Iordanus, & alij nonnulli, ex mulieribus magis & dæmonū femine natos crediderunt: qui transmissa Mæotide, omnē barbariem inter Tanaim & Danubium, occupauerunt: ex his magnus ille Attilas ortus est, qui subacta

Pannonia, Italiã ingressus, Aquileiam subuertit, & in Germaniam transiens, plurimas vastitates edidit, ac transmisso Rheno, in agris Catelaunicis memorabile illud prælium commisit, in quo supra centum sexaginta millia hominũ cecidere: & quis victus esset, id tamen solacij tulit, quod Theodoricum Gothorum præstantissimũ ducem obruncatũ cognouit. Is domũ reuersus, dum nouis nuptijs uerã dat, vino plenus, effuso è naribus multo sanguine, suffocatus est: de quo etiam in posterioribus nonnulla erunt dicenda. Scytharũ quoq; genus est Turcarũ foedissima gens, qui vt Heticus Philosophus tradit, in Asiatica Scythia vltra Pyriceos montes, & Taracontas insulas, contra Aquilonis vbera sedes patrias habuere. Natio truculenta & ignominiosa in cunctis stupris, ac lupanaribus fornicaria: comedit quæ cæteri abominantur, iumentorũ, luporum, ac vulturũ carnes, & quod magis horreas, hominũ abortiuas: diem festum nullum colunt, nisi mense Augusto Saturnalia: Romanorũ imperium admirata magis, quàm experta est: Octauiano Augusto in auro littorico censusum dedit, & id quidem sponte, nam cum vicinas gentes annua illi tributa reddere animaduertisset, nouum diorũ ac temporũ exortum esse deum arbitrata, munera illi quotannis misit. Otho historicus, qui Phrisingensis fuit episcopus, tradit Turcas imperantibus Græcis, ac regnante apud Francos Pipino, annis ab hinc supra sexcentis, Caspias portas egressos, cum Auaribus ferocissima pugna, multis vtrinque desideratis, conflixisse. Nicolaus Segundinus multa eruditione præditus, græcas ac latinas literas apprime callens, de Turcis ad nos scribens, Asiati-

Grãdis
Hunorũ
strages.

Attilas
uino
plenus
suffocatus est.

Nicolaus Segundinus ad Pipinũ Papam de Scythis

DE SECVNDA

*Hungaros
Scytharum
genus esse.*

cos Scythas illos esse fatetur, qui Pontum Cappadociamq; transgressi, ad reliquas finitimas gentes sensim illapsi sunt: ij more latronum clandestinis quibusdam excursionibus, vires sibi vendicantes, occupatis montibus & claustris oportunis, vnde per occasionem irruptiones facile fieri possent, vsque adeo emerlere, atq; animis sublatis sunt, vt palam iam, & pari marte aduersum finitimos de agri possessione certarent, & deniq; procedenti tempore Galatia, Bithynia, & vtraq; Phrygia, in potestatem redacta, omnem Asiam qua minor vocatur, vltra citraq; Taurum, ad oras vsq; Ioniae & littora graeci maris occupauerint: & vnum quendam principem, sed alios alij duces, & varia auspicia, quasi per factiones secuti, de quibus alio loco dicendum erit. Ferunt & Hungaros, qui Danubij ripas incolunt, Scytharum genus esse, non quasi ab Hunnis ortos quod propter verbi cognationem aliqui crediderunt, sed ab alijs Hungaris, quorum Iordanus meminit, qui Nonthos eos dicit, suo tempore fuisse, propter commercium pellium Mardurmarum. Fuit autem Iordanus sub imperio Iustiniani, quo tempore nondum Pannoniam Hungari attigerant, longe post Hunnos, Gothos, ac Longobardos, Hungari Scythiam egressi, ad Danubium peruenere: Pulsisq; prioribus incolis, aut sub iugum missis, regnum sibi fecere: de quibus suo loco dicemus. Noster Veronensis, quem supra diximus, ad ortum Tanais peruenisse retulit populos in Asiatica Scythia, non longe a Tanai sedes habere. rudes hoies, & idolorum cultores, quorum eadem lingua sit cum Hungaris Pannoniam incolentibus, voluisseq; cum plerisque sacras literas professoribus, vi

ris religiosis, & ex ordine beati Francisci, qui linguā illam noscent, eo proficisci, & sanctū Christi Euāgelium predicare: sed prohibitū à dño, quē de Moica vocavit, qui cū esset græca perfidia maculatus, egre ferebat Asiaticos Hungaros, latinæ cōiungie ecclesiæ, & nostris imbui ritibus. Fuerunt & qui Gothos ex Asiatica Scythia erupisse putarūt, quorū est perulgatū nomen præsumptio, hinc oritur q̄ Alani inter eos militauere, & vsq̄ in Hispaniā transiere, ibiq̄ sedes obtinuerē, in quibus hodie Catelani tanq̄ Gothi, Alani vocantur: Alanos autē Ptolemæus in Asiatica Scythia vltra Hyperboreos mōtes collocat, ad septentrionē maxime vergentes. Iordanus Europeos fuisse Gothos affirmat, quē sequi nō pudet, suæ gēris initia referentē: neq̄ alienū fuerit, Alanos postquam in Europam migrassent, cū Gothis societate inisse, ex qua facta sit Catelanorū natio. Multa de Gothis inter res Europeas dicenda erunt, quæ nunc relinquimus, illud conclusisse sat fuerit, non idcirco Scytharū genus in aliena prorupisse, quia ceteris virtute præstarēt, sed auiditate melioris agri, & quod in patrio solo nutriri nō possent. ¶ Sequit̄ Asiæ ad nostram supputationē tertiū membrū, cui Parthia dabit initiū, quāuis recta in orientē iter habenti Aria occurrat, & Paropamissadū regio, quæ mōtanæ sunt, & in eodē parallelo qui per Rhodū est cum Parthia continent: sed nobis placuit quinto loco de illis agere, qui post Indiā ad occidentē primi reperiuntur. Nos Parthiā in hac descriptiōe, Mediāq̄, & vtranc̄q̄ Armeniā, ac magnā minoris Asiæ Cheronesum cōprehēdem⁹: quāuis aliq̄ vltra citraq̄ Taurū iaceant, & nonnulla in ipsis montium cacuminibus sita sint.

De Parthis, apud eos uario terræ motu, sermone misto, de eorum uario incessu, & de regum uaria successione, atq; in bellis multa nunc regni populatione, nūc autem auctione.

Caput XXX.

Parthis ut Ptolemæo visum est, ab ortu Ariam habet, & Masdoranum mōtem: ab occasu Mediam, & quibus diffecatur iuga: ad meridiem Carmaniam desertam, & Parcoachiaë montis sublimē verticem: à septentrione Hyrcaniam: & qui medius intercurrit mons coronis, regiones in ea quatuor collocat: Comissenam quæ Hyrcanis imminet: Thabienam, quæ ad Carmaniam respicit: Patauricenā, quæ Arsiam: & Sindacam, quæ Mediam intuetur. Ciuitates cōmemorat plures, de amnibus qui eam irrigent nullam efficit mentionem, quæ Bagradam in ea ortum indicare videatur, qui longo itinere per Carmaniam desertam & Hippophagos, non longe à Sureis Persicum illabitur finū. Strabo fluminibus irriguos Parthiaë campos esse commemorat, quos partim Arius, partim Margus, inundet. Iulius Solinus Parthiam Rubro maria meridie claudit, à septentrione Hyrcano salo, non Parthiam hoc pacto, sed Parthicum circumscripsit imperium, quod in duo deüiginti regna diuisum dixit, & vndecim superiora ab Armenico limite & Caspio litore incipientia, ad terram Scytharū porrecta, quibus cōcordes essent reliqua septem inferiora. Sic enim vocat ab ortu Arianos habere, à meridie Carmaniam, ab

*Solin⁹
de Par
thia.*

occafū Medos, à feptentrione Hyrcanos. Plinius, quæ fuerant olim Perfica regna, poſtea Parthorum intelligi voluit, inter duo maria, Perficum, & Hyrcanum: montana Parthiæ Scenatas tenere populos. Strabo refert loca optima, & mōtibꝯ clauſa, Trogus Pompeius urbem claram in monte à Partheno primo Arface conditam dicit: cuius loci ea conditio fuerit, vt nec quicq̃ munitius inueniri, neque amœnius poſſet, præruptis vndiq; rupibus cinctus, vt tutela nullis egeat defenſoribus: & ſoli circuniacentis tanta vbertas ſit, vt proprijs opibus expleat̃. Fontium ac ſyluarꝯ ea copia, vt & aquarꝯ abundantia irrigetur, & venationũ voluptatibus exornetur. Apollodorus Hecatompylon Parthorꝯ regiam appellauit, per mille & ſeptingenta ſexaginta ſtadia diſtantiã à portis Caſpijs. In Parthia terræ ſunt, q̃s Rhagas vocauerunt, propter terræmotus qui ibi frequenter fiunt, à quibus multæ urbes (vt Poſſidonius refert) & duo millia vicorꝯ euerſa ſunt. Strabo affirmat Parthiam ab initio non multam fuiſſe, Parthosq; cum Hyrcanis Perfice vixiſſe, eiſq; ſubfuiſſe, cumq; regio eſſet nemoroſa & mōtana atq; inops, reges eam curſu præteriſſe, cum ne minimã quidem exercitus partem alere poſſit: ſucceſſu vero temporis auctam eſſe: Camiſenamq; atq; Cormam, & totam fere regionem: vſq; ad Caſpias portas & Aragos & Tapyros, quæ prius Medorum erāt, ad Parthos tranſiſſe: atq; Apamiam & Heracliam inſignes urbes, & Rhagis vicinas, in Parthia videtur deſcribere. Parthorꝯ collegium duplex fuiſſe affirmat, alterum Magorꝯ & ſapientum, atque ex his duobus reges creari, nationem Barbarã eſſe

Hecatompylon. i. 100. portas habens

Parthorum collegium

*Parthi
exules
dicti.*

verum bellacem, & à Scythis ortam, quæ propter præclara belli facinora, adeo polluerit, semper aliquid finitimis adimens, vt tandem ad Euphratem propagarit imperium, & vim Scythis attulerit, Bactrianæ partem eius auferens, & propter imperij magnitudinem cum Romanis vario Marte contenderunt, Scytharum exules crediti, quod ipso vocabulo manifestari Trogus affirmat: nam Scythico sermone exules Parthi dicuntur: ij Asmorum & Medorum temporibus, inter orientes populos obscurissimi fuere: postea quocunq; imperium orientis translatum est, veluti vulgus sine nomine, præda victorum fuere, & Macedonibus triumphato oriente, serui erunt. Parthia frigidissimos habet montes, & planities admodum calidas, administratio gèris post defectionem Macedonici imperij, sub regibus fuit: proximus maiestati regum, & populor; ordo, ex hoc duces in bello, & in pace rectores habuerunt: sermo his inter Scythicum Medumq; medius, & ex vtriusq; mistus: vestis olim sui moris, posteaq; opes accessere, luxuriæ materia, vt Medis, præ lucida ac fluida: armorum patrius, ac Scythicus mos, exercitum non vt aliæ gentes liberorum, sed maiorem partem seruorum habuere: quorum vulgus nulli manumittendi potestate permessa, ac per hoc omnibus seruis nascentibus indies crescit, hos pariliberos suos cura, & equitare, & sagittare, magna industria docet. Locupletissimus vt quisq; est, ita plures in bella equites regi suo præbet: aduersus Antonium cum equorum quinquaginta millia Parthi duxissent, soli quadringenti liberi fuere, præliari in acie cominus, aut obsessas expugnari vrbes, ignari. Pugnaverunt au-

tēm procurrentibus equis, aut terga dantibus saepe fugam simulantes, vt incautiores aduersum vulnera insequentes haberent. Signum his in prælio non tuba, sed tympano dabatur, nec pugnare diu poterant, de quibus Lucanus: Pugnatiuis, bellumq; fugax, turmaeq; vagantes. Et melior cessisse loco quam pellere miles. Illita terra dolis, nec martem cominus vnquam Ausa pati virtus, sed longe tendere nervos: Et quaecunque velint permittere vulnera ventis. Cæterum intolerandi fuissent, si quantus erat impetus, vis tanta & perseverantia fuisset: plerumque in ipso ardore certaminis prælia deseruerunt, vt cum maxime te vicisse putas, tunc tibi discrimen subeundū sit, munimentum ipsis equisq; loricae plumatae fuerunt, quæ vtrūq; toto corpore texere, auri, argentiq; nullus, nisi in armis, vsus: vxorea dulcedine libidinis singuli plures habuere, nec vlla delicta adulterio grauius vindicarunt: ob quã rem fœminis non conuiuium virorum tantum, verumeriam conspectum iterdicebant, carne non nisi venatibus quæsitâ, vescabantur. Equis omni tempore vectabantur, illis bella, illis cõuiuia, illis publica, ac priuata officia obibant: super illos consistere, mercari, colloqui. Hoc deniq; discriminẽ inter seruos liberosq; fuit, quod serui pedibus, liberi non nisi equis incedebant. Sepultura vulgo, aut auium, aut canū, laniatus fuit. Nuda demum ossa terræ obruere, in superstitionibus, atq; cura deorū præcipua omnibus veneratio. Ingenia genti timida, seditiosa, fraudulenta, procacia: quippe violentiã, viris, mansuetudinẽ mulierib⁹, assignabãt: semp̄ i externos, aut i domesticos, mot⁹ inquieti: nã taciti ad faciendū, quã ad

Serui
pedib⁹
Liberi
equis
omni
tẽpore
incedebant.

Oriēta
le impe
rium
quoti-
es mu-
tatum.
De re-
gno
Parthi
ci ini-
tio.

dicendum promptiores. Secunda atq; aduersa silen-
tio tegebant, principibus, metu, non pudore pare-
bant. In libidinem proiecti, in cibum parci, fides di-
cti promissiq; nulla, nisi quatenus expedit. Libet hic
paulo altius ordiri, & res Parthicas quæ memorabi-
les fuerunt, longius attingere. Orientis imperiū pri-
mo Assyriorū fuit, postea Medorū, deinde Persarū,
quarto loco Macedonum, quos Parthi simul & Ro-
mani debellarūt: seu verius hodie domestica & exe-
cranda parricidia, post mortem Alexandri magni
Parthiam tanq̄ vilem & inopem nemo Macedonū
dignatus est. Ob quam rem, Stragonori externo so-
cio eam tradiderunt. Exin, Macedonibus inter se ci-
uili bello contendentibus, Parthi Eumenem secuti
sunt, & eo victo, ad Antigonum transiere. Post hūc
à Nicanore Seleuco, & Antiocho, & successoribus
eius possessi sunt. Demum vero à Seleuco, Antio-
chi nepote, defecerunt impunitatem assecuti, quia
Seleucus cum Antiocho fratre, de regno contende-
bat, quo tempore & Theodotus Bactriæ præfectus
defecit, quem Strabo Eucedamū appellare videtur:
qui cum se regē appellare iussisset, exemplū toti⁹
orientis populis præbuit, vt à Macedonibus defice-
rent. Nullum est enim imperiū, quod ciuilis discor-
dia non euertat. Parthianæ defectionis auctor Ar-
faces fuit, cui alij Bactrianā originem præbent, alij
Scythicam, & qui Scytham fuisse putant, ex paruis
ortum affirmant, quos Dahas credūt, & Dahis pro-
fectos, qui vltra Mæotim habitauerē Xandros siue
Parios dictos: nonnulli Dahas circa ostium Caspij
maris posuere, ex quibus ortus Arfaces cum ple-
risq; Nomadibus Ochum accolentibus Parthiam

inuaferit, atq; obtinuerit: Trogus incertę originis dicit, qui solitus latrocinijs & rapto viuere, ac cępta opinione quod Seleucus a Gallis in Asia victus eēt, cum prædonum manu Parthiam ingressus, Mandragoram regionis præfectū oppresserit. & imperiū gentis inuaferit: duarumq; ciuitatū imperio potit⁹, parato grandi exercitu, aduersus Theodorum Bactrianorū, & Seleucum Persarū regem, se tueri conaretur. Theodoto cito mortuo, filius eius eiusdē nominis, pacem & fœdus cum Arsace percusserit: nec multo post, cum Seleuco rege ad defectores persequendos veniente congressus, victor euaserit. atq; is dies Parthorū imperij initium fuerit, qui ab eis solemnis habetur. Ex quo libertas genti orta, reuocato deinde Seleuco, nouis in Asiam motibus, dato laxamento, regnū Parthicum formā accepit, & recte viuendi normam, constitutis magistratibus, qui belli pacisq; munera sub rege gererent. Arsaces quæsito, constitutoq; regno, matura senectute decedit, cuius memoriæ hunc honorem Parthi tribuerunt, vt omnes deinde reges suos Arsaces appellauerint. Huius filius & ipse Arsaces noīe, aduersus Antiochum Seleuci filium centum millibus peditū, & viginti millibus equitum instructū, tanta virtute pugnauit, vt ad postremum in societate eius reciperetur. Tertius Parthis rex Priapatius fuit, & ipse Arsaces dictus, qui actis in regno quindecim annis decessit, Mithridate & Phraate filijs relictis: quorū maior Phraates, more gentis hæres, Madros validā gētem bello domitā regno adiecit, nec multo post decessit, instituto fratre hærede, quī multos reliquisset liberos. Quo tempore Eueratides apud Bactros

Seleucus a Gallis in Asia victus.

regnavit (de quo supra meminimus cum de rebus
 Bactriae ageremus) Mithridates aduersus Medos
 bellum gerens, victoria demum potitus, ac virib⁹
 auctus, Pharsacem Mediae preposuit, & Helimeor⁹
 gentem regno suo adiecit, rege ipso⁹ in prelio supe
 rato. Imperiumq; Parthor⁹ a monte Caucaſo, vsq;
 ad flumen Euphraten, protulit: nec minor Arsace
 proauo gloriosa senectute decessit, relicto Phraate
 filio herede, qui cum bellu inferre Antiocho regi sta
 tueret, Scythar⁹ motibus ad sua defendenda reuoca
 tus est, profectusq; aduersus Scythas Hymeru que
 dam ad tutelam regni reliquit, qui oblitus vicarij of
 ficij, tyrannica crudelitate Babylonios, multasq; ali
 as ciuitates importune vexauit. Ipse autem Phraa
 tes Gracos secum contra Scythas adduxit, quos pri
 us in bello aduersus Antiochu gesto, superbe crude
 literq; tractauerat: ij cum inclinatam Parthor⁹ acie
 vidissent, arma ad hostes tranſtulere, insigni proditi
 one contumelias vlti; Phraates obruncatus est, &
 in eius locum Arthabanus patruus constitutus, Scy
 thar⁹ victoria contenti, populata Parthia, in patriam
 redierunt. Arthabanus bello Thegarijs illato, vulne
 ratus in brachio statim decedit. Mythridates filius
 succedit, cui res gestae magni cognomē dedere. Mul
 ta enim bella cum finitimis summa virtute gessit, &
 cum Scythis prospere dimicauit, vltorq; iniuriae pa
 rentum fuit, ad postremu Arcoadisti Armeniorum
 regi bellum intulit, deinde propter crudelitatem a
 senatu Parthico pulsus est. Frater eius Herodes cu
 regnum vacans occupasset, Babyloniam quo Mi
 thridates confugerat, diu obsedit: & fame coactos
 in deditioem oppidanos compulit, & Mithrid

*Hero-
des fra
tre oc-*

tem in conspectu suo adductum, trucidari iussit: *cidit et*
 Deinde cum Romanis bellum gessit, Crassumq; cū *Crassū*
 filio & omni exercitu deleuit: huius filius Pacorus *cū filio*
 missus ad persequendum Romani belli reliquias, *exerci-*
 magnis rebus in Syria gestis, reuocatur in patriam: *tu dele-*
 patri suspectus, nam quem non timeat, qui fratrem *uit.*
 occidit? Exercitus Parthorum illo absente in Syria
 relictus, à Cassio questore Crassi cum omnibus du-
 cibus trucidatur: Post hęc ciuili bello Parthi Pom- *Cassi*
 peianarum partium fuere, cum Crassi alterum fili- *Par-*
 um in partibus Cæsaris esse audirent, victo Pom- *thos*
 peio auxilia Bruto & Cassio aduersus Augustum *truci-*
 & Antonium misere, & post belli finem rursus Pa- *dauit.*
 coro duce, inita cum Labieno societate, Syriam &
 Asiam vastauere: castraque Ventidij, qui post Cas-
 sium, absente Pacoro exercitum Parthicum fuderat,
 magna mole aggrediuntur. Sed ille simulato ti-
 more diu continuuit, & insultare Parthos aliquantisper
 passus, ad postremum in securos lætosque partem
 legionum emisit, quarum impetu fusi Parthi
 in diuersa abiere. Pacorus cum fugientes suos abdux-
 xisse Romanos secum legiones putaret, castra Ven-
 tidij aggreditur: ille reliqua parte legionum emissa,
 vniuersam Parthorū manum cum ipso Pacoro in-
 terfecit. Herodes audita nece filij, diu sine cibo fuit,
 nec aliud loquebat, nisi Pacorū: erant em̄ triginta fi-
 lij, ex diuersis pellicibus, quarū quælibet suum filium
 loco Pacori substituendum petebat: Dum Hero-
 des deliberat, vnus ex filijs Phraates eum interfecit, *Hero-*
 pœnasque occisi ab eo fratris exegit: sed Phra- *dis. 39.*
 ates multo sceleratior patre, vniuersos fratres *filij.*

suos trucidat, nec filio suo parcat, veritus ne illum
 optimates sequerentur, qui sibi erant infesti: hinc
 Antonius propter auxiliū Bruto missum, cum sede
 cim v alidissimis legionibus intulit bellū: sed graui-
 ter multis prælijs vexatus, & amoris impatiēs, quo
 Cleopatram ardebat, à patria refugit. Phraátes inso-
 lentior ea victoria redditus, à populo in exilium pel-
 litur, nec multo post tempore Scytharū auxilio in re-
 gnum restituitur. Nullius est enim tanta nequitia q̄
 non inueniat adiutores, si quid auferre vtilitatis pos-
 se videtur. Substituerant interim Parthi Tyridatē,
 qui audito Scytharū aduentu, cum magna amicorū
 manu ad Octavianū in Hispaniam belligerantem
 confugit, obsidem Cæsari Phraáti filiū ferens, quē
 negligentius custoditū rapuerat, pariturū se omni
 tempore Romanis affirmans, si ad recuperandū re-
 gnum adiuuaretur. Phraátes, & ipse legatos ad Ce-
 sarem mittit seruum suum Tyridatem, & filium re-
 mitti postulat: Cæsar his cognitis, neq; contra Tyri-
 datem se Parthis dixit, neq; aduersus Parthos Tyri-
 dati auxilia daturum. Phraáti tamen filiū sine pre-
 cio remisit, & Tyridati quoad manere apud Roma-
 nos vellet, opulentū sumptum præberi iussit. Sed fi-
 nito Hispaniensi bello, cum in Syriam ad compo-
 nendum orientis statum venisset, metū Phraáti in-
 cussit, ne bellum Parthiæ inferret: Itaq; tota in Par-
 thia captiui, siue ex Crassiano, siue ex Antonij exer-
 citu recollecti, signaq; cum his militaria Augusto
 remissa: sed & filij nepotesq; Phraáti obsides Au-
 gusto dati: plusq; Cæsar magnitudine noīs sui fe-
 cit, q̄ armis alius imperator facere potuisset. Misit
 tamen Augustus anteq̄ moreret, aduetus Parthos,

*Cæsar
 Phraa-
 ti filiū
 sine
 precio
 remisit*

rebus nouis studentes, Germanicū Drusi filium, Ca-
 ligulae patrem: qui anno quarto Tyberij Cæsaris, de
 illis clarum triumphum egit. Sub Nerone Parthi Ar-
 meniam sustulerunt, & Romanas legiones subiu-
 gum misere, ægreq; Syria retenta est. M. Antonio &
 Aurelio Commodo imperiū tenentibus, Vologe-
 sus rex Parthorū graui eruptione facta, non Arme-
 niam modo, sed Cappadociam, Syriamq; vastauit.
 Antonius tamen per duces suos eum repressit, ac
 Seleuciam Assyriæ urbem super Hydaspem fluuiū
 sitam, & multa hoīm millia in deditionem accepit,
 & cum fratre de victoria Parthica magnifice trium-
 phauit. Traianus qui vsq; ad Indos imperium pro-
 tulit, Parthos pluribus bellis vicit, eisq; non modo
 australia regna, sed Armeniam quoq; abstulit. Sub
 Hadriano Cæsare, qui Traianū secutus est, iterum
 res Parthicæ auctæ sunt, & Euphrates vtriusq; im-
 perij limes factus, contenderunt cum Seuero Cæsa-
 re Parthi: & ab eo superati sunt. Aurelius Bassianus
 cognomēto Caracalla, inter Edissam & Cannas cō-
 misso cum Parthis prælio, interfect⁹ est. Helius iam
 pridius non in prælio, sed cum ex prælio recessisset,
 ad requisita naturæ, insidijs eum à Macrino præfe-
 cto occisum dicit: Deinceps ad orientale imperiū,
 nunc Parthicum, nunc Persicum appellatum reperi-
 mus: quibus imperio Persico Macedones finem im-
 posuerunt. Sed scriptores non tam gentem, quæ im-
 peraret, quā locum cui imperabatur, intuiti sunt: ideo-
 que Persarum reges, pro Parthis acceperunt. Au-
 relius Alexander Xerxem regem Persarum maxi-
 mo prælio superauit. Cordianus Parthis bellum in-
 tulit, qui iam moliebantur erumpere, feliciterq; præ-

*Germa-
 nicus
 Drusi
 filius de
 Par-
 this tri-
 umpha-
 uit.*

Valeri
ani
ignomi
niosa
seruit?

lijis ingentibus eos afflixit: rediens autem, nō longe à Romanis finibus, interfectus est, fraude Philippi qui post eum imperauit. Valerianus, qui septimo & vigesimo loco post Augustum imperio præfuit, à Sapore rege Persarū captus, luminibus orbatus, ignominiose in Persarū seruitute consenuit: id officij apud eos sortitus, vt Sapore equum ascendente, incuruatus regem non manu sed dorso leuaret, Sub Galieno Parthi Mesopotamia Syriaq; potiti sunt: sed Odenatus his recuperatis, vsq; ad Thesiphontē penetrauit. Carus Narbonensis secundus & trigessimus ab Augusto, Persas prælio vicit, Senem & Thesiphontem notissimas vrbes cepit: & cū castra sup Tigrim flumē haberent, nō armis hostium, sed ictu fulminis interiit. Maximianus, aduersus Narseum Persarū regem, inter Gallinici & Carras, congressus superatus est, fugitq; ad Diocleianū in Mesopotamiam, à quo turpiter receptus, & admodū reprehensus, instauratis viribus, iterq; cū Narseo Ormisade & Saporis auo in Armenia maiore pugnauit: Victorq; pulso Narseo castra eius diripuit, vxores, sorores, & liberos cepit, & cū ingenti præda ad Diocleianum redijt. Constātius magni Constantini filius, à Persis multa & grauia damna perpeffus est: videbat tamē superaturus in fine, nisi ad ciuile bellū contra Iulianū redire cōpulsus esset. Iulianus rerū potitus, Parthis intulit bellū, oppida aliquot & castella eorū in deditiōnē accepit, & vi expugnauit: Assyriā populatus est, castra apud Thesiphontē statiuā aliquā diu habuit, rediensq; victor, dum se incōsultius prælijis inserit hostili manu interfectus est, sicut Eutropius refert, qui eius expeditioni interfuit. Nōnulli ciuinitus interemptū asserunt, qui ex Christiano ad gen

tilitatem redisset, propter quod mox ut vulneratū se intellexit dixisse fertur, vicisti Galilæe (sic enim apostota per irrisionē appellabat Christū, Iouinianus duobus plijs victus, pacē cum Sapore Parthorū rege necessariā, sed ignobilē fecit, abbreviatis imperij finibus: & parte superiore Mesopotamię tradita, ad ante eum annis trecētis & duobus de viginti, ex q̄ Romanū imperiū conditū erat, nusq̄ acciderat. Iustinianus Parthos bella mouētes per suos duces pluribus prelijs superauit, postea apud Euphratē eius exercitus victus est: Sed per Bellisariū resarcita sunt damna, & fœdus cū Parthis initum. Zeliordes Honorū rex intra Scythiā manentiū, cum viginti millibus aduersus Iustinianū Cosdroam adiuturus aduenit: sed suspectus ab eo habitus, multis vulnerib⁹ confossus, interfectus est.

Julianē
aposta
ta diu
nitus il
lata
mors.

De Cosdroa tyrāno & uictoria Heraclij, crucē dñi ablatā ac iterū esse restitutam, de Maumethe pseudopropheta, nec non insigni uictoria Tharmerlanis Parthorum ducis, Caput XXXI.

SVb Foca imperatore Cosdroas Mesopotamiā occupauit, & paulopost Palestinā cū Hierosolyma, & nonaginta millia Christianorū interfecit, partēq̄ crucis dñicę secū asportauit, Heraclio imperiū tenente: & deū in Aegyptū arma vertit, Alexandriāq̄ occupauit: nec morat⁹ Aphricā ingressus est, & Carthagine capta, imperio potit⁹ est Libyę, Heracli⁹ pacē ab eo petijt, etiā cū dedecore imperij, neq̄ i petrauit à supbiēte rege. Itaq̄ duxi eū oīa bella fortunę cōmittēs, ille ex Azoto Syrię fugit i Persidē

*Cruce
domini
Hiero-
solymā
repor-
tata.*

relictis ducibus, qui Romanorū impetum moraren-
tur. Heraclius flexo ad sinistram itinere, & superato
monte Tauro, in Persidem transiit, vicitq; Sabba-
rum & Saym duobus prælijs: & tertio Razatenem
alium ducem superatum, interfecit, & vigintiseptē
militaria signa interceptit. Cosdroas Medarsem fili-
um regni consortem appellavit, Syrochio præteri-
to, qui natu erat maior: propter quod captus ab eo
cum Medarse & vxoribus in carcerem coniectus ē,
atq; deinde cum filio necatus. Syrochius Heraclio
victori captiuos reddit, & crucem domini, & insu-
per munera dedit. Hoc tempore Maumethes Pseu-
dopropheta exortus est, qui Arabes ad defectionē
compulit: Crux domini Hierosolymam reportata
est. Heraclius non multo post in hæresim lapsus,
per desidiam languens, Saracenorum vires tum-
primum nascentes propagari & crescere finit, qui
sub falsa lege Maumethis imperium erexere. Ara-
bes enim cum Parthos in suam perfidiam trahere
non possent verbis, armis eos agitauerunt. Decefferat
primo regni sui anno Syrochis, eiusq; filius successerat
Adheser, cui pariter infra annum defuncto Ormis-
da, suffectus est, quem Arabes prælio superatū in-
terfecere, eiusq; imperium obtinuerunt. Arabes autē
tantis victorijs aucti: nam & Romanorū arma lon-
ge propulerant, Antiochia occupata, & in Aphricā
manus iniecerant, transmissa Aegypto Saracenorū
nomen assumpsere: atq; ita & Parthi, & Persæ, & A-
rabes, & Aegyptij, & multæ aliæ gentes in Saraceni-
cum nomen transiire: neq; postea nomen Parthicū
auditum est quasi magnū, vsq; ad tempora nostra,
anno circiter decimo priusq; nasceremur. Thamer-

lanes genere Parthus, gregarius miles, adeo inter suos vimentis & corporis agilitate excelluit, vt breui multarū gentium dux fieret: quibus Parthorū imperio potitus, Scythas, Iberos, Albanos, Persas, Medosq; sibi subegit: Mesopotamiam inuasit, atq; Armeniam, transitoq; Euphrate, cum quadringentis millibus equitum, sexcentis millibus peditum, oēm Asiam quam minorem appellamus, obtriuuit. Regē omnium potentissimū Pazaitem Turcarū dñm, cū pari equitum numero, & magnis peditum copijs, fines suos tutantem, apud Armenos praelio superatum, ducentis millibus hoīm interfectis, viuum cepit, caueaq; in modum ferē inclusum, per omnem Asiam circumtulit, egregium & admirandum humanarum rerum spectaculū. Castra eius in vrbis modum ordinata fuēre, statuto cuiq; arti loco, atq; in partes suas distributis exercitijs, vt oīa impromptu essent: ad vitæ vsus necessaria summa semper rerum copia inueniebatur, cum nullus esset latrocinij locus, tutoq; oīa comportarentur: nulla vnq; seditio, nullus tumultus inter milites fuit, aduersam fortunam nunq; expertus est. A Tanai flumine vsq; ad Aegyptum, vniuersam Asiam percurrens, Smyrnas, Antiochiam, Sebastiam, Tripolim, Damascū, multasq; validissimas vrbes vi cepit, diripuit, atq; incendit. Soldanum Aegypti bello superatum, vltra Pelusium repulit: Aegyptum ingredi parantē vastę solitudines & deserta loca auerterūt, virum bellis artibus insignem, ad ea maxime obeunda promptū quæ ardua & dura cæteris videbantur: Damasco capta, cum arcis antiquæ expugnatio difficilior videretur, constructa è regione altera, quæ antiquam al-

Pazai
tes rex
cauea
inclusus per
omnem
Asiam
circum
fertur.

titudine superaret, vi cepit: quibus multa suorum caede.
 Capha urbs est Genuensium, Colonia in Taurica
 Cherroneso, non procul à Bosphoro Cimmerico:
 hanc cum Thamerlanesinuadere statuisset, Scythas
 negociatores premisit, qui pretiosissimas animalium
 pelles minori quam consueuerunt precio venundarent,
 sciens aurum abscondi posse, pelles suffodi non posse:
 moxque bello indicto, admotis urbi machinis, ex-
 pugmata vi atque armis ciuitate, & auro & pellibus po-
 titus est. In obsidionibus urbi, prima die albo ten-
 torio utebatur, secunda rubeo, tertia nigrum: qui sese
 dabant in albo sedenti, salutem consequebantur. Ru-
 beus color moriendum patribus familiarum indicabat:
 niger ciuitatis excidium, & omnia in cinerem conuertenda.
 Fama est populosa cuiusdam ciuitatis, quae prima
 die deditioem neglexisset, pueros puellasque omnes in
 candida veste ramos oliuae praeferentes exiuisse, ut
 principis iram placarent: illum omnes ab equitatu con-
 culcari atque conteri iussisse, & urbem captam incendi.
 Interrogatum aliquando ab homine Genuensi, qui ei fami-
 liaris esset, cur tanta crudelitate uteretur: Commo-
 tum ac veluti furentem, distorta facie, ac spirantibus
 ignem oculis, respondisse. Tu me hominem esse arbitra-
 ris: falleris: ira dei ego sum & orbis vastitas: caueo
 ne posthac mihi occurras, nisi velis interrogationis
 tuae poenas dare. Abijt Genuensis, neque ulterius ocu-
 lis Tyranni obiectus est. Ferebant qui Thamerlanem
 viderunt, eum Hannibali fuisse similem, secundum ea
 quae de Poeno scribunt: nihil eius animo seuerius, ni-
 hil magis quam latrocinia vindicasse, ut ipse vnus esset,
 qui latrocinari impune posset. Quarebat tanquam vir-
 tutis opus quibuscum bellum gereret. Deletis regibus

Distin-
 Sta co-
 loribus
 tento-
 ria
 quid in
 dicent.

Dira
 tyranni
 respon-
 sio.

ac tyrannis permultis, vastatis pluribus prouincijs, onustum de victarū gentium spolijs exercitū in patriam reduxit: & ciuitatē Marchantē condidit, quā varij generis captiujs repleuit, & hostiū spolijs exornauit. Quod si aliquod excellens ingeniū eius acta reperissent, inter clarissima ducū gesta legerentur: vita functus, duos filios reliquit regni successores, qui discordia laborantes effecerunt, ne Parthorum imperiū rursus posset emergere. Thomas Apostolus Euangelium Christi, ad Parthos derulit, per quē Medi, Persæ, Hyrcani, & Bactriani nostræ fidei sacramenta receperunt. Corpus eius alij in India, alij in Mesopotamia sepultum asserunt:

Thomas
Apostolus

De situ Mediæ ac diuisione generatim, de montibus eius, fluminibus, Atropatia regione: & lacu Spantha. Ca. XXXII.

Media vulgati noīs terra post Parthiam ad occidentem occurrit: quæ (sicut Ptolemæo placet) à septentriōe Hyrcano mari terminatur, ab occasu maiori Armeniæ & Assyriz parte, à meridie Perside, ab oriente Hyrcania ac Parthia, quæ montibus excluditur: Hyrcaniā Charindas disternat fluuius; inter Persidem ac Mediā Parcoatras excurrit mons: Assyriam choatras excludit. Armeniā Caspia iuga, & Cambisus amnis. Sagrus & Orontes altissimi mōtes interiora Medię percurrunt: Ex Oriente Straton oritur in Hyrcanū defluens pelagus, ex Zagro Amardes in idem mare decurrens. Eleucus quoque fluuius, ex Australi parte Zagri descendens, Mediæ magnam partem irrigat, & Parcoatram scindēs montē, per latissimas terras in Persicū

*Mediæ
regio-
nes.*

defluit sinum. Cyrus amnis Choatra monte dimif-
sus, inter Cambisem & Amardem in Caspium labi-
tur mare. Regiones quatuor memorantur apud
Medos: Propatena quæ occidentalis est, & ad septē-
trionem vergit inter mare Caspiū & Zagrum mon-
tem: ad quam Magarfi, Mardi, Marundę, Cadur-
chi, & Cadusij pertinere videntur: Elimeis, quæ ad
septentrionem vergens orientem respicit: & Tapu-
ros, ac Tribuces populos. Daritis magna in conual-
le iacet: hinc Parcoathia inde Oronte clausa. Syro-
media regio tota montana est, & ad orientem ver-
git, cōiuncta Parthię, & Ragianę regiōi, Parcoathię
mōtis insidet iuga, & ad meridiē respiciēs superemi-
net Perfidię ac Parethacię regiōi, quā nonnulli Me-
dię tradiderūt. Oppida supra quinq̄ginta memorāt,
quorū noīa referre plus tediū q̄ vtilitatis habet, tm̄
est q̄d Ptolemę⁹ nobis de Media tradit. Strabo dicit
Mediā multū & olim potentē regionem, in medio
Tauro sitam esse, qui circa hęc loca multifidus, & cō-
ualles magnas comprehendit. Mediā in duas par-
tes diuiserunt, quæ alteram maiorem vocauēre, al-
teram Antropatiā. Maioris metropolis Ecbatana
fuēre, magna ciuitas, & imperij Mediæ caput, quæ
Parthi postea vfi sunt. Nam reges ibi æstatem age-
bant, cum sit frigida: h yemem vero Seleutiæ, quæ se-
cus Tigrim est, prope Babylonem. Atropacia ab
Atropato duce noīata est, qui obstitit, ne ea Mace-
donibus subigeretur, vt maioris Mediæ pars. Is po-
stear rex declaratus, regionem hanc à Media seque-
strauit: cuius successores regnū continuantes, cum
Armeniorum regibus affinitatem contraxēre: dein-
de cum Syris, & postremo cum Parthis. Atropacia

Armeniae & Macianae ad orientem sita est, Media vero maiori ad occidentem, vtrinque ad aquilonem habitantibus, circa Hyrcani maris recessum: & Matranam ab Austro iacet. Araxis fluuius Armeniam & Atropaciam determinat à Zeumate, quod est iuxta Euphratem, quousque in Atropaciam perueniat octo millia stadiorum esse feruntur. Maior Media ab oriente Parthia terminatur, & Cossorum montibus, & Parefcitacinis, qui etiam montani sunt, & latrones, ac Persis continui. Sed hos Ptolemaeus Mediae ad Austrum opponit, à septentrione Cadusius, & ab alijs supra Hyrcanum mare habitantibus, qui à Ptolemaeo inter Medos collocantur, & ut Patrocles ait, ad quinque millia stadiorum orae montanae circa Caspium occupant mare, loca tenuia & aspera incolentes, ab austro Apollomatide (quae Sitacinam veteres appellarunt) & monte Zagro, apud quem Masabatica est, quae ad Mediam pertinet: Quidam ad Helimeam dixerunt pertinere. Ptolemaeus, quae Sitacinam regionem & Apolloniatem, quantum ad Mediam meridionalem facit, non nihil tamen occidentis illis attribuit, & Zagrum montem per Mediam assurgere: Mediam ostendit ab occidente Atropaciam, & Armeniorum quibusdam Media concluditur. In Atropacia lacus est nomine Spantha, in quo sales nascuntur & congelascunt: eius regionis loca opulenta sunt, praeter septentrionalia, quae montana aspera sunt & frigida. Apollonides ait, ex ea regione equitum decem millia, peditum quadraginta millia ad bellum cogi posse. Multa eis cum Parthis & Armenijs praelia fuerunt, tenueruntque dignitatem suam, si quid amiserunt, forti manu recuperantes. Amicitiam cum Parthis,

10. mil
lia equi
tam, et
peditum
40.
millia
Atro-
pacia
ad bel-
lum co
git.

Gaza & cum Romanis queſiuere. Regia eorum æſtivalis
oppidū Gaza fuit in campo ſita, & Vera caſtellum munitiſ-
ab An- ſimum, quod Antonius in Parthica expeditione ob
tonio ſedit. Id ab Araxe ſtadijs abeſt duobus millibus &
obſeſſū quadringentis, vt Adelphius refert, qui Antonio fa-
 miliaris fuit, & illius in Parthos expeditionem con-
 ſcripſit, in qua non aſſuit modo, verum etiã præfuit.

De Media magna, & ſolo equis paſcen-
 dis apto, ex hac ueſcos equos genus habe-
 re, de herba, quæ Medica uocatur, equorū
 nutritura, abundantia.

Caput XXXIII.

Media magna ex parte alta & frigida, cuius-
 modi ſunt montes Batanis imminentes, &
 qui apud Ragas & Caspias partes conſurgunt, &
 omnes deniq; ſeptentrionales partes, uſque in Ma-
 rianam & Armeniam, huiusmodi ſunt. Regio uero
 quæ ſub Caspijs portis, & in humili, & in concauo
 ſolo iacet, opulenta eſt: & omnia fert, præter oleam,
 quæ & ſibi naſcatur, arida tamen & ſicca eſt. Me-
 dia ſicut Armenia eximie paſcendis equis apta eſt,
 vnde pratum quoddam eſt, quod Hippoboton vo-
 catur, per quod iter faciunt, qui ex Perſide & Baby-
 lone in Caspias portas proficiſcuntur: in eo paſci di-
 cuntur equarum quinquaginta millia, regium id ar-
 mentum eſt. Veſcos equos, quibus reges utebātur,
 optimos ac magnos, alij hinc genus habere, alij ex
 Armenia dixerunt: quibus propria forma quedam
 fuit, quemadmodum Parthiſcis præ Græcis cæterisq;
 qui apud nos ſunt. Herba quæ præcipue nutrit equos,

*Hippo-
 boton
 pratū.*

eo quod ibi abundet, proprie Medica vocatur. Longitudo ac latitudo Mediae penè par, maxima eius longitudo ea videtur, quae est à Zagri transitu, qui vocatur Medica porta, per Sigrianā ad Caspiae portas, stadiorum quatuor millium supra centum. Tota Media inter quartum & quintum clima continetur: Parallelus qui per Rhodum est, australia eius attingit, secundum Ptolemaei descriptionem: parallelus qui per Hellespontum, septentrionalia, circa Hyrcanum mare percurrens. Ditrissimam fuisse Medorum terram (sicut Vergilius ait) ex tributo licet intueri, quod Persis pendebant: duplo enim maius fuit, eo quod à Cappadocibus exigebatur, quos asserit Strabo, praeter argentum, mille & quingentos equos, mulorum duo millia, & ouium quinquaginta millia pendisse quotannis: Graecas urbes in Media Macedones condidit, Laodiceam, Apamiam, & Rhagam, quae apud Rhagas est, & prius Aropus nominata fuit. Parthi Arfaciam aedificaverunt, quae australior est, quam Caspiae portae, quingentis fere stadiis (ut Apollodorus Adriamittinus ait) Ecbatanam Mediae caput Plinius à Seleuco rege conditam dicit, à portis Caspiis per viginti millia passuum distantem. Idem Margianam regionem quam Strabo videtur à Media seiungere, inter Medos collocare videtur, apricitatis inclitae: quae sola in eo tractu vitifera sit, undique montibus inclusa amoenis: ambitu stadiorum mille quingentorum penè inaccessa, ob incommodum arenosae solitudinis, quae per centum viginti millia passuum undique versus circumfusa est: cuius amoenitatem Alexander magnus usque adeo miratus est, ut ibi primam condiderit Alexandriam, quam mox à Barbaris excisam,

Medi-
ca her
ba

Antiochus Seleuci filius reformauit, & de nuncupatione suæ domus dixit Seleuciam: cuius vrbis circuitus, in stadia septuagintaquinque diffundit, Margus fluuius eam interluit. In hanc Orodes Romanos Crassiana clade captos deduxit, nostri imperij magnū dedecus. Iulius Solinus Tigrim fluuium in Armenia regione caput attollere dicit, in loco edito, ex lucido conspicuoq; fonte: nec ab exordio statim totum esse, primo pigre fluere, non cum suo nomine: At cum fines Medorum inuectus sit, Tigrim statim vocari (ita enim Medos sagittam nominare) Arethusam lacum influere grauiam pondera sustinentem, cuius pisces nunquam se alueo Tigridis immisceant, sicut nec amnici stagnū attingant Arethuse, quod dissimili colore volucrum meet cursu: Mox Taurō resistente in profundū mergatur, quem subter labens in altero eius latere emicet, vluas, & purgamenta plurima secum trahens, identidem abscondatur: & Adiabenos Arabasq; præterfluens, Mesopotamiā amplectitur: & amnem nobilissimū Hydaspem accipiens, Euphratem quoque defert in sinum Persicum. Sed Ptolemæus nihil ad Mediam pertinere Tigrim demonstrat, quibus in Armenia fontes habere fatetur. Apud Cordicam montem multi inter Medos atrociniū exercuere, sicut Cadusi, Mōtani, & Amardi, & Tapirdi, & Circitij, & huiusmodi plures. Nam Zagrus & Niphates montes has gentes sparsas habuere, quibus Circitij, & Amardi, in Perside & Armenia essent eodem nomine appellati, & eandem formam seruantes. Cadusi peditū multitudinem non multum ab Acianis superabantur, iaculatores optimi existentes. Cosses olim aduersus Sufios & Baby-

Mira-
lacus
Are-
thuse
natura

Ionios, Helimeorū socij sagittariorū tredecim millia exhibuere. Nearchus tradidit quatuor fuisse gētes, quæ illis in regionibus atrociniū exercebant. Mardos, qui Persis erant finitimi: Vxios & Helimeos, qui Persis ac Susijs imminebant: & Cossæos, q̄ Medis, atq; omnes tributū regib⁹ pēdisse, Cossæos tamē cum rex æstate Herbatanis peracta, Babylonē descenderet, dona accepisse: quorū audaciam Alexander contuderit, hyeme eos adortus, Sed Ptolemæus Mardos & Helimeos boreales facit Hyrcano mari vicinos, & inter Medos connumerat. De portis Caspijs multa memoria est. Nemo tamē satis explicat vbi terrarū existant. Quidam Amazonas portis Caspijs egressas, ad Alexandrū venisse in Hyrcaniam prodidēre: sed illę Caucasias fuerunt, per quas transitus est ex Iberia in Scythiam. Neronis quoq; principis comminatio ad Caspias portas (vt inquit Plinius) ad eum transitū respiciebat, qui per Iberiā ducit in Sarmatas. Verum mons Taurus tribus in locis interruptus, quasi portis quibusdam pertrāsitur in Armenia, in Cilicia, & in Media: sed ille tantūmodo Caspiæ portæ appellatur, quæ apud Medos existunt, quemadmodū ex Ptolemæo, Plinio, & Strabone licet intelligere: ac per has transitus est ex Babylone ac Perside, ad mare Caspium, & hinc fortasse Caspiæ dictæ sunt: & quod aliquæ gentes vicinis insident montibus, appellatę Caspiæ. Iuga vero Caspia p̄cul hinc absunt, & ad Armenios vltioresq; populo s̄ pertinent. Portæ autem Caspiæ (vt Iulius Solinus tradit, Pliniū secutus) panduntur itinere manu factō, millibus octo passuum longo. Nam latitudo vix est plaustro permeabilis, in his angustijs, & il

Porte
Caspie

Quanta
por
tis Ca
spijs lō
gitudō
et lati
tudo sit

Iud difficile, quod præscisorum laterū saxa liquentibus inde salis venis exundāt: præterea octo & viginti millia passuū tractus omnis, quoquo inde pergitur, humus arida, nullis puteis aut fontibus sine præsidio sitit, eum serpentes vñdiq; gentiū cōuenæ à verno statim die illuc confluunt: ita periculi ac difficultatis concordia, ad Caspias portas accedere nō nisi hyeme conceditur.

De Medorum in Venerem profusiōe,
de uxorum pluralitate, & Medea quæ hic
regnavit.

Caput XXXIII.

HAEC de situ Mediæ dicenda reperimus, mores gentis diuersi, montanorū ingenia ferociora sunt, qui campos habitant mitiorem agunt vitam, illi regem eligere consueuerunt, qui fortissimus esset, vt qui præda & latrocinio viuerent, isti sapientiam genusq; sequebatur: Magna ex parte Armenis similes, omnes in Venerem profusi, regibus multas habere vxores mos fuit, nec pauciores q̄ septem mulieres quoq; pulchrum sibi existimarunt, vt viris nubere compluribus, paucioribus q̄ quinque calamitosum putauere, Equitandi & sagittandi magnū his studium, à quibus & stola reperta est, & cultus, & ornatus: & religiosa à subditis in reges saluatio: & tiara & cithara: & pileus & manicatæ tunicæ, quibus postea Persæ vsi sunt, qui subactis Medis in eorum mores transuere: nam qui propemodum nudi videbantur, leuissimis induti vestibus, muliebria gestare, & velamentis contegi passi sunt,

Medo-
rū mo-
res.

Medeã q̄ ibi regnavit, ferunt eam prius vestẽ com-
 monstrasse, quæ cū pro rege exiret, faciẽ suã occulta
 bat. Medi à Medio dicti sunt, Aegei regis Athenien-
 sium & Medeæ filio. Scribit em̄ Trogus Pompeius
 Iasonem, cū victa Colchide domũ rediisset, rursus
 à Peliaẽ filijs Thesſalia pulsum, cū ingenti multitudi-
 ne, comite Medea vxore, quã repudiatã miseratiõẽ
 exilij rursus receperat, & Medo priuigno, Colchos
 repetisse: focerũq; regno pulsum, restituisse: magna
 bella cū finitimis gessisse, captasq; ciuitates, partim
 regno focerũ adiunxisse: partim populis, quos secũ
 aduexerat, assignasse: primũq; humanorũ post Her-
 culem, & Liberũ patrẽ, qui reges orientis fuisse tra-
 dunt, eam cæli plagã domuisse, q̄ ad septentrionẽ &
 orientẽ vergit. Post eius mortẽ Medũ priuignũ vir-
 tutis eius æmulũ, in honorẽ matris Medeã urbẽ cõ-
 didisse, regnũq; ex noĩe suo Medorũ constituisse, sub
 cuius maiestate orientis imperiũ fuerit: Paruẽre ta-
 men Medi Assyriorũ regibus, vsq; ad Sardanapalũ.
 Sed Arabaces Medis præpositus, ignauium regem
 aspernatus, Medis ad defectionem persuasis, victo
 Sardanapalo, imperium ad Medos transtulit: quod
 sub Astyage in magno culmine fuit: Cum iam per
 trecentos & quinquaginta durasset annos, Cyrus
 ex filia nepos Astyagis Medorum extinxit imperi-
 um, & ad Persas detulit, victo Astyage: quem re-
 gno Mediã priuatum, maximẽ genti Hyrcanorum
 præposuit, non tam victorem, q̄ nepotem agens.
 Post Persas Medi Macedonibus paruẽre, deinde
 Parthis, quauis pars eorum Romanam amicitia-
 am secuta sit, & aliquando victricia Romanorum
 signa Mediam pertransiuerint. Thamerlanes his

imperavit, hodie sub magno Cane degere credunt: cuius imperiū quāvis latissimū esse tradit, nostratibus tamen in accessum ac pene incognitum est.

De Armenia, quae Tigris in ea nascatur.

Caput XXXV.

ARmenia maior post Mediam ad occidentē occurrit: Ea, quae ex Ptolemaeo licet intelligere, a septentrione Colchidē habet, Iberiam, & Albaniam: ab occasu magnū Euphratis cursum, quae Cappadociam, minorem Armeniam, & Syriā Comagenem relinquit a dextris, & versus Euxinū Moschios montes: ab oriente partem Hyrcani maris, ac Mediam, qua montes assurgunt Caspij: a meridie Mesopotamiam, atque Assyriam: Montes in Armenia memorantur, Moschici, qui supra partem Pōti ad Cappadociam se efferunt: Pariades, in quo fontes habent Euphrates & Araxes: Antitaurus, qui ab Euphrate scissus, & Mediam percurrens, Armeniā postremo Albus appellat: Cordica, ex quo Tigris oritur, & in paludem Tospitis defertur: Taurus ac Niphates, qui Mesopotamiam atque Assyriā ab Armenijs determināt: Caspij qui vergunt ad Medos, & Caucasij, qui septentrionalia Iberiam versus, Albaniamque concludunt. Flumina quatuor nominantur. Cyrus qui monte ortus Caucaso, a sinistris Iberiam, Albaniamque dimittens, Armeniā a dextris, in Hyrcanū defertur pelagus, Araxes, ex Pariade (ut diximus) cadens, diu ad ortum excurrit, deinde ad septentrionem flectitur, & longum iter emensus, in duos diuiditur amnes: alter, borealem tenēs viam,

*Mōtes
Arme-
niae.*

*Flumi-
na Ar-
meniae.*

in Cyrum cadit: alter, ad orientem versus, mare Caspium petit. Euphrates eodem monte dimissus, ad Moschicos vsq; montes, & Cappadocū limitem, in occidentem excurrit, ibi versus ad austrū, non paruum iter efficit: & Antitaurum offendens, apud Armeniam minorem, eum interfecat: pergensq; reeta in meridiem, Melan in se fluuiū accipit, ex Argamonte cadentem: Deinde Taurū attingit, quo scisso, Syriam à dextra, Mesopotamiā à sinistra cadēs, in Arabiam vsq; desertam prolabitur, multū in meridiem prouectus. Deinde in orientem ac septentrionem vergens, Babyloniam Mesopotamiamq; determinat, rursusq; auroram petens, nō procul à Seleucia, in meridiē flectitur: peractoq; nō paruo cursu, apud Apamiam denuo in orientem currens, miscetur Tigri: & cum eo in austrum flexus, Persicum ingreditur sinum. Tigris quoq; in Armenia nascitur, ex monte Cordica, de quo alio loco dictū est, secundum Iulij Solini conscriptionem. Nos (si deus dabit) alio loco secundum Ptolemæū de ipso dicemus, & paulo inferius secundū Strabonem. Regiones Armeniorū nomen habent prope Moschicos montes, Cotharena inter Cyrum & Araxem. Thotena ultra pariadem montem, versus Boream, Sacapena apud Euphratem, qua vergit in Cappadociā Basilicene: & iuxta eam, oriētem versus, Obordma: apud Antitaurū, in Boreali parte, Sophena: & illi cōtigua Astannetis, ad ortum inter Album, & Niphatem montem Cagrandanena, & Corea, circa Chordicam montem. Gordena & Tospitis, circa paludē eiusdem nominis: & demum Anzirena, inter Taurum & Antitaurū: Nō procul ab Euphrate paludes

Armeniae regiones.

tres inueniuntur, quæ magne existunt: Tospitis, quæ Tigris ingreditur. Arsissa, quæ non procul à Caspijs montibus inuenitur: & huius limitis, Araxi fluuius proxima oppida, quæ plura referuntur: verum sine dignitate à Ptolemæo, qui tantum nomina ponit. Paralleli qui per Byzantiū & Hellespontū feruntur, mediam quodammodo Armeniā interfecant: quæ nunquam australior est parallelo qui per Rhodum deducitur, neque illum attingit à quarto climate, in sextum vergens, quod minime ascendit: Tantum est quod nobis de Armenia Ptolemæus insinuat. Profusior & suauior Strabo est, quem referre haudquam pigebit, secundum quem Armenia nusquam extra Taurum ad Austrum porrigitur: sicut nec Media. Australes Armeniæ partes Taurum obijciunt, qui eam ab omni regione dirimit. Quæ inter Tigrim est atque Euphratem, Mesopotamia dicta.

De Armeniæ montibus uarijs, quæ circa Noe in montibus Armeniæ hæserit, & quanta niue hi sunt obruti.

Caput XXXVI.

Orientales maiori Mediæ, & Atropaciæ sunt contiguæ: septentrionales, montes sunt Paracoathiæ Caspio mari imminentes. Item Albani, & Iberes, & Caucasus, qui gentes has circuit, & Armeniæ, & Moschicis, & Colchicis montibus coniungitur: usque ad eos, qui Tibareni appellantur. Ab occasu sunt gentes hæc atque Pariadra, & Cidissa, usque in Armeniam minorem, & fluuialem Euphratis regi-

onem, quæ Armeniam à Cappadocia dirimit: & Co-
 magena: Montana fere, sed aspera est Armenia pau-
 cis exceptis Mediam versus, ac propterea cum dilu-
 uium defedit, arcam Noe in montibus Armeniæ ter-
 ræ primū hæsisse, sacra tradit historia. Taurus mōs
 ab vltiore Comagenorū & Medianorū regione in-
 cipiens, in Armeniam erigitur. Masius quoq; ex Me-
 opotamia & austro Armeniā irrumpit, inter quē
 & Antitaurū est Sophina regio, cuius regia est Car-
 cathocerta. Antitaurus autem ab Euphrate, Taurō
 q; initium sumens, ad orientales Armeniæ partes de-
 finit: cui ad alteram partem Acilesina est, inter Tau-
 rum & Euphratis Mesopotamiam sita, priusquam
 is ad austrum deflectat. Masio, orientem versus, iu-
 xta Gorgodilenam Niphates mons imminet: de-
 hinc Abus quem Ptolemæus Album appellare vi-
 detur, ex quo Euphrates & Araxes fluunt: Deinde
 Nibarus vsq; in Mediam extenditur. Multi montes
 & multi colles sunt in Armenia, in quibus non fa-
 cile vitis nascitur: multæ etiam conualles, aliæ mo-
 dicæ, aliæ opulentæ, quemadmodum campus Ara-
 xinus, per quem Araxes fluit. Est & Sacasena regio,
 quam existimo Sacapenam vocari à Ptolemæo,
 Albanæ & Cyro flumini finitima. Deinde Gorga-
 rena, fructibus ac domesticis arboribus affluens, &
 his quæ semper virent: fert etiam oleam. Faunena
 quoq; Armeniæ pars est, & Orchisena, quæ equis
 abundat. Corzena, & Cambisena, quæ septêtriona-
 les & valde niuales sunt, Caucasus montibus & Ibe-
 riæ & Colchidi contiguæ: vbi iter agentes, in sum-
 mis montium cacuminibus, niue obrui dicuntur,
 quæ ibi plurima cadit: ob quam rem baculos secū

Arca
 Noe.
 in mon-
 tibus
 Arme-
 niæ
 post dē
 luuiam
 resedit.

Aquã
in niue
cõgela
tamire
contine
ri.

ferunt, quos in summã niuem dilapsi, respirãdi gra-
tia exerunt, & vt eo signo auxilium à transeuntibus
consequantur: quapropter sæpe effossi seruantur.
In niue glebas quasdam concauas cõgelascere pro-
diderunt, aquã optimã tanq̃ in tunica continentes.

Qui flunij sint in Armenia, & de Arsi-
no lacu, aqua quæ in illo propter celerita-
tem impermissa feruet, de equorum apud
eos bonitate, & eorundem opulentia.

Caput XXXVII.

Multi amnes sunt in Armenia: sed clarissimi
Phasis & Lycus in mare Ponticũ exeuntes.
In Caspium, Cyrus & Araxes emittunt. In rubrum
mare, Euphrates & Tigris. Araxes ex monte Abo
descendens, ad orientem illatus, vsq; in Atropaciam
ad occasum septentrionẽq; deflectit: & primo Aza-
ra præterlabitur, deinde Artaxata Armeniæ vrbes:
postea per Araxinum campum, in mare Caspium
emittit. Euphrates à boreali Tauri parte, qua Abus
vocatur, exoriens, primo per Armeniam fluit, occi-
dentem versus: deinde ad austrum flexus, inter Ar-
menios & Cappadocas, Taurũ recidit: egressus ve-
ro cum prope Syriam peruenerit, ad hyemales or-
tus reuertitur, vsq; ad Babylonẽ, & ad Tigrim Meso-
potamiam efficit, & ambo in Persicum sinũ finiunt.
Arfinus lacus est in Armenia, quem etiam Toarim
vocant, nitrosus, vnde vestes dilacerat ac rumpit, &
propterea eius aqua non bibitur: per hunc lacũ Ti-
gris fertur, & à montana regione iuxta Niphatem
ruens, propter celeritatem vndam impermissã ser-
uat, vnde & nomen habet: nam Medi (vt ante dixi-)

mus) sagittam Tigrim vocant. Lacus hic varios pisces fert: in interiore lacus recessu flumen in voraginem quandã incidens, longo spatio subter terram delatũ, iuxta Calonetim exoritur: inde iam ad Opã & Semiramidis murũ defertur, à dextris Gordicos & totam Mesopotamiam relinquens, e contrario Euphrates à sinistra eandem regionẽ habet: cum vero inter se iam appropinquarent, ac Mesopotamiam fecerint, alter per urbem Seleuciam fertur, Persicũ sinum versus: alter per ipsam Babylonem. Mantianis lacus, qui Ceruleanus interpretatur, in Armenia magnũ nomen habet, & post Mçotim maximũ creditur: qui vsq; in Atropaciam progreditur, & salis habet fontes. Armeniae claræ urbes habitæ sunt: Artaxata, quã Hannibal Artaxiæ regi condidit: & Araxata, ambæ prope Araxem: Araxata iuxta fines Atropatiæ: Arraxata, apud Araxinũ campũ bene habitata, & regionis eius caput, iacens in flexu quodam, qui peninsulam facit, pro muro flumẽ opponens præter Histinũ, quem vallo & fossa diuisum habuit, nec procul ab urbe castella quædam munitissima fuerunt Barbisa & Olana, vbi Tigranis & Arrabassithesauri custodiebãtur: regionis latitudinem Theophanes schœnorũ centum esse tradidit, longitudinẽ duplam, quadragenũ stadiorũ Schœnũ faciens, in quo veritatem transgredi videtur. Est tamen veritati proximũ ponere longitudinem ab illo dictam, latitudinem dimidium vel paulo plus: Effodiebantur & auri metalla apud Armenios in Sispiretidæ regione apud Cambala, ad quæ Alexãder Memnonem cum militibus misit. Fuerunt & alia metalla, eius scilicet quæ Opandix dicitur, quã

Arme
nia pa-
scendis
equis
apta.

Armenium colorem vocant, Calthę uirgultis perfi-
mitem, vt fœniculum est. Nec minus Armenia pa-
scendis equis apta ẽ, quã Media. Vnde Nisei equi,
quibus Persarum reges utebantur, hinc fuisse cre-
duntur: & Armeniæ præfectus quotannis regi Per-
sarum viginti millia pullorũ in Phœbeis sacris mitte-
bat. Artabazus Antonio, præter alios equos, Cata-
phratorũ instructorũ sex millia ostendit, quando in
Mediam cum illo simul irrupit: quorum equorum
non Medi solum & Armenij studiosi fuere, sed etiã
Albani: nam & illi cataphrattis utebantur.

De opulentiã Armeniorũ, auctiõẽ, Tha-
naide dea, de uestitu atq; Sarapetis popu.

Caput XXXVIII.

O pulentos fuisse Armenos hinc documentũ
sumitur, quod cum Pompeius Tigrani pa-
tri Artabazi sex millia talentorũ argenti scripsisset,
mox Romanorũ copijs viritim distribuit, mi'iti quĩ
quagenas dragmas, cęturioni millenas, singulis præ-
fectis prouinciæ & Chiliarchis talentũ. Tradunt Ar-
meniam, cum prius parua esset, ab Artaxia & Zalia-
dra auctam, qui magni Antiochi imperatores fuẽ-
re: quo superato, alter Sophinæ, & Acisenem, & O-
domantidi, & quibusdã alijs locis: alter regioni, quę
circa Artaxata est imperantes, multũ cõualuere: &
vicinis loca plurima abstulerunt: Medijs, Caspianã,
& Pharnitem, & Basoropedam: Iberibus, circũ mō-
tanam Peadri regionẽ, & Corzenam, & Gogare-
nam: trans Cyrum Chalybũ gentibus & Mosinoi-
cis, Parenitam, & Xerxenã, quæ Armeniæ minori
conterminæ, vel eius partes sunt, Cathaonibus,

Adiffienam, & regionem quæ circa Antitaurum est: Syris vero, Thamonitam: adeo ut cuncti lingua utantur eadem. Armeniorum mores non multum à Medis alieni fuerunt, & circa religionem quidam Armenij Medicq; Persarum ritum sequebantur. Coluerunt tamen Armenij Thanaidem quandam deam præcipuq; & singulari cultu, eiq; plurima templa ædificauerunt, tū in Acilesina, tū in alijs locis: dedicabantq; illi nō solū seruos ac seruas, verū etiā nobilissimorū hoīm filias, quibus lex fuit, ut diu apud deā prostitutę nuptui darent, nec erat qui talibus renueret cōiugari. Armeniacā vestē .i. longas tunicas ex Thessalia sumptā putāt. Equitādi quoq; studiū tam Armenijs q̄ Medis Thessalicū esse. Armenius ex Armenia Thessaliæ vrbe, quæ inter feras iacet, & Larissam iuxta Beida, vnus ex numero ducū Iasonis collecta multitudine, quæ amisso Iasone rege, passim vagabat, Armeniā occupauit, eiq; nomē & mores dedit: ob quā rem maxime circa vestitum Armenij Thessalos secuti sunt, qui longas vestes gestaerunt, cū inter oēs Græcos valde Boreales eēt, & frigida incoletēt loca. Dicunt etiā Thraces quidā, Sarapata appellati .i. decapitatores, vltra Armeniā habitasse, prope Guramos ac Medos, mōtani homines, Brachati indociles & immanes.

Armeniorū vestit⁹

De regib. & tyrānis qui Armeniā vicissim inuaserūt, atq; grauissima iter se prælia commiserunt.

Post vetustiores illos Armenij successores, Persæ Armeniam inuaserunt, postea Macedones, qui Syriā Mediamq;

Caput XXXIX.

habuere: postremus Orontes & Hidarni genere, vnus ex septem Persis: Postea ab imperatoribus magni Antiochi, qui cum Romanis bellum gessit. Artaxia & Zariadra (quorum paulo ante meminim⁹) in duas partes diuisa est: hi enim permittente rege imperauerunt: quo superato, Romanos adorti ac reges appellati, magnū sibi ipsi nomen fecere: è genere Artaxiæ fuit Tigranes, is qui eam habuit, quæ proprie Armenia est appellata. Ea Medis, Albanis, & Iberibus cōtigua erat, vsq; in Colchidem & Cappadociam, quæ iuxta Euxinum est. Ex Adriada fuit Arthanes Sophinus, qui australes partes habuit, eas maxime, quæ vergunt ad occidentem: hic à Tigrane deletus est, qui quæ rerum omnium potitus, varia tamen fortuna vsus est. Nam in initio apud Parthos obses fuit, deinde septuaginta Armeniæ vallibus in precium datis, reuersus est. Auctus vero ea loca recepit, & Parthorū regione vastata, Perinium, & loca circum Arbela, Atropatinum quoq; & Gordicum regulos, & cum his reliquā Mesopotamiam subegit. Præterea Syriam, Phœniciam vi cepit. Euphratem transgressus elatusq; animo penes Iberiā urbem ædificauit quam Tigranocerta appellauit, inter Iberiam & Euphratis pōtem prope zeugma Medie, hominibus duodecim Græcarū urbium à se euersarum, in ea congregatis. Sed Lucullus qui aduersus Mithridatem bellū gessit, continuo subsequutus, habitatoribus in sedes suas dimissis, opus quod adhuc erat imperfectū factō impetu demolitus est, atq; in paruum vicum redegit, Tigrane ex Syria ac Phœnicia pulso, victus in ponto à Lucullo Mithridates, desperatione rerum suarum coactus, ad Ti-

granem Armeniae regem confugerat: Lucullus in Armenia profectus Mithridatem & Tigranem, & ingentes vtriusque regis copias pluribus prelijs fudit. Sed ne summam victoriam imponeret, seditio militum impedimento fuit. Cn. Pompeius ei succedens, Pharnacem Patthorae regem aduersus Tigranem armavit, Tigranemque filium aduersus patrem bellum gere suavit: ipse Mithridatem nocturno praelio aggressus, victum ac profligatum in Bosphoro profugere compulit, moxque Tigranem in deditioem accepit: & adepta Syria, Phoenice, ac Cilicia, in Armenia regnare permisit. Artabazus autem Tigranis filius, quod diu mansit in amicitia populi Romani, tam diu fortunatus fuit: Postea vero quod Antoniū in Parthico bello hostibus prodidit, perfidiae poenas dedit. Expeditionem enim Antonij in Mediam, non loci natura grauem reddidit, sed viarum dux Artabazus rex Armeniorum, quem ille sibi insidiantem consilij participem fecit, ac bellicae sententiae compotem. Ingressus Mediam Antonius cum legionibus peditum decem & octo, & sexdecim millibus equitum, bellum intulit Parthis: & cum duabus legionibus amissis nulla re prospere cedente retro rediret, insequentibus Parthis, ab Artabazo per devia & aspera loca deductus, multa incommoda perpeffus est: quibus & desiderium Cleopatrae maioris incommodi causa fuerit. Nolens enim in Armenia hyemare, octo millia hominum tempestatibus amisit. At cognita quibus sero Artabazani fraude, eum cepit vincitumque duxit Alexandriam, & contumeliose per urbem circumlatum, postremo in carcere necari iussit, regnumque Armeniae filio suo ex Cleopatra Naro concessit; Mithridates tamen

Lucullus Mithridatem et Tigranem bellocit

Antonius ab Artabazo proditus.

alius ex genere Tigranis Armeniã obtinuit, quem
 Cæsar Augustus captũ vincitumq; Romã deduxit;
 eius Pharasmenes Iberorũ rex, regnante Claudio,
 nũciauit Parthos qui Armeniã occupauerant, inter
 se discordes esse, magnisq; bellis implicitos, facile
 posse Armenia detrudi, si Mithridates eo mitteret.
 Annuit Claudius, Mithridates in orientẽ profectus,
 Armeniã occupat vi militis Romani, fuso qui preli
 um committere ausus erat. Demonacte præfecto
 paululum cunctationis attulit rex minoris Arme
 niæ Chotis, sed illo literis Cæsaris coërcito, cuncta
 in Mithridatem fluxere, atrociorẽ q̃ nouo regno
 conduceret. Bardanes qui Gottharze expulso Par
 thorum imperio potitus erat, Armeniã recuperare
 aggressus, à Iulio Marso Syriæ legato bellum mini
 rante cohibitus est. Nec diu post, inter Armenias &
 Iberos bellum exortum est, quod etiam Parthos ac
 Romanos inuoluit. Pharasmenes (vt diximus) Ibe
 ris imperabat: frater eius Mithridates Armenijs,
 præsidio Romanorũ. Radamisus Pharasmenis fili
 us simulata aduersus patrem discordia, tanq̃ nouer
 cæ odijs impar, perægre ad patrum primoresq;
 Armeniorum ad res nouas illicit: deinde spe recon
 ciliationis ad patrem reuertitur, paratasq; insidias
 aperit. Pharasmenes bellũ Mithridati indicit, causas
 confingens, quod sibi aduersus regem Albanorũ &
 Romanos noluerit opem ferre, copiasq; filio tra
 dit, qui subita irruptione Mithridatem campis exu
 tum in castellum Gorgoneas compellit, militibus
 & loco rutum. Cælius Polio militibus præerat, &
 cum eo centurio Casperius viri Romani: oppugna
 tur frustra castellum, sed auaritia præfecti spem ho-

sti facit. Centurio resistit, tempusq; pacificatur, vt ad praesidem Syriae Quadratum res referatur. Polio impatiens, milites corrumpit, vt pacem flagitent: compulsus Mithridates diem locumq; foederi accipit: Ibi mox catenae & compedes ei iniiciuntur. Pharasmenes cui regni cupido fratre potior ac filia fuit, non ferro aut veneno, sed multa grauiq; veste opertos & humi proiectos, Mithridatem ac uxorem necari iussit: filij quoque trucidati sunt, quia parentum caedibus illachrymauerant, atque ita perfidus rex neque fratri, neque filiae, neque nepotibus pepercit. Quadratus qui Syriae praerat mittit ad Pharasmenem, iubetque a finibus Armenijs filium abstrahere. Iulius pelignius ignaui animi ac ridiculo corporis iuxta despiciendus, Cappadociae procurator erat, Claudio perquam familiaris: is contractis auxilijs prouincialium, tanquam recuperaturus Armeniam, dum socios magis quam hostes pre datur, abcessu suorum & incurfantibus Barbaris praesidij egens ad Radamiscum venit, donisq; eius euictus, vltro regium insigne sumere cohortatur, fumentiq; adest auctor & satelles. Eluidius priscus legatus cum legione montem Taurum transgressus, redire in Syriam iubetur. Vologesus Parthorum rex, materna origine ex pellice Graeca natus, fratrem suum Tyridatem in Armeniam deducit: pulsissq; sine Acie Iberis Artaxata & Tigranocerta Armeniorum vrbes occupat, fratrique tradit: sed hyeme superueniente parum prouisis comeatibus, & tabe exorta ex Armenia recedit. Radamiscus reuertitur, truculentior q̄ antea: qui dum vastare agros pergit, & multa crudelitate vtitur, subiectos

*Mithri
dates
cum
uxore
vestib^o
suffoca
tur.*

conspiratione in periculum adductus, pernicitate equorū cum coniuge simul militante saluatur: quæ grauida, primā vt cunq; fugam, & metum hostilem mariti charitate tolerauit: post, festinatione continua vbi quatitur vterus, & viscera vibrantur, orat, vt morte honesta contumelijs captiuitatis eximat:

Radamiscus in fuga uxore semine cem reliquit.

Radamiscus amplecti, alleuare, adhortari: modo virtutem admirans, modo terrore æger, ne quis relicta potiretur. Postremo violentia amoris & facinorum non rudis distringit Acinacem, vulneratamq; ad ripam Araxis trahit, fluminisq; tradit, ne corpus etiam auferretur, ipse præceps per Iberos ad patriū regnum peruadit. Interim Zenobiam (id mulieri nomen) placida illuue spirantem, ac vitæ manifestā aduertere pastores, & dignitate formæ haud degenerem reputantes, obligant vulnus: agrestia medicamina adhibentur, cognitocq; noie & casu, in vrbē Artaxatam ferūt: inde publica cura deducta ad Tyridatem, comiterq; excepta, cultu regio habita est. Nero qui Claudio successit, cognitis quæ in Armenia gesta erant, legiones orientis iuuentute supplet, & prope Armeniā collocari iubet. Mittitur Corbulo, qui partem exercitus ab Humidio Quadrato suscipiens, rebus afflictis consulat: exoritur in tempore æmulus Vologeso filius Bardanis: abcedunt Armenia Parthi, tanq̄ differrent bellum: traduntur obfides nobilissimi ex familia Arfacidarū, & prior solitacq; reuerentia in Romanū populū à Vologeso innouatur, gloriā facti Quadrat⁹ in se trahit, cuius cēturio obfides acceperit: Corbulo sibi vēdicat, q̄a nō pri⁹ cōuersus rex obfides dederit, q̄ ipse dux bello delectus, spes eius ad metā mutauerit: sed nō diu po-

stea bellū refumiit, cū Vologesus Tyridatē fratrem in Armenia regno solidare vellet & Corbulo dignū duceret, parta à Lucullo & Pompeio recipere: Armenij dubia fide vtraq; arma inuitabant, situ terrarum, similitudine morum, Parthis propiores, cōnubijsq; permisti, ac libertate ignota, illuc magis ad seruitium inclinantes. Tyridates ope Vologesi fratris adiutus, Armeniam infensat, vbi Romanis fidos esse arbitratur. Corbulo præsidium impartitur oppres- sis, & regem Antiochum proximas sibi præfecturas petere monet. Pharasmenes interfecto filio Radamisco, quasi proditore suo, quo fidem in Romanos testaretur, vetus aduersus Armenios odium Pompeius exercebat. Tyridates spe delusus, per oratores quæritur, cur datis obsidibus, Armenia pella- tur. Corbulo suadet ad Neronem mittat, regnumq; petat, tractatur de colloquio, neq; conuenitur. Interea Corbulo oppidū Volandum, vi capit, & trucidatis puberibus, militi diripiendū concedit. Artaxatā caput gentis Armeniae, cuius Mœnia (vt ante diximus) Araxis abluit, vltro se deditibus oppidanis, cum sine valido præsidio retineri non posset, igne deleuit, ac solo æquauit: Barbaros ad speluncas cō- fugientes, fumo & igne cōsumpsit: Mardos suo more latrocinij Armenia infestantes, immixtis Iberis vastauit, hostilemq; audaciam externo sanguine vltus est. Tigranocerta petens aureā coronam à ciuibus oblatam accepit, dataq; populo pace, præsidium quod ferox iuuentus clauserat, non paruo certamine expugnauit. Hyrcanos legatos qui ad principē Romanū societate contra Parthos oratum ierant, regredientes, ne transgressi Euphratis ostium, cu-

Corbu-
lo Ar-
taxatā
solo
æqua-
uit.

stodijs circumuenirentur, dato præsidio ad littora
 maris Rubri deduxit. Vñ vitatis Parthorū finib⁹, ad
 primas sedes remeauēre. Tyridatē per Medos extre
 ma Armeniæ intrantem, abire procul, & specie belli
 amittere coëgit. Interea Tigranes ex nobilitate Cap
 padocū regis Archelai nepos, qui diu Romæ obses
 & vsq; ad seruilē patientiā dimissus fuerat, ad capes
 sendū Armeniæ regnū, à Nerone delectus, cū præsi
 dio Romanorū militū Euphrate transmissō Arme
 niā potitur, rebusq; secūde cedentibus, Adiabenos
 conterminā nationē vastat. Monabazus quē penes
 Adiabenorū regimē erat, auxiliū à Parthis pet. t. Ty
 ridates quoq; Armenia pulsus ne deseratur, Volo
 gesus & Adiabeno & fratri auxiliā decernit. Mone
 semq; aduersus Tigranē ducem declarat, qui & si
 in famam sui præiret, non tamen incautū Tigranē
 offendit: cui Corbulo, qui iam Syriam acceperat,
 morte Hinnidij legati vacuā, duas legiones auxilio
 miserat: reliquas pro ripa Euphratis locauerat. Ti
 granes igitur in Tigranocertam sese recepit, copia
 defensorum & magnitudine mœniorum valida,
 quorum partem Nicepharius amnis haud spernen
 da latitudine ambit, ibiq; obsessus est. Corbulo Ca
 sperium centurionē ad Vologesum mittit, qui obsi
 dionē solui iubeat: reperitur rex apud Nisibim op
 pidū, septē & triginta millibus passuum à Tigrano
 certa distans: qui acceptis Corbulonis mādatis, mis
 surum se ad imperatorē Romanū legatos dicit, su
 per Armenia petenda, & firmanda pace: & nihilo
 minus Monesem Tigranocertam dimittere iuber.
 Scripserat pauloante Corbulo, vt proprius dux ad
 res Armeniæ mitteretur. Nero Cesenniū Petum cū

**Tigra
 nes ob
 sidetur**

quatuor legionibus, & Galatarum Cappadocumq; auxilijs eo transmisit, legatis Parthorum absque spe vlla remissis. Reuocauerat praesidia ex Tigranocerta Corbulo, & Parthi urbem inuaserant: Petus transmissio Tauro in Armeniam gloriabundus exercitum duxit. Captisque quibusdam castellis, gloriae ac praedae non parum nactus erat: si aut gloriam cum modo, aut praedam cum cura, habuisset. Sed corrupto qui captus erat comite, & instantiam hyeme, reduxit exercitum. Magnifica de se ipso Caesari scribens, quasi iam bellum confecisset. Parthi interea in Syriam irrupere conati, a Corbulone, cum Euphratis transitu prohiberentur, in Armeniam verterunt. Nesciumque Petum atq; improuisum magno & infenso agmine inuadunt. Petus quasi praelio certaturus obviam procedit, deinde amisso centurione & paucis militibus, quos visendis hostium copijs praemisera, trepidus remeavit. Tria millia peditum, proximo Tauri iugo imponens, quo transitum regis arceret. Alares quoq; Pannonios robur equitatus in parte campilocavit, coniugem & filium in castello (cui Arsamasota nomen erat) data in praesidium cohorte, abdidit. Sed Vollogesius nihil mutato consilio, vi ac minis alares exterruit, legionarios obtrivit, ipsumq; Petum obsedit, qui cognito periculo missis ad Corbulonem precibus, auxilium petijt, sed minime expectavit. Nam dum Corbulo per Comagenam & Cappadociam in Armeniam ducit, ad colloquium cum Vollogeso veniens, praesente Monabazo Adiabeno, ita conuenit, ut liberatis obsidione legionibus, ois miles finibus Armeniorum decederet, Castellatq; & com

*Petus
magnifica de
seipso
Caesari
scripsit*

meatus Parthis traderentur, fieretq; copia Vologeso mittendi ad Neronem legatos. Petus vna die quadraginta milliū spatium emensus, desertis faucibus ad ripam Euphratis, Corbulonem obuium habuit: Pauca inter se locuti sunt, Corbulo irritū laborem questus est, potuisse Parthos deleri, si expectatus fuisset. Petus integra vtriq; cuncta respondit, committerent aquilas, & victi inuaderent Armeniā abcessu Vologesi infirmatā. Corbulo non ea imperatoris mā data dicere, incertumq; esse an Syriā Parthi repererent, eo quod reuersus est Petus, qui Capadociam hybernauit. Vologesus Corbuloni mādiat castella trans Euphratem facta, detrahat amnemq; vt olim mediū reddat: ille Armeniā diuersis præfidijs vacuā fieri ex postulat: vterq; parer. Inter hæc legati Vologesi Romā veniunt, Armeniā peteres, cuius possessionem diu potentia populorū arbitri Parthis tradidissent offerentes Tyridatem, accipiendo diademati in urbem venturū. Nero, vt intellexit vacuam Romano milite Armeniā, & Parrhos petere quod habebant, bellum maluit, reuocatoq; cum ignominia Peto, Corbuloni eam potestatem dedit, quam olim Cn. Pompeio bellū piraticum gesturo traditam ferunt. Corbulo congregato magno exercitu, Euphratem transmittere parat. Tyridates, & Vologesus, legatos ad eum de pace mittūt, nec Corbulo superbe respondet, tempusq; tractando trahit. Interim Magistanas Armenios, qui primi à Romanis defecerant, suis sedibus pellit: Castellula eorum excidit, plana edita validos atq; inualidos pari metu complet: Vologesus inducias petit, Tyridates locum diemq; colloquio poscit, tempus pro-

*Petus
cum
ignomi
nia re-
uocat.*

pinquum, locus in quo nuper obsessæ cum Peto legiones erant, vbi ad colloquiū v̄tū est, viso Corbulone rex prior equo defilit, nec cunctatus Corbulo, sed pedes vterq; dexteris miscuere: Romanus laudat iuuenem, quia omissis præcipitibus consilijs salutaria capesceret, ille de nobilitate generis multa præfatus, deniq; iturum se Romam dicit, laturūq; nouum Cæsari decus, non aduersis Parthorū rebus supplicem Arsatidem. Tum placuit Tyridatē pone re apud effigiem Cæsaris infigne regiū, nec resumere nisi manu Neronis. Paucis inde diebus interiectis, magna vtrinq; spe, inde eques composus per turmas, & insignibus patrijs: hinc agmina legionū sterere, fulgentibus aquilis, signisq; & simulacris deūm, in modum templi. In medio tribunal sedem curulem, & sedes effigiem Neronis sustinebat. Ad quam progressus Tyridates, cæsis ex more victimis, sublatum capiti diadema imagini subiecit, magnis apud cunctos animorū motibus, quos angebat insita adhuc oculis Romanorū cædes aut obsidio. At nunc versus casus iterum Tyridatem ostentui gentibus quasi captiuū dedit, atq; in hunc modū, quibus Armeniam Parthi possiderent, Romanis tamen auspicijs imperabant.

Tiridatis et Corbulonis colloquium.

Quo modo Armeni Christiani sint effecti, & Tyridates gentis illius rex, sit ad baptismum conuersus.

Caput XL.

IN temporibus autem religiosi principis Constantini, Armeni Christiani effecti sunt. Aiunt enim Tyridatem tunc gentis illius regem, ex quodā

mirabili signo circa domum suam diuinitus ostenso, Christi baptismum suscepisse: qui simul omnes suæ ditioni subiectos, vna præceptione iussit, vt similiter deo colla summitterent. Ex quo factum est, vt ad finitimas quoq; gentes Christianum dogma transuerit, & multitudine dilatatum sit: quorum commercio etiam Persæ rudimenta fidei susceperunt, si cut postea suo loco dicet. ¶ Cherronesus deinceps scribenda est, magna illa & illustris Armeniæ maiori continua, & ad Hellespontum vsq; porrecta, quam pleriq; Asiam vocauerunt, non illam cui in orbis terræ diuortio tertiam dedimus partem, sed minorem ac propriam, & in ea comprehensam, quæ in angustioribus inclusa limitibus, tertio loco proxima ponitur.

Quanta sit longitudo, quantaque latitudo Asiæ minoris,

Caput XLI.

MArcus Agrippa (vt est apud Plinium) minorem Asiam in duas partes diuisit, vnam inclusit ab oriente Phrygia ac Lycaonia, ab occidente Aegeo mari, Aegyptio à meridie, à septentrione Paphlagonia: cuius longitudinem quadringentis & septuaginta millibus passuum patere voluit, latitudinem trecentis & viginti: alteram terminauit ab oriente Armenia minore, ab occidente Phrygia, Lycaonia, ac Pamphylia: à septentrione, prouincia Pontica: à meridie, Pamphylia mari, longam quingentis septuagintaquinque millibus passuum, latam trecentis viginti quinque millibus. Quo iudice nusquam Asia Euxinum attingit: modo Paphlagonibus, modo Ponticis gentibus, septentrionem obsidentibus: Nonnulli Asiam inter Euxinum & Taurum conclu-

tere, ab Hellesponto Aegeoꝝ mari, ad Halyn vsque
 fluuiũ & Cappadocię limites extensam, vniuersas i
 medio gētes complexã, quibus Cræsus imperauit:
 quę Herodotus gentiũ dũm appellat, quę cis Halyn
 existunt. Alij lõge minorẽ propriã Asiam tradidẽ
 re, præcipue Ptolemęus. Cherronesum vero Trique
 tram pleriq; dixerũt, tanq̃ minima estimatio eius la
 teris facienda sit, per quod ducit Isthmus: qui tamẽ
 nusq̃ tria millia stadiorũ complectit, q̃uis Plinius du
 centa millia passuum ei attribuerit, Arthemidorum *Plinius*
 forsitan secutus, qui mille & quingenta stadia po
 nit: Verum Isthmi lineam, alij à Sinopensi ora, alij *nota-*
 ab Amyseni in Cilicum pelagus & Issicum sinum *tur.*
 producant: quę descriptio magnã Cappadocię par
 tem extra Cherronesum collocat. Nobis melior
 Ptolemæi sententia visa est, qui Cherronesi huius
 Isthmum paulo vltra Trapezuntem incipiens, per
 Moschicos montes, ad Euphratem producit: ac
 fluuium ipsum per Antitaurũ & occurrentes mino
 ris ac maioris armenię campos, ad Amanũ vsq; re
 cte fluentem sequitur, donec Syriam attingat. Exin
 lineam in occidentẽ per eiusdem Amani montis iu
 ga, vsq; ad Issicum sinum reflectit, nec nobis quicq̃
 obliquatã lineã abiecerit: nam & qui ab Amyso in
 Issicum sinum Isthmũ accipiunt lineã nõ rectam se
 quuntur, minus qui à Sinopico sinu, cui nõ Issicum
 sed Pamphylum pelagus è regione opponitur, &
 Trachę Cilicię litt⁹: reliqua Cherronesi latera mari
 vndiq; alluũt. Aquilonare Põtico, ab ostio Bosphori
 vsq; i Colchidẽ. Australe, primo Dorięsi, post Lycia
 co, mox Pãphylico: dein Cylico, & postremo Issico:
 Occidentale q̃q; multinomiũ euerberat mare. Intra

Byzantium & Chalcedonē Bosphorus Thracius appellatur: vbi latius se pelagus effundit. Propontis est: rursus in angustijs, Hellespontus: exin magis ac magis patens, Aegeum pelagus, cui succedit Icarium: & denique nō procul à Creta Myrtoum. Multi in quolibet latere sinus, & multæ peninsulæ, sed nobiliores in occiduo. Longitudo lateris aquilonaris octo millium stadiorum est, reliquū aliquanto minor. Totā Cherronesus septentrionalior est. parallelo qui per Rhodum ducitur, australior est qui per Byzantium: Si Paphlagoniū & aliorū quorundā pleraque loca exceperis, terra magna ex parte ad quintū pertinet clima, propter quod temperata est & frugifera, pecori salubris & homini.

In quot sit diuisa Cherronesus.

Caput XLII.

Ptolemæus totam Cherronesum in partes octo diuisit. In prima Pontum & Bithyniam locauit, duarumque prouinciarum apud auctores late memoratarum, limites confudit. Secundo loco Asiam circumscripsit, & propriam nominauit. Phrygiam ei Mysiamque & alias plerasque prouincias admiscens: tertio Lyciam: quarto Galatiam, cui & Paphlagoniam, & Lycaoniam, & Pisidiæ partem adiecit: quinto Pamphyliam, sexto Cappadociam. septimo minorem Armeniam: cuius partes ita designauit, ut intra Cappadociam haud dubie contineri videat. Ultimam omnium Ciliciam fecit, suos cuique parti terminos assignans, quos prout commodum fuerit, referemus. Strabo plurimas partes fecit, & multas gentes, multasque nationes commemorauit, de quibus suis

Iocis quum necesse fuerit explicabimus. Nobis ap-
 tissima totius Cherronesi triplex partiti-
 o videtur: Prior & nobilior pars est Asia, quae ab Hellesponto
 vsq; ad Halyn & Cappadociam porrigitur, & à mō-
 te Tauro in septentrionē versa Ponto procumbit
 Euxino. Altera est Cappadocia, quae incipiens vbi
 Asia desinit, orientem versus ad Euphratē vsq; pro-
 currit, & ab Euxino Antitaurum superans, vsq; ad
 Taurum & Amanum montē in meridiem extendi-
 tur. Tertia est omnis plaga, quae à summis Tauri iu-
 gis, vsq; ad mare in austrū vergit: haec rursus trifariā
 diuiditur. Nam Lycia in hac parte continetur, & Ci-
 licia, & Pamphylia: similiter & Asiam partimur &
 Cappadociam. Asiam enim propriā seorsum poni-
 mus, & Bithyniam, & Galatiam, & minori Cappa-
 dociae minorem Armeniā, & oram ponticam sub-
 trahimus, facillima haec partitiō quae vel gentes re-
 spicit, vel fluminū ac montiū naturales terminos.
 Verum reges ac populi qui rerum potiti sunt, pro
 sua quicquid libidine atq; imperij magnitudine provin-
 ciarum limites aut extenderunt, aut coarctarunt: quae
 res locorum cognitioni maxime aduersa, scriptores
 non modo obscuros, verū etiam inter se contrari-
 os reddidit. Conandū tamen est, vt quae à maiorib;
 tradita sunt cognoscentes quum fieri potest, noua
 etiam non ignoremus. Magnā igitur Cherronesum
 (vt promissum est) conscripturi, à Cappadocia su-
 memus initium, quae orienterior est, Armeniae pro-
 xima. Exin reliquas partes prosequemur: nec insu-
 las memoratu dignas omitemus, quae Asiae pro-
 pinquae sunt,

Cher-
 ronesi
 triplex
 parti-
 tio.

In quot sit diuisa Cappadocia.

Caput XLIII.

Cappadocia mutationes plurimas accepit: Persæ in duas satrapias diuisere, Macedones ex satrapijs regna constituerunt, & partim Cappadocia quæ Taurum versus est, proprie Cappadociam nominarunt, alteram Pontum, Euxino expositam. Cappadocia fines (quemadmodum Ptolemæo placet) occidentem versus Galatæ occupant, & Pamphyliorum aliqui: ad meridiem Cilices, per Taurum montem, & Syriorum quidam, & Amanum vsque ad Euphratem: ad orientem Moschici montes assurgunt, & Armeni occurrunt Euphratis accolæ: septentrionem Euxinus claudit ab Amyso vsque ad Aspori fluminis ostia. Paria propemodum Strabo de limitibus Cappadocia refert: Macedones, & qui post eos in Cappadocia regnauere, decem præfecturas constituerunt. Cæsar & senatus qui Archelao vita functo regnū in prouinciam redegerunt, ynam addidere: eas nominare nihil suauitatis habet, quarum aliqua ad minorē Armeniā pertinent, aliqua ad ipsam propriam Cappadociam: cui etiam Isuriæ pars coniuncta est. Sed diximus Cappadociam tres partes habere, has nunc prosequi oportet: & primo de minori Armenia dicendum est, quæ orientem respicit, Euphrati & maiori Armeniæ contermina. Australe eius latus ad Syriam spectat & Amanum montem: boreale, ad Cidissia iugum vsque pertendit Pharnacia & Trapezunti vicinum, quæ ad occidentem vergunt, propria Cappadocia excipit.

De situ minoris Armeniæ, quomodo
deum coluit, quanuis in errores nonnun-
quam lapsa.

Caput XLIII.

IN Armenia minori (sicut Ptolemæo videtur)
non parua pars est Antitauri, & Melitina re-
gio, quæ persimilis est Comagenæ. Sola enim ex
omni Cappadocia domesticis arboribus tota con-
sita est, & oleum fert, & Monoraticum vinum,
quod cum Græco decertat, Hæc inter Cathaoni-
am & Euphratem iacet Comagenæ continua, &
Sophinæ opponitur, maioris Armeniæ regioni ad
modum fertili. In hac Strabo ciuitatem nullam esse
dixit, sed castella in montibus munita, asseruitque
minorem Armeniam satis felicem esse, & semper à
potentioribus occupatam fuisse, quemadmodum
Sophinam: occupatores autem interdum cum cæ-
teris Armenijs amicitiam habuisse, interdum per
sefe vixisse: qui & Chaldæos & Tybarnos sibi subie-
cère, mōtanos populos, qui Cidissam incolētes me-
dij fuerunt inter Pontū & minorē Armeniā. Mithri-
dates Eupator quinq; & septuaginta castella apud
eos construxit, & opes suas in illis velut inexpugna-
bilibus collocauit. Sed manus humana quæcunque
facit, eadem destruit, nec vllū est hoī tutū in terra re-
fugiū. Mithridates in his arcibus tandē à Pompeio
clausus ē, & tam diu immorat⁹, donec p̄ obsidionē ī
Bosphoræ fugere cogereī. Pōpei⁹ circa hæc loca ī Ar-
menia minori Nicopolim cōdidit, q̄ postea optime
habitata ē. Melas flui⁹ ex Argeo mōte descendēs,
p̄ minorē Armeniā ī Euphratē exonerat: Ptoleme⁹

Nono-
raticū
vinum.

*Fredericus
barbarossa
dum lau-
uat in
amne
absor-
ptus di-
sparuit*

plurimas ciuitates, & aliquot prouincias minoris Armeniae commemorat: quarum australiore Orbi senam dicit, Amano monti propinquã, & magis septentrionalem, Orbalisenam orae Ponticae continuam, Cathaoniam quoque minori Armeniae dedit, sed nos Strabonem secuti eam Cappadociae relinquimus. Successu temporis minor Armenia Taurum transcendit, Ciliciamque complexa est: cuius Turcae nostra aetate sub Caramanno duce, imperium tenent. Armenia tamen minor, proprium ducem habet Christi cultorem, qui ad nos anno superiore legatum misit aduersus Turcas suppetias petitum. Armenij enim post accepta fidei sacramenta nunquam Christum negauere, quibus procul ab Apostolica sede constituti in errores aliquos inciderunt. Gotfrido autem & reliquis Christianis ducibus, qui Hierosolymam petierunt magno adiumento fuere, comestus ministrantes, & hostium consilia atque itinera ostendentes. Fredericus imperator cognomento Barbarossa, qui primus eius nominis imperauit, traiectis in Asiam copijs, minorem Armeniam occupauit, gesturusque res maximas videbatur, nisi lauandi gratia perspicuum amnem ingressus, absorptus aquis disparuisset, & vanas hominum cogitationes ostendisset. Cappadocia quae maior & propria dicitur, ab orienti minore Armenia terminatur, ab occidente Lycaonia & parte Galatiae, a meridie Tauro monte, ex quo boream versus usque ad Comana Ponti & Amasiorum australia protenditur. Apud veteres separati fuerunt a Cappadocibus Cathaones, tanquam alterius linguae genus. Ariarates eos Cappadociae addidit, qui primus Cappadocum rex est appellatus, Illi

postea vsq; adeo in Cappadocū linguam ac mores
transiuere, vt nulla peregrinę gētis signa remāserint.

De Cathaonia, & de Pyramo fluuio,
eiusq; alueo.

Caput XLV.

CAthaonia plana est, lata, & concaua, & omnia
fert præter ea quæ semper virent. Montes, cū
aliq, tum Amanus à parte australi, quæ à Tauro Cili-
ciæ quodāmodo auulsus est, & Antitaurus in con-
traria abruptus eam intercludunt, vt Straboni vide-
tur. Sed Ptolemæus Cathaoniā inter Taurū & An-
titaurum collocat, vt qui Taurū nō ante Amanum
vocat, q̄ Syriam attingat. Strabo etiam in Cilicia
Amanum appellat, & Cathaoniæ contra nothum
opponit. In Antitauo, qui per Cappadociam ad se-
ptentrionem inclinat, & orientis non nihil apprehē-
dit, conualles profundæ & angustæ sunt. In his Co-
mana ciuitas fuit, & Bellonæ fanum, & sacrorū ser-
uorum, quos numine afflatos putabant, ingens
multitudo. Strabo cum ibi peregrinaretur, supra
sex millia se inuenisse testatur viros ac mulieres: tan-
ta illic hoīm turba obsequio dæmonū mancipata
erat. Cathaones vrbem incoluere, qui & si regi sub-
diti erant, sacerdoti tamen parebant: qui & fani &
sacrorum seruorū magna ex parte dñs habebatur,
ex progenie regum electus, & secundo loco post re-
gem in honore habitus. Sacrorū genus Orestem cū
sorore Iphigenia è Scythia Taurica illic attulisse pu-
tabant: quæ Dianæ Tauropolæ vocabantur. Credi-
tus est hic Orestes lugubrem comā deposuisse, atq;
hinc vrbi nomen datū. Eam Sarus amnis interfluit.

qui per Tauri cōualles deuolutus, ad Cilicum campos, & subiectū pelagus excurrit. Pyramus amnis vt Ptolemęus existimat, in Orbisena prouincia, quā minori Armenię dedim⁹, caput attollit: vt Strabo, apud Cathaoniam è media planicie, qui mox exortus nauigabilis est: nec diu currens memorabilē fossam ingreditur, per quam aqua purissima magno spatio occulte sub terram fertur, deinde in summū exoritur, tanta vi, vt immergi superne vix hasta possit: cū Tauro se adiungit, mirum in modum contrahitur fluuius, & mira est montis cęsura, per quā aquę ducitur alueus, imminētes flumini petrę vtrinque ferę vsq; ad montis summa pertēdentes, duorum triumue iugerum spatio cōcauę sunt, solum quod interiacet totum saxeam, valde profundum, & angustam rupturam in medio habet, vt eam canis ac lepus saliat: & fluminis quidem alueus ad labrū vsq; plenus est, latitudine aquę ductus par, qui propter obliquitatem & angustias & vallis profunditatem, tanq̃ tonitru procul exauditur: montes egressus tantum limū in mare deuoluit, partim ex Cathaonia, partim ex Cilicię campis, vt non ab re carmina illa in modum oraculi ferātur: Tēpus erit rapidis olim cum Pyramus vndis: In sacram veniet congesto litore Cyprū. In Sargausina prętura, quę Lycaonię vicinia est, oppidū fuit Herpa apud flumen Carmaal, quod in Ciliciam emittit, & Argus munitio alta iuxta Taurum, & Nora, quę postea Noraxus dicta est, in qua Eumenes obsessus dum restitit, & postea Sisimis thesauros habuit, is qui Cappadocum imperiū adortus est, cuius regia fuit Cadena, in modum vrbis ædificata, & in montibus Lycaonię sita.

Sauera quoq; olim vicus fuisse dicitur, qui postea magnifice edificatus, regionis metropolis extitit: in Morimena regiōe Iouis fanum celebre fuit, in quo sacrorum seruorum fere tria millia habitabant, qui cū crederent se deo seruire, dēmoni famulabantur. Sacerdos eius sacram regionem habuit admodum fertilem, ex qua prouētum annuum accepit talentorum quindecim, & durante vita sacerdotium tenuit, quemadmodum Comanus secundus post illum in honore habitus.

De Thianensi prætura, quot Cappadocia præturæ, ubi Asiæ fanum in quod nuda mulieres nudis pedibus primores ingrediuntur,

Caput XLVI

IN Thianensi prætura Thiana vrbs fuit Taurō subiacens, qui apud Cilicas portus est, ad quas montium cacumina in Ciliciam ad Syriam tendentia facillima sunt & omnibus communia, Ptolemæus Thianam urbem & præturam ab ea dictam ad borealeis Antitauri parteis collocavit: hæc vrbs aggeri Semiramidi subiacuit optime munito, nō procul hinc Castabala fuērunt: & Cibistra oppida monti propinqua. In Castabalis fuit Dianæ Perasiæ fanum in quo sacras mulieres super prunas nudis ingredi pedibus illefas crediderunt, tātum præstigia dæmonū poruere. Perasiam id est translaticiā iccirco deā dixere quia eius sacra per Orestem è Scythia aduecta, sicut Comana putauerunt. Regionem iuxta Taurū Eusebiā vocauerē, magna ex parte planā

Sacra mulieres super prunas nudis ingrediebantur pedibus

& fertilem inter præturas Cappadociæ, quas vñd-
 cim esse diximus: vñã Cilicam Strategiam appella-
 runt, quæ vltra Antitaurũ versus boream iacet. In
 hac mons est Argeus oĩm altissimus Asiæ minoris
 centro proximus, cuius cacumina semper niue albi
 cant, è quibus dicunt qui eo ascendunt, q̄q̄ paucissi-
 mi sunt, sereno cælo æquorvtrunq; perspicimur
 scilicet & Ponticum. Mazacam sub Argeo sitã Cap-
 padoces matrem vrbiũ habuere, quæ etiam Euse-
 bio nuncupata est, & magna Cæsarea: hæc ad ciuita-
 tis habitationẽ incommoda fuit, nam & ficca & de-
 bilis erat, & immunita, sed hoc fortasse de industria
 factum, ne freti mœnibus ciues nimis confiderent,
 planiciem habitantes arduis collibus clausam. Cir-
 cumsstantia loco omnino sterilia & inculta erant, q̄-
 uis campestris arenis plena & petris, & paulo vlti-
 rius igne exusta: solumq; per multa stadia incẽsum,
 quapropter necessaria è longinquo non sine peri-
 culo afferebatur.

De Argeo, & quomodo Cappadocia lignis careat, & de Argei situ.

Caput XLVII.

NAm cum tota fere Cappadocia lignis care-
 at: Argeus tamen syluosus est, sed loca syluę
 subiecta ignes habent, & gelidis aquis plena sunt:
 nec tamen aut ignis aut aqua in summũ exit, & solũ
 herbidum est, & quibusdã in locis palustre, ex qui-
 bus per noctem flammæ consurgunt. Locorũ gna-
 ri caute ligantur, reliquis periculũ est præsertim pe-
 cori in obscuras ignis fossas insidenti. In Mazacæa
 fontes habet mellis, loco humillimo: sed plus dãmĩ

Ignis
 fosse,

affert quæ emolumentum, cum non aptum habeat exitum, & in lacus ac pecudes diffusus, vrbis aërem æstate corrumpat, & lapidicinis non parum noceat, alioquin vtilissimæ paludes ipsæ sæpe ardere visæ sunt. Rex Ariarates vt regioni consuleret, angustijs quibusdam obstructis ad quas Melas exitum in Euphratem habet, proximam planiciem totam lacu diluit: atque insulas quasdam tanquam Cycladas comprehendens, ibi per hyemem immorabatur. Clausura vero adimum rupta, aqua soluta est: intumefactusque Euphrates habitationes ac confita multa deleuit, ob quam rem ijs qui damnum passi erant, trecentis talentis mulctatus est à Romanis. Idem circa Herpam contigit Carmalæ exitu obstructo, & ore deinde rupto, cum aqua quædam Cilicum loca deuastasset: sæpe enim contra euenit quæ cogitamus, & damnum ferimus vbi sperauimus lucrum. Elegerunt autem reges Mazaciorum loca ad habitandum, quæ totius regionis media erant: & lignis ac lapidibus abundabant: & herba qua plurimum ad alenda pecora indigebant, alioque incommoda, sed motibus & vicinis munita castellis.

De Mazaca, de exemplo quomodo parentes uereri debent pueri hic gesto, quibus abundet Cappadocia, Onichitum lapidem in ea inuentum.

Caput XLVIII.

Distat Mazaca à Ponto stadijs octingentis austrum versus, ab Euphrate paulominus quæduplum, à Cilicijs portis sex dierum itinere. Mazacini Charondæ legibus utebantur, assumentes aliquem legis peritum, qui leges eis interpretaretur, quem ad

Decem
fratres
à ma-
tre ui-
dua
maledi-
cti tre-
more
quatie-
bantur

modum apud Romanos iurisconsulti, atq; ita ciui-
tatis duplex erat seruitus iurisconsultorū & regum:
nam populi qui legibus viuunt, his proculdu-
bio seruiunt, qui leges interpretantur. Mazacinos
Tigranes Armenius male affecit: omnes enim tran-
stulit in Mesopotamiã & Tigranocerta magna ex
parte ex his coluit, postea captis Tigranocertis, po-
tētiores reuersi sunt. In hac vrbe (sicut Aug. in libro
de ciuitate dei scribit) decē fratres fuēre septē mares
& tres feminæ, inter suos ciues nō ignobiles: qui cū
matri viduæ parū obtemperarent, ab ea maledicti
sunt, moxq; diuinitus ea pœna coerciti, vt horribi-
liter omnes membra tremore quaterētur, ex qui-
bus duo ad Augustinū peruenēre. Paulus frater &
Palladia soror, & apud memoriam beati Stephani
martyris orantes sanitatem consecuti sunt: quo ex-
emplo, & parentes vereri, & sanctos Christi marty-
res venerari docemur. Gabadania regio cāpestris ē,
& ceteris australior: nam Taurū subit, & vix vllam
fructiferarū arborū producit, sed pascua habet opti-
ma, sicut reliqua Cappadocia, presertim apud Gar-
gauram & Morimenã. Tota Cappadocia frugibus
abuudat maxime frumēto & pecore omnis gene-
ris, quæ cū Ponto australior sit, frigidior tamē est: in
ea Sinopica nascitur rubrica omniū optima, quæ cū
Iberica decertat: & appellata est Sinopica, quia mer-
catores eo illā deferebant, priusq̃ Ephesiorū empo-
rium tam celebre esset, q̃ postea factum est. Arche-
lai inquisitores Onichitum lapidē in Cappadocia,
& crysalli crustas inuererunt. Cappadorus amnis
(vt Plinius ait) genti nomen dedit, antea Leucosyri
dicebantur, de quibus in Ponticis rebus mētio fiet.

Alexander qui post Narcisum Hierosolymitanæ præfuit ecclesiæ, vir doctrina clarus, & morum sanctitate conspicuus ex gente Cappadocū fuit, & pontificatum in patria sua gessit, ad Hierosolymam peregrinationis causa petens diuina illic voluntate tentus est, non ambitione propria, vt multi hodie ad meliores ecclesias migrant.

De Ponto, quare Cappadocia aliquando dicta, Leucosyrís, cui⁹ sit figuræ Pōtus

Caput XLIX.

Sequitur Pontus qui (vt Strabo ait) ab occidenti Haly flumine clauditur, ab orienti Colchide, à meridie minori Armenia, & ipsa propria Cappadocia: nec termini in hac parte satis certi ostenduntur. Boream Pontus immittit, à quo nomen acceptum Ptolemæus (vt ante diximus) Bithyniã Pontumq; commiscuit: quanuis & circa Trapezuntem Ponti mentionē videatur afferre. Mithridates Eupator Ponti rex cōstitutus, ab Haly flumine vsq; ad Tybarnos, & Colchos, & Armenios regnavit: & cis Halyn quasdã Paphlagoniæ partes, vsq; Amasirim & oram Heracliam possedit, Pontumq; appellauit, cui minorem Armeniã adiecit: atq; his finibus eo sublato Pompeius prouinciã accepit, qui distribuitis inter principes secū militantes his, quæ versus Armeniam & Colchidem sunt, reliqua in vndecim gubernatiões diuisit, & Bithynië adiecit, vt ex vtrisque vna efficeretur prouincia, quam Ptolemæus videtur describere. Paphlagonum quosdam his regendos dedit, qui erāt à Philemone, quemadmodum Galatas his qui erant genere tetrarchæ.

Postea Romanorum duces alias atque alias partitiones fecerunt: nam & reges & principes constituerunt, & ex ciuitatibus alias deliberarunt, alias principibus tradiderunt, alias sub Romano populo dimiserunt: quibus ex rebus haud mirandum est, si Pontus ipse alios atque alios accepit terminos: & aliquando à Bosphoro Thraciae usque in Colchidē procurrit, aliquando in Heraclia finem accepit, aliquando alibi. nos in hac descriptione Strabonis limites amplectemur, ab Haly fluuio auspicantes: hic fontes habet in maiori Cappadocia, iuxta Cambisēnam, & multus ad occidentē fertur: postea ad septentrionē conuersus, Leucosyros in dextera, Galatas & Paphlagonas in sinistra relinquit: & in Euxinū exit, non procul à Gadilone: Cappadoces (vt diximus) Leucosyri prius appellabantur, ad differentiā Syrorum qui extra Taurum sunt, colore adusto, quae albiores essent nomen adepti: his sedes apud Halyn fluuiū Euxinumque fuerunt. Pindarus ait Amazonas, Syrium hastarumque exercitum duxisse, significans Themiscyrae habitatores. Themiscyra enim Amysinorum Leucosyrorumque fuit, qui post Halyn orientē versus in Ponto erant. Pontica regio haud multū lata fuit, & formam quodammodo pyramidis habuit: tanto magis arcta atque reducta, quanto in orientē ulterius procedit. Nam circa Pharnaciam, & Trapezuntem, plurimū à minoribus Armeniae montibus coercetur: apud Halyn quae Galatas & Paphlagonas determinat basim habet: nec tamen haec latitudo amplior est sexcentis aut octingentis stadiis, à mari usque in Cappadociam: huius orae partem Amysinī habuerunt, partem Pompeius Deiotaro dedit, vt ea quae Pharnaciae &

Trapezunti proxima sunt, in Colchidem & Armeniam minorem, atq; horum regem fecit, cum pater nam tetrarchiam haberet: hic est pro quo apud Iulium Cæsarem orauit.

De Gadilonetica regione,

Caput L.

Post Halys ostia versus auroram Gadilonetica occurrit regio vsq; ad Saramenam tota campestris, & iustrū omnium ferarum: oues in ea pellis & lanæ mollioris fuerunt, quod in tota Cappadocia & Ponto perrarū dicunt. Inerant & damæ quæ alibi raræ sunt: post Gadilonem Saromenā posuere, & Amysum ciuitatem insignē, distantem à Sinope stadijs noningentis: hanc prius Milesij condidere: postea princeps Cappadocum reformauit. Deinde Athenienses Pyreum vocantes habitauere. Eupator templis exornauit, & partem muris instruxit. Lucullus obsedit. Pharnaces traiecto Bosphoro vexauit. Iulius Cæsar libertate donauit. Straton tyrannus inuasit. Marcus Antonius regibus dedit: Augustus Cæsar post bellum Acciacum libertati restituit, qua diu bene vsa est. hæc regionem optimam habuit: & Themiscyram possedit, antiquum Amazonum domicilium, & Sydinam.

De Themiscyra campo, & quomodo Pontus regio sit fertilis, & in ea uiri docti orti sint.

Caput LI.

Themiscyra campus est ab Amyso sexaginta stadijs distans, qui pelago alluit: & monti adiacet arboribus pleno, & aquis irriguot: ex quib⁹ flu

men vnũ efficitur cui Thermodoõti nomẽ est. Id cã
 pum percurrit, & Amazonũ fabulis clarũ habet. Est
 & alterũ flumẽ, huic equale, eandẽ planiciẽ irrigans,
 noie Iris, cuius fontes in ipso Ponto reperiunt. Iris
 mediã Comanorũ Ponticorũ urbẽ perfluit, & in oc-
 cidentẽ versus Daximoneticã felicẽ campũ pmeat:
 postea apud Garuirã illustrẽ quondã regiã, quẽ iam
 pridẽ corruit, ad septẽtrionẽ conuertit: dein rursus
 ad aurorã, & Silace fluuio atq; alijs amnibus assum-
 ptis, ad ipsa Amasię mœnia egredit in Phanarocã:
 Villicus ex Armenia minori descendẽs, & cũ eo cõ-
 currens nomen amittit. Postremo per Themiscyrã
 actus, in mare deuoluit. Planicies Themiscyrę semp
 rosida & herbida est, equorũ boumq; nutrit, miliũ
 & panicũ multũ producit, nec vnq; fame vexat. Præ-
 ter montana regio agrestibus pomis abundat, vug,
 pruna, mala, & nuces sponte in syluis enascunt: quo
 cunq; anni tẽpore in syluas exieris, fructus inuenies,
 aut in arboribus pendentes, aut in folijs iacentes: &
 propter alimonie copiã multa est ferarũ omnis gnũs
 venatio, Themiscyram sequit Sidenã planicies, licet
 nõ valde ferax, irrigua tñ, habẽs in ora maritima lo-
 ca munita, Sidã, ex qua Sidenã noiat, & alia ple-
 raq; atq; hucusq; Aminisa pertendit: hinc viros in di-
 sciplinis excellentes cõmemorat Strabo. Demetriũ
 Reteni filiũ mathematicũ, & Dionysiodorũ, & i grã
 maticis Tyrannionẽ, quẽ ipse audiuit: post Sidenã
 fuit Pharnacia, oppidũ munitissimũ, deinde Trape-
 zus græca ciuitas, in quã ex Amyso duũm milliũ &
 ducentorũ stadiorum nauigatio est, hinc ad Phasim
 mille & quadringentorũ, siue vt alia tralatio habet,
 quadraginta: tanta est totius orę Ponticę lõgitudõ.

Quo-
 cunq;
 anni tẽ
 pore in
 syluas
 exieris
 fructus
 inueni-
 es.

In hac ora ab Amyſo nauigantibus, promontorium Herculanū prius occurrit, deinde Iaſoniū, mox Genetes, poſtea Cytoras oppidū à quo in Pharnaciam migrarunt inquilini. Subinde Hiſtopolis humi proſtrata, vltorius ſinus in quo Hermonaſſa eſt & Ceraſus: vnde appellata credunt Ceraſa, loca abunde habitata: nec procul ab Hermonaſſa habitationem ponunt Zigopolim appellatā: tantū Strabo de hoc littore tradit, Ptolemęus vltorius & promōtoria, & vrbes, & flumina vſq; ad Aſporum amnē cōmemorat: verum ſine dignitate & hiſtoria. Trapezuntī & Pharnacię: ad auſtrū imminebāt olim Tibareni, & Chaldęi, & Sanni prius Macrones nominati, & Armenia minor, & Apaitę: his quodāmodo locis proximi erant, qui prius Cercetę dicebantur. Inter hos Cidiſſa mons aſperriſſimus erigitur, & Moſchicis cōiungitur, qui ad Colchidem pertinent: cuius ſumma ab Heptacomētis, id eſt, Septipagis obtinentur, Parnadra quoq; per hos præterit, qui à locis Sidenę & Themilcyrę proximis, vſq; in Armeniā protendit: omnes hi agreſtes homines fuērunt, præſertim Heptacometę, quorū nonnulli ſuper arboribus acturib⁹ habitauerunt, Vnde & Moſmeci dicti ſunt, id eſt, tauricolę. moſmos em̄ turres vocant, his cibus farina, caro, & arborę fructus erat. Peregrino generi infeſtiores Pompei cohortes obruncarunt, cum per montana tranſirent: miſcentes enim crateras furentis mellis, quod rami arborę ferunt: potos & mēte alienatos adorti, facile interemerunt. Quędam ex his barbaris Bizares vocabantur. Et qui Chaldęi dicti ſunt, prius Chalybes appellabantur, apud quos Pharnacia ſita eſt, in mari habens pelag-

Ceraſa
unde
ſint ap-
pellata

Hepta-
come-
te ſu-
per ar-
borib⁹
actur-
ribus
habita-
runt.

midum copiam, in terra ferri & argenti metalla. Sed argentaria postea defecere, vt est terrenarū omniū rerum finis, ora hic maritima prorsus angusta est. Continuo enim rupes incumbunt nemoribus ac metallis refertæ: cultura agrorum exigua, ideo ex fossionibus & piscationibus victū quærunt, & multam ex delphinis aruinam recipiunt ad res varias vtilem. Homerus in dinumeratione gentium quæ ad Troianum bellum iere, cum Paphlagonum meminisset, postea Halizonas adiecit, quo Strabo Chalybes esse arbitratur: de quibus modo locuti sumus. Sed quidam Halizonas, quidam Amazonas scripsere, quarum varia historia est: alij eas apud Cariam, Lydiamque collocarunt, alij Migdonum campū illis attribuērunt, alij in Hellesponto sedes dedere, alij vltra Borysthenem in Scythia eas quæsiuere: Vulgarior opinio Themiscyrā illarū fuisse primā censet, quænis Scythicam originē ducerent. Leucosyri earū postea sedes inuaserunt, à quibus Henetes exisse putauit Meandrius, qui Troianis auxilium tulere, atque inde cū Thracibus digressi, in Adriæ sinu habitauere.

De Sydina & soli fertilitate.

Caput LII.

PHarnaciæ versus occidentē, vt diximus, continua est Sydina, postea Themiscyra, his ad austrum Phanarea incumbit, quæ Ponti partem beatissimam obtinet: nam & oleis & vitibus cōsita est, & cæteris rebus excellit: hæc à partibus orientalibus Pariadram montē obtendit, in lōgitudine secum pariter progredientē, ab occasu Pazemoneticam regionem: in Sydina conuallis quædam est, longitudine

ac latitudine insigni, quā Lycus ab Armenia minori descendens irrigat, & in media valle miscetur Iri. In concursu amniū Amasia vrbs fuit Strabonis patria optime munita, quam primus fundator Eupatoriam a se nominauit. Pompeius cum inchoatam inuenisset colonis introductis, & regione illi addita Magnopolim appellauit. Ea in media planicie iacuit, & profunda valle, per quā fertur Iris, mira providentia & natura constructa, quæ ciuitatis vsum exhiberet, fuitq; optime munita turribus & propugnaculis, & præruptæ petrae rupibus, apud quam & regiae fuerunt, & regum monumenta. Sub ipsis Patriadræ radicibus Cabira sita fuerunt, stadijs centum quinquaginta quæ Magnopolis australiora: hic erat Mithridatis regia apparatus magnifico structa, hic aquarum balnea calidæ, ferarum viuaria, propinquæ venationes, aurifodinæ: fuit & Nouus locus appellatus, stadijs ducentis à Cabiris distans, petra munita ingentis altitudinis, vndique prærupta, & mœnibus cincta, quæ in vertice fontem vberimū habuit, & ad radicem flumen, & cisternā profundā, & montana in circuitu ad centum viginti stadia altissimis tecta syluis: hic preciosissimi Mithridatis thesauri comperti sunt, quos Pompeius in Capitolio dicauit: qui cū Cabira in vrbs modū struxisset, Diopolim nominauit. Sed Pithodoris eam augens Augustam appellauit, & pro regia sua vsus est. Ptolemæus Sebastopolim vocat, quod idem sonat. Nō procul hinc vicus fuit vrbs amplitudinē habens, nomine Cameria, in quo fanum mensis Pharnacis appellatum est, multis sacris seruis ornatū, & regione sacra diues: quod adeo reges venerati sunt, vt

quod ipsi regis iusiurandum vocarent, id regis fortunam, & Pharnacis mensam dixerint: supra Pharnaceam versus meridiem Comana fuerunt Pontica, eodem nomine quo maioris Cappadociae Comana, eidem deae siue eidem daemone consecrata, simile templi aedificium, & similem fere ritum habentia, & sacrorum, & diuinationum, & cultus erga sacerdotes: in his maxime quae ante reges fiebant, quam bis in anno in festis quae deae exitus appellabatur, sacerdos diadema gestabat, & secundus erat in honore post regem. Pompeius huic templo Archelaum sacerdotem praefecit, & sexaginta stadia regioni adiecit, cui sacri serui fuerunt sex millia: caeca & perdita hominum manus. Archelaus filius fuit eius, quem Sylla & senatus in honorem habuerunt: & qui Mithridatis Eupatoris se filium effingens, Ptolemaei regis Aegypti filiam duxit uxorem, & a Gabinio postea in praelio interemptus est. Lycomedes post Archelaum sacerdotium accepit, & eo sublato Clitatus Adiatorigis filius, qui ob unitatem hanc dignitatem obtinuit: nam Caesar Augustus Adiatorigem cum uxore ac filiis in triumphum ducens, illum cum filio maiore statuit interimendum: maior hic erat. At cum secundus militibus qui eum ducebant maiorem se affirmaret, diu inter ambos contentio fuit, & pulchrum de morte certamen, cum praemori vellet uterque, quousque parentes Clitato persuadere, ut iuniori cederet, asserentes ipsum, qui aetate prouectior esset, maiorem de matre ac reliquo fratre curam habiturum. Itaque secundus cum patre interemptus est: Clitatus seruatus vel inuitus, qui hanc dignitatem est consecutus. Nam Caesar, re cognita, vehementer doluit, & eos, qui seruati erant, beneficio & cura prosecutus.

*Seruo-
rum sa-
crorum
sex mil-
lia.*

*Pul-
chra
fratrum de
morte
contentio.*

est. Comana vrbs populosa fuit. Multi ex Armenia, & ex vicinis ciuitatibus ad festa conueniebāt, viri simul ac mulieres, & sacra deæ, vt ipsi putabāt, ex voto perficiebant. Incolæ molles ac delicati, mulierum multitudo maxima, & operatrix: & magna ex parte quæuis sacra, meretricio viuens, tanta gentiliū stultitia fuit, vt lupanaria etiam sacra putarēt: Ager circumiectus vitibus confitus est, aptissimus qui Veneri fomentum præstaret.

De Coma urbe, & quanta incolarum superstitione, de varijs Ponti regionibus, & unde Germani salis habeant excoctionē, de Sandara monte ubi metalla effodiūtur, & qui Pontici Christum colant.

Caput LIII. |

Regio Zelitica Comanis ad orientem iacet, in ea vrbs fuit Zela super aggere Semiramidis condita, & illic Anaitidis falsæ deæ templū, quæ ab Armenijs colebatur. Hoc in loco maxima cū sanctimonia fiebant sacra, quæuis dæmoni celebrarēt, & iurandū maximis de rebus apud aram fumebat. Sacrorum seruorum multitudo ingens, & sacerdotiū precipui honoris fuit. Zelam olim reges non vt ciuitatē, sed vt Persicorum deorum templū colebant. Sacerdos rerum omnium potestatem habebat, eratque vrbs valde diues, & Pompeius multas ei puincias adiecerat minori Armeniæ finitimas, in quibus sales fossiles reperiebantur, & Megalopolim appellauerat. Post Phanaream occidentem versus Phazemonetica regio sequitur, cuius septentrionale latus Gazi-

*Sales
fossiles.*

lotus & Amyfinus claudit ager, occidentale Halys, australe Amasiensium terra, quæ plurima est & cæterorum optima. Pompeius hanc regionem Megalopolim nominavit, & facta apud Phazemonē vicum habitatione eam Nicopolim appellavit. In Phazemonetica lacus est pelagi magnitudine noīe Stiphana, cui Cizana castellū adiacuit munitissimū, quo destructo prope regia constructa exiit, reliqua terra magna ex parte nuda, frumēti tamen ferax. Amasiensibus imminebāt aquę calidæ, valde salubres, quę Phazemonensium sunt. Imminebat etiam Saligiū castellū super monte quodā situm, erecto & excelso, & aquis abundāntissimo, quod postea neglectum est: hic Arsaces denominatū & novas res quærens à filijs Pharnacis regis fame captus & interemptus est, cum ex planicie pulsus sine cōmeatibus eo confugisset. Dehinc est Diacopena, & Pimolisena regio, tota felix vsq; ad Halyn, & hæ sunt septentrionales Amasiensium partes quingentorū fere stadiorū longitudine patentes, nec minor reliqua pars est circa Ximinā, quę etiā vsq; ad Halyn descendit. In Ximina sales sunt fossiles à quibus Halyn flumen dici putant, quod imitati Germanorū populi, omnia loca in quibus sales excoquantur Halys appellant. In Amasiensi agro, multa regio sub Mithridate deserta fuit, & multa castella diruta. Is arborib⁹ plenus erat, & pascēdis equis & cetero pecori idoneus, & totus habitabilis. Amasiā prius reges habuere, postea Romanorū puincia facta est. Pimolisena regio Halys fluminis vtrāq; ripam occupat: in ea Sādaracurgiū mōs est cōcauus propter metalloꝝ effossionē, operatores ex aliquo malificio redempti huc mittebāt,

qui propter laborem & letiferū aërem è glebis prodeuntem cito moriebantur, nec plures q̄ ducēti adesse solebant. Tantum est quod de Ponto explicare possimus. Pythodori regina plurimū in Ponto va- luit, cui & Tybareni & Chaldei vsq; in Colchidē subiecti fuerunt. Sydina quoq; & Themiscyra & Phanaea illi paruit. Hæc filia Pythodori Traliani fuit & vxor Polenionis, cum quo aliquandiu regnavit, deinde imperio successit, eo in prælio defuncto: ex Polenioe filij duo relictī sunt, & filia quæ Cothi Sa- peo nupsit, eoq; dolo interempto celibatum egit, susceptis ex viro filijs, quorū nata maior patris imperium tenuit. Ex filijs Pythodori alter cum matre paternam hæreditatem administravit, alter maioris Armeniæ rex declaratus est: ipsa Archelao nupta, cum eo mansit vsq; ad extremum. Aquila ponticus fuit veteris testamenti translator & interpret, nescimus qua ciuitate. Is verba prophetæ de virgine partura prolata ad iuenculam transtulit, nō satis capiens diuina mysteria. Pontus Christi sacra cepit, & vsq; in hanc diem quadam in parte seruauit. Marci on Ponticus quamuis Christianus videri vellet, alium tamen creatorem omnium rerum esse dicebat quàm Christi patrem, illumq; maiorē aiebat, & aliquos in suum errorem traxit. Trapezuntij sub imperatore sunt Christi cultore, qui anno proximo legatum ad nos misit, auxilia contra Turcas orans, quorum arma atq; impetū uerebatur. Nouissime Venetorū literas accepimus quæ Turcarū imperatorem in Pontū cum exercitu traiecisse ferebāt, nec dubium faciebant quin Trapezuntij sese dederent, cum Hismael Sinopensiū dominus, qui diu restite-

*Homi-
nes ma-
lesicio
redem-
pti ad
metal-
lorum
effossi-
onem
mitte-
batur*

*Trape-
zuntij
Chri-
stiani*

rat tandem imperata fecisset: nondum vero fama æquata est, Trapezuntius imperator vni ex Turcarum principibus filiã neptui dedit, quæ res fidem eius non satis firmam ostendit. Quis enim Christianus est, & inimico Christi ecclesiæ sacramenta communicat? Multa metus & regnãdi cupiditas admittit indigna: sed nõ est cælesti regno idoneus, qui pro terreno cælestem regem cõtemnit. Reliqua Ponti & Cappadociæ in potestate Turcarum existunt, quibus vbiq; misti ferãtur Armenij Christi cultores: Atque in hunc modum absoluta est Cappadocia, quã totius minoris Asię tertiam fecimus partem: in qua illud memoratu dignum cõtingit, quod offerẽtibus Romanis libertatẽ & populare regimen, Cappadoces regem petiẽre, quæ res stupenda Romanis visa est, quibus regia potestas exosa, & arbitriũ populi pro libertate fuit. Sed Cappadoces maxime seruos arbitrabantur, quorum cervicibus populare iugum immineret, cuius nec superbiam tolerare, nec auaritiã explere quisq; potuit. ¶ Minoris Asiæ tres partes fecimus. Prima est ipsa quę propria dicitur, altera Galatia, tertia Bithynia. De Galatia prius dicendũ quæ orientalis est: huius termini erunt (quemadmodũ nos partim ex Ptolemõ, partim ex Strabone atq; alijs accepimus) ab oriente Cappadocia & Hyls fluius, qui Pontum disternat: ab occidenti, Bithynia, & Asia: à meridie, Pamphylia: à septẽtrione, Põrus Euxinus. In hac parte Lycaonia continebitur, quæ totius Asię medinm quodammodo locum, & arcem occupat. Pisidiæ quoq; pars comprehẽditur austrũ versus, & ad Taurum exposita, circa Pontũ Paphlagones & Mariãdini sedes habuẽre, Ptoleme

*Cappa
doces
regem
petiere*

us ab Amyso vsq; Cytorum boreales Galatiæ partes produxit, atq; ibi Bithyniam incipere voluit. Eupator qui Pontum tenuit, à Colchide vsq; Heracliã imperauit. Reliqua vsq; ad os Euxini & Chalcedonem reges Bithyni habuere, sublatis regibus. Romani eosdem terminos seruauere, vt Heracliam Pontum concederent, ceteriora Bithyniæ. Strabo Sangario flumine Bithyniam clausit, quem sequi non poterit, & hoc littus ab ostio Sangarij vsq; Halyn, deinde mediterranea explicare. Ptolemæus Prusiam ciuitatem mox post Sangarium collocat, deinde Hippum flumen, postea Candiopolim, mox Elatam amnẽ: nec procul huic Diopolim, cui succedit Heraclia, de qua paulo post dicemus. Mariandini circa Heracliam collocantur, de quorum origine parua cognitio est: Strabo eos à Thracia profectos arbitratur, Theopompus Mariandinũ barbarum quẽdam Paphlagoniæ portionem imperio tenuisse refert, & factò impetu Bebriam regionem occupasse eiq; de suo nomine vocabulum indidisse. Fuerunt tamen Mariandini Bithynis persimiles, quos Milesij qui primi Heracliam condidẽre, in seruitutem redegerunt: hi Caucones expulerant, qui hanc oram vsq; ad Parthemum flumen coluere, habentes urbẽ Theium, ex qua Phileterus natus est autor generis regum Attallicorum. Caucones, alij Scythas, alij Pelasgos fuisse putant: quorum genus omnino interijt.

De Heracliã ex qua Heracletus,

Caput LIII,

*Adia-
torix
Roma
nos iu-
gula-
uit.*

Heraclia optimum portum habuit, & ad Ponticam prouinciam pertinuit, cum Bithynia à Romanis ordinata, ciuitas alioquin memoratu digna, quę plurimas colonias emisit, & cū prius libera esset, postea sub tyrānis fuit: deinde rursum in libertatem se vendicauit, & iterum à Romanis regem accepit, & Romanorū coloniam in partem vrbis & agri admisit. Adiatorix ac Menecli tetrarchę Galatarū filius, cuius in Ponticis rebus mentio facta est, hanc vrbis partem ab Antonio accipiens, quam Heraclienses tenebant, paulo ante Acciacabella, Romanos noctu adortus ad vnum iugulauit, id sibi ab Antonio imperatum dicens: sed nō tulit impune scelus, captus ipse post victoriam Augusti & in triumphum ductus (vt ante diximus) cū filio iugulatus est. Archiam poetam, pro quo Cicero orauit, in hac vrbe honoratum fuisse constat, & Platonium Haraclidem hic natum: abest à ponti ora (vt Plinius ait) miliarijs ducētis. Portus Aconæ nō procul hic iacet, veneno aconito dirus.

De Henetis, Sinopensibus, & de eorū uico. Harmena unde Diogenes Cynicus & alij complures.

Cap. LV.

Post Parthenium annum Heneti sequebantur Cytorum habitantes, apud quos feroces fuisse mulos affirmat: hi clarissima Paphlagonum natio fuere: ex qua natus est Palemon, cum quo pluri mi apud Troiā militarūt. Qui amisso duce in Thraciam post captum Ilium traiecere, errātesq; in eam regionem deuenere; quę post Venetia appellata ē.

Quidam Antenorem & eius filios classi præfuisse putant, quæ in intimum Adriæ recessum Henetos vexit: alij nationem quondam Cappadocibus finitimam prodiderunt: sub Henetorū nomine cū Cimmerijs militasse, & postea in Asiā peruenisse. Id genus in Paphlagonia prorsus defecit, quibus non procul ab Amastri, vicum esse in Pontilittore nonnulli tradiderunt, qui vsq; ad Romanorum tempora coheretur. ab Henetis Xenodotus Henetiā describens eam significari purat, quæ Amysus appellata est, cuius in Pōto fecimus mentionē. Paphlagones inter Morjandinos & Halyn fluuium collocantur, & rursus inter Galatas & Euxinum. Parthenius amnis occidentalia claudit, cui proxima fuit Amastris, de cōditricis nomine appellata, quæ in peninsula iacuit, & portus habuit ex vtraq; Isthmi parte. Amastris vxor fuit Dionysij Heracliæ tyrāni, & Oxiartis filia fratris Darij, Roxanę soror, quæ Alexandro nupsit, cum quo Darius bellum gessit. Hęc mulier ex quatuor vrbiū incolis vnam ciuitatē fecit: Sesamo, Cytoro, Cronina, & Teio, quæ cito à communiōe defecit, ceteris in ea permanētibus: Sesamus Amastris arx dicta est: Plinius totam vrbē Sesamon olim appellaram tradit. Cytorum prius Sinopensiū emporium fuit à Cytoro Phryxi filio dictū. In Amastriano agro plurima atq; optima buxus nascitur, præsertim iuxta Cytorum, à quo per centum stadia vicus fuit Cronina appellatus, postea Egialus, & duo scopuli qui à colore vocabantur Erytri, erant enim rubri. Vterius Carābis occurrit, promontoriū magnum ad septētrionem porrectum, arietinæ frontis habens formam, quod longo spatio pelago in-

**Cui nul-
lum ne-
gotium
erat
Harme-
nam
muni-
uit.**

cumbens, Scythice obiectum peninsula, Euxinum
Pötum bimarem videtur efficere. Post Carambim
nonnulla fuerunt oppida indigna quæ nominentur,
præter Harmenam, de qua prouerbum factum est:
Cui nullū negotium erat Harmenam muniuit: Si-
nopensium vicus fuit & portum habuit. Deinceps
fita est vrbium quæ in hac regione sunt clarissima,
Milesij etiam cōdidere, sicut Heracliam: magna hu-
ius vrbis potentia fuit, quæ classe comparata, mari,
quod intra Cyaneas est, imperauit. Extra vero, mul-
torum certaminum particeps cum Græcis fuit, Si-
nopenses vrbis suæ conditorem Stenidē quendam
putauere, vnum ex ijs qui cū Iasone nauigarūt, quē
vt deum colebant, & eius oraculum habebant. Sed
Milesij loci oportunitate & incolarum imbecillita-
te perspecta, illos pepulerunt, & nouos inducere co-
lones: ea naturali prouidentia optime munita fuit
super collem cuiusdam peninsulae sita, ex vtraq; Istli-
mi parte portus & stationes habens, & miras Pela-
midum piscationes. Peninsula undiq; ripas iugosas
obtēdit, & fossas quasdam in petris excauatas, quæ
mari tumido complētur, vt nō facile adiri possint:
petræ quoque summa echinis plena, nudo pedi in-
accessibilia sunt. In superiore vrbis parte, optimum
solum, & agrestibus hortis ornatum fuit, præsertim
suburbanum. Aedificia in vrbe magnifice structa,
Gymnasium & forum & porticus & templa splen-
dida & ampla, diu ciuitas cum libera fuisset, amissa
libertate Pharnaci tandem obtemperauit, & succes-
soribus eius vsq; ad Eupatorem: & Romanis, qui
eum sustulerunt, Eupator ibi natus educatusq; ac-
deniq; sepultus eximie illam coluit, & regui metro-

polim fecit, Pharnace subito & præter opinio-
 nem ingruente, capta fuit à Lucullo per obsidionē,
BACCHIDE, qui præpositus erat miris mo-
 dis ciues affligente. Romani coloniam eo misere
 cui & vrbis & regionis pars data est. Distat ab ostio
 Ponti Sinope, stadijs tribus millibus & quingentis,
 ab Heraclia duobus millibus, à Carambi septingen-
 tis. Hic Diogenes Cynicus, & Timotheus Patri-
 on orti sunt, philosophi celebres, & Diphilus poë-
 ta comicus, & Bathon qui de rebus Persicis scripsit
 historiam. Sinopensis ager vsque ad Halyn proten-
 debatur: Hæc vrbs iam dudum in potestate Turca-
 rum fuit. Ferunt Sinopis tyrannum prædiuitem es-
 se, propter æris metalla quæ in Sinopica terra effodi-
 untur. Mahumetes Turcarum imperator, thesau-
 ris eius inhians, anno superiore exercitum ad capi-
 endam Sinopem misit: qui turpiter reiectus est, hoc
 anno maioribus copijs terra marique comparatis,
 ipse per sese urbem inuadendam statuit. Sed Isma-
 hel loci dominus nõ expectato impetu sese dedidit,
 quamuis legatum ad nos miserit, multa pollicitus
 si sibi auxilia mitterentur. sed longum est Christia-
 nos, non modo armare, sed consulturos de sumen-
 dis armis cõgregare. Non miramur si apud obsessũ
 principem plus instans metus, quàm spes longin-
 qua & dubia potuit. Tota Sinopica regio ac mon-
 tana quæ illi imminet. vsque in Bithyniam. optimã
 ad ædificandas naues materiam, & ductu facilem
 habet. Acerem quoque Sinopica gignit, & nucem
 montanam, è quibus mensas faciunt: tota oleis cõ-
 sita fuit, paulo supra mare culturam habens. He-
 racliam, Amastrim, & Sinopẽ, post Homerum cõ-

ditas putant: nufq̄ enim eas nominat. Olgafis mōs altiffimus & aditu difficillimus, quamuis citra Halyn Sinopicæ regioni cōtiguus effet, tamen ad Pōticam regionem pertinuit, in quo plurinia Paphlagonum templa fuerūt. Blaëna, & Domanetica regio monti adiacet, fatis ferax, per quā Amnias flumen illabitur, quem Ptolemęus Zalifcum appellare videtur: & Olgafim Oligam. His in locis Mithridates Eupator, Nicomedis Bithynici copias per imperatores suos ita deleuit, vt pauci cū eo euaserint, & post eam victoriam Bithynia & Asia vsq̄ in Cariam ac Lyciam ad victorem defecerūt. Hic vrbs postea Pompeiopolis cōstructa est, prope Sādaracurgium montem, de quo diximus in rebus Ponticis, post Pompeiopolim Magni opus, reliqua est Paphlagonia mediterranea, occidētem versus, vsq̄ in Bithyniam: quæ quamuis parua est, multos tamen dominos habuit, priusq̄ Romanorum esset. Cinia ta castellum munitiffimum fuit, Olgasi monti subiectum, quod Mithridates condidit, eoq̄ receptaculo vsus Ponti imperium acquisiuit, & qui ab eo profecti sunt, vsq̄ ad Eupatorem successionem seruauēre: postea Deiotarus Castoris filius cognomento Philadelphus Paphlagoniæ imperauit, & Gangra regiam habuit, quod oppidum simul & castellum fuit, Eudoxus pisces fossiles in Paphlagonia locis siccis reperiri tradidit, nec tamen mēdacio suo fatis certos limites circumscripsit. Hæc de Paphlagonia traduntur, quam Plinius Pylemoniā prius dictam asserit à flumine (vt credimus) Pyli, quē ipse pro Parthenio videtur accipere, qui apud Galatas ortus inter Paphlagonas & Mariandinos fertur in

*Pisces
fossiles*

Pontū. ¶ Australes Paphlagoniæ partes Galatidis hærent, à quibus Galatia dicta est: cui ab occidente Bithynia & propria adiacet Asia, ab oriente Pontus, à meridie Lycaonia: quibus Strabo inter Galatiam & Lycaoniã aliam quandam Phrygiã collocauerit, & vsq; in Cappadociam extenderit, quem Ptolemæo in hac parte postponimus.

De Galatia, & in eam Gallici hostis pulchra uictoria.

Caput LVI.

TRes Galatarum gentes fuere, Trogini, Tolistobogi & Tectosages, priores à Dacibus nominatæ sunt: tertia à gente, quæ in Celtica est. Galli abundante multitudine, cum eos non caperent terræ quæ genuerant, trecenta hominum millia ad sedes nouas quærendas emiserunt: & portio in Italia consedit, quæ post annos ducentos cum iam Italica esset effecta, urbem Romam cepit atque incendit: portio Illyricos sinus per strages barbarorum penetravit, & Pannonia subacta in ea consedit, ac per multos annos cum finitimis varia bella gessit. Hortante deinde successu diuersis agminibus, alij Græciam, alij Macedoniam petiuere: tantusq; terror Gallici nominis erat, ut etiam reges non lacescissent, vltro pacem ingenti pecunia mercarentur. Ptolemæus Macedoniæ rex, ausus in armis occurrere, victus & multis vulneribus saucius captus est, caput eius amputatum & lanceæ affixum, tota acie ad terrorem hostium circumlatū. Sophthenes vnus de Macedonibus contracta raptim iuuentute, Gallos victoria exultantes compescuit, & Macedoniã

Ptole-
mæus
Macedo
do à
Gallis
uictus et
saucius
captus ē

ab hostili depopulatione defendit. Sed aduentante Brenno altero Gallorū duce, qui in Græciam se effuderat victus est, & in munitiones repulsus: Galli nemine prohibente totius Macedoniae agros vastauere, neque contenti hominum spolijs, eorum quoque quos deos putabant, spoliare templa aggressi sunt. Sed dum Apollinis ædem apud Delphos adoriuntur, partim obruti terræmotu, partim grandine & frigore dissipati, vrgentibus oppidanis, vsque ad interuersionem cæsi sunt. Brennus in prælio vulneratus, cum dolorem vulnerum ferre non posset, pugione vitam finiuit. Belgius alter ex ducibus cum parte agminis è Græcia excessit, quem inter fugiendum cum toto exercitu perisse Trogius affirmat, tanta de monibus cura fuit eius domicilij conseruandi, in quo diuinos consequebantur honores. Sed constat Gallos (siue horum reliquiae fuerunt, siue nouum examen fecunda hominum Gallia misit) post multos errores & multas excursions in Asiam peruenisse. & loca nonnulla occupasse, Athalicis regibus ac Bactrianis subdita, ibique tamdiu permanisse, donec eam, quae postea Galatia & Gallogræcia dicta est, ab eisdem regibus non inuitis acceperunt. Dux transitus in Asiam Leonnorius quidam fuisse videtur: Vna trium gentium lingua fuit, ipsi tamen vnā quamque gentem in partes quatuor diuisere, quas Tetrarchias vocauerunt, singulae propriam tetrarchiam habuerunt, & iudicem & tribunum tetrarchiae subiectos, & duos subtribunos. Fuit & tetrarcharum concilium, qui erant viri trecenti, & in locum conueniebant nomine Drimnetum; concilium de sanguine,

tetrarchæ ac iudices de rebus cæteris iudicabant. Hæc antiquiora, postea ad tres duces res delata est, deinde ad duos, postremo ad vnum Deiotarum, cui successit Amyntas, postea Romani, omnibus in vnâ prouinciâ redactis, partem, quæ Pontû & Capadociam respicit, Trogini habuere, quæ totius Galatiæ optima est: ij tria muro castella cinxerunt. Huiam, quod indigenarum emporium fuit, & æneam Iouis statuam habuit, & delubrum eius, asylum, & Mithridatium, quod Bogodaro Pompeius dedit, & Danalam, vbi Lucullus & Pompeius conuenere, cum alter in belli successionem, alter illi potestate permissa ad triumphum pergeret. Tectosages versus maiorem Phrygiam iuxta Pessinuntem sedes obtinere, castello vsi cui Acira vocabulum fuit. Tholistobogi Bithynijs finitimi fuerunt, & Phrygiæ quæ Epictetus dicta est. Horum castella fuerunt Blutium & Peium, quorum alterum Deiotari regia erat, in altero thesauros habebat. Nec procul Pessinus fuit, commune regionis emporium, & in eo templum maximum, & magnæ venerationis, matris deûm. Sacerdotes olim præpotentes quidem erant, & sacerdotium maximum habebant: postea eorum dignitas imminuta est: Athalici reges hunc locum magnificauerunt, templo & porticibus ex albo lapide structis, Romani statuam hinc deæ accersuerunt, quemadmodû eam quæ Aesculapij erat ex Epidauro. Mons quidam vrbi imminabat, nomine Dindyma, à quo Dindymena dicta est, quemadmodum à Cybelis Cybele. Prope Sangarius amnis fluit, non procul ab ortu suo in Galatia Cim fontē habet, secus quem antiqua erant

Phrygum domicilia, & Mydæ, & prius Gordij: & aliorum quorundam quæ postea in vicos redacta sunt. Hic Gordiū fuit in quo magnus Alexander nexum plaustris rescidit, de quo vaticiniū erat, eum tota Asia regnaturus, qui nodum soluisset. Fuit & Corbeus Castoris, Saoconi Darij regia, in qua Deiotarus generum & filiam iugulauit, quibus ei summas Cicerone laudes attribuat.

Deiotarus generum et filiam iugulauit

De Lycaonia & lacu Tacta, & de miræ salis congelatione, & cuius fraude interierit Amyntas,

Caput LVII.

Sal mirabile quo uolucres capiuntur.

Post Galatiam austrum versus usque ad Taurum inter Phrygiam & Cappadociam Lycaonia extenditur, tota mediterranea. Hic lacus est nomine Tacta Cappadociæ adiacens iuxta Morimena, quem Strabo maiori Phrygiæ dedit, secundum quem non fuisset Lycaonia Gallatiæ contermina (quemadmodum Ptolemæo visum est) cuius opinionem sequimur. In quo lacu sal nascitur, atque adeo facile circa res immerfas congelatur, ut sæpe cum funalem torpere dimiserint salis coronas educant, & volucres, aquas eius alis contingentes, propter salis concretionem facile capiuntur. In Lycaonia colles sunt frigidissimi, & nudi, & pascendis onagris apti: ubi multa aquæ penuria est, nec inuenitur nisi in puteis admodum profundis, sicut Soatris ubi aqua venditur. In Garfabora, quæ Lycaonia regio est, vicus fuit in urbis modum ædificatus, qui multas oves nutriuit, quibus siccatas circumiaceret. Amyntas super trecentos ouium greges in his locis habuit, sed lanam asperam præ-

buere. Insunt & duo lacus Coralis maior, Trogetis minor dictus est. Circa hos Iconiū fuit oppidum optime habitatum, quod fortunatiore regionē habuit, q̄ ea quæ onagros producit, Polemo hoc possedit. Ptolemæus id Cappadociæ dare videtur Lycaoniæ propinquū. Corradus Imperator circa hoc obsidionem tenens, periclitatus est, cum Hierosolymam peteret, Manuele secundo Græcorū imperatore, qui com meatū ministrabat gypsum farinae commiscente. Quæ res fecit, vt exercitum morbo afflictum, re infecta in Europam cogeretur reducere. Taurus his in locis appropinquat, cuius pars in septentrionem vergens Cappadociā & Lycaoniam terminat, ad imminētes Cilicas Trachiotas. Lycaonia etiam Isaurica est Taurū versus, quæ duos vicus habuit, quibus alia loca obtemperabant: omnia latronum domicilia, quæ Romanis negocia exhibuerunt. P. Seruilius cognomento Isauricus ea Romanis subegit, & multas piratarū munitiones quæ in ora maritima erant, vi cepit. In Isauricæ lateribus Derba fuit Cappadocię adiuncta, Antipatri derbensis sedes: cuius & Larāda erat apud Cappadoces, & Isaura in Lycaonia. Amyntas Antipatrū adortus Derbam cepit, & illum interemit: Isauram vero à Romanis accepit, vbi antiqua Isaura diruta regiam sibi construxit, sed non perfecit. Huic Antiochia parebat Pisidiæ finitima, & rota Lycaonia, & multa ora montana vsq; Apolloniadem Apamiæ vicinā, quæ Cybotus dicta est: eaq; potentia fretus, Cilicas delere conabatur, & Pisidas, qui è Tauro frequentibus incursionibus suum regnū infestabant. Cepit itaq; multa predonum loca, quæ prius inuiolata

Gypsu
farinae
commi
stum.

fuerāt, & inaccessibilia credebantur, è quibus Cremma fuit. Sandalium autem accedere nō est ausus, qđ inter Cremmā atq; Salagasum iacuit: Cremmā habuere postea Romani coloni. Salagasus sub eodem Romano duce fuit, sub quo totū Amyntę regnum, distans ab Apamia diei itinere, descensum habens ab arce fere triginta stadiorū, quæ alio nomine Selgessus vocata est, & ab Alexandro olim capta fuit: Amyntas cum Cremmam cepisset, progressus ad Omonades Tauri cultores, qui nunq̄ capi posse existimabantur, multa eorum loca expugnauit, & tyrannum interemit: Sed vxoris illius fraude deceptus, & ab illis interfectus: neq; primus, neq; vltimus, cui fœmina illuserit. Cyrinius eosdem fame confecit, & quatuor hominū millia à se capta in alias propinquas vrbes habitātū traduxit, regionem iuuentute desertam reliquit. Ea est in altis Tanri partibus, & in rupibus præruptis & magna ex parte inaccessibilibus. In medio planicies concaua & ferox, & in multas valles distincta. Hanc excolentes in superioribus montiū supercilijs ac speluncis habitabant, & cum frequentius armati essent, ad aliena excurrebant.

Amyntas à fœmina il-lusus:

De Pisidīs, & quo modo Storace syluæ abundant.

Caput LVIII.

His contigui fuerunt, cum alij Pisidæ, tum etiam Selgenfes Pisidarum optimi, maxima eorum pars summam Tauri obtinuit, Pamphyliaë imminetia loca edita & oleis consita, quorum quædā Aspēdo & Sidæ Pamphyliaë vrbibus imminebāt.

montana quæ supra hos sunt Cathaminenses inco-
 Inere, Selgensibus & Omonadibus finitimi. Selgam
 urbem ab initio condidère Lacedæmonij, quæ pro
 pter legitimã gubernationem tantũ adoleuit, vt ali
 quando viginti millia virorũ haberet: mira locorũ
 natura, quæ in summis Tauri partibus adeo ferax
 fuerit, vt tantæ multitudini sufficeret. Pleraq; loca
 oleis & vitibus confita erant, & omniũ pecorũ pa-
 scuis abundabant: syluæ materie plenæ circuniace-
 bant, in quis plurimus nascebatur Storax arbor ma-
 gna & recta, ex qua Storacine hæstæ fiebant corne-
 is similes: illic liliũ optimũ ad vnguenta reperi-
 tur: aditus per montana difficilis, è quibus Euthy-
 medon & Cestius oriuntur flumina, quæ in Pam-
 phylum mare decurrunt, nec sine multis pontibus
 transeuntur. Selgenses longo tempore libertate vsi
 sunt, & cum regibus decertarunt. Alexandro per le-
 gatos responderunt, se vt amicos imperata factu-
 ros: cum Romanis certis cõditionibus conuenère,
 postea omnino iugum subierunt, sicut & vicini qui
 sub Amynta fuerunt. Isauria igitur eam Tauri par-
 tem occupauit, quæ inter Lycaoniam & Tracheam,
 Ciliciam excurrit: reliquam partem versus occi-
 dentem vsque Apamiam, Pisidæ tenuère. Hinc
 ad Tracheam, Ciliciam, ac Pamphyliam: inde ad
 Lycaoniam pertinentes, qui per tyrannides diuisi,
 quemadmodum Cilices, vicinos atrocinijs vexa-
 bant: inter hos Leleges quidam vagi olim admisti
 fuerunt, & propter morum similitudinem ibi re-
 manserunt. Arthemidorus Pisidarum tredecim
 ciuitates nominauit, quarum aliæ omnino mon-
 tanæ fuerunt, aliæ vsque ad montium ima descen-

Catha
 minen-
 ses.
 Selga.

Bartho-
lomeus
aposto-
lus.

derunt: ex utraq; parte Ptolemæus Celenorum iuga apud Lycaonas collocavit, & sub ijs Laodiceam combustam & Neapolim & Apolloniam. Lyconiam beatus Bartholomæus in sortem prædicationis accepit, quanuis postea vsque ad victos iubente spiritu profectus, sacro martyrio vitam finierit: Atque in hunc modum Galatia terminata est, cum qua & Paphlagones, & Mariandinos, & Lycaones, & Isauros, & Pisides ostendimus: Nunc Bithynia sese offert.

De Bithynia eiusq; urbibus cō pluribus.

Caput LIX.

Limites Bithyniæ ab oriente (sicut Straboni videtur) Paphlagones & Mariandini excipiunt, & pars Epicæti: a septentrione mare ponticum, quod ab ostijs Sangarij vsque ad os Euxini tendit, quod inter Byzantium est atque Chalcedonem: Ab occidente Propontis: Ad austrum Mysia & Phrygia, quæ dicitur Epicætus siue Hellespontia Phrygia. Nos in hac parte propriam Asiam collocamus, eiusq; Mysiam & Phrygiam adiecimus. Ptolemæus ad orientem Bithyniæ terminos vsq; ad Parthenium flumen extendit: nobis Strabonem sequi placet, qui Sangarium amnem orientale confinium facit. In Bithynia urbs est Chalcedon, sita in ore Ponti: Hanc Megareses cōdidere cæci appellati, qui nunc potius oppositum littus elegere, in quo iacet Constantinopolis optimo loco. Hic olim magna synodus celebrata est, quæ inter octo numeratur, quibus Romana ecclesia præcipuum impartitur honorem. Chalcedonensis agri fuit Chrysopolitanus vicus, & Phanum in extre-

mo angulo ad ostium Ponti situm, vbi septentri-
onale Euxini Ponti littus incipit, ad dexteram in ori-
entem nauigantibus. Flumina quæ in eam partem
labuntur nomen habet Pfillis & Calpas, & postre-
mo Sangarius, cuius fontes apud Sagiam vicum re-
periuntur centū & quinquaginta stadijs à Pifinun-
te: hic magnam Phrygiæ ac Bithyniæ partē percur-
rit, & Gallum in se amnem recipit, & Modris Phry-
giæ ortum, ex quo auctus efficitur nauigabilis. Post
Chalcedonē sequitur littus quod Astacenum sinū
appellauere, & ad Propontidē pertinet: in eo condi-
ta fuit Nicomedia, dicta de nomine regis cuiusdam
Bithynij, qui eam cōdidit: multi enim eodem nomi-
ne vocati sunt, quemadmodum Ptolemæi propter
prioris claritatē. In huius ciuitatis villa Magnus Cō-
stātinus obiit, qui cum vellet in Iordane fluuio bap-
tizari, atq; iccirco Hierosolymam peteret, morte
præuētus ab Eusebio Nicomediēsi episcopo Arria-
næ perfidiæ sectatore baptizatus est, quæ res Chri-
stiani principis fidem apud plerosq; in dubium uer-
tit. Nobis non est verisimile, eum principē qui per
omnem vitam suam Arriani dogmatis hostis fue-
rat, in extremo spiritu ei dementiæ consensisse, quā
summo studio de suo imperio prius eliminauerat.
Apud Nicomediam tempore Diocleriani Cæsaris
seuissima Christianorū persecutio viguit, multiq; ibi
Christi martyres sunt effecti. In hoc sinu vrbs fuit
Astacus, quæ illi nomen dedit, Megarenses & Athe-
niēses eā cōdidere, Dedalus ampliauit, Lysimachus
diruit, & habitatores eius in Nicomediam transtu-
lit. Huic sinui alius cōtinuatur ad orientem solē re-
cedens, in quo Prusias ciuitas fuit, quæ Cius antea

Mors
et ba-
ptism^o
Cōstan-
tini
magni

vocabatur. Cium Philippus diruit Demetrii filius & Persei pater, deditq; Prusiæ Zelæ, qui in hac diruenda & vicina vrbe Mirliā socia arma præstiterat. Ille ea excitans Cium quidem à se Prusiadem nominauit, Mirliā uero Apamiam, ab uxoris nomine. Hic est ille Prusias, qui post Antiochum superatum, fugientem ad se Hannibalem hospitio suscepit, quiq; ex Hellespontia migrans Phrygia, secundū Athalictorum fœdera cessit: eam priores paruam appellauere Phrygiam, postea Epictetam, id est, acquisitā. Prusiadi mons imminet, quē Argætonium uocauerunt: hoc in loco Hylam vnum ex socijs Herculis, qui etiam argonauta erat, cum aquatum egrederetur à nymphis captū finxerunt. Cius quoq; Herculis comes è Colchis rediēs, & in his locis residens, urbem de suo nomine cōdidit: Prusienses diu postea festa celebrarunt, in quibus per montes vagi ac saltantes Hylam vocabant, quasi in syluas ad illum inquirendū egrederentur: hi cum beneuole erga Romanos se gessissent libertatem obtinuere. Apamenses Romanorū coloniam acceperunt. Prusa vrbs fuit in Olympo Mysio sita. hanc Prusias cōdidit, qui cum Cræso bellum gessit. Hinc ortus est Dion philosophus, qui de regno scripsit, & Traiani tempore claruit. Inter Phryges Mysos ac Bithynios determinare fines arduū est. Nā cū incolæ barbari & militares essent, & q̄ vicissent nō firmiter tenerēt, sed mō eijcerēt, mō cijcerentur, consequens fuit sæpemutari cōfinia. Strabo tamē inter Bithyniam & Aesepi ostiū Mysiam posuit, & mari contiguam fecit, & vsq; ad totum pene Olympum progredientem. Ptolemæ

us duplicē Mysiā minorē & maiorē cōmemorauit, & utrāq; extra Bithyniam in Asia posuit, non procul ab Ida. Scylax Cariandrus dixit Phryges ac Mysios circa lacum Ascanium in Bithynia habitasse, DIONYSIUS vero cōditarum vrbiū scriptor ait, angustias, quæ apud Chalcedonem & Byzantium medię sunt, olim Mysium bosphorum nominatas fuisse: Homerus vero Aesepum Mysorum confinium dixit & Troum. Olympus autem Mysius in ipsa Bithynia assurgit, cuius latera versus orientem vsque ad Ascanium lacum Epicteus occupat, Epicteus vero aliam Mysiacam, aliam Phrygiacam dixere: Mysiaca Troianis propinquior fuit. Olympus in vertice sylvas habuit ingentes alendis latrocinij accōmodatas, & loca optime septa: ex quibus sæpe tyranni & prædones vicinas gentes infestauerunt: inter quos fuit Cleon latro Sigimundi Malactæ, qui nostro tempore proditorum princeps habetur similis, qui cum esset è vico Gordo, quem postea augens urbem fecit, & Iuliopolim appellauit, in initio prædonum receptaculo loco valdissimo vtebatur nomine Callidio: Is Antonio valde utilis fuit, nã profectus ad eos qui pro Labieno tributa colligebant, omnia impediuit, quo tempore ille Asiam obtinebat. In Acciaco autem bello quum ab Antonio descuisset, Cæsaris ducibus adhæsit, & supra quam eius meritum pateretur, in honore habitus est, & vltra munera ab Antonio data, accepit et iã quæ Cæsar dedit, ita ut pro latrone principis habitū gereret. Idē ætate nostra fecit Iacobus Caudola, qui centū millibus aureis emptus à Martini quine-

Cleon
latro
nimia
crapu-
la pe-
rijt
Sus in
totā ur-
bē non
infere-
batur

tipōtificis maximi nepotibus, mox nouo auro in-
arratus, ad Eugenium pontificem maximū defecit,
dicens, adeo se proditionibus auctū vt proditorem
se compellare nemo corā lauderet. Cleō Iouis Ab-
retaniꝯ sacerdos erat, quem deum Mysij colebant,
postea Comanorum sacerdotium in Ponto acce-
pit, ad quod cum venisset intra mensem obiit, ex
nimia crapula morbo correptus In eo phano pro-
hibitus erat suillarum esus carniū, vnde nec in totā
urbem sus inferebatur: sed Cleon latronum morē
ostendens, nō vt sacerdos, sed vt corruptor primo
ingressu cōsuetudinem preuaticatus est, atq; iccirco
creditus est ira deæ percussus interiisse. Olympum
in circuitu habitauerunt à septentrione, Bithynij, &
Mygdones, & Dolionos, reliquum Mysij habue-
runt, & Epictetus: quidā vero Doliones eos dixe-
runt, qui circa Ciricum habitauēre ab Esapo flumi-
ne vsq; in Rhyndacum & Dascyliticū lacum: post
hos Mygdones fuisse, vsq; in Myrleanorum agrū:
supra Dascyliticum lacum alios duos extitisse lac⁹
Apolloniaticum, & Miletopolitanon: Dascyliū ciui-
tatem Dascylitico lacui nomen dedisse, & Miletop-
polim Miletopolitano: & Apolloniam (cuius Pro-
lemęus meminit) quæ prope Rhyndacum sita fuit,
Apolloniatico: quorum locorū maximam partem
Coriceni postea possederūt, eius Phrygiæ quā Epi-
ctetum vocauēre, & circa Olympum fuit Sex ciuita-
tes nominauit Strabo, inter quas Cados posuit, q̄s
quidam ad Mysiam pertinere dixerunt, Mysiam in
mediterranea posuēre, ab Olympina regione vsq;
in Pergamenam, & Caici campos descendente: Ex
quo fit, vt manifeste ad Asiam propriam pertineat,

extra Bithyniam sita.

De Salone & Nicæa eiusq; figura.

Cap. LX.

IN mediterranea Bithyniæ regio memoratur Salon appellata pascēdis bobus idonea, vnde etiā Salonensis caseus dictus est. Hic Nicæa Bithyniæ metropolis iuxta lacum Ascanium, & cāpus ingens & valde felix circūstat, estate nō admodū salubre. Nicæam primus Antigonus condidit Philippi filius, & Antigoniā nōminavit: postea Lysimachus, à nomine vxoris Antipatri filix, Nicæam appellavit. Urbis ambitus stadiorū sexdecim fuit, in figura quadrata, quæ in cāpo sita quatuor habuit portas ad rectos angulos, ex vno lapide quicirca mediū gymnasiū positus erat, omnes quatuor portæ cernebantur. Hic iubente Constātino famosa illa synodus celebrata est decentorū decem & octo episcoporum, & perfidū Arrij dogma recisum. Petrus eremita, & Rhainaldus Teutonicus, qui Gothifredi in expeditione Asiatica fuere comites, in agro Nicæno duo oppida occupauere, Heregorgon ac Cynitum: sed Turcarū subita irruptione conclusi, Petrus per speciē legationis aufugit, Rhainaldus cū aliquod millibus, abnegata Christi fide, deditioem fecit reliqui omnes à Turcis trucidati sunt. Paulo post Gothifredus transmissio mari Nicæam circūsedidit, & eā post dies quinquaginta obsidione pressam obtinuit, Turcis cū rebus & armis abire permissis: postea male defensam iterum Turcæ occupauere. Huius vrbs ætate nostra pontificatum accepit Bessarion Græcus, quem Eugenius Pōtifex maximus inter cardinales assum-

Ab uno lapide quatuor urbis portæ cernebantur Synodus 518 epōrū.

psit, virum excellentē & moribus & literis: sed nunquam plebem suam adiit, quę uel minima est hodie vel nulla, Ex lacu fluuius orit quem pariter Ascanium prisci vocauerunt, is in Propontidem cadit. Apud eum Bursam esse tradunt nobile Turcarumemporium, & eorum qui sunt in Asia precipuam regionem: paulo supra Ascanium lacum ad orientales Bithynię partes Otreia ciuitas fuit. Ptolemęus Begdonis regionem apud Asiam propriam in Bithynia collocauit, Olympinis vicinam, & Thimuntis regionem ultra Nicomediam versus Pontum: & plurimum locorum meminit, quorum relatio lectori onerosa esset. Bithyniam prius Bebryciam fuisse dictā Iulius Solinus affirmat, deinde Mygdoniam: postea à Bithynio rege Bithyniā, & in ea Libyssam lacū Nicomedię proximū, sepulchro Hānibalís famę datū: quę ne traderet Tito Quintio, ob hęc causam in Bithyniā missus, captiuusq; Romā duceret, gustato veneno animā expulit, & à Romanis se vinculis morte defēdit. Ex Bithynia fuerunt viri in disciplinis memorabiles Zenocrates philosophus, & Dionysius dialecticus, & Hipparchus & Theodosius, & filij eius mathematici, & Cleophanes orator ex Mirlea, & Asclepiades medicus Prusensis, & quę paulo añ nominauimus Dion. ¶ Asiā nūc minorē & propriā aggrediemur, huic septentrionē Bithynia claudit. Aurora mō Galatia, mō Lycaonia & Pisidia exhibet: occidentuas partes maria extermināt, quę à Propontide vsq; in Cariā & Doricā extēduntur. In austro Taurus occurrit Rursus minorē Asiā in quinq; alias partes subdiuidimus, quę prima maior Phrygia erit, altera Mysia, tertia Troas, cū q̄ Aeolis cōcurrit & ali

quarto maior ē: quarta Ionia, quinta & vltia Caria.

De maiori Phrygia, eiusq; urbibus, & quomodo à Christo delapsi.

Caput LXI.

MAior Phrygia ab Epicteto incipit, & in austrum vergens, ad Taurum vsq; protendita à sinistra Bithyniam & Pisinuntem relinquens: à dextera Mysos, Mæonas, & Lydos, & Caras. Hæc partim montana est, partim campestris: nam & montes attingit, quos Pisides obtinuere, quibus propinqua fuit Apamia quæ Cibotus dicta est, & Laodicea quæ Phrygiarum urbium maxime fuerunt. Sed in Cælenorum iugis, quæ ad Lycaoniam pertinet, vrbs fuit nomine Cælenis. qua destructa Antioch^{us} Soter homines transtulit in eam, quæ postea Apamia dicta est, & urbem appellauit de nomine matris Apamiæ Artabazi filia, quæ Seleuco Nicanori nupra fuit. Vrbs in ostijs Marsiæ sita fuit, qui amnis mediam urbem percurrerat, ab ipsa ortum habens. Sed vehementi ac prono flumine in suburbanum delatus, in Meandrum exonerabatur. Insigne hic emporium fuit secundas post Ephesum ferens laudes, & commune Italicorum & Græcorum hospitium habuit. Nō procul hinc lacus extat, qui calamum gignit ad tibiæ linguas idoneum: hinc fabula conficta est de contentione, quam cum Apolline Marsias habuit, & sunt qui putant ab eo lacus Marsiæ ad Meandri fontes emanare: Laodicea cum prius parua eēt, postea maximum cepit augmentum, quis ab obsidione Mithridatis plurimum labefactata fuerit: nā loci virtus & ciues quādam fortitū nati, eā valde magnificarunt. Primum Hiero qui heredi-

*Calamus ad
fistulas
idoneus*

tatem populo dimisit, supra duo millia talentorum, & multis donis ciuitatem exornauit: Postea Zeno orator & Polemo eius filius, qui ob res fortiter gestas prius ab Antonio, postea ab Augusto ad regiae dignitatis fastigiū euectus est. Loca Laodiceae proxima oues optimas ferunt, non modo lanæ mollicie, qua Milesijs præstant, sed etiam colore, vnde magnos prouentus assequuntur. In hoc tractu Caper & Lycus influunt in Meandrum, & Laodiceam à Lyco dictam putant. Vrbi mōs imminet nomine Cadmus, ex quo Lycus fluit, & alter eodem noīe quo mons appellatur: hic plurimū sub terram delapsus, postea erumpens in idem influit in quo alia flumina: estq; regio valde cauernosa & quassabilis: nam & Laodicea & proxima ei regio plurimū terræ motibus concussa est: Apamia quoq; ante Mithridaticum bellum sæpe terræ motibus afflicta fuit: rex vero cum urbem euersam videret, vt repararetur centum talenta exhibuit: Dicūt & Alexandri tpe similia contigisse, quibus ex rebus maxima apud eos in ueneratiōe Neptun^o fuit, putātq; à Celeno Neptuni filio ex Celeno vna Danaidū, pcreato urbem appellatā, ex q̄ cultores in Apamiam translatos dixim^o. Inter Laodiceam & Apamiam lacus fuit pelagi magnitudinem habens, qui cœnosam & subter errantem exhalationem emisit. Carura Phrygiæ Cariaeq; confinium fuit: hic vicus diuersoria habuit, & feruētes aquas in Meandrum exeuntes. Fama est Lenonem cum magno scortorum grege in diuersorio hospitatū, facto per noctem terræ motu, cum omnibus periisse: nam tota fere regio circa Meandrum terræ motibus quatit, & aquæ & ignis ductibus pererrāt.

Apamia terra motibus afflicta.

Leno cum scortorum grege terræ motu absorptus.

Inter Laodiceam atq; Caruram templum fuit mensis Carij appellatum, in maxima veneratione habitum, in quo medicorū scholā Zeufides construxit. Meander igitur ex Celenis ortus Caruram vsq; per Phrygiam labitur, quo in loco Lycum excipit. quē possumus Phrygiæ Cariaēq; limitem facere. Lyfias præter montana regio & ipsa Phrygiæ datur: Hæc iugum quoddam habet, quod ab ortu in occasum vergit: huic planicies vtrinq; subiacet, & vrbes fuere à septentrione Philomelium, & ex altera parte Antiochia iuxta Pisidiam, quæ partim in campo iacuit, partim in colle, & Romanorū coloniā admisit: Magnetes prius eam habitarunt, qui iuxta Meandrum fuere, Romani ex potestate regū eripuere, & libertate donarunt. In ea sacerdotiū quoddā fuit mensis Arcei, quod maximā sacrorū, & seruorū, & locorum multitudinem habuit: sed post Amyntæ obitū, euersum est, ab his qui in eius hæreditatem missi fuerāt, perraro enim religionis affectus ad hæredes transit. Ptolemæus Antiochiam, quæ Philomelio opposita fuit, Lycaoniæ dedit. Symnada vrbs non magna ad Phrygiam pertinebat, anteq; planicies iacuit oleis confita sexaginta fere stadiorū. Vterius magis ad septentrionē Docimia vicus fuit, in quo Symadic⁹ lapis effodiebatur, sic enim Romani appellabāt, indigenæ vero & Docimitem, & Docimeum. Vena à principio paruas glebas emittebat, postea propter maximos Romanorū sumptus columnæ integræ & ingentes extrahebātur, varietate Alabastro persimiles, multaq; hinc onera ad mare deuehebantur, & colūne ac lapideę tabulæ magnitudine & pulchritudine admirabiles Romā deferebant. Amorium q; q;

*Pseudo
prophe
tiffæ.*

& Eumeniū oppida in Phrygia fuere, & alia multa commemorat Ptolemæus, quorū infipida est absq; historia nominatio. Phrygiæ maiori Mydas imperauit, partem Galatæ tenuere: Regio Cipilo vicina ab antiquis Phrygia dicta est, sed utrū maioris, an minoris Phrygiæ pars fuerit, incertū: vnde Niobem, & Tantalum, & Pelopem Phrygas dixerunt. Phryges Christianā fidem receperunt, & diu tenuerunt, sed emerfit apud eos Montanus quidā, qui se Paracletum nominauit, gentemq; illā infecit, cum quo mulieres Prifea & Maximilla, relictis viris suis incedebant, & illius inspiratione prophetiffæ dicebantur, multisq; erroribus & Phrygiam & vicinas regiones impleuerunt. Hæc de maiori Phrygia, de Epicteto quæ minor fuit iam diximus. ¶ Mysiam duplicem esse dixere, alterā Olympinā, Bithyniæ & Epicteto continuam, cui cultores ab Istro venisse Arthemidorus affirmat: alteram Pergamenā quæ ab Olympina in Caicum pergit. Harum circumscribere terminos operosum est, quando & Phryges, & Lydi, & Mæones intermistī fuerunt, neq; separare eos facile est. Dicemus ergo de Mysis, Lydis, & Mæonibus simul, & vnam ex omnibus prouinciā faciemus, eāmq; mediterraneam: quæ ab Olympo & Bithyniæ finibus, vsq; ad Ioniam versus meridiem protendit ab oriente maiorem Phrygiam, ab occidente Troadem relinquens.

De Mysis, Lydis, & Mæonibus, quomodo uiri hi literati & ad Christum prouisi,

Caput. LXII.

MYsos alij Thraces, alij Lydos fuisse dixerunt & quoniam Lydi fagum acetosam (quæ multa nascitur in Olympo) mysam vocantur, ab eo Mysos dictos putarunt, quibus sermo fuit ex Lydo Phrygiocq; permixtus, & hi circa Olympū habitantes vsq; ad Caicum fluuium se extenderunt. Phryges vero ex Thracia profecti circa Troiam cōfederunt, & aliquibus in locis commisti Mysis fuere, & aliquando circa Cyzicū & Practium habitauerunt: postea mutantur loca, alij circa Olympū in Epictero, alij magis versus meridiem & orientē sedes accepere, quos maiores Phrygas appellauim⁹. Hæc autem quæ de Phrygibus Mysiscq; memorant, Troianis temporibus antiquiora sunt. Intra Mysiam omnis ager continetur, qui ab Olympo & Ida montibus vsq; ad Caici fontes per mediterraneā protenditur, & quoniam Lydi & Mæones inter Mysos cōputantur, vltius in austrum, vsq; in agrū Fordicēsem trans Hermū amnem & Laodiceā Caistrinā Mysia excurrit, Bithyniæ nonnihil comprehendens, in qua est Olympus, In his terminis mōs Tmolus concluditur, & Simpylus, & combusta regio, & Theutranea, & Pergamenus ager, & Thebanus qui supra Adramytteū fuit: hunc propter fertilitatem prius Myfi ac Lydi, postea Græci infestauerunt, deinde Adramyttei obtinuerunt: & sunt qui dicunt ipsum Adramytteum à Lydis fuisse conditum, in quo & portæ fuerunt Lydiæ appellatæ. Astyram autem vicum Adramytteo propinquū, non dubitarunt ad Mysiam pertinere, in quo Astyræ Dianæ templum fuit, & lucus cui Antandrij religiose præerant, quorū ciuitas, ppinqua fuit. In mediterranea

supra Antandrum & Adramytteum ad stadia circiter quinquaginta Theba fuit, quam cinctam syluis Homerus dixit: non procul ab Ida inter Thebam & Astyram sexaginta stadiorum spatium posuere, sed hæc nunc loca deserta sunt. Fuit & Lyrnessus locus, natura munitus, stadijs octoginta ab Adramytteo distans, qui prorsus corruit. Hæc loca Troiani belli tempore Cilices tenebant, in duos diuisi principat⁹, alter⁹ Neetionis, alterum Mynetis. Neetioni Theba paruit, Myneti Lyrnessus, Chryseis: & Theba capta fuit è Lyrnesso Crysseis: prope Thebam locus fuit Cilla appellatus, & Apollinis Cillei templū, & Cilleus fluuius, qui ex Ida delatus Antandri perlabitur agrum. Inter Helliā Pythanāq; loca maritima, & Pergamum, quæ mediterranea vrbs est, Theutraniam fuisse dicunt, distantē à qualibet earum circa Caicum, supra stadia septuaginta. Euripides fabulā scripsit, in qua refert Aleum cum filiam Augeā ab Hercule corruptam reperisset, in vrna quadā cum Telepho filio impostam in mari demersisse: sed vrnā Palladis, pudentia ad Caici ostia transmissam euasisse. Theutrantem vero qui, Cilicum & Mysorum rex esset, cum eo excepisset, Augeā in vxorē, Telephum in filium habuisse: fabulosa hæc & contemnenda, quæ deorum tanq̄ hoīm stupra commorant: alij tradunt Archadis filiam cum Mysorum rege congressam, Telephum peperisse, qui regno successerit, & Theutrantē regiōi Theutranie nomē dedisse, quæ Caico proxima est. Telephus eius filius, Euripilum progenuit, quem Neopholemus interfecit, cum quo Cetiū corruerunt, à fluuiolo Cetiō nominati, qui torrenti similis in agro Elaitico exor

tus in alium similem incidit, & deinde in alium, qui in Caicum deuoluitur. Caicus autē non fuit ab Ida (vt aliqui dixere) sed ex Tegno monte, qui in mediterranea Thebano campo imminebat. E Tegno Mysius amnis fuit in Caicum emittens, sub fontes eius, prope cuius ortum vicus Gergeta fuit, in quē Attalus eos transtulit, qui in Troade erant, cum locum eum cepisset. Euripilū (cuius mentio facta est) in locis Caico proximis imperasse, Homerus tradit: ob quam rem credibile est, magnū Cilicū partē sub eo fuisse, & tres extitisse Cilicum principatus, quibus duo tantū commemorantur. Caicus amnis regionem valde bonam, & totius fere Mysiæ optimā percurrit, cuius principatum Pergamum obtinuit.

De insigni ciuitate quæ diu sub Attalicis regibus fortunata fuit.

Caput LXIII.

INsignis ciuitas quæ diu sub Attalicis regibus fortunata fuit, & postea Romanorū prouincia facta est, Attalici reges à Philetero Thianensi eunuchō ortū habuere. Lysimachus Agatoclis filius, qui vnus fuit ex Alexandri successoribus, turbineum & acutum montē supra Pergamū communiit, & suos ibi thesauros posuit, quorū custodiam Philetero tradidit, cum optime esset educatus, & sibi charus: sed is cum ab Arsinoe Lysimachi vxore diffideret, quæ eum accusauerat, tempus ad defectionem expectauit. Interea Lysimachus malo consilio ductus Agatoclem filium interfecit: Seleucus autem Nicator reuersus illum sustulit, & ipse à Ptolemæo Cerauno sublatus est, & dolo interemptus. Inter hos tumult-

tus eunuchus in arce se continens, nunc isti, nunc illi,
 quem validiorē esse animaduertit obsequēs, vigin-
 ti annis castellū & pecunias possedit. Duo em̄ fra-
 tres erant, Eumenes natu grandior, & Attalus iuni-
 or: ex Eumene natus est alter Eumenes, qui Perga-
 mi successlouē habuit, & Antiochū Seleuci filium
 apud Sardes, prælio superauit, & cum regnasset an-
 nis vigintiduobus, mortem obiit, cui successit Atta-
 lus ex Attalo & Antiochide Achei filia natus, q̄ pri-
 mo rex est appellatus, & prælio maximo Galatas
 superauit, & Romanorū amicus in classe Rhodiorū
 cum eis aduersus Philippum pugnavit, obiitq; iam
 senior cum imperasset annis quadraginta tribus, re-
 lictis quatuor filijs ex Apollonide Cyzicena. Eume-
 nides primogenitus, regnū suscepit: qui cū Roma-
 nis aduersus magnū Antiochū, & aduersus Persem
 bellū gessit, & totā eam regionē à Romanis accepit,
 quæ sub Antiocho circa Taurū erat, regnavitq; an-
 nis quadragintanouē, urbem muniuit, lucū Nice-
 phorium seuit, templa construxit, & bibliothecas,
 & palacia, & mirū in modū ciuitatem amplificauit.
 Imperiū Attalo filio reliquit, ex Stratonice Ariara-
 ris Cappadocū regis filia nato, sed admodū pueros
 fratrem Attalū tutorē constituit, qui viginti & vno
 annis regnavit, & aduersus Demetriū Seleuci filium
 cum Alexandro Antiochi bellū gessit: contra Pseu-
 do Philippū Romanorū socius fuit: Diegelim regē
 cepit, ducto in Thraciā exercitu, Prusiā iuteremit,
 Præfecto illi filio Nicomede. Postremo Attalo, qui
 sub tutela erat, vrgente morte, reliquit imperiū. Is
 Philomator cognominatus, cū annis quinque regna-
 set, morbo decedens, Romanos hæredes instituit, q̄

eam regionē in prouinciā redegere, vt sunt res humanę, quę paruis ex principijs cū multū creuerint & postea corruunt. Viri excellētes Pergameni fuerunt, Mithridates Menedoti filius, & Adobogion ex tetrarchica Galatarū stirpe genitus: qui contracta Iulij Cęsarıs amicitia, ad id honoris peruenit, vt materni gñis tetrarcha & Bosphori rex efficeret. Sublatus est autē à Lyfandro, qui Pharnacē regē occidit, & Bosphorę occupauit. Apollodorus etiā orator Pergamenus fuit, qui artes conscripsit, & Apollodoriā sectā introduxit, & Augusti Cęsarıs magister fuit, & discipulū habuit memoratu dignū Dionysū ciuē suū cognomine Atticū, q̄ sermones & historias conscripsit. Attalus ciuis Pergamenus, Christi noīe in Gallia martyriū pertulit, & in ipsa Pergamo cōplures occisi sunt, Christū deū esse cōfessi, inter quos Papyrius & Carpus, & Agathonica optima fœmina martyrij coronā acceperūt. Progrediētī ad urbē, orientem versus, vrbs Apollonia fuit, in loco edito imposita: ad sinistrā Caici fluminis partē, urbē Tyatiram cōmemorāt, Macedon habitationē, quā nōnulli Mysorū vltimā dicūt. Hic vna fuit ex septem ecclesijs, ad quas Ioānes ap̄s scripsit Apocalypsim. Ultra ad meridiem Hermi campus occurrit, & Sardis olim vrbs magna, posterior Trōianis reb⁹, antiquatū, quę p̄ montoriū munitissimū habuit, & Lydorū caput fuit: Tmolus ei imminebat mōs felix, qui speluncā in vertice habuit, albi lapidis, à Persis conditā: ex qua circumstantes spectabantur campi, vsq; ad Caystrum. Lydi, & Mysi, & Macedones, circumhabitauēre. Pactolus à Tmolo multa olim auriferamenta deferebat, ex quo præclaras illas Croesi &

*Res hu
manę
uarię
et muta
biles.*

maiorum diuitias ferunt, nunc auri vena defecit. Pae-
ctolus in Hermum defertur, & Hylas, qui postea
Phrygius dictus est. Nonnulli Hermum initiū esse
Myfiæ dixerunt: è monte Dindymenæ sacro, per ex-
istam in Sardonum agrum & mare defertur. Vrbi
Sardonianæ planities subiacuit, & Cori, & Hermi, &
Caystri campi, qui continui sunt, & camporū omni-
um optimi.

De Sardonibus, & uiris apud hos ex-
cellentibus, de Troade, & ad hanc perti-
nentibus urbibus.

Caput LXIII.

*Aliatis
tumulus
ancilla-
rum.*

QVadraginta stadijs ab vrbe lacus fuit, quem
Homerus Gregoëum appellauit, postea Ro-
lus dictus est, vbi Coloëna Diana venerationis ma-
ximæ templum habuit. Circa Coloum antiqua re-
gum monumenta fuere: apud Sardis vero Aliatis
ingens tumulus super excelsa crepidine, cuius maxi-
mam partē ancillæ perfecerunt, quæ (vt Herodot⁹
ait) omnes meretricabatur: quidam meretricis mo-
numentum hoc fuisse dicunt. Callisthenes ait: Sar-
dis prius à Cimmerijs captam, postea à Treribus ac
Cilicibus: deinde à Cyro & à Cræso: exin ciuitas
hæc ob loci virtutem ita instaurata est, vt nulli finiti-
marum cederet. Imperante Tyberio Cæsare multa
eius ædificia ex terræ motibus corruerunt, sed impe-
rator & hanc & multas alias suo beneficio repara-
uit. Viri memorabiles ex Sardis fuere, duo Diodo-
ri oratores, quorum natu grandior cognomento
Zonas, multa certamina pro Asia concertauit: accu-

fatus autem quod ciuitatem ad Mithridatis amicitiam pelliceret, habita excusatione, omnes calumnias diluit. Iunior Diodorus Strabonis amicus fuit, & historias scripsit, & poemata, quæ antiquis non cederent. Xanthus rerum scriptor antiquus, Lydus fuit, an Sardinianus, incertum est. In Sardis ecclesia fuit vna ex septem Asiae, quarum Ioannes meminit. Melito Sardenfis ecclesiae antistes, pro Christiana fide multa scripsit, & apologeticos libros, imperatoribus misit: qui propter regnum dei eunuchus effectus, & spiritu sancto plenus, apud suam plebem quieuit. Philadelphia quoque quæ ad Mysos pertinuit, vrbs terræmotibus concussa, cuius incolæ magna ex parte in agris degebant, non tamen magnopere agriculturæ studebant, quanuis terram haberent fertilem. In hac etiam vrbe vna ex septem ecclesijs, & Christi sacra recepit. Supra Philadelphiam orientem versus exusta regio patet, stadijs longa quingentis, quadringentis lata: quam alij Mæonia, alij Mysiae dedere: nullæ hic arbores inueniuntur, præter vitem, quæ exustum vinum fert, ita elegans, vt nulli cedat: Summa camporum facies cinerulenta est, montana, petrosa, & nigra: quidam ex crebro fulminum ictu id contigisse arbitrantur, nec dubitant, quæ de Typhone dicuntur hoc in loco fabulari: sed credibilius est subterraneum ignem, qui postea defecerit, regionem exussisse. Tmolus coactus est & ambitum mediocrè habet, atque in ipsis Lydiae partibus terminat. Larissa quæ in agro Ephesio collocat, & in campo Caystriano sita, Tmolo quæ Epheso vicinior, sub mœnibus fuit. Ephesij enim multum ex agro Mæonio absciderunt, quos postea Lydos appellauere. Sipilū

*Exusta
regio
et sine
arbori
bus.*

*Vinum
exustū*

montem & regionem quæ circa est quidam maioris Phrygiæ dederunt, quidã minori, nos Mysiæ apponimus. Sub eo Magnetia fuit Hermo vicina, quam tremotus deiecit. Altera est apud Meandrum, de qua postea dicemus: tantũ est quod de Mysis ac Lydis explicare placuit, quãuis etiã inter Caras & maiores Phrygias, vsq; ad Taurũ, Lydorum Mysorumq; nonnulli concurrerint. Troas fama percelebris Mysiæ ad occidentem subjacet, tota mari exposita: Homerus ab Aesepo vsq; ad Caici fluminis ostia eius fines, pduxit, Eudox⁹ à Priapo fecit initiũ, Damasces à Pario, Caron Lamsacenus à Practio, Scylax Carianus ab Abydo: tanta veterum discordia fuit, vt Strabo refert. Nobis Homeri limites placet, sed addim⁹ id terræ spatiũ quod ab ostio Rhyndaci fluminis est, vsq; ad Aesepum, vt oram Cyzicenam includamus, quã Ptolemæus proprie Asiæ dedit, qui etiam minorem Phrygiam Troadi cõmiscuit, nos eam Bithyniæ applicauimus, Olympo Mysiæ adiacentem: sed quoniam Aeolis Troadi permista fuit, eaq; vsq; ad Hermum fluuiũ percurrerat, non ab re fuerit ad eundem limitem meridiẽ versus extendere Troadem, vt inde Rhyndaco, hinc Hermo claudatur: quamuis nonnulla Ioniæ loca ad dexteram Hermi iaceant. A Rhyndaco igitur incipiemus, qui Troadis terminus est septentrionalior: Hic fluuius ex Aranitide regiõẽ, quæ Mysorum fuit, ortum habet, & per Myletopolitanum & Apolloniaticum agrum decurrit, assumptisq; cum alijs, tum etiã Aceste, ex Abretana Mysia in Propontidẽ iuxta Besbidim insulam emittit, quæ Cyzicenorum fuit, & montem habuit arboribus plenũ nomine Artacem: Nõ

Disse-
tiunt
aut
ves.

procul hinc Cyzicus insula fuit, quingentorum fere stadiorum, ambitu admodum ferax, & duobus pontibus iuncta continenti, quæ iuxta pōtem eiusdem nominis urbem habuit, & portus duos clausos & noualia. Pars urbis in planicie iacuit, pars monti adhæsit, qui vrsarum appellabatur, cui mōs alius imminebat Dindyma nomine, vnicum habēs verticem, in quo Dindymenæ matris deum (vt erat stulta gentilitas) Argonautæ delubrum ædificauerunt: ciuitas & magna fuit & pulcherrima & optimis instituta legibus, & paci & bello aptissima, in quæ tria fuerunt armamentaria, aliud armorū, aliud instrumentorū, aliud frumētōrū, quæ ne corrūperentur calcidica terra præstabat. Mithridates cū centum & quinquaginta millibus hoīm, & multo eqtatu hanc urbē obsedit, cuius impetū Cyziceni cū quadringētis nauibus perfregerūt, ipsumq; prope in cuniculo oppresserūt cōtra effodiētes. Lucullus auxilia obsessis misit, & pestis adiuuētō fuit, quæ regē multis suorū amissis discedere coëgit: Romani liberam ciuitatē dimiserunt, & multum agri ei addiderunt, cum ex Troadis regione, tum ex alijs, Nam & ad Rhyndacum & Aesepum Cyzicenorum ager protendebatur. Nunc quid sit Cyzicus nobis non satis constat, adeo claritatem rebus adimunt tempora, & nos homūtionem diuturnam querimus in hoc seculo gloriam, quam potentissime ciuitates retinere non poterunt A CYZICENA regione, & locis Aesepo & Granico vicinis, vsque Abydum Propontidis ora producitur, quæ ad Troadem pertinuit: ex Abydo vero vsque **LECTVM** promontoriū & Ilij, &

*Arma
mentaria
riatria*

*Humana
narum
rerum
labilis
gloria.*

Tenedi, & Troianę Alexãdrię regio fuit, Hisq; om̃ibus Ida imminebat: à Lecto vsq; ad Caicum cõplura alia loca fuerunt, quibus ex aduerso Lesbiorũ insula cõsurgit, quę omnia Troianorũ fuere, per principatus octo vel nouem administrata, quibus post deletum Ilium Aeoles sese immiscuere, à Cyziceno agro vsq; ad Caicum Troadis terminum. Sed Aeoles vltterius processere, vsq; ad Hermum, Cumanũ agrum, & Phocẽsem occupantes, vbi Ionix fuit initium. Dicunt autem Aeolicam coloniam quatuor seculis antiquiorem esse Ionia. Penthylus Orestis filius annis sexaginta post Troiam captã, patre suo in Archadia mortuo, in Thraciam processit, quo tempore Heraclidæ in Peloponnesum rediere. Deinde Archelaus Pẽthylo natus, cum Aeolica classe in Cyzicenam regionem traiecit: Gran vero filius iunior, vsq; ad Granicum fluuium profectus est, qui ab eo nomen accepit, & deinde in Lesbum insulam transmisit eamq; occupauit. At Clebas Dori filius & Malaus, qui & ipsi Agamemnonis genus fuere, eodem tempore quo Penthylus exercitum contraxere, sed circa Locrensem agrum & Phritium montem diu cõmorati, postea in Asiam transgressi Cumam condidere, quam Phritioniam vocauerunt. Penthili classis transitum ex Thracia anticipauit, Aeolesq; per totam Troadẽ disperfit, atq; idcirco Aeolis & Troas simul accipitur. Ida mons altissimus ad Troadẽ spectat, habetq; multos pedes, latus eius septentrionale, ex angustijs Abydi vsq; ad Stesepum & Cyzicenum agrum, ad Propontidẽ pertinet, & circa Zeliã finitur: occidentale, ad Helespontum respicit: Australe, promontorium facit, quod Lectum appella

tur, & paruo freto à septentrionali parte Lesbiae in-
 sulae disiungitur: orientalia Idae ad Mysos declināt.
 Primus è mari exitus in Idā ascendētibz apud Le-
 ctum fit, abundatq; mōs aquis, & multa flumina ex
 eo descendunt, in cuius summitate locus fuit Gar-
 garus appellatus, à quo Gargara Aeolica ciuitas di-
 cta est. Zelia in extrema Idae prætermontana fuit, di-
 stans à Cyzico stadijs centum & nonaginta, à pro-
 ximo mari, in quod Aesepus emittit stadijs octogin-
 ta. Circa Zeliam Tharsius effluebat amnis, quē .xx.
 locis ea via pertransibant. Prope Aesepi ostia tumu-
 lus quidam fuit, in quo Mēnonis sepulchrum osten-
 debatur, eius quem Thytoni filium dixere, & proxi-
 mus Memnonis vicus. Inter Aesepum & urbē Pria-
 pū Granic⁹ effluit amnis, magna ex parte per Adra-
 stiae cāpos delatus, vbi Alexander Darij satrapas
 prælio superauit, totamq; regionē cepit, quæ inter
 Taurum erat & Euphratem: Ad Granicū vrbs fuit
 & regio nomine Sidena, sed vrbs diruta iacet. In Cy-
 zicē & Priapē agri confinio Arpagia fuit locus, ex
 quo Ganymedē gentilis theologiae dedecus atq; in-
 famiam raptum dixere, quod alij circa Dardanum
 promontoriū contigisse arbitrātur. Priapus ad ma-
 re iacuit, & portum habuit, cultores eius, alij Milesi-
 os dixerunt, alij Cyzicenos: Priapus ei nomen de-
 dit, quem ciues tanq̄ Liberi patris filium & nymphę
 colebāt. Lactantius firmianus obscœnam causam
 refert, propter quā matronę Priapum in exiliū actū
 colere cœperint. Circūuicina regio Adrastia voca-
 batur, ab Adrasto rege qui primus Nemese .i. fortu-
 nę templum edificauit, Adrastiamq; vocauit. Ro-
 mani quoq; huic deę templa dicauere, stulti, qui sub

Mem-
 nonis
 sepul-
 chrum

Gani-
 medes
 raptus

Adra-
 stia for-
 tune
 deatē-
 plum.

stantiam esse aliquam fortunam putarunt, regnorū
& opū dispensatricem, quæ solius dei nutu huc atq;
illuc transferuntur:

De Adraſtia, & quomodo homines cū
ſerpentibus cognationē habere dicantur,

Caput LXV.

Angui
gene.

Santi
Pauli
proge-
nies.

Adraſtia ciuitas inter Priapum & Parium fu-
it, qua diruta lapides tranſuecti ſunt, & ibi
ara gaudicata Hermocreontis, opus magnitudine &
pulchritudine memorabile. Parium ad mare ſitum
fuit, & portum habuit maiorem quā Priapus: ciues
Athalicis regibus paruēre, quorum fauore multum
agri Priapenſibus abſciderunt. Hic genus hominū
fuit quos Anguigenas vocauēre, & cognationem
quandam cum ſerpētibus habere crediderunt: quo-
rum mares proditum eſt ſerpentū morſibus fuiſſe
remedio, ſi eos continuo attigiſſent, ac primo liuo-
rem tranſtulifſe, poſtea tumorem ac dolorem ſedaſ-
ſe. Auctorem gentis heroē quēdam tradidēre ex ſer-
pente immutatum, vt eſt antiquitas fabuloſa. Viſ
ea aliquādiu in genere manſit, quemadmodum in
Calabria fama ē de ijs qui ex progenie ſcilicet Pauli
appellant, nā & hos mederi ſerpentū morſib⁹ affir-
māt. Parium Mileſij, & Erythrei, & Parij condidēre.
Ex Pario fuit Neoptolemus cognomento gloſo-
graphus, vir memoratu dignus. Pythia apud Pythi-
tatem Parianæ regionis fuit, & mōtem Pythiū im-
minentem habuit, inter Parium & Priapum ſita, iu-
xta Linum, qui locus ad mare fuit, vbi Cochleæ Li-
nuſiæ appellatæ optimę omnium capiebātur. Cla-

ritas loco ab irritamento gulæ tradita est & Pario Priapum nauigati antiqua Proconesus occurrit, & noua, quæ ciuitatem habuit, & albi lapidis largâ venam apprime laudatam, vnde Cyzicenorum opera pulcherrima extructa fuerunt. Hic fuit Aristeus carminum poeta vir facundiæ blanditijs vehemēs. Rheæ montes alij Zeliæ vicinos putauerunt, alij Lâpsaco ad quadraginta stadia. In his Tera fuit, prima Lydorum regia, postea Persarum, nunc ignota est, & sine nomine iacet. Fuit & templū matri deorū sacrum quod Rheæ vocauerunt. Vrbs Lampsacus ad mare iacuit, & portum habuit optimum, sicut Abydus, à qua distabat centum & quinquaginta stadijs, Pythuisa prius appellata. Xerxes hanc urbem Themistocli in vinum dedit, nam tota hæc, regio & Pariana & Priapena vineis abundauit. Hinc fortasse remulenta matronarum turba, & Veneri dedita, PRIAPI cultum inuenit. Lampsacus Calipoli opponebatur, quadraginta stadijs ab ea distans. Inter Lampsacum & Parium vrbs fuit Pesus & flumen: vrbe diruta Pefini Lampsacum migrauerunt, cum & ipsi Milesiorum coloni essent, quemadmodum & Lampsaceni. In agro Lampsaceno locus fuit Gergithium appellatus vineis confitus, & ciuitas Gergitha à Gergithis dicta, quæ in Cumanò erant: ex Lampsaco fuit Caron historicus, & Adimachus, & Anaximenes, & Metrodorus Epicuri sodalis, ipsum etiã Epicurū quodammodo Lampsacenum dicunt, qui Lampsaci uersatum, atq; Leōti & Idamenti amicitia vsum, qui primi erant in ea ciuitate: nec alienum est voluptatis laudatorem eam ciuitatem amasse, in qua vinum erat optimum, sine

Pythuisa
à Xerxe
Themistocli
in vinum
dedita

quo languida voluptas est. Ex hoc loco Agrippa Leonem qui corruerat transtulit, Lyssippi opus: eumque collocavit in luco, qui inter lacum & Euripum erat. Lampfacus & Parius Troianis temporibus nondum erant, sed Arisbe in his locis fuit prope Seleentem amnem. Asij Hirtacidis regia fuit, & Præctius amnis & urbs sub Afio: sed hæc loca profus defecere cum tempore, quod omnia vorat: post Lampfacum Abydus fuit quam Milesij condidit, Gyge Lydorū rege permittente, qui totius Troadis imperium habuit: & ab eo promontorium quoddam iuxta Dardanium Gygas appellatum est, & in ore Propontidis iacet, & Helleponti, æquali spatio à Lampfaco & Illo distans, per stadia circiter centum & septuaginta. Hic est illud septem stadiū mare, quod Asiam dirimit ab Europa, à Xerxe portu iunctum Abydus in Asia, & Sestus in Europa, triginta stadijs inter se distabant à portu in portum: locus pontis paululum ab urbibus digredienti versus Propontidem fuit. Thraces post res Troianas Abydum habitare, deinde Milesij: Sed quum Darius Xerxis pater è Scythia rediens, Nomadas adversus se transitum parare intellexisset, ne urbes inimico exercitui comestum preberent, multas earum concremavit: Inter quas & Abydus passa est incendiū: Sæpe enim suis urbibus plus domini quam hostes nocent. Abydeorum regioni Astira imminerebat, urbs diruta, quæ olim suis legibus vixerat, & auri metallis abundauerat, quæ postea consumpta sunt. Abydus ab Aesepo distabat septingentis stadijs, recta tamē navigatione paucioribus: totumque hoc spacium Troadis ad Propontidem respicit. Hinc Hellepontus incipit, & Iliensis

quuntur, quæ extra Abydum sunt, austrum versus. Quum cætera maritima vsq; Lectum, quibus mediterranea Troiani campi, & Idæ prætermontana adiungimus: post Abydum promontorium Dardanum occurrit, & ciuitas Dardanum septuaginta stadijs ab Abydo distans, & Rhodius amnis, quem alij in Aesepum emittere tradunt: alij per sese in mare putant exonerari.

De Dardania.

Caput LXVI.

Dardanum prisca res adeo spreta fuit, vt sæpe reges, alij eam Abydum transtulerint, alij rursus in pristinam conditionem habitauerint. Cornelius Sylla & Mithridates Eupator, vt bellum dissoluerent hoc in loco conuenerunt. Nō procul hinc Hectoris locus fuit in loco conspicuo, deinde lacus Ptheleus, & vrbs Rhytium in colle sita, & regio littoralis Rhytio continua, & Aiakis tumulus, & templum, & statua, quam ab Antonio ablatã & in Aegyptum asportatam, Augustus Cæsar sicut pleraq; alia restituit Ilifiensibus. Post Rhytium Siggum vrbs fuit, & nauale, & Achiuorum portus, & Achaica castra, & lacus, qui Os dicitur, & Scamandri ostia: nam Simois & Scamander in campo concurrentes, multum lutum deuehunt, & maritimam oram exaggerantes, ore obstructo, maria stagnantia, & loca palustria efficiunt. A Rhytio vsq; Sigæum & Achillis tumulum: recta nauigantibus stadia in tercedunt septuaginta, totaq; hæc ora nouo Illo subiacet, duodecim fere stadijs ab eo distans, iuxta Achiuorum portum; à priore autem alijs triginta

stadijs, ad partem quæ est Idam versus Achilles templum habuit, & tumulum iuxta Sigæum. Patroclus & Antilochus tumulos, quibus omnibus & Aiaci sacrificabant Ilienses, tanq̄ dii essent, qui homines fuerant, & quidem sanguinarij. Herculem non colebant, causam afferentes, q̄ is urbem fuerit depopulatus. Sed aliud in causa esse oportuit, siquidem Achillis & sociorum opera vrbs funditus corruit, & Hercules parvam ciuitatem diripuit, qui cum sex tantum nauibus & paucis viris potitus est victoria. Græci qui cum Achille fuerunt magnam & præclaram urbem deleuere, nam Priamus ex paruo magnus, & rex regum effectus erat. Paululum ab hac ora progredienti Acheium fuit, & ad vltiorem Tenedorum regionem pertinuit: hæc omnia ad mare sita erant, quibus Troianus campus imminebat, vsque ad Idam stadia plurima ascendens orientem versus. Huius prætermontana perangusta quidem partim ad meridiem extensa, vsq; ad loca quæ apud Scepsim erant: partim ad septentrionem, vsque Lycios, qui iuxta Zeliã habitabant: hanc Homerus sub Acnea & Antenoride posuit, Dardaniãq; vocauit: quod nomen & vrbi dedit & regioni: sed vr- bis nec vestigium quidem extat. Plato post diluuiũ tria hominum genera fuisse putauit. Primum simplex & agreste, eorum qui per aquas formidarent, & montium cacumina incolerent. Secundum, eorum qui plus aliquid audebant, & in ipsis montium radicibus habitabant. Tertium eorum qui omni semoto metu, in patentes campos exiẽre: & has differentias ab Homero traditas dixit, qui pro primo exemplo Cyclopeos posuit, fructibus sponte nascentibus

Plato
post di-
luuium
hoim
tria ge-
nera cẽ
putauit

ribus vrentes, & montium cacumina in speluncis habitantes. In secundo Dardanum, qui Dardaniam ædificauit ante quàm Ilium conderetur. In tertio Ilium, quem Ilij conditorem tradunt. Vnde par est eum in medio campo sepultum esse, quoniã prior ausus est in campis habitare: possent & plura hoim genera inueniri, eorum qui vel in littore maris, vel in insulis habitarent. Sed nec omnino ausus est Ilium qui non ad mare ubi nouum fuit Ilium, sed superius triginta fere stadijs ad orientem Idam & Dardaniã versus, urbem condidit: post Dardaniã Cebrenia occurrebat, magna ex parte campestris, quæ quodãmodo pariter cum Dardania progrediebatur, & in ea urbs Cebrena. Demetrius vsque huc Ilij agrum Hectori subditum pertendere arbitratum est, progredientem à nauali vsque in Cebrenam, ibique Alexandri & Oenones sepulchrum ostendi, quæ dicunt Alexandri uxorem fuisse, priusquam Helenam raperet: Cebreniã vero Scepsim vsque præcedere, & eorum cõfinitum esse Scamandrum. Cebrenos cum Scepsijs semper inimicitias exercuisse, donec Antigonus eos in Antigoniam transtulit, quæ postea Alexandria dicta est: & Cebrenos cum alijs Alexandriæ remansisse, Scepsios Lysimacho permittente domum rediisse.

De Ilio duplici, de Ida & eius fluminibus, de quibus pinu quæ mira magnitudine pulchra est cognominata.

Caput LXVII.

Sed quoniã Iliensia iam attingimus, quæ toto orbe decantata sunt, monstrandum est quo in loco fuerit Ilium, pro quo Græci decertauere, & de quo scripta est Ilias Homeri: dictum est Idam montem

Helleſponto imminere, in quo multę conualles exi-
 ſtunt, & multi colles ab eo deriuantur, nec pauci
 amnes descendunt ex eo: duo flexus, tanq̄ duo cubi-
 ti, ad mare decurrunt, alter Rhytium, alter Sigæum
 verſus, atq; dimidiati circuli lineam efficiunt, duode-
 cimę fere ſtadijs in planicie procul à mari definiūt.
 Duplex Ilium antiqui commemorant, alterꝝ inferi-
 us intra dictorꝝ flexuum finem, alterum ſuperius in
 tra initium. Interius Simoiſius campus comprehen-
 datur, per quem Simois ibat: & Scamandrius, per
 quem Scamander: atq; hunc proprie Troianũ cam-
 pum appellauēre, & Homerus maximã certaminũ
 partem hoc in loco factam ostendit: nam & latior
 eſt, & loca hic celebrata fuerunt, & flumina Simois,
 & Scamander, quorum alterꝝ Sigæo, alterum Rhy-
 tio proximũ in conſpectu inferioris Ilij concurrūt:
 poſtea Sigæum delata lacum efficiunt, qui Os dici-
 tur: vtroſq; campos, alterꝝ ab altero ingens quidam
 collis dictorum flexuum in rectum dirimit, qui ab
 inferiori Ilio incipiens, & ei coniunctus, vſq; in Ce-
 brenam tendit, ſuper quo alterum Ilium fuit, quod
 ſuperius appellauimus, diſtans ab inferiori ſtadijs
 triginta. Vtcrius decem ſtadijs Caliconam tumultũ
 quendam fuiſſe tradunt, iuxta quem ad ſtadia quin-
 que Simois labebatur: Caliconia vero ſtadijs qua-
 draginta ab inferiori Ilio diſtabat, erat & Tymbræus
 campus Ilio ſuperiori proximus, & Tymbræus flu-
 uius, qui per eum ad Apollinis Tymbræi templum
 fluebat in Scamandrũ. Superius Ilium quadragin-
 ta duobus ſtadijs à mari aberat. Inferius duodecim:
 hoc antea vicus fuit, qui Palladis templum habuit,
 quod Alexander, ex victoria apud Granicum habi-

ra, rediens magnificis donis exornauit: & arbitratu illic Priami sedem fuisse, vicum appellari urbem iussit, & vt ædificia repararentur curatoribus mandauit, ac liberam & immunem censuit, subactisq; Persis facturum se maiora promisit. Erat enim Homeri studiosus, & propter Aeacidarum cognationem, qui Molossis imperarunt, apud quos regnauit Andromache Hectoris vxor, erga Ilienses magno pere affectus. Post eius obitum Lysimachus vrbes cura suscepta delubrum construxit, & murum ad fradia quadraginta circumduxit, ac vicinas & antiquas vrbes in eam habitatum deduxit, quæ iam erant labefactate. Sed cum Romani Asiam ingressi, magnum Antiochum eiecerunt, collapsa erant Lysimachi mœnia. Extabat tamen vicus, vrbes amplitudinem habens. Demetrius Scepsius inquit, cū adolescens in eam urbem peregrinaretur, adeo neglectam vidisse, vt coctilicijs tectis careret. Agesiannus scribit, Gallos ex Europa transgressos, tutela gratia in urbem ascendisse: sed eam sine mœnibus repertam, ilico reliquisse: postea multū reparata fuit, & deinde à Romanis, qui cum Fimbria erant, labefactata. Fimbria quæstor cum Valerio flacco cōsule aduersus Mithridatem missus, orta seditione consulem in Bithynia occidit, & exercitu potitus Ilium venit: vnde cum tanquam latro excluderetur, admoto ad urbem exercitu, vndecimo die eam cepit. Sed gloriantiq; tam cito urbem cepisset, quamuis anno decimo cum mille nauibus extota Græcia ceperat Agamemnon, respondit quidam ex Iliensibus: Non enim Hector aderat qui pro ciuitate pugnaret. Sylla vero cum Fimbriam sustulisset,

*Gallin
Ilium
ascēde-
runt.*

Mithridatemq; domum cum quibusdā conditionibus remisisset, Ilienses multis beneficijs solatus est: deinde Iulius Cæsar maximā de his curam suscepit, Alexandrū æmulatus, cuius erar amantissimus, & certissima cum Iliensibus signa cognationis habebat, tanq̃ Romanus. Romani em̃ auctore generis sui Aeneam putauerunt. Iulius ab Iulio quodā viro ex progenitoribus & ille ab Iulo cognomē hoc habuit, qui vnus fuit ex posteris Aeneæ, quē Vergilius filiū fuisse testatur. Regionē itaq; eis tribuit libertate & immunitate seruata, in quibus diu permansere. Sed hoc non fuit Ilium Homericū, quod Græci euerterunt. Illud enim quadraginta duobus stadijs (vt ante diximus) à mari distabat, hoc duodecim, cū Alexandri iussu reparatum est, & campus ante urbem fluminis aggestio erat, quem Troiani tempore belli multo minorem esse oportuit, nec poterāt tam breui spacio inter urbem & mare Homericæ prælia fieri, neq; vrbs in hoc loco propter perpetuū iugum circui potèrat, Homericæ vero poterat. Multa præterea ex Homero colliguntur, quibus palam fit Hectoreum Ilium superius fuisse, cuius Alexandro aut Iulio imperante, nullum extabat vestigium. Nam vicinæ vrbes, vastatæ, non tamen prorsus erutæ. Exusto Ilio lapides inde ad instauranda sua mœnia transtulerunt, ita nunc & in rebus humanis spem ponito, aut te diu mansuræ credito, quādo Ilium ingens, & totius Asiæ columen adeo extinctum est, vt neq; cadauer inueniatur, & dubium sit quo in loco tanta gloria fuerit. Sunt qui putant reliquias Iliensium voluisse super ruinis antiquæ vrbs nouum Ilium ædificare, existimantes locum eū

*Vbi et
quādo
Ilium
Homericum.*

in quo prius fuerat inauspicatum esse, & calamitati
 bus obnoxium, vel quod Agamemnon antiqua
 consuetudine eum fuerit execratus, & sunt qui vr-
 bem hanc multa loca mutasse tradunt. Postremo iu-
 xta mare, in loco quem designauimus, ex oraculo
 constitisse. Neque ab initio vrbs fuit, sed multis an-
 nis vici formam habuit, & paulatim (vt diximus)
 creuit. Hellanicus volens Iliensibus gratificari, con-
 cessit nouam & antiquam urbem eandem fuisse,
 qua delata, qui Sigæum & Rhytium habitabant re-
 gionem inter sese diuiserunt, ea autem restituta oïa
 reddiderunt. Sed hic non satisfacit his quæ ab Ho-
 mero sumpta contrarium suadent: vicum postea in
 eo loco ædificatum dicunt, in quo vetus Ilium fuit,
 & Troianorum regia, ex qua originem cuncti se du-
 cere iactitant, qui nobilissimi videri volunt: nam &
 Franci & Angli, & alij complures hinc maiores su-
 os venisse tradunt. Sed Romanorum genus ab Ilio
 profectum multi autores prodidère, quibus fides
 habenda est.

De Ida & eius fluminibus, deq; pinu,
 quæ mira magnitudine sua, pulchra est
 cognominata.

Caput LXVIII.

SVpra Ilium Idam esse diximus, quam multi
 fontem appellauerunt, propter fluminum mul-
 titudinem ex ea cadentium, præsertim vbi Dar-
 danica regio ei subiacet vsque Scepsim & Iliensia.
 Demetrius collem quendam Idæ esse dixit, nomine

Cotillum, vltra Scepsim ad cētum & viginti stadia, ex quo Scamander, & Granicus, & Aesepus fluunt. Sed hi ad septentrionem & Propontidem tendunt manantes è pluribus fontibus, Scamander ad occasum ex vno fonte, cursus Aesepi quingētis fere stadijs terminat. In Scamandrum Adirus influit, ex quadā Carfinæ montana regione, cō pluribus vicis habitata, & optime culta, quæ Dardaniæ adiacebat, vsq; ad loca Zeliæ, & Pithiæ finitima: eam regionē à Careso flumine dictam putant. His in locis & Rhesum fluuium posuere, qui postea Rhoites dict⁹ est, & in Granicum influit, Septemuadus ab Homero vocatus, quia septies pertransitur, in locis pulchra Pinui finitimis: digna fuit arbor quæ nomen haberet. Attalus qui primo regnavit in Attalica gente, ambitum eius fuisse pedum viginti quatuor scripsit, altitudinem à radice sexaginta & septem, postea in tria scissam æqualiter inter se distantia, & iterum in vnum apicem cohiberi, totam eius altitudinem duorum iugerum, & quindecim cubitorū spacio contineri, distantem ab Adramytteostadijs centum & octuaginta, septētrionem versus. Nunc nulla est, habent & arbores suam mortem, aut percussæ cadunt, aut suo tempore arescunt. Nihil est in terra non mortale. Caresus à Malunte fluit, qui locus inter Palæscepsim iacuit, & Achæum vltioris Tenediorum agri. Immittit autem in Aesepum Rhodius, qui fluit in Euium à Cleandria & Gordo descendens, quæ loca sexaginta stadijs à pulchra Pinu distabant, in Aesepi conualle, quæ à sinistra cursus ei⁹ est. Poliena locus munitissimus fuit, deinde Palæcepsis: mox Halyxonium, quod Amazonum fabulis

*Pul-
chra pi-
nus.*

applicatum est. Postea Carefus vrbis deserta, & Carifina regio, & amnem ab eo dictum quod vallem ingentem efficit, minorem tamen ea quæ Aesepi est. Deinceps Zeliæ sequuntur campi, & loca collibus plena, & olim optime culta. In Aesepi dextra Argætarîæ fuerunt, apud nouum vicum Polienæ & Palæscepsi oppositæ. Palæscopsis ab Aesepo stadijs triginta distabat, ab vrbe Aenea quinquaginta. Sed ad oram maritimam reuertamur.

De Tenedo insula, & quod in ea castellum fuerit nobilissimum, quod, cum Veneti & Genuenses pro eo multis inter se prælijs contenderent, communi consensu est deletum. Item de urbe Alexandrina quæ prius Sigæa uocabatur, de quæ in ea Smynthei delubro sacris muribus habitato.

Caput LXIX.

Post Sigæum promontorium Achillæum sequebatur, & Achæum, & regio Tenediorum, atque ipsa Tenedos insula, distans à continenti stadijs quadraginta. In qua priusquam in agrum Troianum Græci descenderent, stationem habuerunt, & Agamænon Iphigeniam immolare non dubitauit. Vincebat patris affectum regnandi cupiditas, & quod credenti Abrahæ ad iustitiam reputatum est, huic ad iniquitatem cessit. Ambitus huius insulae stadia octuaginta continebat. Vrbs Aeolica in ea fuit, & portus duos habuit. & Apollinis Smynthæi delubrum. Duæ insulae circumstabant, Calydne olim appellata, & aliæ quaedam ignotæ. Tenedum autem Calydna vo-

cauerunt, alij Leucophryn, id est, candidum supercilium. Vergilius opulentā fuisse sub Priamo insulam dicit. Diodorus ait Tenū Cyeni filiū colonix Lesbix quę erat in Troade imperasse, deinde relicta patria, cōgregatis colonis, in insulā desertā noīe Leucophryn nauigasse, distributisque insule agris, iter eos qui secum erant vrbē condidisse, atq; insulā nomine Tenedon vocauisse, & cū multa hominibus beneficia cōtulisset, post obitū inter deos relatū. Nonnulli ferūt Cyenū patrē vxoris calūnia inductū Tenum filiū in arca positū in mare deiecisse, qui mirabili deorū ope seruatus, tēpestate in Tenedū appulerit, qui nouerq; fauerat insidijs lege sanxerit, ne quis Tibicē templum ingrederetur. Belli Troiani tēpore, cum Achilles post Gręcorū in Tenedum a cēfionem, vrbem Temnū deleuisset, statuerūt postea Tenedi, vt in tēplo quod nouiter ædificauerūt nemo Achillem nominaret. In hac insula nobilissimū postea castellum fuit, propter quod Veneri & Genuenses multis inter se prælijs contenderunt. Postremo ea lege pax facta est, vt castellū deleretur cōmuni cōsensu, apud Sabaudix comitē, qui pacis arbiter electus erat, depositum. Achēio continua erat Larissa, & Colonix prius, Chrysa in loco excelso & portioso, & Amaxitus Lecto subiacens in promontorio. Nec procul ab Achēio in mediterranea constituta est Alexandria, in quā plurium oppidorum incolæ migrauēre, sicut ex Larissa, Chrysa, Amaxito, Cebriana, & Mæandrina, & alijs compluribus. Locus in q̄ Alexandria condita est, prius Sigæa vocabatur. Lysimachus Alexandriam curauit, quæ iam ab Antigono habitata erat, & Antigonía appellata. Lysis-

machus nomen mutauit. Pium enim visum est Alexandri successoribus vt prius de nomine illius vrbes conderent, postea de suo multo iustioribus, quam hi quia alienis operibus sua imponunt nomina: nec verentur deletis veri autoris signis, sua vel pingere, vel sculpere. Alexandria diu permansit & aucta est, ex Romanorum colonia accepit, & inter claras nomen habuit. In vrbe Chrysa priusquam rueret Apollinis Smynthei delubrum fuit, & signum quod nominis veritatem seruaret. Nam mus quidam pedi statuæ subiacebat, statuam Scopas Parius fecerat. Ferunt Teucris è Creta profectis oraculum fuisse datum, vt ibi sedes ponerent vbi terrigenæ eos adorirentur: idcirco Amaxitum & Chrysam corrigisse, maximamq; agrestium muriū multitudinē noctu exortā, quicquid armorū & utensilium ex corio inuenissent corrosisse, Teucros ibi mansisse, atque Idam ab Ida, quæ in Creta erat appellasse: aiunt & mures ibi circa templum abundasse, quos vana gentilitas sacros existimauit. Simulacrum vero ita cōstructum fuisse, vt murem pedibus premeret, alij Teucrum quendam prodidere ab vrbe Troum, quæ postea Oxipetheon nominata est, ex Attica profectum: Teucros vero nullos ex Creta venisse, signūq; cōiunctionis Troū cū Atticis ducunt, quod apud vtrosq; Ericthonius quidam generis autor prædicatur. Multi hodie qui videri docti uolunt, Turcas appellant Teucros, quos Scytharum genus esse haud ambiguum est, quemadmodum postea dicemus, cum de Turcis agemus. Alia Chrysa in agro Thebano fuit, de qua dictum

est, & illi magis HomERICA conueniunt.

De agro Lecti, campo Halysio, item de salibus Tragescis q̄ Etesijs uētis spirātia bus sponte nasci dicuntur.

Caput LXX.

Arade
orū du
odecim

IN agro Lecti seorsum ē Halysius cāpus, & Tragesci sales qui spōte nascuntur, & Etesijs uentis cōgelascunt: Duodecī deorū arā (uerius dæmonū dixerimus) apud Lectum construxit Agamemnon Hæc loca contra Ilium erant ad stadia ducenta uel paulo plura, sicut ex altera parte Abydensia, quam paulo ante propius Abydus fuit, ex quo usque Lectum stadia computarunt circiter quadringenta: cum Lectū circumflexeris clarissime occurrūt Aeolum vrbes, & sinus Adramyttinus in quo maximam Lelegū partem Homerus collocauit, & duplices Cilicas, hic & Mitylenorum littus fuit, quod vicos aliquot habuit in continenti. Hunc finū etiā Idæum nominarunt: nam iugum à Lecto ad Idam porrectum primis partibus huiusce sinus imminet, in quibus Leleges siti erant, & vrbs eorum Pedasus fluuio Satmocti iūcta, quæ prorsus deserta est, Hæc loca Dardaniō agro et Scepsio continua erāt, tanq̄ alia quedā Dardania, humiliora tamē. Neādrini ueltra Amaxitum erant magis mediterranei, & magis Ilio propinqui quam Lectus, nam centum & quinquaginta stadijs ab Ilio distabant. Ultra hos erant Cebriui, & postea Dardani, usq̄ Palesepsim atque Scepsim. Alceus Antandrum urbē Lelegum esse dixit, Scepsius ad Cilicas traxit, australe Idæ latus terminantes usq̄ ad oram maritimam: post Lectū Po

Iymediū sequebatur, in quo paru⁹ erat lucus supra mare: octuaginta stadijs peractis, Gargara reperi-
bantur, in promontorio quod sinum efficit Adra-
myttinum vocatum: nam tota ora à Lecto vsq; ad
Canas, quod est alterum promōtorium, hoc eodē
nomine appellabatur: in quo & Elaiticus cōprehē-
debatur, sed proprie Adramyttinum dicebāt, qui à
promontorio in quo Gargara fuerūt claudebatur,
& ab altero quod Pyrrham vocabat, in quo Aphro-
disium situm fuit: oris latitudo à promontorio in
promontoriū centum & vīginti stadiorum. Interi-
us Antādros iacuit, cui mons imminebat: Alexan-
dria vocatus, vbi deas à Paride iudicatas dicūt, qua-
rum quæ spretæ fuerūt, Troianum incēdiū paraue-
runt: Indigna res quæ diuinitati attribuitur. Proxi-
mus Aspaneus erat lucus, vbi matesies Idæ cedeba-
tur, hic enim eam aptabant: postea per flumen de-
ducebant: deinde vicus Astyra & lucus Astyemæ
Dianæ sacer, in proxio Adramytteū Atheniensiu⁹ co-
lonia, q̄ portū habuit, & nauale extra sinum, & pro-
mōtorium Pyrrham: vrbs Cisthena cum portu fu-
it, quæ destructa est, & vltra eā in mediterranea gr̄is
vena & multa habitatio. In sequēti Mytileneorum
ora Coriphantis lucus, & Heraclia, & Haactea, &
Name⁹, & Pythana vsq; ad Caici fluminis ostia, que
loca ad Elaiticum sinū pertinebant, & vltra flumē
Maha, & reliquus sinus usq; Canas. Sed in his locis
paululum immorandum est, propter ea quæ pro-
prium historiam habent.

De Palæscepsi, & qui ex ea Socratici
suere Philosophi, item de Theophrasto

& eius bibliotheca.

Caput LXXI.

PAlcescepsis ultra Cebrenam fuit ad excelsiorē Idæ partem prope Polienam, ea olim Scepsis vocabatur, quæ cum esset in loco circumspecto, à Scamandrio Hectoris & Ascanio Aeneæ filijs, ad sexaginta stadia inferius traducta est, quorum genus multo tempore in ea imperavit, postea in paucorum principatum ciuitas declinauit. Deinde cū Milesijs popularem statum accepit, & nihilominus qui ex eo genere erant reges dicebantur, & honores quosdam habebant successu temporis, Antigonus Scepsios Alexandriam deduxit, qui deinde Lysimacho permittente domum rediēre. Scepsius Aeneæ regiam Scepsim fuisse putat, quæ media erat inter regionem illi subditam, & Lyrnessum, in quam ab Achille agitat⁹ fugisse dicitur: Homer⁹ (sicut Straboni placet) Aeneā imperij successorem apud Troiam significat remansisse, ac Troiæ imperium: extincto Priamidarū genere, natis natorum tradidisse: Alij (quæ vulgatioꝝ fama ē) fatentur eum propterea, q̄ Priamo esset infensus, bello superfuisse, sicut Anthenoridas, qui propter hospitalitatem cū Menelao habitam euaserunt, & cum Henetis primo in Thraciam, deinde in Adriam peruenerunt, quæ ab eis Henetia dicta est, Nūc addita littera Venetia nominatur. Aeneam cum patre Anchisa, & Ascanio filio, multis comitantibus enauigasse, quem pleriq̄ circa Macedoniam & Olympum habitasse dicunt, nonnulli circa Mantineam, Capaus in Archadia cō

didisse. Alij, quibus accedit Vergilus, in Ciliciam profectum cum Helimo Troiano, Hericem & Lyli beum occupasse tradunt, & fluuios circa Egestum appellasse Scamandrum & Simoentem. Postremo in Latium traiecisse, ibiq; permanfisse, iubente oraculo vt ibi maneret, vbi mensa ederet: quod in agro Lauinio completum est, vbi panis ingens pro mensa per imprudentiam appositus, cum carnibus quæ super eo erant, absumptus est. E Scepsi fuerunt philosophi Socratici, Erastus & Coristus, & Ereus Coristi filius, qui Aristotelem & Theophrastum audiuit, & successor fuit bibliothecæ Theophrasti, in qua erant Aristotelica, nam Aristoteles & bibliothecam & scolam Theophrasto reliquit, & primus fuit (vt Strabo arbitratur) qui libros congregauit, & Aegypti reges bibliothecæ ordinem docuit, incertum plus boni an mali rebus humanis attulerit, quando componendi libros nullus est finis, & multorum ingenia deprauata sunt, quæ in peruersa dogmata inciderunt: ob quam rem consulte agunt, qui damnata volumina exurunt, neq; passim omnibus scribendi facultatem permittunt, vt est illud Persianum, Scribimus indocti doctiq; poemata passim: sed hodie tanta est doctorum turba, vt nemo fere indoctus reperiatur, ex his qui aliquid scribunt, qui non doctoris nomen titulūque receperit. Theophrastus bibliothecam Neleo tradidit, Neleus eam Scepsim detulit ad homines imperitos, qui libros inclusos ac negligenter compositos tenebant: cumque Attallicorum regum sub quibus erant studium sentirent, ad instruendam Pergamam

bibliothecam, eos in fossa quadam sub terra occultu-
 erunt. & demum tineis & humiditate labefactatos
 qui ex eo genere erant, Apeliconi Teio tradiderunt
 magno emptos argento, Aristotelicos scilicet atq;
 Theophrasticos. Apelicon qui magis librorū esset
 studiosus quā sapientiæ, quales multos ætate no-
 stra cognouimus, volens corrosiones emēdare, eos
 transcribendos dedit, scriptura non recte suppleta,
 librosq; edidit erroribus plenos, Cōtinuo post Ape-
 liconis obitum, Sylla, qui Athenas cepit, ablata illius
 bibliotheca, eam Romam trāstulit: quo in loco Ty-
 rannion grammaticus, cum Aristotelis amantissi-
 mus esset, conciliato sibi bibliothecæ præfecto, & li-
 brarij quidam scriptoribus vtentes non bonis, nec
 scripta cōferentes, opera minus emēdata ediderūt:
 q; si græca exemplaria corrupta fuerūt, quid de his
 putandum est, quæ in latinum cōuersa sunt, illa præ-
 fertim priora, quæ qui legunt, nō tam quod dicatur
 q̄ quod dici velit, nosse laborant. Quippe si reuiu-
 sceret Aristoteles, multa sua esse negaret, quæ nos il-
 li attribuimus. Sed melius cum eo actum est q̄ cum
 alijs, quorum opera funditus periēre, & ipse causa
 extitit, cur multa perirent, qui aliorū gloriā ad se tra-
 xit: ruet etiam ipse quamuis magnus, neq; enim ve-
 rum est quod sibi aliqui persuadent, literarum mo-
 numenta non interire: omnia occidunt, nec literis
 sua mors negata est, q̄ quis aliæ alijs plus viuant. Aet-
 as cuncta aufert, nec hominis opus est quod in tē-
 pore non euanescat. Apud Scepsim ultra eos quos
 nominauimus, Demetrius grāmaticus floruit, qui
 Troianam extructionem exposuit, & post hūc Me-
 trodorus, qui è philosophica vita in ciuilem muta-

*Intere
 unt eti
 am lite
 rarum
 monu-
 mēta*

tus est, & propter elegantiam, quam pauper erat, clarum coniugium apud Chalcedonem obtinuit, & à Mithridate reddendo iuri præpositus fuit, à quo non erat prouocatio. Sed legatus ad Tygranem missus, cum descuisset, inuitus remissus est Mithridati iam è paterno regno fugienti, & in itinere, siue regis opera, siue morbo, decessit: sensitque philosophicam vitam imprudenter se reliquisse, quæ si neque honores neque opes accumularet, at saltem periculis & molestiis quæ pluribus caret.

De Anderis, mirandoque lapide, qui solus combustus in ferrum, cum terra quadam in argentum falsum, quæ terra si æs accepisset in aurichalcum uertebatur: de Pitana urbe Aeolica, quodque apud eam lateres inuenti sint, qui super aquas innatarunt.

Caput LXXII.

Post Scepsim Andera fuerunt, circa quæ lapis quidam inueniebatur, qui combustus ferrum fiebat, deinde cum terra quadam in fornace decoctus, pseudargyrum, id est, mentitum argentum exsudabat: quæ terra si æs accepisset, in aurichalcum uertebatur. In his locis Leleges habitauerunt, qui & Pionias, & Gargarensis agrum, & Assensem occuparunt. Assus, & arte & natura munita ciuitas fuit, quæ à mari & portu longum & rectum ascensum habuit, ex quo Stratonici dictum est, qui celeri passu Assumit, mortis periculum adit: hinc fuit Cleantes philosophus stoicus, qui Zenonis Ciciensis scholæ successit,

Stratonici
dicitur.

quã postea Chryssippo Solensi reliquit. Hermias eunu-
 chus trapezitarũ cuiusdã famulus Athenas pfect^o
 Platonẽ Aristotelemq; audiuit, & domũ reuersus
 cum dño suo, Atarnenses & Assenses aggressus eos
 subegit, & illis simul cum dño imperauit, q̃ mortuo
 solus dominiũ adeptus, Aristotelẽ & Zenocratem
 ad se accersitos diligẽter curauit: Aristoteli etiã fra-
 tris filiam vxorẽ dedit. Sed nõ illi, vt tyrannidẽ inua-
 deret, philosophi suaserunt, nec rursus vt retineret
 prestare potuerunt. Memnon Rhodius, simulata
 cum eunuchõ amicitia, eum ad se vocatũ compre-
 hendit, & ad regẽ Persarũ misit, ibiq; vitã suspendio
 terminauit. Philosophifugientes loca à Persis occu-
 pata, incolumes euasẽre. Assum aliqui dicunt à Me-
 rimneis conditã, aliqui Aeolicã fuisse volunt: ipsi ve-
 ro Assij Gargara & Lamponia condiderunt, q̃ cum
 non bene habitarentur, reges ex Myleto incolas eo
 deduxerunt, & pro Aeolibus semi barbaros effecẽ-
 re. Leleges hæc loca sub Priamo tenebant, & inter
 eos misti erant qui sub Aenea fuẽre. Cilices quo-
 que cum his habitabant, & Carẽs aliqui: sed ab
 Achille vastati Leleges, in Cariam migrauẽre,
 quo & Carẽs Cilicesq; Taurum transiuẽre. Oram,
 quæ post Leleges sequitur, Adramyttini habue-
 runt, & Atarnenses, & Pythanei, vsque ad Cai-
 ci fluminis ostia: Non procul ab Adramytteõ
 Apollinis Cillei templum fuit, & Cilli monumen-
 tum, ingens quidam tumulus, hunc Pelopis au-
 rigam & ducem equorum dicunt, à quo forsan Ci-
 licia dicta est. Adramytteum in bello Mithridati-
 co calamitate maxima oppressum fuit, culpa Dio-
 dori qui ciuium consilium deleuit, cum regi cuperet

gratificari, & se principem Academicorū philosophorum ostendere. Rege autem euerso pœnas dedit, qui de multis criminibus accusatus, infamiã nõ ferens, turpiter & obstinate periit. Sæpe em̄ eorum ignominiosus est finis, qui nimium gloriæ cupidi sunt. Ex Adramytteo fuit Zenocles orator clarus Asiatici stili, qui in senatu pro Asia dixit, quo tempore Mithridaticæ factionis est accusatus: dehinc Atarneus fuit Hermiæ tyranni sedes, postea Pythana vrbs Aeolica, quæ portus duas habuit, & fluuiũ Enocenum, qui eam præterfluebat, ex quo aquæ ductus Adraminus factus est: è Pythana Archesilaus academicus fuit, qui cum Zenone apud Polemonẽ didicit. Fama est apud Pythanam lateres inuentos esse, qui super aquas innatarent, quod de alijs locis traditum est. Post Pythanam Caicus amnis ad stadia triginta in sinum Elaiticum emittit, qui Pergamenum agrum irrigat. Eleapolis duodecim stadijs ultra Caicum ad meridiem fuit, Aeolica ciuitas: & Pergamenorum portus, centum & viginti stadijs à Pergamo distans, deinde ad stadia centum est Cana promontorium, quod contra Lectum confurgens, Adramytteum efficit sinum, cuius pars est Elaiticus. Canæ Locrorum oppidulum fuit, ad austrialia Lesbij extrema, situm in agro Caneo, qui vsque ad Arginusas protendit: & vltterius promontoriũ, quod Aegam nominarunt, eodem modo quo animal: sic enim totum montem appellabant, quem postea Canam & Canas vocauere. Circa montem austrum & occasum versus mare procumbit, ad orientem Caici campus, ad aquilonem Elaiticus ager: mons satis per se contractus est, vergit tamen

ad Aegeum pelagus, vnde ei nomen est. Postea id promontorium (vt Sppaho dicit) Aega est appellatum: reliquum vero Cana: & Canæ vrbs: deinceps Aelea sequitur, quæ portum habuit, & nauale regū Attallicorum, Amistæi opus & Atheniensium, qui cum eo apud Ilium militarunt: distans à Grineo Myrmeorum oppido stadijs septuaginta, hæc Elaitico finui nomen dedisse videtur. In Grineo Apollinis fauim, & peruetustum oraculum, & templum candido lapide sumptuosum plebes admirabātura deinde Achiuorum portus extitit, in quo duodecim deorum aræ constitutæ fuerunt certissima demonum theatra. In vltimo vero sinus recessu, ad sexaginta ferme stadia Myrma fuit Aeolica ciuitas, quæ portum habuit, & ab vna ex Amazonibus nomen accepisse credita est. In ora sinus Hydra, p̄mōtorium fuit, quod Amatunti aduersum Elaiticum finum efficit, oris latitudinem septuaginta fere stadia complexam dicunt: post Hydram Adæ fuerunt ad stadia quadraginta.

De Cuma Aeolitarum urbium maxima, & quomodo Cumanus insulsus & hebetes sint putati: item de Larissa.

Caput LXXIII.

DEinceps Cuma, Aeolicarum urbium maxima & optima, & omnium fere metropolis, quas numero triginta fuisse tradunt, quarum maxima pars corruit. Cumanos insulsos & hebetes homines putauere, qui post trecentos annos ab vrbe condita portoria exegerunt, tam diu prouentū eius modi non cognouere. Feruntur etiam publica pecu

niã mutuo recepta porticũ struxisse, cũq; die consti-
 tuta pecuniam non reddidissent, à deambulatione
 fuisse prohibitos: creditores vero, cum plueret edi-
 ctum misisse, vt Cumanus porticũ subirent: ex q̄ pro-
 uerbiũ factũ est, Cumanos non sentire porticum
 in pluuia subeundum esse, nisi preco admoneret.
 Ex Cuma vir sine controuersia clarus Ephorus fu-
 it, Isocrati oratori familiaris, & historię conscriptor,
 & ante ipsum Hesiodus poeta, qui patrem suũ, reli-
 cta æolica Cuma, in Boetiam migrasse dicit. Home-
 rum hinc fuisse non satis constat, multi eĩ de eo di-
 sceptant. Quod si Cumanus fuit Homerus, non est
 cur miremur conciuẽs eius obtusioris ingenij fuis-
 se, Nam quicquid in vrbe diuinum erat, id secũ Ho-
 merus abstulit. Cum Aeolicis vrbibus Aegæ fue-
 runt, & Temnus, vnde Hermagoras fuit, is qui de
 dicendi arte conscripsit. Hæ vrbes secus montanam
 regionem iacuere. Quæ Cumano & Phocensi &
 Smyrneo imminet agro, iuxtaquã Hermus labitur.
 Post Cumam Larissa fuit, quã Pelasgi coluere. Laris-
 sas tres in Asia reperimus: Primã apud Amaxitum,
 de qua dictum est: Alteram apud Cumam: Tertiã
 apud Caistrum: Quartam in Thessalia, vnde Laris-
 sæus Achilles appellatus. Inuenimus Lelegũ popu-
 los, & Cilicũ, & Pelasgorũ, & Cenorũ, multis in lo-
 cis permistos fuisse, sed intra Caicũ quẽ Troadis ter-
 minũ esse diximus. Post Caicũ Pelasgi per sese vsq;
 ad Hermũ habitauere, prius q̄ Aeoles aduentarent.
 Leleges sub Alceo fuerunt, Cetij sub Euripillo, Pe-
 lasgi sub Hippothoo & Pileo. Cilices alios duces ha-
 buere. Quod autẽ Pelasgi magna natio esset Mene-
 crates autor est, qui totam oram quẽ postea Ionica

*Prover-
 biũ de
 Cuma-
 nis.*

dicta est, facta à Micalè initio, prius à Pelasgis habitata fuisse tradit, & p̄pinquas insulas. Lesbij quoq; se sub Pileo positos affirmabant, quē Homerus Pelasgorū ducē appellauit. Chij suos autores Pelasgos ex Thessalia profectos putauēre: Quæ gens erabunda & ad transmigrandū facilis, vt multum creuit ita pariter tota extincta est, eo maxime tempore, quo Aeoles Ionesq; in Asiam traiecēre. Larissa Amaxito proxima ducentis fere stadijs ab Illo distabat, nō ergo ei conueniunt ea quę de Hippothoo dicuntur, quoniā procul à Larissa cecidisse Homerus tradit, dum pro Patroclo pugnatur, sed ab ea q̄ Cumæ proxima est, nam mille stadia intersunt. Caiſtrianam vero seu Ephesiam Larissam nō satis constat, an Troiani belli tempore cōdita fuerit, de Cumana certū putant. Tradunt em̄ eos qui Phrycio Locrensi monte ultra Thermopylas erant, inde profectos in eum locū venisse, vbi postea Cuma condita est. Cumq; Pelasgos inuenissent Troiano bello labefactatos, adhuc tamē Larissam obrinētes septuaginta stadijs à Cuma distantē condidisse apud illos locum, qui Nouus murus appellatus est, triginta stadijs à Larissa, atq; inde profectos Cumā condidisse, & hoīes qui superfuerant ei habitatū deduxisse. Cumam vero à Locrensi monte Phrytionida appellasse, eodē modo & Larissam, quæ postea omnino deserta est. Hac ten⁹ Aeolis p̄tenditur. Deinceps Phocæa est, & Hermus nō ignobilis amnis, & Ioniæ initium: verū quia Troadi à Lecto p̄ montorio vsque ad Cumas Lesbos insula opponitur, quę ab ipsa Aeolica fuit, & ad Troadem pertinuit, de hac dicendū est prius q̄ Ioniam attingamus.

De Lesbos Aegæi maris insula, & quot
in ea urbes memoratu dignæ sint: item qui
philosophi, poetæ, & rerum scriptores ibi
dem floruerint: insuper de foemina quæ
urbem à Turcis una seruauit.

Caput LXXIII.

Lesbos olim nō solū Aeolica, sed Aeolicarū vr-
bium altera metropolis fuit, & vniuersę Tro-
adis imperiū obtinuit: ambitus eius stadiorū
centū supra mille à Borea in Austrū p̄tensa: quingē
ta & sexaginta stadia lōgitudinis habēs, feraci agro,
& multa materia ad classes cōficiendas idonea. Tā-
rum à Chio Lemnoꝝ distans, q̄tum à Tenedo intra
quinquaginta fere stadia. Vrbes in ea fuere memo-
raru dignę Mirylene quę adhuc extat, & ab ea nunc
insula vocatur: & Pyrrha in occidentali latere sita, q̄
ab antiquo subuersa est, relicto suburbano quod
habitaretur. Fuit & Cressus in colle iacens, & Antis-
sa cum portu Metymna promontorio Lecti oppo-
sita. Mirylene inter Metymnam iacet & Maliam,
quod est Australissimum extremum insulæ Canæ
oppositum. Hæc vrbs rebus omnibus pulcherri-
me instructa fuit, portusque duos habuit, quo-
rum Australis clausus erat, quinquaginta triremi-
um ac nauium capax. Borealis vero magnus ac pro-
fundus aggere p̄tectus, ambobus quædā parua in-
sula obiecta fuit, partē vrbis habens ibi habitatā: dī-
stat à Malia stadijs. lxx. à Cana centum ac viginti,
totidē ab Arginufis, q̄ tres insulę sunt parę cōtinēti

proximæ, & Canæ adiacentes. Inter Mitylenem & Metymnam vbi vicus Aegyus fuit, angustissima insula est, tractum habens in Pyrrheum Euripum, passuū duorum millium & quingentorū. Ex Mitylene fuit Pittacus vnus ex septem sapientibus, & Alceus poeta, & Antimenedes frater eius, quem Baby Ioniorum socium Alceus dicit magnum certamen peregrisse, atq; eos è maximis laboribus eripuisse, viro pugnacissimo, & (vt inquit) regum luctatore interempto: cum his & Sappho claruit, admiranda mulier & poeticæ peritissima, cui post tot secula non est reperta quæ posset æquari. Diophanes orator multo tempore posterior fuit, & Potamon & Lesbodes, & Chrynagoras, & Theophanes rerum scriptor, qui Pompeio magno admodū familiaris fuit: nam & res eius gestas, posteritati cōmendauit, & Græcorū omniū clarissimū se exhibuit: cuius filius Marcus Pompeius Cæsari quoq; Augusto charus fuit, à quo Asiæ curator constitutus est, & postea inter primos Tiberij familiares locū obtinuit. Ex Cresso fuere Theophrastus & Phantias philosophi peripatetici, & Aristoteli familiares. Theophrasti patris Tyrtamo nomen fuit, Aristoteles mutato vocabulo Theophrastū vocauit, simul prioris noīs absurditatem euitans, & futurā simul eius facundiā significans. Aristoteles em̄ discipulos suos omnes eloquentes fecit, Theophrastū vero eloquentissimum, quæ res admodum eos confundit, qui Aristotelis opera omni eloquentia nuda in nostram linguam conuerterunt. Altera quoq; Sappho (vt nonnulli afferunt) hinc orta est, poeticæ perita, sed Mitylenensi minor. Ex Metymna ortus est Arion, is, quem He-

Aristoteles discipulos suos omnes fecit eloquentes.

rodotus à prædonibus in mari obrutū, & à delphi-
 ne incolumem deuectū in portum ad Tenarū fabu-
 latur, quem Cicharædū fuisse constat: ex hac insula
 & Terpandrū fuisse dicunt, musicæ artificem, q̄ pri-
 mus pro tetrachordo, Lyra, heptachordo vsus est,
 ad quem versus illi referūtur. Nos tibi mutato chor-
 darum quatuor vsu: Iam noua pars septē modula-
 mur carmina neruos. Hellanicus quoq̄ rerum scri-
 ptor, & Callias (qui Alcæum & Sapphon exposuit)
 Lesbij fuisse perhibentur: Mit ylenæis durissima fuê-
 re cum Atheniensibus certamina, & vecordia: adeo
 q̄ Athenienses in eos seuiere, vt senatusconsulto de-
 creuerint omnem Mit ylenæorū pubē iugulari, pœ-
 nituit tamen eos, decretumq̄ mutatę sententię vna
 die ante allatum est ad imperatores, quā mandata
 essent peracturi: non tam benigne cum Capuanis
 Fuluius egit, qui susceptis reipublicę literis vt sena-
 tu Capuano ignosceret, quē statuerat perdere, pri-
 us scæuitiæ suæ satisfecit, q̄ literas legeret: tanta illi
 sanguinis auditas erat. Plurimæ apud Mit ylenos
 intestinæ seditiones fuere, & plures tyranni ciuita-
 tem oppressere, inter quos & Pittacum numerant,
 Sed is ad dominatus eruendos, principatu vsus est,
 non ad tyrannidem exercendam, qui sublati ty-
 rannis mox ciues in pristinam libertatem restituit,
 ostenditq̄ sapienti principatum non esse appeten-
 dum. Sed neque libertas diuturna speranda est ciui-
 bus, neque perpetuo metuenda seruitus, altera suc-
 cedit alteri, sicut montibus valles. Hanc insulam
 (vt Diodorus ait) Pelasgi primum habitauere, Xan-
 thus enim Priapi filius, Pelasgorum qui ex agro ve-
 nerant rex, parti Lyciæ imperauit, deinde Lesbum

cultoribus vacuam petens, agro Pelasgis dimisso,
 insulam quæ Issa prius dicebatur, ab eis Pelasgiam
 vocauit. Septjma deinde progenie, ob diluuium tē-
 pore Deucalionis factum, cum insula deserta remā
 fisset, Machareus in eam peruenit, Cynaci Ionis fi-
 lius apud Achaiam natus, eoq; Ionas transtulit, &
 humanitate ac iustitia plurimū auctus, & hanc & vi-
 cinas isulas possedit. Successu deinde temporis Les-
 bus Lapithi filius in hanc insulam nauigās, sumpta
 in vxorem Macharei filia Metymna nomine, apud
 eum perseuerauit, & claritatem affecutus insulam
 à se Lesbiam nominauit. Fuit & altera Machareo
 filia Mirylene appellata, quæ nomen ciuitati dedit,
 in hoc vsq; tempus permanenti: è Lesbo Coloni in
 Chium, & in Samum, & in Rhodum missi feruntur.
 Eæ insulæ cum saluberrimum aërem haberent, &
 frugibus abundarent: loca vero incontinenti op-
 posita, propter diluuij humiditatem, pestilentia &
 frugum sterilitate laborarent, Fortunatæ sunt co-
 gnominatæ. Machareus legem valde vtilem apud
 Lesbios edidit, quam Leonem ab eius animātis vir-
 tute ac robore abpellauit. Res Mirylenenses nunc
 prosperæ, nunc aduersæ, per multas manus actæ
 sunt. Pelasgi, vt diximus, priores insulam habitauē-
 re, cum fraret Troia. Postea Aeoles successerūt, de-
 inde Persarum imperium subiit, postea Macedonū,
 deinde Romanorum, cum Romana res in Constā-
 tinopolim translata esset. Sub Græcorum impera-
 toribus, varia insulæ fortuna fuit. Postremo cum
 kalo Iohannes Constantinopolitanus imperator
 à Cathacufino per arma pulsus, ope Francisci Ga-
 talusij Genuensis imperium recuperasset, hæc insu-

Fortu-
 natae in
 sula un-
 de de-
 nomi-
 nentur

Ia ob gratitudinem auxiliatori tradita est, atque in
 eius posteris vsque in hæc tempora durat. Ab eo
 qui nunc regnat, cum frater natus maior aliquan-
 diu rem administrasset, in vincula coniectus est, pu-
 blicata causa, quod insulam Turcis Christianam-
 que fidem prodere statuisset, ut est calamitatis infam-
 ia comes: ætate nostra Turcarum classes sæpenu-
 mero in Lesbum delatæ, homines & armenta abe-
 gerunt, nihil extra urbium mœnia relinquentes,
 quarum vnam fœminea manu seruatam tradunt.
 Oppugnauerat Turcarum exercitus insulæ oppi-
 dum non contemnendum, muriq; partem machi-
 na deiecerat, & facta clypeatorum testudine irrum-
 pere properabat, nec oppidanis animus erat ad fe-
 rendum impetum, alijs deditioem, alijs fugam me-
 ditantibus. Sed affuit virgo virilibus armis induta,
 quæ, mirabile dictu, salutem patriæ peperit, adhor-
 tata enim ciues ne hostem metuerent, primam se
 Turcis obiecit, ac pro loci fractura depugnans non
 nullos obruncauit, cuius audaciam admirati oppi-
 dani, & ipsi animum resumpsere, tantamq; hostium
 stragem ediderunt, quantam vix credere quispiam
 possit. Turcæ è terra pulsi ægre in nauigia se recepe-
 runt, quos Calisa classis insecuta magno detrimen-
 to affecit. Laus tamen seruatae insulæ penes virgi-
 nem fuit, cuius tedit non habere nomen: digna
 enim erat non minori memoria quàm Sappho: sed
 illi maiora præmia in cælesti patria reseruantur.
 Episcopus Caphensis Calisto pontifici maximo
 nobis præsentibus hæc enarrauit, qui tunc tran-
 situm per Mit ylenem fecerat, ab ecclesia sua Ro-
 mam petens: atque in hunc modum tota Aeolis ac

*Fœmi-
 na quæ
 oppidiæ
 à Tur-
 cis de-
 fendit.*

*Frede-
ric^o Co-
mes ur-
binas.*

Troas absoluta, ē quæ inuicē (ut sæpe diximus) per-
mistæ fuerunt. Hæc cum aliunde scribere statuisse-
mus, tum Federicus Comes vrbinas nos impulit li-
teris clarus & armis, nostriq; temporis ductor exer-
citus. Nam cum è Roma Tybur peteremus, obuius
in itinere cum parte copiarum suarum, dū Christia-
nos equites, armorum splendorem admiraremur,
quæsiuit ex nobis an prisorum militiam tam splē-
dide armatam fuisse arbitraremur, respōdimus: ni-
si apud ueteres huiusmodi armaturæ fuissent, non
potuisse Vergilium atq; Homerum eas describere,
quas & pulcherrimas & ornatissimas cōmemorāt,
his quibus nostra utitur ætas perq; similes. Quæsi-
uit vltorius Comes quæ nobis opinio de rebus Tro-
ianis esset, nam ipse eas fuisse minimas cēsebat: sed
Poetarum studio amplificatas diximus minores fu-
isse, quā fabulæ ferant: magnas tamen, quando hinc
Græcia, inde Asia, in bellum ruit: & si enim non to-
ta Cherronesus sub Priamo fuit vniuersa tamen ei
suppetias misit, & multi etiā qui vltra Halyn, & vl-
tra Euphratem habitabant: nec regnū Priami mini-
mū fuit, quod à Rhindaco fluuio meridiem versus
Caicum vsq; protendebatur, & vltorius circa maris
littora vsq; Cumam, per stadia circiter mille quingē-
ta in mediterranea. Non satis explicare possumus
oriētem versus quousq; imperium eius excurreret.
Nam Troas in mediterraneis Mysiæ Phrygiæq; per-
mistæ fuit, & Mysorum Phrygumq; duces Priamo
suberant. Dixim^o regnū eius in octo siue nouē prin-
cipatus fuisse diuisum, ita em̄ Strabo refert, sed qui
fuerunt huiusmodi principatus, & qui duces nō sa-
tis explicat. Videtur tamen Hectorem, Aeneā, An-

*Pria-
meium
regnū
in octo
partes
diuisū*

tenorem, Pandarū, Asium, Eurypilum, ad filios Meropis Adrastum & Amphiuū, simulq; Hippotoum, & Pyleum, inter duces referre: ij fratres erant, & Pelasgis dominabantur, vnumq; tantum principatū efficiebāt, sicut & filij Meropis, qui Adraſtiæ cāpos, & Pythiam atq; Apesum possidebāt. Dardani quoque in duos principatus diuidebātur sub Aenea & Antenore constituti, Lycij sub Pandaro, Zeliēses & Aphini sub Asio, Ilienses sub Hectore, Cerij & Lyrnessa sub Pyleo. Quodq; magna fuerit Priami potestas, & ad Lesbū insulam se extenderit, Achilles ipse testatur, quem ita loquētem inducit Homerus. Ante tuas noramus opes spaciosaq; regna. Quo felix pariter Lesbos cōplectitur, & quæ comprehendit Phrygiæ tellus atq; Hellespontus: non igitur cōtēnda sunt, quæ de Troianis dicūtur, nec minima existimanda. Quamuis nec Ilium nec Iliensia bella famam æquarint.

De Ionia minoris Asiæ regione, de Mileto & Epheso, quæ totius Ioniæ vrbes fuere clarissimæ, de Brāchudis oraculum Didymeū Xerxi prodeſſentibus, de viris ex Mileto memoratu dignis, de Latmio Endymionis astrologi monte, Item de Averno pestiferas exhalationes habente.

Caput LXXV.

Ionia Aeoliæ succedit quæ ab Hermo fluuio & vrbe Phoea meridiem versus vsq; ad Miletiorū & Caricorum mōtium Posideum iuxta mare procurrat. Pherecydes Miletum & Myuntem ad hanc oram pertinere dixit, & Cares prius Mycalensia, & Ephesia habuisse, oram vero sequentē Leleges vsq;

*Duode-
cim Io-
nice
colo-
nie à
diuer-
sis con-
structe*

Phoceam & Chium, & Samū: sed utrosq; ab Ionib; eiectos ad reliquas Cariæ partes euasisse. Fama est multos ex Pylis cum Melāco Codri patre Athenas cōcessisse, & totam hāc gentē cum Ionibus in Asiā transiuisse, ibiq; duodecim vrbes condidisse, quę Ionice colonie appellatę sunt. Androdus Codri Atheniensiu regis legitimus filius Ephesum cōdidit, & Ioniu regiā ibi constituit: huius posterius vsq; ad tempora Romanorum reges nominabant, & honores quosdam habebant: in certaminibus p̄sidentes, & purpurā gestātes regij generis insigne, quamuis hodie apud Italiam purpura etiam mercatorū, apud ceteras gentes histrionum gestamen existat. Neleus Milerum condidit, qui genere Pyleus fuit, & arā in Posideo collocauit. Cidrellus Codri filius nothus Myntem ædificauit, Adropompus Lebedum, Colophonem Andremon, Pyleus Prienem: Epitus Nelei filius Theū, prius Athamas: quapropter Anacreon Athamātidam eam vocauit, postea Naudus Codri filius spurius eam auxit: Eritias Gnopus atque is etiam Codri filius nothus Phoceam: Athenienses cum Phylogene Clazomenas, Paralus Chium: Egertius mistam multitudinem ducens, Samum, Tymbrion, ac deinde Patrocles. Addita est loco ter tiodecimo Smyrna Ephesiorum opera: nam his olim cohabitabant, cum Ephesus Smyrna vocaretur Smyrna Amazon fuit, quę Ephesum tenuit, vrbisq; nomē dedit: Smyrnei à Milesijs secedentes exercitum in eum locum duxēre, in quo postea Smyrna condita est, non procul ab Hermo fluuio, cum Leleges eum tenerent, quibus eiectis antiquā Smyrnam condidēre, distantem ab ea quę postea ædifi-

tata est stadijs viginti: deinde ab Aeolibus pulsi Colophonem aufugerunt, & cum Colophonis redeuntes regionem suam recuperauere: sed de his posterius dicemus, nunc de principalioribus agendum est, Mileto scilicet atque Epheso, hae namque totius Ioniae optimae vrbes clarissimaeque fuerunt, hodie parum habitationes habent, & ruinas magnas ostendunt. Nam Turcae regionis domini, nauticarum rerum ignari, & Piratas & Christianorum armati- mentes, ad mediterranea se contulerunt, Graeci tantum, & hi non multum in maritimis vrbebibus remanserunt. Diximus supra australem Ioniae terminum Milesiorum Corichorumque montes esse, in quibus Posideum fuit: ab eo septentrionem versus iter habenti oraculum fuit Apollini Didymaeo sacrum, quod Branchidae decem & octo stadijs in mediterranea ab eo distantes Xerxi prodiderunt, & cum eo abierunt ne poenas darent: sed ab Alexandro (vt ante diximus) quamuis sero, grauiter tamen puniti sunt. Xerxes templum incendit, sicut caetera Asiana Epheso excepto. Milesij postea id reparare aggressi cum & omnium maximum erexissent, propter magnitudinem cooperire non potuerunt, vt saepe spes humanas destitunt vires: hinc ad Miletum breuis admodum via fuit. Cretenses Miletum prius supra mare condidere. Sarpedon habitatores ex Mileto Cretensi deduxit, & urbi nomen ab illo imposuit, cum prius Leleges hunc locum tenerent: postea Neleus vrbis locum mutauit, & Iones introduxit. Vrbs quatuor portus habuit, quorum vnus classis erat capax: multae hinc coloniae exiuerunt, & maxima pars Euxini Ponti ab his habitata est & Propontis,

& Hellepontis, & alia multa loca. Ex Mileto fuere viri memoratu digni, Thales vnus e septem sapientibus, qui primus Physiologiæ ac Mathematicæ autor inter Græcos est habitus, & Anaximander eius discipulus, & Anaximandri Anaximenes, & Hecateus qui scripsit historiam, & Eschines orator, non ille qui cum Demosthene contendit, sed alter, qui asumpta nimia erga Pompeium magnū licentia pariter in exilium missus est: Ruit enim omnis audacia, & moderata tantummodo durat. Hæc ciuitas, cum Alexandrum exclusisset vi capta est, quæ admodum Halicarnassus, prius etiam à Persis oppressa fuerat. Phryntius tragicus cum actū fecisset, qui Miletum à Dario captā ostendit, mille dragmis ab Atheniensibus mulctatus est. Neq; enim semper tuto veritas dicitur, vbi cum tyrannis aut plebibus agitur. Ante Miletū in proxio iacuit Lada insula, & alię pleræq; stationes piraticas habentes. Deinceps Latmius occurrit sinus, in quo Heraclia oppidulū fuit, & ibi mons Latmius, quem Hecateus eum esse putat, qui ab Homero pediculorum appellatur, & à Milesiorum agro per Cariam versus orientem tendit. In eo Endymionis sepulchrū in spelunca quadā ostendebatur. post Heracliam Pyrrha succedit, centum fere stadijs ab ea remota, à Mileto, duplum si q; in sinum sese inferat, nā recta nauigatio ex Mileto Pyrrham stadia triginta continet: adeo lōgum iter habet littoris præternauigatio: E Pyrrha vsq; ad Megandri ostia quinquaginta stadia computauerunt, propter stagna & paludes: subministratorijs scaphis ad nauiganti stadia triginta, Myus occurrit, vna ex duodecim Ioniæ ciuitatibus, quam propter homi-

Endymionis
sepulchrum.

num paucitatem Milesij habitauere: hęc Themistocli Xerxes in obsoniũ dedit, cum Magnesiã in panẽ, Lamfacũ in viniũ dedisset. huic proxima fuit Thymbria vicus, iuxta quem Auernum esse dixere & sacruũ specu Charoniũ appellatum, pestiferas exhalationes habens. Vterius Magnesia fuit Meandruũ versus, de qua post dicemus. Post Meandri ostia Boreã versus Priensium littus fuit, & ipsa Priene, & Mycale mons feris & arboribus plenus, qui Samiæ regioni adiacet, & ad eam quasi octo stadium efficit, Isthmũ ultra Trogilium promontorium. Priene à quibusdam Cadme appellata est, quoniã Philotas eius conditor è Boëtia venit. E Priene fuit Bias vn^o è septem sapientibus. ante Trogilium parua insula iacet eodem nomine. Trogilium promontoriũ pes quidam est, qui à Mycale procurrat, & alius ei mons adiacet, qui Ephesij agri est, nomine Pactias, ad quẽ mediterranea deflectit. à Trogilio Samum vsq; stadia insunt quadraginta.

De Samo Aegei maris insula, de tabulis, statuis, & colossis in ea pulcherrimis, de Polycrate anulum aureum in mare proijciente, & eum paulo post in piscis à piscatore accepti ventre inueniente, de Pythagora philosopho, & q; Calcaphõtis cõfabulatoris sui animã diu noctuq; secũ degere dicebat.

Caput LXXVI.

SAmus vrbs ad Austrũ spectauit, maxima pars eius in plano fuit, & mari abluebatur: pars in montem ascendit ad dexteram nauiganti vrbs versus Posidium fuit, quod promontorium Mycalen versus septem stadium efficit fretũ, & Neptuni

templum habuit, ante quod Narthecis parua insula iacuit: ad sinistram suburbanum fuit, & Iambrabus amnis, & æreum vetustissimum sacrariū, & ædes quæ pictarum tabularū armarium erat, & locus sub diuo pnlcherrimis statuis plenus, quarū tria colossica opera Myronis erant, supervna Basi sita. Quæ cum Antonius abstulisset, Augustus Cæsar duo in eandē basim reposuit, Palladem & Herculem: Iouem autē transtulit in Capitolium, & sacellum ei cōstruxit, errore sui temporis imbutus, in quo idola colebātur, & falsorum deorum statuæ. Circū nauigationem in sulæ Sami sexcentorum stadiorum esse dixerunt, ea pri^o Parthenias dicebatur à Caribus inhabitata, postea Antheni^o, deinde Melamphylus, postremo Samus à quodam heroë indigena, qui colonos ex Ithaca & Cephalenia deduxit. Mons qui insulam corrigit, Ampelus vocatus est. Insula est vino infelix, cū cæteræ circūuicinæ vino optimo abundant. In cæteris reb^o feracissima, propter quod bellis afflictæ est: qui eam laudāt, etiam Galling lac ferre dixerūt. Multæ ei cum Atheniensibus inimiciæ fuerunt, & plurimas tyrānides passa est. Polycrates & Syloson fratres, cum varia fortuna eius dominium tenuêre: Polycrates adeo clarus fuit, vt etiā mari dominaretur. Is annulum de industria gemmis & sculptura pretiosum in pelagus proiecit. Paulopost piscator quidā piscē eduxit, qui eum deuorauerat, in cuius vētre annulus est inuentus. Quod cum rex Aegyptius Amasitis intellexisset, finem eius infortunatum dixit, qui talibus prosperitatibus vteretur. Ille à Persarum latrappa dolo captus suspensus est. Nam quæ prosperitas sine clauditur nō luctuosa: Polycratis tempore

fuit Anacreon Lyricus, cuius tota poësis eius mētio
 ne plena erat Mirabilis & ipsius Anacreontis exitus
 qui (vt est apud Plinium) acino vix strangulatus
 interiit, magnum fragilitatis humanæ documentū.
 Pythagoras philosophus famatus, tyrannidem Po
 lycratis fugiens, urbem deseruit, & in Aegyptum ac
 Babylonem discendi studio abscessit; reuersus cun
 que durare tyrannidem inuenisset, in Italiam nauig
 auit, ibiq; vitam contriuit, totamq; illam Italiae par
 te erudiuit, quæ olim Magna Græcia dicta est. illud
 hic non est subticendum, quod Hermippus de Py
 thagora tradit (vt est apud Iosephum). Pythagoras
 vno confabulatorum suorum defuncto nomine Cal
 caphôte genere Crotoniate, illius animam dicebat
 secum degere die noctuq; ac præcipere ne transiret
 de loco vnde asinus onus portaret, & ab aqua for
 tulenta semetipsum abstineret, & ab omni blasphe
 mia recederet. digna verba quæ memorię teneantur.
 Syloson priuatus relictus, cum Dario Hystaspis filio
 priusq; regnaret vestem quam ferebat cupienti largi
 tus esset, ab eo regnum consecutus, Sami tyrannidē
 obtinuit, qui acerbe imperans urbem hominibus vi
 duauit, ex quo prouerbiū fecerūt. Sylosontis ope
 ra locus amplus est: quod de multis Italiae ciuitati
 bus nostro tempore dici potest: Nam & Pisa in He
 truria Florentinorum, & Sena paucorum ciuium ope
 ra facta est ampla: amplior Aquileia, atq; Rauenna
 apud Adriaticū sinū: amplissima iuxta Tiberim Ro
 ma, non sine culpa suorum ciuium. Atheniēses mis
 so Pericle imperatore, & Sophocle poeta cū eo, Sa
 mios non obremperantes graui obsidione affecer
 unt; postea duo municipum millia ex suis miserūt,

Ana
 creon
 acino
 uue
 strangu
 latus.

Aia
 Calca
 photis
 cū So
 crate
 dege
 bat.

qui vastatam urbem incolerent. In his Neocles fuit Epicuri pater Grammaticæ magister, quem & hic & in vrbe Teo educatum ferunt, adolescentiam vero Athenis egisse, cui Menander comicus æqueuus fuit. Creophylum esse Samium tradunt: qui cum aliquando Homerum hospitem accepisset, creditus est ab eo inscriptionem poematis obtinuisse, quod Oechaliæ captiuitatem vocauere. Sed Callimachus in epigrammate contrarium ostendit, opus. s. à Creophylo compositum, Homeri tamen existimatum. Quidam hunc Homeri magistrum fuisse tradunt, quidam non hunc, sed Aristeum Proconnesium, quicumque is fuerit, multo est à discipulo superatus.

De Icaria insula & quæ de ea dicta sunt fabulosa, de Ortygia insula in qua Latona peperisse fertur, de Curetibus & Ephesiæ Dianæ templo non nihil scitu dignissimum. Iam qui apud Ephesum viari memoratu digni fuerint.

Caput LXXVII.

Samo adiacet insula Icaria, à qua Icarium pelagus nominatur. Ea ab Icaro Dædali filio nomen habuit, quem dicunt paternæ fugæ comitem, cum ambo pennati è Creta aufugissent, in hoc loco cecidisse, via non seruata quam pater ostenderat. Nam cum celsius se ad solē extolleret, liquefacta cera pennæ effluerunt. Fabulosa hæc, documentum tamen habent, mandata parentum ne filij contemnant. In sulæ ambitum trecentorū stadiorum esse dixerunt. Et in ea Dianæ templum Tauropolium appellatū, & oppidulum Oenioë distat à Samo stadiis octoginta, cum defecissent in ea homines, Samij pro paucis

vfi sunt. Post Samium fretum, quod Mycalen respicit Panionia fuit, tribus stadijs supra mare: vbi Panionia cōmunia omnium Ionium festa Neptuno Heliconio celebrabantur, quæ quīs in agro Ephesio fierent, Prienenses tamen sacrificijs præerāt. Proxima huic loco Neapolis fuit, quā Ephesij pro Marathesio agro cum Samijs permutarunt. Deinde Pygella oppidum vbi Agamemnon Munychiæ Dianæ templum edidit, & Pygalios dimisit, gentem morbis defatigatam, quos natibus agnatos Pygas vocant: vnde locus nomen accepit. Exin portus fuit nomine Panormus, & Dianæ Ephesiæ templum memorabile, deinde ciuitas ipsa: de quibus mox dicemus. In eadem ora paulo supra mare Ortygia fuit, lucus omnis generis materiæ pulcherrimus, præsertim cyparisso, Cenchrius amnis per eum fluebat, in quo dicunt Latonā ex partu lotam, hic eam peperisse fabulabantur, & nutricem partus Ortygiam fuisse: adytum in quo peperit, & proximā deamad quam primo post partū quieuerit, ostendentes: & montem luco imminentem nomine Solmissum, in quo Curetas armorū sonitu Iunonē obtuderint, ex æmulatione insidiantē, eoq; mō Latonæ partum eam latuisse scilicet ea dijs cura erat, & adulterinis partibus implere cælum oporteat. Urbem Ephesum Cares & Leleges habitauēre, sed cum maximam eorum partem Androcluse eiecisset, eam ex his suppleuit, qui ad se circa Athenū & Hypelæū conuenerant, assumpta prætermontana Corisso, proxima: atq; in hunc modum vsq; ad Cræsi tempora habitata fuit. Postea à prætermontana descendētes circa templum habitauēre, vsq; ad Alexādrī tempo-

ra. Lyfimachus condita vrbe alio loco magis em-
 nenti, cum homines non libenter eo migrarēt, ob-
 seruato vehementi hymbre cannales obstruxit, vr-
 bēq; submersit, atq; ita ciues vel inuitos traduxit, vr-
 bemq; de vxoris nomine Arfinoen appellauit, sed
 antiquum nomen obtinuit: In ea senatus conscri-
 ptus erat cum, quo & hi conueniebāt, qui vocati di-
 cebantur, & omnia administrabant: quemadmodū
 Venetijs cum domino & duce rogati conueniunt.
 Dianæ templum primus Chersiphron mire fabrica-
 tus est, postea aliud fecit maius illo, quod Herostra-
 tus famæ gratia incendit: Senatus decretum edidit,
 ne quis eius nomen literis mandaret, dignum sup-
 plicium: sed minime obtemperatum est, quando vs-
 que ad nostram ætatem sacrilegi nomen peruenit,
 verū cum infamia & dedecore, cuiusmodi nec Ne-
 ronis nomē, nec p̄ditoris Iudæ, nec eius q̄ nūc viuit
 Sigismundi Malatestæ, inuidiosum est nomē. Ephe-
 sijn incenso templo, cui Xerxes pepercerat, aliud præ-
 stantius construxerunt, mulierū ornamentis & mul-
 tis operibus ad id collatis, non vt Timeus Tauro-
 menitan⁹ ait ex Persarum depositis, cū nulla essent:
 & si qua fuerant, cum templo conflagrauerant. Fe-
 runt Alexandrum, cum templum instaurari acce-
 pisset, factas & futuras impensas pollicitum, si eius
 rei titulus sibi adscriberetur, illos autē renuisse. Ephe-
 siumq; laudibus quendā attollunt, qui regi dixerit,
 non decere deum dijs quicq; dedicare. Norat scilicet
 amicam regibus adulationem esse, & in magna
 fortuna plurimum posse. Sed Alexāder ab India re-
 uersus, & veneno apud Babylonem hausto, morta-
 lem se esse cognouit, quāuis de⁹ existimari vellet, Che-

romocrates vltimo loco templū instaurauit, q̄ Alexandriā cōstruxit in Aegypto, & Alexādro pollicit⁹ est, se montem Athion in eius formam fabricatur⁹: facturumq̄ duas vrbes, alteram ad dexteram, alterā ad sinistrā; ita vt ab altera in alterā amnis efflueret. Sed homines facile ea promittunt, quæ ventura in periculum non creduntur, & des plena fuit Praxitelis operibus, & nonnulla Thraſonis inerant, sacerdotes eunuchi honore maximo potiebantur: cum his virgines aliquas sacras esse oportebat. Templū Asylum erat, cuius libertatis termini sæpe mutati sunt. Alexander ad stadium extendit, Mithridates paululum plus addidit. Antonius etiam vrbis partem cōprehendit. Augustus Cæsar id irritum fecit, q̄ multis causam malefaciendi præstabat. Sentiunt id Romani apud quos tot sunt Asyla, quot Cardinalium ædes, in quibus seruatifures atq̄ sicarij, vrbem alioqui pacatam & nobilem veluti latronum speluncam efficiunt. Ephesus naualia & portum habuit, & loci opportunitate multum creuit, & maximum ceterioris Asiæ emporium fuit. Viri memoratu digni ex ea fuerunt, Heraclitus cognomine Scotinus & Hermodorus, qui propter excellentiam ingenij & doctrinam, & quia frugierat, in exilium missus fuit: dicentibus Ephesijs: Nemo nostrum frugi esto, alioqui cum alijs eijciatur. Propter quod ait Heraclitus, dignos esse Ephesios, vt omnes strangularētur. Pari supplicio & Nursinos dignos censuisset, q̄ literatos ex concilio pellunt. Ephesius fuit etiā Hipponax poeta, & Parafius pictor, & Apelles, & Alexander orator, & Theodocion Iudeus, qui sacram scripturam interpretatus est. Timotheus apostoli

*Ephesi
orū di
ctū in
Her
modo
rum*

Pauli comes apud Ephesum episcopatum accepit. Hireneus dicit Ephesiorum ecclesiam à Paulo quidem fundatam fuisse, sed à Ioanne ædificatam, qui supra pectus domini in cœna recubuit. Is em̄ nō solum Ephesinæ, sed omnium ecclesiæ quæ erant in Asia gubernacula suscepit, & vsq; ad Traiani tempora prudentissime rexit, post Domitianum ex insula regressus. Polycarpus Smyrneorum episcopus referre solebat Ioannem apostolum cū balneas apud Ephesum aliquando lauãdi gratia fuisset ingressus, & Cherintum ibi vidisset, cōtinuo exiluisse, dixissē que: fugiamus hinc ne balneæ ipsæ corruant, in quibus Cherintus lauatur veritatis inimicus: tanta erat apud illos fidei fundatores cura, ne ab hereticis interficerentur: quorum consortia nostra secula facile admittūt, nō sine magno religionis damno. Duo fuerunt apud Ephesum sepulchra, & vtrunq; Ioannis appellabatur: nam & duo Ioannes fuerunt, quorum & si alter non fuit apostolus, magnus tamē vir exitit, & eum Papias Hieropolitanus episcopus audiuit, & sunt qui Apocalypsim illius esse asserunt, quibus non consentit ecclesia, quæ sub nomine apostoli legit Apocalypsim. Hinc Drusiana fuit mulier sanctissima, & apostoli amantissima, quæ vt reuersum eum ab exilio cernere mereretur, à mortuis suscitata est. Multa in hac vrbe dilectus à Christo discipul⁹ signa peregit, & tandem dormitione sua eam honorauit, antrum eius ibi ostenditur, in quo multa scripta, id sacrum incolæ habent. Vna quoq; ex filiabus Philippi apud Ephesum sepulta est, pauci nunc habitatores in vrbe semidiruta morant, & ij Græci nō parū ab Romana ecclesia dissidētes. Ephesinus epi

*Drusi
ana à
mortu
is susci
tata.*

scopus disputator vehemens sub Eugenio quarto Florentinum concilium adiit, nunq̄ tamen sæpe & multum rogatus veritati acquiescere voluit. Post Ephesū Caystri ostia ad septentrionē sequūt, & de inde lacus nomine Selinusius, ex pelago refusus, deinde alius in eum confluens, qui deæ sacri magnos prouentus tēplo afferebāt, reges eos abstulerūt, Romani restituerūt. Postea publicani sibi v̄dicauēre. Artemidorus legatus Romā missus lac⁹ deę recuperauit, & Heracleotim quæ descuerat euicit, propter quas res aurea effigie in fano donatus est.

*Artemi
dorus
aurea
effigie
donat⁹*

De Colophone, & qui ex ea uiri fuerē clari, de Lebedo, & q̄ eo in loco scenicorū histrionū fuerit collegium, de Erythris ciuitate Ionica, de Coryco monte à quo & Corycei piratæ sunt dicti.

Caput LXXVIII.

PAulo vltius Galleſius mons affurgit, & ciuitas Colophon Ionica, & añ eam Apollinis Clarij lucus, in quo tradunt Calchantem augurem cū Amphilocho Amphiarai filio, è Troiano bello redeuntem declinasse, & Mopsū augurem ex Mantho Tiresiæ filia natum inuenisse, ac propositis questionibus cum eo contendisse, & alterū de fructibus caprifici, alterū de pregnantē sue quesuisse, victūq̄ Calchantem mœrore obiisse. Colophonij nauales opes satis amplas habuēre, & in equestribus certaminibus tantum excelluēre, vt victoriam inde futuram sperarent, vnde Colophonius pugnaret equitatus, & in prouerbij dicerēt: Colophonem addidit: cum summa operi man⁹ imponebatur. Par gloria apud Italos superiori tempore Perusinoꝝ fuit,

*Cal
chas et
Mops⁹
questi
onibus
conten
derūt.*

*Cervæ
paritu
re in
Dianæ
insulâ
tranât.*

nec adhuc prorsus extincta est. Maius tamen hodie Sfortiadum nomē habetur, & maior equitatus, qui Longobardorum imperium armis adepti sunt. Ex Colophone fuit Minnerius tibicen, & elegiæ poëta. Item Xenophanes physicus, qui poëmata de Psillis edidit, & Polymnastus musicus: sunt & qui Homerum hic ortum dicunt. Ab Epheso Colophonē usque stadia numerant recta navigatione septuaginta: postea Corarium montem collocāt, & insulam Dianæ sacram, in quam cervas parituras tranare crederunt, tanquā Diana numen haberet, & opem posset animalibus afferre. Lebedus deinde succedit, centum & viginti stadijs à Colophone distans. Hoc in loco Scenicorum histrionum collegium fuit, qui ludos ac certamina Libero patri quāntannis celebrabāt. Prius Teo habitauerant, quæ consequens Ionum civitas erat, sed orta seditione Ephesum confugerūt. At cum Attalus eos in Myonneso collocaret, qui locus inter Teum & Lebedum medius erat, Tei Romanam miserunt oratum, ne Myonnesum sibi admuniri paterentur: Romani illos Lebedum transmisere, vbi prop̄thoim paucitatē benigne suscepti sunt. Teos à Lebedo centum viginti stadijs procul fuit, in peninsula portum habens Anacreōtis Lyrici patria; cuius tempore Tei relicta domo Abderam Thraci urbem migraverunt, cum Persarum cōtumelias ferre non possent. De Apelicone diximus, qui Teius fuit, & Hecærgus historicus. His in locis pulchra Cherronesus est, quam Tei & Erythrei habitauerunt & Clazomenij. Chalcides Isthmum facit, cuius australe latus Tei habuerunt, boreale Clazomenij, extrema Cherronesi Erythrei, Chalcidibus lucus immi-

nebat, Alexandro Philippi filio dicatus, in quo Iones ludos Alexandria vocatos quotannis celebrabāt. Circumnauigatio Cherronesi, stadia plusq̄ mille continuuit. In fronte Erythræ ciuitas Ionica fuit, q̄ portum habuit, & quatuor oppositas insulas admodum paruas. Priusquam Erythras perueniretur, oppidulum Gerræ fuit, deinde Teum, postea Corycus mons excelsus, & portus Calystes sub eo: & alij nō nulli. Tota Coryci præternaugatio latronibus plena fuit, qui Corycæi dicebantur, hi per varios dissiportus, mercatorum consilia explorabant, eosq̄ soluētes in alto aggrediebantur & diripiebant. hinc factum est, vt oēs curiosi, occulta ac secreta auscultare conantes, Corycæi appellarentur, & in prouerbio diceretur: Hunc ergo Corycæus auscultauit, cui⁹ cōsilia secreta patefacta sunt. Post Corycū Halōnesus insula iacet, deinde Argenum promontorium agri Erythrei, quod Chiorum Posidio proximū fuit, sexaginta fere stadiorum interiacente freto. Inter Erythras & præcipitium, quod in boreali parte Cherronesi reperitur Clazomenis proximū Mimas affurgit, mons altissimus, felix, atq; arboribus plenus: deinde vicus Cybelia, & promontoriū nomine Melæna, vbi molæ effodiebantur. Ex Erythris Sibylla fuit, quā numine afflatam crediderunt: antiqua sane mulier & diuinatrix, & tempore Alexandri. Alia quædam eodem modo futura prædicens, nomine Athēnais. Ex eadem ciuitate fuit Heraclides Hierophil⁹ medicus, Apollonij condiscipulus, eius qui Mus est cognominatus.

Cory
cæi la
trones.

De Chio insula, deq; in eauino Aruifio

Græconicorū optimo . Itē de Mastice ibi
nascente.

Caput LXXIX.

CHius insula nongentorum stadiorum ambitu cōtinetur. Vrbs in ea portum habuit optimum, sicut & hodie. Si quis circūnauiget, & insulam à dextris habeat, locum primo inueniet, vbi Posidium fuit: deinde Phang, portum profundum: postea vbi Apollinis templum erat, & palmarū lucus. Deinceps littus australe, quod stationes habet: mox alterum littus, Leus appellatū. Deinde Melena promontorium, cuius opposita ē Psyra insula excelsa, quæ draginta stadiorum ambitu, & vrbs eiusdem nominis. Deinde Aruisia, locus asper & importuosus, stadiorū trecentorum, qui vinum fert Græconicorū optimū: propter quod Chij nomē assecuti sunt. huic succedit mons Pelinçus, omnium eius insulæ altissim⁹, ex quo marmor effoditur. Viros protulit Chius memorabiles Ionem tragicum, & Theopompū historicū, & Theocritum sophistam. De Homero ambiguitas est, Chij suum ciuem esse volunt, atq; eos in testimonium adducunt, qui Homeridæ vocabantur, ab illius genere profectos, quorum Pindarus meminit, & cantores optimos esse dixit. Chij olim classem habuere, & maris imperium & libertatem sibi vendicarunt. Huius insulæ sicut & aliarū varij casus fuere, postremo ruente Constantinopolitanorū imperio, in Genuensium potestatem facta est, qui eam non sine magno discrimine contra Turcarū impetum defenderunt. Mastix hic nascitur, quæ res Genuensium reipublicæ magnum emolumentum affert:

sunt qui aiunt nusq̄ alibi nasci, quod non credimus. Ait enim Strabo in Libya regionem esse Cyreneis proximã, quę Silphium id est masticem gignit: quibus Barbari odio quodam ingruentes, radices eius pene omnes eruerint. Sed possent alia quoq; loca eiusdẽ naturæ inueniri, ex quibus difficile sit ad nos aliquid asportari, mercatoribus ea inferentibus quæ facilius haberi possint.

De Clazomenis & Smyrneorum sinu ac ciuitate, de Leucis gentibus & quæ apud eas P. Crassus in prælio occubuerit.

Caput LXXX.

Post præcipitium Clazomenę sequuntur, quæ octo insulas in fronte habitatas habuerunt. hec Anaxagorę physici patria fuit, Anaximeni Milesio familiaris. Auditores eius commemorant Archelaus physicus, & Euripedes poëta. Deinceps Smyrneorũ sinus & ciuitas succedit, subinde alius sinus, & antiqua Smyrna, distans à noua stadiis viginti. Lydij Smyrnã euerterunt, quæ per annos quadringentos vicimodum retinuit. Antigonus eã suscitauit, Lysimachus ampliauit, deinceps omnium pulcherrima facta. Pars eius in monte sita fuit, sed pars maxima in cæpo, portũ habuit, & gymnasium, & matronarum locum, & vias in rectã distinctas, lapidibus instratas, & porticus quadratas magnas & altas, & bibliothecã, & Homerum cum eius statua. Nam & hæc ciuitas hunc sibi poetam maxime vendicauit, & nummo æneo utebatur, qui Homerus vocabatur. Melas amnis mœnia præterfluebat: sed cloacarum commodo caruit, propter quod imbrium tempore exere-

menta fluitabant è vasis dimissa: In hoc Dolobella Trebonium obsidione cepit, vnū ex his qui C. Cæsa rē dolo occiderunt, & multas vrbis partes diruit. Patrum nostrorū memoria Tamerlanes Parthus hanc vrbem fundit⁹ euertit Rhodijs parentē. Post Smyrnam Leucę fuere, paruū oppidum, quod Aristonic⁹ post Attali Philomatoris obitū ad defectionē produxit, & putans se regia st irpe natum, imperium sibi vindicare cogitauit. Sed p̄elio superatus ab Ephesijs, in mediterraneam confugiens, hominū inopū ac seruorum ad libertatem vocator, quos Heliopolitanos appellabat, tumultuariā manum congregauit: Thyatiramq; & Apollonidē capiens, alias ciuitates inuadebat: quę suis viribus & aliquorū regum auxilijs eius imperum sustinuerunt. Quinq; tñ legati Romanorū in bellis contra Aristonicū fatigati sunt, & deinde consul. P. Crassus, qui in p̄lio apud Leucas occubuit. Deinde. M. Perpenna, qui capto Aristonico & Romā misso, bellū absoluit. Aristonicus in carcere obiit, quā honestiori titulo bellū gessisset quā nostri p̄edones Italici, qui ex infima plebe nati, quā primū militare cœperunt, vrbes sibi & regna deberi putant, multos tamen digna supplicia exceperunt. Manlius Aquilius consul cum decem legatis in Asiam missus, ea quæ Aristonicus occupauerat, in prouinciæ formā cōposuit. Post Leucas in sinu Phoea fuit Atheniensū colonia, vnde profecti sunt qui Massiliā apud Gallos non procul à Rhodano condidēre, de qua suo loco dicemus.

De Magnesia, & de iuxta eam Thorace monte, apud quem Daphita grāmaticus

propterea quod reges versibus incesserat, cruci est affixus: vnde & prouerbiū (Caue à Thorace) natū est. Item de Trallibus, & ex eis viris illustribus, de Nissa, & mirabilis naturæ antro Coronio.

Caput LXXXI.

DEinceps Ionū fines atq; Aeolum, quos ī mediterraneis separare arduū est, sicut & Phrygas & Mysos & Cares in mediterranea. Orę Ionicę via fuit quæ ab Epheso vsq; Męandru & Antiochiā protendebat, per loca Lydis Caribus, & Græcis admista, inter quæ prima erat Magnesia, quæ ad Męandrum vocabatur, cui propinqua fuit: sed vicinior Lathęo qui fluit in Męandrum, ex Pactio cadens Ephesiorę monte. Magnesia in campo iacuit iuxta montem qui Thorax appellabatur, in quo dicunt crucifixum fuisse Daphitā grāmaticum, propterea quod reges versibus incesseret. Ex quo prouerbiū tractum est: Caue à Thorace. Neq; em̄ consultū est in eos scribere, qui possunt proscribere. Male hæc animaduertit Sigismundi Malatestæ poëta, quem cum suo domino non Thorax, sed durior eo vltima fœtēris horti expectabat cella. Magnetes à Delphis profectos putant, qui Didyma montes in Thessalia coluerunt, Hæc vrbs Dianę fanum habuit, quod magnitudine & multitudine rerum dedicatarū ab Ephesio superabatur. Artificio vero & structurę cōcinnitate longe præstabat. Magnetes olim à Treribus funditus deleti fuerunt, quæ gens Cīmerica diu secundis rebus vsa est, postea Milesij eum locū occupauēre. Viri ex Magnesia clari extiterunt Hegesias orator, q̄ Asiatici styli autor fuit, immutato more Attico, qui tunc vigebat: & Simon modulator, q̄

Daphi
ta grā
matico
crucifi
us.

& ipse corrupto prisco cātandi instituto, nouū introduxit. Item Cleomachus pugil, qui in amorē ancillę incidens, quæ à cingendo alebatur, cingdoræ & orationē & mores est imitatus, propter quod minoris pretij habitus est. Post Magnesiã via est quæ Trallis ducit, mediterraneam à sinistris habens, à dextris Męandri campū, quem Lydi simul & Cares, & Iones, & Milesij, & Aeoles habitabant: Eademq; locorum ratio fuit vsq; Nyssam & Antiochiã. Trallianorū vrbs in vertice quodam plano sita fuit, qui promontoriū natura munitum habuit, & circuitū abunde septū. Multus in ea populus & opulentissimi ciues fuere, & inter principales Asiæ, qui Asiarchę appellabātur, semper aliqui ex Trallianis erant. Inter hos Pythodor⁹ fuit, vir ab initio Nyssaensis, postea propter claritatem huc migravit, Pōpeioq; amicissim⁹ fuit. Et regales opes supra duo millia talentorū possedit, quas à Iulio Cæsare venundatas, cui pp̄t Pompeiū erat infensus, postea redemit, & filijs non minores reliquit. Huius filia Pythodoris fuit Ponti regina, cuius supra meminimus. Trallianus Menodorus vir doctus & Larissę Iouis sacerdos, ab amicis Domitij Aenobarbi accusatus, tanq̄ classē pdidisset, ab illo interemptus est: tanta est delatorum potentia. Oratores clari fuerunt Dionysocles, & Damasus Scombrus. Hanc urbem ab Argiuis & Thracibus conditam ferunt, & aliquādiu circa Mithridatis tempora sub tyrannide filiorum Cratippi fuisse. Hic vna è septem ecclesijs fuit, ad quas scripta ē Ioannis Apocalypsis. Nyssa ad mediterraneam iacuit supra Tralles ad orientem, & maxima ex parte monti accubuit, torrente quodam diuisa, qui cōual

lem efficit, ponte tamen coiuncta. Inter Tralles at-
 que Nyssam vicus fuit, Acharaca nomine, & Plutoni
 um luco sumptuose circumdatū, & Plutonis ac Iuno
 nis delubrum, & antrum Charonium natura admi- *Charo-*
 rabile, in quo ægrotantes multos dies ieiuni & quie- *niū an-*
 ti permanentes exudabant, & aliquando ex propri- *trū na-*
 is insomnijs sacerdotum consilio curas recipiebant: *tura ad-*
 non procul à Nyssa trans Męandrum multæ habi- *mirabi-*
 tationes fuere, & vltra urbem in monte Aroma. o. *le.*
 litera correpta, vnde vinum Aromense ex mediter-
 raneis optimum iudicarūt. Viri è Nyssa illustres fuere
 Apollonius philosophus stoicus, Panętij familia-
 ris, & Menecrates Aristarchi discipulus, & Aristode-
 mus eius filius, quem valde senem iuuenis admodū
 audiuit Strabo. Item Sostratus Aristodemi frater,
 & alius Aristodemus eius consobrinus, qui magnū
 Pompeium erudiuit. Trans Męandrum meridiem
 versus, his in locis ad Cariam cuncta pertinebāt. Su-
 perius vero ad orientem loca permista fuere, & mo-
 do Phryges, modo Cares, modo Lydi, modo Mysij
 vrbes coluerunt, inuicem coeuntes.

De Mycale monte, de Hierapoli urbe,
 & quot aquas calidas habeat quæ in Tophum du-
 rabant. Item de ore plutonio nō nihil mirū creditu.

Caput LXXXII.

MYcale mōs est qui à Celēnis incipit, & in occi-
 dentē vergit, eius oppida versus Celēnā
 & Apamiā, partim Phryges, partim Mysi ac Lydi oc-
 cupauerunt, partim Cares & Iones. Flumina quoque
 eodem modo se habebant, præsertim Mæander Ca-
 ystiano campo, qui inter mediterraneam cadit, &

Tmolum montem. Continuus fuit orientē versus Cilbianus cāpus multus & bene habitatus, qui regionem optimam habuit. postea Hyrcanius, cui Persę nomen imposuere, & Hyrcanos incolas adduxere. Pari modo & Cyri campus sic à Persis appellat^o, deinde Peltinus iam Phrygius, & Cillanus & Tabenus, in quo semi Phrygia fuerunt oppida, Pysidicū quiddam obtinentia. Superātibus, vero mediterraneam inter Caras & Nysēum agrū, trans Mæandriū ad meridiē vsq; in Cibyrensem & Cabalensem regionem, contra Laodiceam vrbs fuit Hierapolis, vbi aquæ calidæ scaturiebant, quæ in tophū admodum facile durabantur, & Os Plutoniū ī paruo quodam montis supercilio ita cōmensuratum, vt hominem suscipere posset mira profunditate: cui vallum propositū erat quadratū ambitu semijugeris, nebulosa & crassa caligine plenum, vt vix solum discerni posset; exterius tranquillo cælo aēr innoxius. Animal si quod ingrederetur, statim moriebatur, & Tauri introducti mox cadebāt, educebanturq; mortui. Strabo se passeres immisisse ait, qui subito expirauerint Galli execti vsq; ad os illesi appropinquabāt, & immergebantur, nec debebantur, quousq; possent spiritum continere. Apud Hierapolim aqua quedam adeo tingendis lanis idonea fuit, vt ex radicibus tineta cum his decertarent, quæ ex vermiculo purpurā que tingebātur: atq; hæcenus de Ionibus alijsq; gētibus, quæ cum eis coierunt.

Strabo
passe
res in
os Plu-
tonium
misit

De Caria & apud Halicarnassum Mausoleum de Salmaci fonte celeberrimo.

Caput LXXXIII.

CAriam quam propriae Asiae ultimam partem fecimus, Strabo à borea Meandri flumine claudit, ab occidenti Icaro & Myrthoo pelago, à meridie Rhodiensi, ab ortu Lycijs & alijs gentibus: magnamq; Tauri montis partem in Caria conclusit, oram omnem Rhodiam ei attribuens, quæ meridionalis est. Nos partitiõni nostræ inhærentes, Cariam inter Meandrum & montem Taurum collocabimus, reliqua Lyciæ attribuemus, quanq̃ Myletũ & alia pleraq; maritima loca Ioniae attribuerimus, quæ Iones condidère. Principiũ nobis Halicarnassus præstabit, quæ prius Zephyra dicta est, & Cariae principiũ regia fuit circa initium Tauri sita. Huius urbis varij casus fuère. Hecatõnus Cariae rex tres filios habuit, Mausolum, Idryeũ, & Pixodorum: & filias duas, è quibus Artemisia natu grãdior Mausolo maiori ex fratribus nupsit: Idryeo, qui secundus erat, altera soror nomine Ada. Mausolus regnum obtinuit, quo mortuo vxor imperiũ habuit, quæ sepulchrũ illi construxit adeo magnificũ, vt ex septem spectaculis orbis hoc vnum cõseretur, & nihilominus Artemisia tabe cõsumpta est, propter luctum quem ex viro suscepit. Trogus Artemisiã Halicarnassi reginã in auxilium Xerxi aduersus Græcos venisse cõmemorat, inter priores duces acerrime bellum ciẽtem & in Xerxe quidem muliebrem timorem, in Artemisia virilem audaciam fuisse. Incertũ an hæc Mausoli coniunx fuerit. Post Artemisiam Idryeus imperauit, cui ex morbo absumpto paritẽ successit vxor. Pixodorus autẽ qui reliquus erat ex filijs Hecatõni hanc eiecit, & Persicarum partium satrapem ad cõmunicationem imperij acciuit, qui eo defuncto Ha

licarnassum tenuit, & aduentantis Alexandri sustinuit obsidionem. Huic Ada Pixodori filia coniunxerat. Altera vero Ada Hecatombi à Pixodoro eiecta ad Alexandrum confugit, opemq; ad capiendam urbem ei prestitit, propter quod Regina ab eo declarata est, & ad obsidendam arcem dimissa, quam paulopost obtinuit. Apud Halicarnassum Salmacis fons calumniatus est, quod eos emolliat qui inde bibant: sed verisimilius est diuitias & victus incōtinentiam molliciei causam prebuisse. Ex Halicarnasso fuit Herodotus historicus, quē postea Thuriū vocauēre eo quod particeps fuisset colonie in Thuriōs missæ, & Heraclitus poëta Callimachi sodalis, & alter historicus Dionysius. Deinceps Termerium sequitur Myndiorum promontorium, quod Scopiæ Ptolemæus appellat: & Candariæ opponit Cōm promontoriū, à quo distat stadijs quadraginta.

De Coomarīs Aegæi insula, Longouū
à nostris iam dicta, de qua iea venere ab Apelle picta, & quod in ipsa domus Hippocraticæ ostendantur adhuc ruinæ.

Caput LXXIII.

COorum vrbs antiquitus Astypalæa vocabatur, & in alio loco habitabatur ad mare: Postea propter seditionem inde migratum est, & iuxta Scædalium ciuitas edificata, quam (sicut insulam) Cōū appellauēre: quæ olim magnafuit, & optime habitata, & aspectu iocundissima ijs qui eo nauigabant: Ambitus insulæ quingentis & quinquaginta stadijs clauditur, tota fertilis, & optimo vino abundans, sicut Chius & Lesbos. Ad austrum promontoriū ha-

bet nomine Lacterium in quo Halisarna locus fuit. Ad occidentias partes Drecanum habuit, & vicum nomine Stomalimnes id est, ospaludis. In suburba no Coi Aesculapij templū fuit valde insigne, & multis donis opulentum: inter quæ nuda venus erat, quæ postea Iulio Cæsari Romæ dicata est. Augustus eā patri posuit, vt generis parentem. Apellis hæc picturam crediderunt, pro qua remissa Cois centum talenta ex imperato tributo dicunt, tanti erant illius artificis opera. Ex hac insula Hippocrates fuit diuinus ille medicus, cuius adhuc extant opa, & Simo eius de artis, & Philætas poëta, & Nicæas, quæ Cooræ tyrannus fuit, & Ariston Peripatetici auditor & heres, & Theonestus vir clarus, cantor nobilis, & in administranda republica Nicææ æmulus. Hanc insulam ætate nostra Rhodij habuere, quæ Turcæ diris calamitatibus affixerunt, nostri Longoum hodie vocant: ruinas ibi domus Hippocraticæ ostendi asserunt, & hortum in quo modicas herbas habuit in ora contentis.

De Astypalæa maris eiusdem insula, ex Cycladibus vna, & quod in ea Dianæ Cindialis templum fuit, quod circūplui crederetur, de in mediterraneis tribus memoratu dignis vrbibus Mylasis, Stratonicia, & Alabandis.

Caput LXXXV.

PRope Myndium agrum Astypalæa promotorium assurgit, & Zephyrion, postea Myndus ipsa sequebatur, quæ portum habuit: deinde Bargyria ciuitas, & inter hæc Caryanda lacus, & insula eodem nomine, à Caryadensibus habitata. Vnde Scy

lax ortus est, antiquus rerū conscriptor prope Bargylia Dianæ Cindialis templum fuit quod circumplui crediderunt: vt erat gentilium dementia. Ex Bargylijs vir clarus fuit, Protarchus Epicureus, præceptor Demetrii, qui Lacon appellatus est, si modo claritas vlla debetur Epicuri sectatoribus, quorum deus voluptas fuit. Deinde Iassus in insula quæ continenti adiacet sita fuit, & portum habuit, cuius incolæ magna ex parte victum ex mari caprabant, cum sterilem regionē haberēt, piscosam tñ. Fama est Iassios, cum citharædum quendam audirent, vt tintinabulum increpuit, quod erat vendendorū piscium signum, ilico omnes à foro pisciū discessisse, præter vnum surdastrum. Citharædum, proprius ad illū accessisse, gratiasq; egisse, qui & se & musicam honorasset, cum cæteri abiissent. Surdastrum vero interrogasse an iam tintinabulum sonuisset, & affirmāte citharædo, surrexisse pariterq; discessisse: Tantum distant inter se palati voluptas & aurium. Ex Iasso fuit Diodor^o dialecticus cognomēto Cronus. Post Iassum Milesiorū Posidium sequitur, vbi Ioniæ templum fecimus. In mediterranea tres vrbes memoratu dignæ fuerunt Mylasa, Stratonicia, Alabanda: cætera castella magna ex parte sub his fuere. Mylasa in campo iacuerunt admodum fertili, cui supra verticem mons imminebat, & albi lapidis vena, quæ ad publicas & priuatas fabricas magnū præbuit adiumentum: vrbs enim & porticibus, & tēplis, pulcherrime instructa fuit. Sed mirandum est quod tam erecto & accliu præcipitio conditores vrbes subiecerunt, quod si non metuebant, at certe erubescere debebant: Labranda vicus fuit in monte iuxta transitum, qui ex Alabandis ad Mylasa fuit, &

in eo peruetustum Iouis militaris templū, à circūuicinis mirifice cultum. Via per sexaginta fere stadia vsq; ad urbem instrata, nomine sacra, per quam sacrorum pompa mittebatur. Sacerdotes ex ciuibus nobilissimi eligebantur, quorū sacerdotium cum vita durabat. Traditū est hanc urbem olim vicum fuisse, patriam ac regiam Carum regum & Hecatombi, mari proximam, nec procul ab Phycō, in quo Mylasij portum habuere: Hinc viri memoratu digni fuerunt rhetores simul & oratores, Euthydamus & Hybreas, prior ingentes opes à maioribus suis accepit, & ipse magnas per se parauit, non solum in patria clarus: sed tota in Asia primos honores adeptus. Hybreas, vt ipse narrare solebat, & ciues confitebantur, pater mulum lignarium & mulionem reliquit, à quibus aliquādiu nutritus est: postea Diotrephē Antiochenum audiuit, & domum reuersus ædilitate se tradidit, nec multa lucratus ad gubernandam reipublicam animū intēdit, ac forū secutus cito creuit, & in admiratione maxima habitus est, viuente adhuc Euthydamo: nam his crescunt patrimonia fabris: Sed illo mortuo ciuitatis compos omnino fuit: Euthydamus dum viueret multum anteibat, cum simul & potens esset, & utilis in re publica: & si quid erat in eo tyrannidis, id reipublicę utilitate cōpensabatur: Quapropter laudatum est vehementer illud Hybreas, quod extremo, in concione dixit: Euthydame, malum es ciuitatis per necessarium: nam nec tecum viuere possumus, nec sine te. Quod in plerisque ciuitatibus Italiae nostra ætate erga nōnullos haud inconuenienter dicitur. habent em̄ & nostra tempora suos Euthydamos. Hybreas cum plurimum creuisset, & optimum se ciuem atq; oratorem exhibuisset,

*Notat
Italos.*

set, ad extremum errauit cōtra Labienum, aliter atque alij in re publica sentiens. Nam cum cætera vrbes Labienum admitterent, cum societate Parthorum aduentantem, hic suis ciuibus vt resisterent suafit. Sed Labienus impetu factō urbem vi cepit, & domū eius demolitus est cum pluribus alijs. Hybreas Rhodum aufugit, & post tempus reuersus se atq; urbem reparauit, cum iam Labien⁹ Asiam reliquisset. Stratonicia quæ in Caria sita esset, Macedonum tamen habitatio fuit, sumptuosis fabricis à regibus exornata. Prope urbem in Iouis Chrysaorei templo Cares oēs cōuenire solebant, de cōmunibus reb⁹ deliberaturi, conuentus Chrysaoreus appellabatur, ex vicis constans, vbi qui plures viros afferebant in suffragiis antecellebant. Stratonicensis quæ non esset Carici generis, in conuentu tamen participabant. Ex ea vrbe vir fuit memoratu dignus Menippus orator, cognomento Catocas, quem supra omnes Asiaticos oratores à se auditos Cicero laudat. magnū tanti viri præconium fuit. Est & aliud oppidum Stratonicia Tauro monti adiacens. Alabandam urbem duobus montibus subiectam ita dispositam extitisse dicunt, vt cistæ inuersæ præberet speciem: Vnde Apollonius cognomento Malacus, cum sales dicitatis in hanc urbem iactaret, propter scorpiones q̄ multi inerant: Vrbs est (inquit) cista inuersa scorpionibus plena. Guarinus Veronensis hunc Strabonis locum è græco in latinum conuertens, a sellum pro cista posuit: tanta est tralatorum diuersitas. Alabanda homines molles, & Psaltrias multas habuit. Hinc viri memorabiles fuere duo fratres oratores, Meneclēs & Hierocles, & Apollonius & Molon, q̄

*Vrbs
ut cista
inuersa
scopi
onibus
plena.*

Rhodum migrauerunt.

De Antiochia asiatica & Cibyreis populis linguis quatuor videntibus, quodq; apud eos facile erat ferrum extornari, de Caribus, qui & Leleges dicti sunt. Item qui proprie dicantur Barbari.

Caput LXXXVI.

AD Cariã, & Antiochia pertinet, q̄ mediterranea fuit, Phrygię proxima, mediocris vrbs, ad Meandrum sita, Phrygiam versus: & pontem habuit in flumine, & regionem multam ex vtraq; parte amnis totam fertilem, & caricam plurimã producẽtem, quam modo Antiochiam modo Triphyllon vocauerunt: locus facile concutiebatur, sicut cætera regionis eiusdẽ: Hinc fuit sophista clarus Diotrophes, quem Hybreã diximus audisse. Antiochię propinqui Cabalenses fuere, de quibus nõ satis certum est, an Cares fuerint an Pisidæ. Sunt q̄ eos Solymos fuisse credidẽ: nam collis qui Termensi promontorio imminebat, Solymus vocabatur, & ipsi Termenses Solymi dicuntur. Proximum erat Bellerophõtis vallum, & Pisandri filij eius sepulchrum, qui in bello cecidit contra Solymos gesto. Termesus Pisidica vrbs sine controuersia fuit, quæ proxime ad plurimum Cibyrẽ imminebat. Cibyreii à Lydis profecti dicuntur, qui Cabalensem agrum tenuerunt. Postea Pisidæ finitimi eam habitauerunt, atq; in alium locum transtulerunt, & munitissimã reddiderunt, ambitu fere centum stadiorum. hæc vrbs propter equitatem plurimum creuit, & vici propagati sunt, à Pisidia & finitimo Myliæ agro vsq; in Lyciã, & vltiorẽ Rhodiorũ regionẽ, additis tribus vrbibus proximis

Bubone, Balbura, & Oeneandro, quarū cōuētus Te-
rapolis dictus est: harū singulae singula suffragia ha-
buēre. Cabyra vero duo de triginta peditum mil-
lia mittebat, equitum duo millia. Cabyra lōgo tem-
pore sub Tyrannis fuit, quorū regimen temperatū
erat, & in Moageta finē habuit. Murena tyrannidē
sustulit, & Balburā Bubonēq; Lycijs adiecit, q̄ mō-
tana erāt loca. Cibyrēsis tñ administratio inter ma-
ximas totius Asiae cēsebat. Cibyreii quatuor linguis
vtebāt, Pisidiae, Solymorū, Græcorū, ac Lydorū: Pro-
priū apud Cibyreos fuit, ferrū facile extornari. Mi-
lya mōtana est, quæ ab angustijs Termesi, & à transi-
tu qui per eas fit ad citeriora Tauri, vsq; ad Apame-
orū regionē & Sagalassum pertendit. Sed qm̄ de Ca-
ribus hoc in loco tractatio est, scire oportet eos sub
Minoē fuisse, sed tunc Leleges dicebātur, & insulas
habitabāt. Postea in cōtinentē migrauerunt, multūq;
maritimæ oræ & mediterraneæ occuparūt, priorib;
habitorib; expulsis, q̄ & ipsi magna ex pte Leleges
erant & Pelasgi. Rursūm his Græci partem abstule-
rūt, Iones scilicet ac Doræ. Fuerunt autem Cares cir-
ca rem militarē admodū studiosi, cuius rei indicium
est, qd̄ lora, cristas, & cetera insignia militaria olim
Carica dicebantur: vt est illud Anacreontis. Nectite
bene cōpactum Cariae lorū, manum insertantes: &
Alceus, Caricā inquit quatiens cristā. Sed quæsitū ē:
cū multæ barbaræ nationes in auxiliū Priami venis-
sent, cur solos Cares barbarici sermonis Homerus
dixerit? Strabo arbitratur a b initio confecto nomi-
ne eos barbaros appellatos, q̄ difficulter aspere atq;
duriter loquerent, vt blesos, balbosq; dicim;. Sum;
enim ad confingenda cognata rebus nomina inge-

*Carica
insignia*

niosi. omnes igitur qui crasse loquuntur, barbaros dici, quales sunt nationes omnes praeter Graecos, & primo quod dem per conuictum, quasi duriloquis, & crassilinguibus barbariem imputata. Postea vero id nomen per abusum recepit esse, ceteras gentes a Graecis distinguens: fuisse quoque in graeca lingua quaedam loquendi prauitatem, eamque barbaram vocatam, si quis non recte graeca pronuntiat: sed ita uoia profert quemadmodum barbari solent, qui ad graecam dictionem introducti expedire linguam non possunt, sicut nec Graeci illorum orationem, quod apprime Caribus contigit. nam alij non multum cum Graecis diuersabantur, nec graece uiuere, nec eorum dictionem discere pertentabant: nisi pererrari admodum. Cares uero per totam Graeciam errauerunt, stipendia merentes, & ex illo tempore barbari sunt appellati, & multo magis postea quam in insulas habitauerunt, & cum in Asiam profecti sunt, ubi cum Graecis uixerunt: nam Iones cum eis ac Dories traiecerunt. recte igitur barbari eis sermonem imputat Homerus, quod graece minus expedite loquebantur. Barbarismus quoque in his dicebatur, qui male graeciabantur, non autem in his qui Carice loquerentur. Apostolus Paulus in epistolis omnes inter sese barbaros esse dicit, quod se inuicem non intelligunt: & Romani omnes barbaros uocauerunt, qui latine loqui nesciret, praeter Graecos, quibus honorem detulerunt: Barbariemque nonnunquam etiam de moribus traxerunt. Solocismum autem qui orationis artem respicit a Solis ductum putant, quae ciuitas Ciliciae fuit, postea Pompeiopolis appellata: nec plura de Caribus nec de Asia propria, cuius ultimam partem Cariam fecimus.

De Lycia minoris Asiae tertia parte de

que in ea Dorica Cherroneso, de Gnido promōtorio. Itē de Caunis populis viridē colorem habētib⁹

Caput LXXXVII.

Restat minoris Asię tertia pars, quę trans Taurum appellatur obiecta noto: in hanc Lyciā Pamphyliam, & Ciliciam collocauimus. Lycia (vt Ptolemęus voluit) & ab occasu & à septētrione Asiā propriam habuit, ab ortu Pamphylię partem, à meridie Lycium mare, nec Strabo Ptolemęi sententię multum aduersatur: quāuis Lycię terminos angustiores ab occidenti fecit. Multa ij extra Taurum Canę tradiderunt, quę nos Lycię concedimus, totā scilicet oram Rhodiensem, quā Phœnicis promontorio vsq; ad Dedala protenditur, & insuper totam Doricam regionem, in reliquis concordēs erimus. Prima igitur Lyciæ pars Dorica Cherronesus erit, quem Myrtoe Rhodiensiq; pelago cincta, vltimū Asię angulum ad occidentem ac meridiem occupat: quemadmodum Bithynica Cherronesus borealem & occidentalem alterum tenet angulum. Nam his veluti duabus columnis basis ipsa sustinetur Asię, siue duo velis cornua dicere, quorū alterum Thraciā respicit, alterum Cretam, oram Hellepontiā in medio constitutam, quasi bouinam frontem habentia (& si nō est) hinc atq; inde par distātia. Circa Isthmū Doricę Cherronesi in australi parte mons Phœnix est, omnium eius regionis altissimus, in cuius summo castellum fuit eiusdem nominis, & in fronte ad quatuor stadia insula Eleusa, octo fere stadia in ambitu habens: & Loryma ora aspera, vbi flexus quidam Cherronesi ad aquilonem inclināt: deinceps rēcta nauigatio vsq; in Propontidem quasi quandā

meridianam lineam facit, quæ millia circiter stadiorum quinque cõplectitur. Post Loryma Cynossema fuit Canis sepulchrum, & insula Syma. postea Gnidus promontorium, quod nostra ætas Chii caput appellat, & ciuitas quæ portus duos habuit, & in fronte insula quæ stadia septem ambitus complectebat, theatralis & alta, aggeribus iuncta cõtinenti. ea Gnidum quodammodo biurbem fecit: nam maxima pars ciuitatis insulam habitat, ambos portus contingentem. E Gnido viri memorabiles fuerunt, Eudoxus mathematicus Platonis sodalis, & Agatharchides peripateticus historiæ conditor, & Theopompus Iulio Cæsari familiaris, qui apud eum plurimum potuit, & Artemidorus eius filius, & his antiquior Ctesias, qui Xerxem medicatus est, & res Syriacas Persicasque conscripsit. Post Gnidum in septentrionali Cherronesi latere, duo supra mare oppida fuerunt, Ceramus & Bargasa, Coora insulæ eregione opposita. Deinceps Halicarnassus extra Isthmum, quem vix duorum stadiorum esse arbitratur: eum sæpe Rhodii interrumpere cogitauerunt. Inruinis Halicarnassi castellum sancti Petri Rhodii apprimè cõmunitum possident, apud quod multæ insunt antiquæ nobilitatis ruinae & res. Halicarnassum Cariae dedimus. In australi vero littore, & in Rhodiorum regione Physcus oppidum fuit, in quo Mylasij ad Cariam pertinentes portum habuere: ibi & Latone lucus erat, quam gentiles Dianæ matrè, deamque fuisse falso credidère, quãuis ex adultero peperisset. Vterius ad orientem Caunus ciuitas fuit, & in proximo Calbis profundus amnis, per quem res inuehebantur: vrbs naualia habuit, & portum clausum, & imminentem in colle

Tale
genus
hoim
quale
foliorū

arcē noīe Imbrū, & regionē felicē adiacētem: sed aē rem est ate & autūno grauē propter æstū, & pomorū copiā. Stratonicus citharædus cū Caunios viridi colore animaduertisset: hic est (inquit) quod pōeta dicit: Tale quidē genus est hoim quale & foliorū. Reprehensus autē q̄ vrbē veluti morbidā carperet: Ego (addidit) eam morbidam dicere ausum, vbi mortui ambulant: Hæc eadem ad eos transferri possēt, qui maritimam Senensiū oram incolūt. Cānij cum aliquando à Rhodijs descuissent, iudicantibus Romanis recuperati sunt. his eadem lingua cū Caribus fuit, sed proprijs legibus vtebant, ex Creta originē ducentes. Calymna ciuitas huic proxima fuit, & promontoriū Artemisiū, & templū, & alter Latonæ lucus. Calymna sexaginta stadijs à mari recessit. Vltorius Glaucus finis sine portu, & magis ad orientem Dædala loca, & promontoriū in quo Rhodiensis ora finiebat, & Lyciæ secundū Strabonem præternauigatio incipiebat, mille & septingenta ac viginti stadia continēs: aspera sane ac difficilis, sed portuosa, & ab hoib⁹ tēperantib⁹ habitata, quā paulopost attingem⁹. Nā prius de Rhodo dicendū est, q̄ his locis exposita est, de quibus modo locuti sumus.

De Rhodo insula, & q̄ apud eā Telchines populi ferri & eris fabricā primi iuenisse dicunt, de Colosso & Protogenis tabula, de viris ī ea claris, de religiosis militib⁹ beato Ioāni dedicatis. Itē de canibus Chriānis aduentātib⁹ blādientib⁹, & Turcas morsibus impetentibus. Cap. LXXXVIII.

Rhodus insula noningentorū ac viginti stadiorū ambitu patet, secundū nostrā descriptio

nem Lyciæ opposita, secundū Ptolemęū & Strabonē Caria, inter Asiaticas insulas tertia. Lesbos enim & Cyprus maiores habentur, Rhodij tñ rerum gestarum gloria p̄ualuerūt. Insula prius Ophiusa dicta ē, deinde Stadia, & postea Telchinis, eo q̄ Telchines in sulam incolerent, quos nonnulli fascinores & maleficos fuisse tradunt, tanquam Stygiam aquā stirpibus & animalibus perniciēi gratia inspergerēt. Alij contra sentiunt, Telchines eximios artifices extitisse, primosq; ferri & æris fabricam inuenisse, quos ex Creta in Rhodum profectos, vicini per inuidiam fascinationibus perdiderint: sed priorem infamiā valuisse. Sæpe enim apud homines succumbit veritas. Post Telchines Heliades insulam tenuēre, quorum posteri Lindon ac Ialyson, & claram Camiron cōdiderunt: alij tamen à Tlepolemo conditas aiūt, qui cū primū virilē inisset etatē, patris sui auunculū Tecinium senectute grauē interfecit, & nauibus ædificatis frequentem cogens populū, fuga in Rhodum peruenit, ibiq; habitauit ab Argis profectus: propter quam rem originem Rhodiorū alij Aeolicam, alij Doricā esse tradunt. Sunt em̄ qui Dorientes cū maximas ædificassent vrbes, post Codri obitum partim Argiuorum aggregatos regno tradant, partim coloniā in Cretam missę participes factos, partim Rhodium petisse. Sed hæc posteriora sunt his, q̄ ab Homero dicunt, qui Rhodios nō Dores nominat, sed Aeoles, ac Boëtios innuit, apud quos Herculis & Lycinimi habitatio erat. Est aut̄ Rhodiorū vetustissimū nomē, siquidē añ olympiadū istitutionē claruēre, q̄ lōge à domo profecti ī Hispaniā nauigarūt, ibiq; alteram Rhodum urbē cōdidēre, quam

Colof-
sus
apud
Rhodū

postea Massilienses occuparūt, & in bello Troiano
fuisse traduntur, atq; eos peracto Gymnasia insu-
las ædificasse, quas quidem Balearides esse putant.
Poëtæ antiquitatem ac nobilitatem insule astruen-
tes fabulã confinxerūt, dicentes autē in insula plui-
se, cum Pallas ex Iouis capite nasceretur, vt Pindar^o
inquit: Nomē in sulæ ab vrbe sumptū, quę pari mo-
do Rhodus appellatur, in orientali promōtorio fi-
ta: ea portubus olim, & vijs & mœnibus, & reliquis
ornamētis tãtopere ceteras superauit, ne vllã puta-
reſ equalē habere. Legum præſtãtia, & naualis rei pe-
ritia, adeo valuit: vt annos multos maris imperio
põtiretur, & piratæ & latrocinia sustulerit, Romanis
& Græcis amica: quę cū libera esset, multis & donis
& simulacris excellentissimis claruit: p̄cipua tñ fama
colossi extitit. Statuam enim alij Iouis, alij solis fuis-
se tradunt, quã Chares Lindius decies septenum cu-
bitum altam edidit gre: postea ex terrę motu fractis
genib^o corruit, nec Rhodij ipsam attollere ausi sūt,
oraculo quodam prohibiti. Hoc inter oblata dona
excellentissimū, & inter septem miracula maximum
omnes confessi sunt. Soldanus Aegypti cum insulã
inuasisset, ex gre huius statuæ, quam confractam re-
perit, noningentos camelos onerasse fertur, atq; in
Alexandriam terrestri itinere transmisisse. Fuit &
Protogenis pictura insignis in valuis, scilicet Satyr^o
iuxta columnam stãs, super qua perdix erat, ad quẽ
ita homines hiabant cum nuper tabula esset posita,
vt illum solum admirarentur, Satyrum vero conte-
mnerent, quanq̄ perfectissimū opus. Augebãt ad-
mirationem perdices mäsueti, qui à nutritorib^o alla-
ti & contra pictum appositi canebãt, & congregi ge

stiebant, quod præter opinionem Protogenes acci-
disse videns, ædituos rogauit, vt se auem delere per-
mitterent, quod illi annuerunt. Fuerūt & naualia a-
pud Rhodum instructissima, & aliqua occulta &
ignota plebi, in quæ si quis introspexisset, capite ple-
ctebatur. In hac vrbe & Massiliæ, & Cyzici fabri
& architectorum instrumēta armorumq; varia ge-
nera in thesauris summa cura studioq; locabantur,
magis q̄ penes alios vsquam. Ex hac insula viri illu-
stres multi prodierunt, & imperatores & pugiles, &
quibus Panætij philosophi progenitores fuere, &
Memnon qui Persarum regibus militauit, & eorū
copias duxit. Circa res ciuiles & philosophiam & ar-
tes liberales Panætius ipse, & Stratocles, & Androni-
cus peripateticus, & Leonidas stoic⁹, ac priores Pra-
xiphanes, & Hieronymus, & Eudemus. Posidoni-
us vero quanq̄ Rhodi vixit, & sophisticam exercu-
it, Apamiensis tamen è Syria fuit: quemadmodum
Apollonius Malacus, & Molon, qui Alabandenses
fuere (vt supra diximus) sed prius Apollonius Rho-
dum profectus est, postea Molon. Pisander etiam
qui Heracliam scripsit poeta Rhodius fuit, & Simias
grammatic⁹, & Aristocles. Dionysius quoq; Thrax,
& Apollonius, qui Argonautas cōposuit. Alexan-
drini quidē fuere, Rhodij tamen vocati sunt, quoni-
am Rhodi habitauere. Cleobolus insuper vnus è se-
ptem sapientibus è Lyndo fuit, cuius vrbis habitato-
res (quemadmodū Camirenses & Ialysij omnes in
vrbem Rhodiam migrauerunt, vbi Linus fuit: nūc
carcer est religiosorum militū, qui atrociter peccant,
& munitio quædam in altissimo saxo vix humanis
expugnanda viribus. Multa hæc ciuitas Rhodia p

ciuilia Romanorū bella perpeſſa eſt, nec ſub Græcō
 rum imperio calamitatibus caruit. Sed poſt q̄ Sara-
 ceni Aegyptum & Syriam, Turcæ vero Aſiam obti-
 nuere, longe maioribus cladibus ſubiecta fuit: & ali-
 quando Venetorum iugum, aliquando aliorū Chri-
 ſtianorum pertulit, neq; vllō pacto Turcarum viri-
 bus reſtitiffet, niſi religioſi milites (qui beato Ioanni
 dicati ſunt) inſulæ eius curam ſuſcepiffent. Hi enim
 poſt perditam Hieroſolymam in eam ſeſe recepe-
 runt, & vrbē pene dirutam inſtaurātes, naualiaq; &
 claſſes reformātes, non ſolū inſulā ipſam tutari ſunt,
 ſed Cyprijs & alijs finitimis Chriſm colentibus ma-
 gno p̄ſidio fuerunt: quorū virtute quicq; in oriente
 nr̄e religioſis eſt, Chriſto ſeruatū fateri licet. Ab uſac⁹
 Aegypti dñs (quē Soldanū appellāt) magnis claſſi-
 bus p̄ noſtrā gr̄atē armatis, toto quinquennio Rho-
 dū vexauit, multo tñ minora intulit damna, q̄ pertu-
 lit, nec diſpari fortuna Turcarum conatus in Rho-
 dijs facti ceciderunt. Nam & apud oppidum ſancti
 Petri, quod Rhodi in continenti munitiffimū poſſi-
 dent, & in ipſa inſula magnas ſæpe ſtrages accepe-
 runt. Calixtus tertius papa, qui nos in beati Petri ſe-
 de præceſſit, claſſem non paruam in auxiliū Rhodi-
 orum miſit, quæ diu apud eos morata plures Turca-
 rum naues p̄lio ſuperatas dimerſit, & corpora ho-
 minum palo ſuffixit. Staliminūq; inſulā Lemnū oli-
 appellatam, & Taxum, & Nembrum, & alias quaſ-
 dam minoris nominis Turcæ imperio ademit: nec
 Aegyptios quieſcere permiffit, neq; Syrios, neq; Cili-
 cas. Sed mortuo Calixto diſſoluta claſſe, Ludouic⁹
 Cardinalis Aquileienſis, qui ei p̄fectus erat, Romā
 redijt, Rhodo & omni oriente noſtri religionis cul

tore in discrimine summaq; desperatione relicto: Et acquisitæ insulæ ad hostes rediêre, cū nos intestinis Italię motibus, & subditorum seditiõib⁹ occupati, longinqua prospicere non possemus, præsertim cū Roma ipsa in periculo esset, non solum Baronibus per circuitum, sed aliquibus Romanis ciuibus, res nouas molientibus, & ecclesiasticæ potentiaë insidiãibus. Hactenus de Rhodo, in qua mons omniũ altissimus Atabyris vocabatur, pro gentili demētia Iouisacer, qui ex loco Atabyris dicebatur. Castellum sancti Petri, quod in continēti munitissimũ magno sumptu custodiunt Rhodij, nõ paruo vsui Christianis est, qui manus Turcæ incidunt, sepe eo fugientes saluantur. Canes ingētes noctũ extra muros excubant, de quibus fama est, quod Christianos odore cognoscant, eisq; aduentantibus blandiũtur, Turcas autem larratu prodant, & morsibus insectentur. Nunc reliquam Lyciam absoluamus.

De Lycia in qua tres & uiginti urbes in suffragijs dandis participabãt, de tribus Chelidonijs insulis asperis, de Climace monte qui iter faciētib⁹ eum pelago nudante peruius est, & qd apud eũ Alexander per hyemẽ incidēs, cū suis militibus mare fluctu restagnãte, vmbilico tenus estmersus.

Caput LXXXIX.

Lycij adeo ciuiles & continentes extiterunt, vt quãuis feliciter vsq; in Italiam mari dominarent, nullo tamẽ vnq; turpilucro sese extulerint. Viginti tres vrbes apud eos erant, q̃ in suffragijs dãdis participabant, & ex quaque ciuitate in commune collegium conueniebant, id decernentes quod

pars maxima comprobasset. Maximarum ciuitatū quilibet tria suffragia ferebat, mediæ duo, ceteræ vnum: pariq; modo pro portione tributa ponebāt, & alia munera subibant. Hæc de his Lycijs dicimus, quos Strabo vltra Dædala versus orientem collocauit. Nam Dorica & Rhodiensis ora ad Cares pertinebat. Artemidorus Lyciorū sex maximas fuisse vrbes asseruit, Xanthum, Pararam, Pinaram, Olympum, Myram & Tlon. In collegio ciuitatum primo eligebatur Lyciæ præfectus, post alij vrbiū magistratus: iudicia in cōmuni fiebant. Antiquitus de bello, de pace, de focijs consultabant: postea Romani hęc eis potestatem abstulerunt. Sed cum iuste viuerent, libertatem consecuti sunt, & patriam pacatam habuerunt, & piratas funditus deletos viderūt, primū à Seruilio Isaurico, postea à Pōpeiō magno, qui supra mille & trecenta nauigia cōcremauit, & eorum habitationes deleuit, & ex hominibus qui in prælio superfuerant, alios in urbem Solos, apud Cilices habitatum deduxit, & urbem Pompeiopolim appellauit: alios Didymenam quæ hominibus carebat, & postea Romanorum colonia facta est. Sed piratæ vt plurimum aut Pisidæ; aut Isauri fuerunt, aut Cilices Trachioræ, qui apud Sidam Pamphyliaē urbē nauigia faciebant, ibiq; captiuos sub hasta venditabant, non diffidentes eos liberos esse. Pisidæ & Isauri vt diximus montani fuerunt, vltra & citra Taurū iugum habitantes, & summos etiam vertices incolentes, de quibus satis dictum est in superioribus, quibus magna pars eorū australia Tauri teneret, & ad tertiam quam nunc describimus Asiaē partem respeceret. Post Dædala Lyciorum montē in proximō

fuit Telmissus oppidum, & Telmissias promontorium, & in eo portus. hunc locum Eumenes in bello aduersus Antiochum gesto à Romanis accepit: sublato regno, Lycij locum receperunt. Deinceps Anticragus mons assurgit, & in eius conualle Carmylesus locus habitatus, deinde Cragus in octo promontoria diuisus, & vrbs eiusdem nominis. Hic fabulas de Chimera montibus confinxere, & prope cōuallis fuit nomine Chimera, à littore porrecta in mediterranea. Crago subiacuit Pinara, vna ex maximis Lyciæ ciuitatibus, in qua Pandarus colebatur. Dubium an is qui apud Troiam in prælio fuit, nam & illū ex Lycia dixere. Postea Xanthus fluuius prolabitur, quem priores Sirbim vocauerunt: iuxta hunc procul à mari septuaginta stadijs Xanthus erat ciuitas, vna ex maioribus, & post eam Patara & ipsa maxima, Patari opus, quæ portum habuit, & templa plurima. Ptolemæus Philadelphus eam auxit, & Arfinoën Lyciacam nominauit: sed antiquum nomen delere non potuit. Nicolaus hic pontificatum habuit, vir sanctitate præcipua clarus. is cuius nauæ in tēpestatibus singulari patrociniō vtuntur, & qui auro in domum inopis patrisfamilias clam iniecto, tribus puellis ne prostituerentur diuinitus consuluit. Deinde ad stadia viginti supra mare in sublimi colle Myram locauerunt: postea Lorymi fluminis ostia ascendenti stadia viginti pedestri itinere Limyra oppidum occurrebat, in hac præternauigatiōe portus & insulæ multæ, quarum maxima Cisthenæ fuit, eiusdem nominis urbem habens. Deinde in mediterranea Phellus & Antiphellus appellata loca, postea Hiera promontorium, & tres insulæ Chelido-

niæ asperæ, & magnitudine æquales, stadijs quinque
 inter se distantes: à terra vero sexaginta, quarum ima
 stationem habuit. Quidam initium Tauri è regione
 Chelidoniarum surgere putauerunt, propterea quod
 promontorium altum est, & à Pisidicis montibus descen-
 dit. Sed re vera à Rhodiæ transmarina Pisidiâ ver-
 sus montana regio perpetua est, quæ etiâ Taurus appel-
 lat. Post Hierâ Cræbusa fuit, & Olympus ciuitas ma-
 xima, & mos eiusdem nominis, qui etiâ Phœnicus vocaba-
 tur. Deinde Corycus littus, postea Phasilis tribus mu-
 nita portibus, ciuitas insignis & lacus, cui mos no-
 mine Solyma incumbit, & Telmissus Pisidica ciuitas
 angustijs adiacens, per quas in Milyadē transit. Sed
 de Telmisso supra diximus, quæ Alexander cum angu-
 stias aperire vellet, cepit ac diruit. Inferius ad mare cir-
 ca Phasilidē angustiæ sunt, & mos nomine Climax, Pæ-
 phylico pelago adiacens, quæ Ptolemæus Massiticum
 appellare videt. Is transitum arctum relinquit in litto-
 re, qui tranquillo mari nudatur, & iter faciētibus p-
 uius est, pelago affluente vndis contegit: transitus p-
 montem & arduus & prolixus est, atque idcirco in tran-
 quillitatibus littore vtuntur. At Alexander in hyemem
 incidens, & maximam partem suarum rerum fortunę per-
 mittens, priusquam fluctus rediret, mouit: & totam diem
 in aquis habuit, ita vt vmbilico tenus milites merge-
 rentur, periculum per tot pericula dux simul & exer-
 citus quærebat. Phasilis Lyciaca vrbs fuit in monti-
 bus sita, qui Pamphyliam spectant, sed cum Lycijs non
 communicauit suis vtens legibus: nonnulli Lycios
 prius Solymos vocatos putauerunt. Postea Termi-
 las ab his qui cum Sarpedone ex Creta venerunt, deinde
 Lycios à Lyco Pandionis filio, quem domo profu-

gum Sarpedon in regni partem suscepit : Sed meli^o sentiunt, qui Solymos in boreali Tauri parte collocant, & postea Milyes appellati sunt. Homerus. I. Solymos diuersos facit à Lycijs, quorū Rex ad Troianū bellum misit Bellerophontē, de quo dicitur: Hic Solymis iterū pręstātibus intulit arma. Lycij Christi ana sacra receperūt, deniq; seruaerūt. Beatus Christophorus apud eos martyrium accepit in ciuitate Samonæ, quem virgis ferreis attritum, & flāmis exustum diuina virtute saluatū ferūt. Postremo sagittarū ictibus confossum, dum cōstanter in Christi cōfessione persisteret, capite obruncatum: sed nostra ætate Lycij omnes in potestate Turcarū facti, rectā fidem amiserunt.

Beatus
Chri-
stopho-
rus.

De Pāphylia & in ea Cataracte fluuiio
admodum quā impetuoso, quodq; in ipsa Pamphylia Christi euangeliū sit susceptum, postea in Mahumetis dogma deuentum.

Caput XC.

PAmphylia tota montana ex Tauro in mare p^o cumbit, ab oriente Tracheæ Ciliciæ iuncta, ab occidente Climaci monti seu Masitico qui Lyciam disterminat: Pisidæ ei à septentrione incumbunt, qui Taurum obtinent, de quibus mentio facta est. Initiū Pamphylia Olbia præbuit, Phasilidi propinqua, ingens munitio. Postea Cataractes effluit amnis, multus & torrentis more impetuosus, ab alta petra descēdēs, cuius impetus longissime exauditur. Deinde Attalia Philadelphi Attali opus, à quo dicta est. Sunt qui dicunt inter Phasilidem & Attaliam Thebam quandam & Lyrnessum fuisse,

quod non est alienum credere, si quod Callisthenes autor est, Troianos Cilices post Ilium deletū ex Thebano campo in Pamphyliam exiuisse, à quibus facile fuit oppidis, quæ conderent ea nomina imponere, quibus in patria utebatur. Attaliam prætergresso Cestrus occurrit fluuius, quem ad stadia sexaginta nauiganti, Perga ciuitas offerebatur, & proximum loco ædito Pergeæ Dianæ fanum, vbi quotannis festa celebrabatur, de demonibus expectata solatia. Deinde ad stadia quadraginta supra mare vrbs alta, quæ à Pergeis conspici poterat: deinde lacus ingens nomine Capria, & fluuius Eurymedon, & superius stadijs sexaginta in eius ripa vrbs Aspendus plena populo, quam Argiui cõdiderunt. Ptolemæus huc amnem inter Cataractē & Cestrum posuit: Strabo vltra Cestrū ad orientem locauit. Vltra Aspendū Pernelissus defluit amnis, deinde & multæ in fronte insulæ parū cognitæ. Postea Sida Cumanorum colonia, quæ Palladis templū habuit, & piratarum cõmune forum: & ei proxima minorum Cibyensium ora: & Melas amnis. Postea Ptolemæis vrbs & non procul Pamphylie fines, & Coracesium Trachee Cilicie initium. tota Pamphylie præternauigatio sexcentorum & quadraginta stadiorum spatium cõtinet. Herodotus autor est Pamphylios ex socijs Amphilochei & Calchantis fuisse, mistis sane hominibus, qui ex Troia illos sequebatur, atque ex his alios hic remansisse, alios in alia loca fuisse dispersos. Callinus asserit Calchantem apud Clarum obiisse: gentes vero quæ cum eo erant Taurū cum Mopso transgressas, partim in Pamphylia remansisse, partim in Ciliciam Syriamque vsque ad Phœniciam processisse. Pamphy-

lia sicut & reliquæ Asię prouincię sacrosanctū Christi euangelium suscepit. Postea de via vitę recessit, sceleratum Mahumetis dogma, & inanes secuta fabulas, & in hoc vsq; tempus delirat, Turcarū imperio subiecta, quibus ad voluptatem humano generi amicam multa permissa sunt: Sed iam ad Ciliciam transeamus.

De Cilicia duplici Trachea scilicet & Campestri, de emporio nomine Delus, apud quod mancipiorū millia multa quotidie venundabantur, de Arsinoë & Amaxia cedrinifera, de Scādalaro oppido, cuius dominus hominum viginti millia armare posset. Item de Atheneo philosopho, ruina domus per noctem oppresso.

Caput XCI.

Cilicia prius ad Pelusium vsq; Aegypti pertendebat, Lydia, Pamphylia, Cappadocia, Armenia ac Medis, sub imperio Cilicum cōstitutis. Mox ab Assyrijs edomita, ī breuiorem modū scripta est: ab orienti Amano clauditur, à septentrione Tauri iugis, ab occidenti Pamphylia, & plurima iacens cāpo: In australi latere sinulato mare Issicum recipit. Cilix ei nomen dedit, quem pristina ætas pene vltra æuum memorię abscondit. Phœnice ortus, q̄ apud gentiles antiquior Ioue, de primis terrę alumnis habebatur. Ciliciam duplicem esse diximus, alterā Tracheam, alteram Campestrē. Trachea oram maritimam per angustam habet, & nullum vel raro locū ī plano. Taurus ei incumbit, male habitatus vsq; ad latera borealia, quæ circa Isauriam & Homonades existunt, vsq; in Pisidiam: Incipit aut Trachiotis Ci-

licia à Coraceſio, & vſq; Magnopolim excurrit. Cã
peſtris vero à Magnopoli & Tarſo Iſſum vſq; pertẽ
dit: cui ad boreale Taurilatus Cappadoces adiacẽt.
Primũ igit Tracheę caſtellũ Coraceſiũ dixẽre in pe-
tra prærupta ſitum. Hoc ex loco Diodorus cogno-
mento Tryphon regibus Syriæ bellum intulit, & va-
ria vſus fortuna, ab Antiocho tandem filio Deme-
trij in quodam loco concluſus, ſibi ipſi manum con-
ſciuit: dignus homini finis, qui ſine regno neſciret vi-
uere. Quod autem Cilices piratæ fierent ipſe Tri-
phon in cauſa fuit, & regum ignauia, qui tunc Cili-
ciæ ac Syriæ ex ſucceſſione imperãtes, & inter ſe diſ-
fidentes plurima neglexerũt. neq; em̄ natis regibus
atq; electis par ſolertia in eſt. Inuitabãt etiã lucra ad
maleficiũ, & ipſa facilitas capiendi & vendẽdi capti-
uos. Delus nõ procul aberat emporiũ magnũ & pe-
cunioſum, quot multa mancipiorũ millia & recipe-
re & remittere eadem die poterat. Ex quo prouer-
bium factum eſt: Mercator nauiga & expone, iam
omnia venundata ſunt. Nam Romani poſt Cartha-
ginis & Corinthi euerſionem diuites effecti, multis
ſeruis vtebantur, quos apud Delũ emebant. piratæ
igitur & prædandi & vendendi opportunitate ob-
lata, mirum in modum coaluerũt. adiuuabãt & Cy-
pri reges & Aegypti Syris inſenſi. Nec Rhodij illis
beneuoli erant, quapropter impune piratæ graſſa-
bantur. Romani tamẽ quamuis parũ eos qui trans
Taurũ erant curarẽt, Scipionẽ Aemilianũ miſerunt,
qui populos & vrbes iſpiceret: ſed intelligẽtes ex im-
probitate principũ à Seleuco Nicatorẽ per ſucceſſio-
nẽ, pfectorũ, id malũ euenire nõ p̄uidebãt. Pudebat
em̄ Romanos id regnum abolere, quod ipſi con-

*Nauis
gact
expo-
ne pro
uerb.*

fituissent. Inuiti enim destruunt homines quæ ipsi
 construxerunt: ea res Parthos qui trans Euphratē
 erant, postea regionis eius dominos fecit. Deinde et
 iam Armenios, qui regione transmarina vsq; in
 Phœniciā occupata reges & genus eorū vniuersum
 funditus sustulerūt, mare autē Cilicibus cōcessere, q̄s
 Romani opibus auctos & bello & exercitu deleue-
 re. Sed vicinis reb⁹, & in cōspectu sit⁹ occupati, post-
 ea ea loca neglexerunt. Ultra Coracesium orientē ver-
 sus vrbs Arfinoē fuit, deinde Amaxia in colle sita, q̄
 habitatio stationem habuit, ad quam materies ad fa-
 bricandas naueis deducebatur, maxima ex parte ce-
 drina, quæ arbor in ea regione plurima est: Atq; id-
 circo Cleopatrag ab Antonio donata fuit, quia fabri-
 candis nauibus esset idonea. Laertes subinde castel-
 lum in tumulo situm fuit, qui mamillæ speciem
 præbuit, & stationem, habuit: nec procul Selenus am-
 nis in mare decurrit: postea Crangus petra præru-
 pta supra mare, & Charadrus munitio cum statiōe.
 Vterius mons Andriclus, & aspera quædam præter
 nauigatione Platanius. De hinc Anemurium pro-
 mōtorium vbi continens Crommyo Cypri, p̄mō-
 torio appropinquat, ad stadia trecenta & quinquag-
 ginta à Pamphylia finibus Anemurium vsq; Cilicię
 præternauigatio octingēta ac viginti stadia cōrinet.
 Reliquas vsq; ad Solos circiter quingenta: In Cili-
 cia Trachea ciuitatem hodie magnam esse dicunt,
 quam Sataliam vocant, & oppositum mare Satali-
 cū pelagus, quod angustijs Cyprijs proximū ferunt:
 & oppidū esse non parū Scādalarū appellatū, cui⁹
 dñs viginti millia hoīm armare posset, q̄ quāq; Tur-
 ca sit Caramanū cū & Ottomanū inimicus Rhodijs

amicitia iūgatur. Post Anemurium Agidus ciuitas occurrit, deinde altera Arfinoë statione prædita, cui succedit locus Melania nomine, & Celendris ciuitas, quæ portū habuit. quidam in hoc loco Ciliciæ initium fecerunt, non in Corasio, quibus Artemidorus consensit. Holmus deinde sequebatur, quæ prius habitarunt qui postea Seleucēses appellati sunt. Sed condita Seleucia apud Calycadnum eo cōmigrarunt. Calycadnus fluuius est, qui vltra Sarpedonis promontoriū in mare prorumpit: per hunc Seleuciam nauigabant urbem bene habitatam, & à Cilicio & Pamphylio more plurimū abhorrentē. Hic ferunt ex peripateticis philosophis viri memorabiles Athenęus, & Xenarchus: ille in republica versatus aliquādiu, in patria populum duxit, deinde cōtracta cum Murena singulari amicitia, & cum illo fugiens captus est, cum insidiæ cōtra Cæsarem Augustum deprehensę essent, sed insons inuentus à Cæsare dimissus est. Rediens autem Romam cum ab amicis interrogaretur vnde veniret, illud Euripidis respondit: Aduenio ab imis atq; cecis inferum tenebris: sed breue tempus superuixit, à ruina domus p noctem oppressus (vt fit) quod vno superato periculo alterum incurrimus. Xenarchus (quē Strabo audiuit) non diu domi permansit, sed Alexandrię & Athenis & Roma electa docendi vita, vsq; ad senectutem in honore habitus est, primum Arii, postea Cæsaris Augusti amicitia vsus, sed paulo antē obitū amisit visum.

Xenarchus ruina domus oppressus

De Pœcila petra scalis excisa, de Coryco monte & antro crocum optimum producente,

deq; ibidem specu flumen ingens emittente, quodq; flumen ipsum à terra inuisibiliter absorptum in mare delatum exeat, de Zeniceto pirata, qui capto morte Isaurico, se cum tota domo concremauit.

Caput XCII.

Post Calycadnum petra fuit nomine Pœcila q̄ scalas habuit vi excisas, quibus in Seleuciã ibatur: deinceps alterum Anemuriũ promontoriũ, & Crambusa insula, & Corycus mons, & vltorius ad stadia viginti Corycum antrum in quo crocus optimus nascebatur. Antrum autem ingentem quandã concauitatem in orbem ductam vocauerunt, cui labrum petrosum & altum circũiacuit, cum descenderis solum est inæquale ac petrosum & fruticosa, ac semper virenti, & domestica materie plenum. adiacens solũ olim croco satum erat, & ibi specu, quod fontem ingentem habuit puræ ac nitētis aque in flumen exeuntis, quod mox à terra absorptum inuisibiliter delatum exit in mare: amaram id aquam vocauerunt. Post Corycum Eleusa insula continenti adiacet, quam Archelaus habitauit, & regiam fecit, tota Cilicia Trachea assumpta præter Seleuciam, sicut prius ab Amynta & à Cleopatra fuerat olim habitata. Nam cum locus terra & mari idoneus esset ad latrocinium, satius esse iudicarunt ea loca sub regibus administrari, q̄ sub ducibus Romanorum, qui ad iudicia missi non semper adesse cum armis possent: atq; hoc pacto Archelaus Cappadociã & Tracheam Ciliciam assumpsit. Post Eleusam Latmus fluuius & vicus eiusdem nominis occurrebat. In excelsis autem Tauri partibus Olympus fuit, Zeniceti piratę sedes & mons, & castellum eodem nomine,

*Zenice
tus pi-
rata se
cū tota
domo
concre-
mauit.*

Ex quo tota Lycia, & Pāphylia & Pisidia cernebat. Zenicetus capto mōte Isaurico, se cum tota domo concremauit, dignus exitus, qui nostri t̄pis latrones haberet, quando p̄c̄nitētiæ speciē nullā faciunt. illi⁹ erat Corycus, & Phasilis, & multa Pāphylia loca, q̄ oīa in Isaurici potestātē venerunt. Neq; enim diuturna sunt q̄ malis artibus acquirunt. Post Latmum Soli occurrebāt, ciuitas insignis, alteri⁹ Ciliciæ initium q̄ circa Issum iacet: hæc Achiuorū opus fuit, & Rhodiorum qui ex Lindo venerunt: hinc Solocismum appellatum existimant, quod Grammaticæ artis vitium est. Pōpeius magnus in hāc hominibus exhaustam reliquos piratas transfudit, q̄s dignos existimauit qui seruarentur, & mutato nomine vrbem Pompeiopolim appellauit: hīc fuit Chrysippus philosophus stoicus ex patre Tarsensi ortus, qui inde migravit: & Phylemon poēta comicus, & Aratus qui de astris versū conscripsit, cuius plurima carmina Cicero in latinum vertit.

De Zephyrio Ciliciæ promontorio, & Anchiala vrbe in qua Sardanapali sepulchrum cum statua videbatur: de Cydno flumine & eius natura, de Tarso, & q̄ apud id viri fuerint per celebres complures, inter quos & Paulus apostolus.

Caput. XCIII.

Sequit̄ Zephyriū, p̄montoriū eodē noīe, q̄ aliud siuxta Calycadnū. Vteri⁹ Anchiala fuit paulo supra mare sita, Sardanapali op⁹, vbi Aristobolo teste sepulchrum eius ostendebatur, & lapidea statua, quæ dextræ manus digitos committens atq; collidens applaudere videbatur, Epigramma quoque

Assyrijs sculptum literis huiusmodi aderat. Sardapalus Anacyndaraxis filius, Anchialā & Tarsum vna die condidit: Ede, Bibe, Lude: dignum epitaphium (vt Cicero dicit) quod non in hominis sed in bovis sepulchro inscriberetur. Ultra Anchialam munitio fuit nomine Quinda, in qua Macedones thesauros seruabant, quos Eumenes ab Antigono deficiens abstulit. Ultra hæc & Solos montana sunt, in quibus Olbus ciuitas erat, quæ Iouis templum habuit Aiace Teucris fratris opus, cuius sacerdos etiā Tracheæ dominabatur. Postea tyranni eam adorti latrocinia cōstituere, quibus sublati iterum sacerdotes principatum obtinere, vel Teucris vel Aiaces vocati. Aba Zenophanis filia vnus ex tyrannis per cognationem in hanc domum ingressa principatu potita est, quem pater antea procuratorio nomine acceperat. Postea Antonius & Cleopatra eum illi concesserunt, obsequijs & cultu deliniti. Sed Aba sublata principatus, ad eos redijt, qui ex eodem genere erant. Post Anchialam Cydnus fluuius erumpit in mare, iuxta locum cui Rhegma nomen fuit. Stragnum id erat, in quod Cydnus exit Tarsum perfluens, qui supra urbem ex Tauro cadit. Tarsi vero nauale lacus fuit. Hucusq; tota ora à Rhodiorum transmarina incipiens, ad æquinoctiales ortus, ab occasu eiusdem nominis extenditur. Postea ad hyemalem ortum conuersa Issum vsq;, deinde flexum quendam sumit in austrum vsq; in Phœniciam, reliquū occidentē versus vsq; ad colūnas Herculis. Tarsus in cāpo iacuit, Argiuorū opus, quod Iō q̄rentes, cum Triptolemo errauerūt. Iulius Solin' m̄rem toti' Cīciæ Tarsū appellat, & à Perseo nobilissima Dianæ le

*Alexan-
der in
Ctdno
fluuio
lauit.*

conditam dicit. Sardanapalus in epiraphio quod au-
te retulimus Tarsi conditorem se iactauit. vrbe Cy-
dnus mediam perfluebat iuxta gymnasium iuniorū
cuius ortus non procul ab vrbe fuit. Alueus perpro-
fundam v allem recta in vrbem ibat aqua rapidissi-
ma ac frigida, hominibus ac bestijs quæ crassiores
neruos haberent auxiliari putabatur. Alexander ca-
ptus eius amœnitate, proiectis armis plenus pulue-
ris ac sudoris, cum in eius vndam se proiecisset peri-
culosissimum incidit morbum, de quo vix tandē cu-
ratus euasit. Tarsenses adeo philosophiæ studiosi fu-
erunt, vt Athenienses & Alexandrinos superarent.
Verum indigenæ Tarsi discebant, peregrini nō mul-
ti: nec rursus indigenæ domi manebant, sed foris, p-
ficiscebantur, & perfecti libenter peregrinabantur,
detinebantur autem perpauci. Atheniensibus con-
tra euenit: nam multi eo proficiscebantur, & libēter
immorabantur. Indigenæ non multi admodum ibi
studebant, nec alienas vrbes discendi studio quære-
bant. Alexandrinis vtrumq; contigit: nam & mul-
tos peregrinos suscipiebant, & è suis non paucos e-
mittebant. Ex Tarso viri illustres inter Stoicos fue-
runt, Antipater, Archedemus, & Nestor, & duo An-
thenodori, quorum qui Cordylion dictus est, cum
Marco Catone vixit, & apud eum mortuus est. Al-
ter Sandonis filius quem Cananitam à vico qu o-
dam dixerunt, Cæsaris præceptor fuit, & in honore
maximo apud illum habitus. Ex Academicis Nestor
Tarsensis Marcellum Octauiaë sororis Cæsaris filiū
instituit. Plutiades & Diogenes Tarso nati, per alie-
nas vrbes peregrinati sunt, & scholas optime rexe-
runt. Diogenes etiam poemata in adoleſcentia cō-

posuit, maxima ex parte tragica. Dionysides optim⁹ tragœdiæ poëta, & Artemidorus & Diodorus grāmatici ex eadem vrbe fuerunt. Sed nullius viri gloria Tarsum magis extollit, quam Pauli apostoli, qui vocatus à domino, segregatus in euangelium, doctor gentium factus est, & vas electionis appellat⁹: cuius mira fuit eloquentia, & diuina doctrina, & ei non solum Hebræi, sed Græci & Latini crediderūt.

*Paulus
apo.do
ctor gē
tium, et
uas ele
ctionis.*

De Mallo urbe, & qui apud eam uiri clari fuere, de montis Amani portis Amanides appellat⁹, de Pindo amne iuxta quem Alexander cum Dario conflixit.

Caput XCIII.

Proxima Tarso Mallus fuit, Pyramo fluuio (de quo supra diximus) intercurrente. Mallus in edito loco sita, Amphilochi opus & Mopsi Latonæ & Apollinis auguris, de quibus multa conficta sunt, & quæ de Calchante supra diximus, nonnulli huc transferunt, dicunt⁹ Mopsum, & Amphilochū, ex Troia profectos Mallum condidisse, postea Amphilochum Argos digressum, cum Argiuis non placuisset, illo rediisse: sed à regni communicatione exclusum singulari certamine cum Mopso concurrisse, & cum ambo cecidissent, non multum inter se distantes, iuxta Pyramum fuisse sepultos. Ex Mallo fuit Crates grammaticus, qui Panætium philosophum instituit. Ultra hanc oram Halenius iacet campus, per quem Philotas Alexandri equitatum duxit, cum ille phalangē per oram maritimam & Mallensem agrum Issum versus, & Darij copias ex Solis ageret. Hesiodus dicit Amphilochum ab Apolline apd⁹

Solos interemptum, quidam apud Halenium campum, quidam in Syria. Alexander ei propter cognitionem cum Argiuis gentili dementia sacrificavit. Post Mallum Aegææ oppidum succedunt, deinde Amanides portæ, in quas Amanus mons definit à Tauro descendens, qui vltra Ciliciam est orientem versus, semper à tyrannis occupatus, loca munitissima obtinentibus. Tarcodementus vir memoratu dignus his locis potitus est, qui ob præclara facinora rex à Romanis nuncupatus, successionē suis posteris tradidit. Post Aegæas Issus oppidum fuit statimone præditum, & Pindus amnis, iuxta quē Alexander cum Dario cōfluit, ac victor percurrit orientem. Hic sinus Issicus ab oppido dictus, & Rhosum civitatem, & Myriandrus, & Alexandriam, & Nicopolim continet, & Mopsi domicilium, & portas quæ Cilicum Sycororumq; confiniū apellantur, & in vltima Ciliciæ terra Dianæ Sarpedonię fanum & oraculum fuit, vbi dæmonibus arrepti responsa dabāt. In Syria vero prima civitas fuit, Seleucia Pieriæ, iuxta quam Orontes exonerabatur. Ex Seleucia vsq; Solos recta navigatione stadia circiter mille cōputarunt. Sunt qui arbitrantur Cilices Troianos, quorū Homerus meminit, horum Cilicum autores fuisse, de quibus nūc actum est, quāuis ab illis plurimū distent, quidam e contrario cēsent. Nos suam cuiq; sententiam relinquimus. Ciliciam Campestem Caramanus obtinet, qui secūdus in honore apud Turcas habetur. Is etiam minoris Armeniæ & Cappadociæ partem possidet, quadraginta millia armatorum cum necessitas ingruit in campis habēs. Is qui modo regnat Abraam nomine sepe nostris præcessit.

bus & nobis scripsit, auxilia contra Octavianū petens, cui inimicus est, quamuis in cultu Mahumeti consentiat. Reliqua quæ extra Taurum in Asia sunt Octavianus habet, exceptis quæ Scandalari dominus possidet. Hactenus de Cilicia & Asia, quam minorem diximus. Sed quoniam Cyprus ei ad austrū iacet, de hac simul agendum est, qua peragnita, finis erit Asiaticæ descriptionis.

De Cypro insula & in ea promontorijs, quodq; in eo cuius summitas Olympus dicebatur Veneris Arceꝝ templum fuerit, quod mulieribus nec videre nec adire licebat, de Clidib. & Carpathijs circum Cyprum abiacentibus insulis, de promontorio vnde qui Apollinis aram tetigissent præcipitabantur. Item de Tretra, Boosura, Palæpapho, Arfinoë altera, Hierocepia & Papho.

Caput. XCV.

Cyperus inter maiores nostri maris insulas locum sibi vëdicat, cuius septentrionales partes Trachæ Ciliciæ oppositæ sunt, ibi q; continēti proxima est: Orientales Issico sinui, occidentales Pamphylicum alluit pelagus, australes Aegyptium. Ambitus insulæ trium millium & quadringentorum ac viginti stadiorum in sinum se inferēti dicitur. Longitudo à Clidibus in Acamantē pedestri itinere mille & quadringentorum stadiorum, ab oriente in occidentem progredienti. Clides duas insulas vocauerunt, ad orientales partes ante Cyprum sitæ, quæ à Pyramo stadijs distat septingentis. Acamas promontoriū est syluosum, quod duarum mamillarum speciem præbet, & in occidentalibus insulæ partibus si-

tum, tendit ad aquilonē, Tracheæ Ciliciæ proximū, tota insulæ figura parte altera longior est. Crōmyū promontoriū Anemurio Ciliciæ Tracheę promontorio per trecentorum & quinquaginta stadiorum opponitur, interuallum à Crōmyo vsq; Clidas nauigati recta nauigatiōe, stadia septingenta insunt, insulā ad dexterā, cōtinentē ad sinistrā habēti. In hoc spacio Lapathus ciuitas fuit, statiōe p̄dita ac naualib⁹, Laconū & Praxādri op⁹, & iuxta eū Agid⁹ & Aphrodisiū, atq; ibi insula angustissima: nā septuaginta stadiorū interuallo ad Salaminā transit. Deinde Achiurū acta, q̄ primū appulisse aiūt Teucrū, à patre Telamone pulsum, q̄ Salamina in Cypro condidit. Post ea Carpasia ciuitas, q̄ portū habuit circa Sarpedonē promontoriū sita. Deinceps mons & promontorium, cui⁹ summitas Olymp⁹ dicit̄, in q̄ Veneris Acreę tēplū fuit, qd nec adire nec videre mulieribus licuit. In frōte Clides & aliæ cōplures insulæ fuere. Postea Carpasiæ, & vltra eas Salamis, vnde fuit Aristus historicus: vterius Arfinoē ciuitas & portus, & promontorium Pedasiū, cui collis altus & asp̄ imminet, mēse cuiusdā figurā p̄bens, gētili more oli Veneri sacer, à Clidis sexcēt⁹ & octuagita stadijs distās. Postea sinuosa quædā & aspa p̄ternauigatio, qua Cetiū iter erat, ciuitatē clauso portu p̄ditam: ex qua Zeno fuit stoicæ sectæ autor, & Apolloni⁹ medic⁹: ex q̄ loco vsq; Barutū stadia mille & quingenta cōputauere. Deinde Amathus ciuitas, & intermedio spacio oppidū noīe Palga, & Olymp⁹ mons, q̄ mamillæ speciē præbuit, & Curias peninsularis, & Curiū vrbs ab Argiuis cōdita, q̄ stationē habuit in occidentali parte insulæ, q̄ Rhodum respicit. Postea promontorium est, vnde

iaciebantur qui Apollinis aram contigissent: tanta erat apud cæcam gentilitatem, nō dei sed dæmonis reuerentia. Ultra promontorium Treta fuit, & Boosura, & Palæpaphus ad decem stadia supra mare sita, q̄ stationem habuit, & antiquum Veneris Paphig templum, subinde Zephyriū promontorium, & altera Arfinoë cum statione, & templo, & luco: & non procul à mari Hierocepia, & Paphus ab Agapenore condita, quæ portum habuit, & templa optime constructa, distans à Palæpapho itinere pedestri stadijs sexaginta. In qua via viri simul ac mulieres ex omnibus vrbibus confluentes, festa quotannis celebrabant, quidam dixerunt Paphum ab Alexandria distare per tria millia & sexcenta stadia: adhuc vrbs extat, & episcopum habet, quem nos creauimus.

De Acama promontorio, Nicosia, Famagusta & Atracensi hodiernis in Cypro vrbibus, quod apud Colossum castellum cucurbitæ nascantur, adeo ingent. s̄q̄ ex eis picatis efficiantur dolia. Item q̄æs, metallum, vitriolum, rubigo æris, canna mellis ex qua saccarum excoquitur, plurimum apud Cyprum abundant. Caput. XCVI.

Post Paphum est Acamas promontorium, unde incipit in orientem nauigatio, deinde Solus quæ portum habuit & flumen, & Veneris & Ifidis delubrum, Phalerus & Acamas Athenienses eā cōdiderunt. Incolæ Solij dicebant, & fortasse ab his Solæcismus nomen accepit, q̄uis in Cilicia eiusdē nominis ciuitas fuerit, cui hoc tribuitur, hinc fuit Stasanor Alexandri sodalis, vir qui principatum meruit. Vterius in mediterranea ciuitas Limenia fuit,

cui proximū erat Crōmyi, p̄mōtorīū, vnde circūna-
 uigationē inchoauim⁹. Hęc fuerūt antiq̄rū vrbīū nō-
 mina, hodie metropolis & regia est Nicosia, q̄ n̄ris
 t̄pibus magnas calamitates ptulit. Est & Famagu-
 sta, quā Genuenses obtinēt, & Paphus de q̄ dictū ē,
 vbi Nimosiēsis episcopat⁹ est: turris q̄dā extat, & tē-
 plū dirutū, vulgo Limissū vocāt. Atraclēsis ciuitas ī
 mediterraneis fuit, nūc destructa ē, q̄uis habet ep̄m
 q̄ villis aliquibus p̄est. Sunt & oppida quedā nō cō-
 temnēda, inter q̄ Cerines noīat, in q̄ Ludouicus rex
 obsidionē p̄pessus ē. stadijs q̄tuor ab oppido mōs
 est, & in eo caput sancti Hylarionis custodiū ē regio
 ne Cilicię: nec procul hinc monasteriū Gręcorū in q̄
 sancti Epiphaniī corpus miraculis claret. Inter Pa-
 phū & Limissū, castellū est munitū noīe Colossus à
 Rhodijs custoditū, vbi cucurbitę nascunt īgentes,
 de q̄bus picatis efficiūt dolia, Insula ferme tota au-
 stralior est parallelo, q̄ p̄ Rhodū ducit, virtute nulla
 insularę īferior, nā & vino abūdat & oleo, frumenti
 quoq̄ satis habet, gr̄is etiā metalla in ea fuerunt, in q̄-
 bus vitriolū & rubigo æris nascebatur, ad medicinę
 vsū idonea. Canna mellis multa in Cypro reperi-
 tur, ex qua saccarū excoquitur. Ex pilis quoq̄ capra-
 rū p̄anus cōficiūt, cui Zābelloto nostra ætas nomē de-
 dit. Multas res insula ad alias gentes mittit, ex qui-
 bus lucra non pauca redūdant, alienis non multum
 eget, sed aërem p̄p̄ salubrē habet. Tota insula delici-
 is incūbit, fœminę admodū lasciuę sunt. Trogus au-
 tor est consueſse Cyprios virgines suas priusq̄ nu-
 ptui traderent exteris nautis insulam petentibus of-
 ferre, prostitutasq̄ demū viris dare: vt non ab re sa-
 grā Veneri Cyprū dixerit antiq̄tas, In initio per su-

*Hylari-
 onis s̄a
 eti ca-
 put.*

gulas vrbes tyranni fuerunt, sed postq̄ Ptolemaici Aegypto potiti sunt, Cyprus etiā fauēribus Romanis in eorū ditionē cōcessit. Postremus Ptolemę⁹ cū ingratus erga bene merētes inuērus esset, sublatus est, & Romani insulā occuparūt, & prouinciā prętoriam fecerūt. Tollendi regis autor fuit P. Claudius pulcher, qui à piratis Cilicibus captus, imperato sibi redēptionis p̄tio, misit ad regē vt se redimeret. Ille p̄tium adeo exiguū remisit, vt piratæ id accipere recusauerint, Publiumq; sine p̄tio dimiserint, qui liberatus gratiā vtrisq; retulit. Nā creat⁹ plebis tribunus, euicit, vt M. Cato in Cyprū mitteretur, eā à rege ablaturus: Ptolemęus re intellecta seipsum interfecit. Cato insulā accepit, & regis opibus venundatis pecuniā in publicū ærarium detulit. Cyprus diu postea prouincia fuit, q̄uis paruo tempore interiecto, Antonius eam Cleopatrę & sororiei⁹ Arsinoē tradidit. Sed breui oīa eius acta rescissa sunt, postq̄ manus sibi consciuerit: antiqua hæc sunt, & noua diuina relatu, quæ paucis absoluemus.

Historia de bello apud Cyprum facto

Item quomodo Iacobus Cyprius nothus, Soldano scđum & execrandum præstitit iuramentum.

Caput XCVII.

CYPRUS cadētib⁹ rebus Romanis diu sub ipe-
rio Græcorū fuit, qui post Constantinū apud
Byzantium regnauēre. Ricardus Angliæ rex Gre-
cos ex insula deiecit, cum Hierosolymam classe pe-
tens, eo tempestate delatus portu prohiberetur. In-
dignatus em̄ arma q̄ in Saracenos parauerat, in Gre-
cos vertit, eisq; insulam abstulit, spoliaramq; firmo

suorū p̄sidio cōmunitā reliq̄t. Nec diu postea Guido
 ni Lusiniāno gñe Gallico, q̄ de Hierosolymitano re
 gno cōtendebat, eā p̄misit: quā ille ab Anglico acce
 ptā, sibi & posteris suis vsq; in hęc tēpora obtinuit,
 post varias successiōes regnū ad duos fratres perue
 nit, quorum alter noīe Petrus, classe instructa, cū Ca
 telanis ac Gallicis Alexandriam Aegyptiorū inuasit:
 ingressusq; vrbē mediam diripuit, & quāuis occur
 rentibus maximis Aegyptiorum copijs fugā se cō
 miserit, ingentē tamen prādā & ditissima spolia re
 portauit: nec diu postea à fratre interfectus est. Nul
 la enim sancta reperitur regni societas. Cruent⁹ fra
 terno sanguine rex constituitur, sed neq; ei lōga q̄s
 fuit, neq; impune cessit parricidium, nam cum solen
 ne conuiuium instituisset (quod annis singulis in
 struere mos erat) ingens calamitas obrigit. Inuitati
 Genuensium ac Venetorum mercatorum iudices,
 quos Baiulos appellant, magna inter sese contentio
 ne de priori confessu certare cōperunt. Cūq; rex Ve
 netis p̄pensior videret, indignati Genuenses armis
 suā dignitatē retinere statuerunt, atq; in regiā tectis
 sub veste gladijs profecti sunt, quod intelligētes Ve
 netorum primores, regem adeunt, atq; insidias suo
 capiti paratas dicunt, & idcirco iuuentutem Genuē
 siū armatam intrasse palatium. Rex missis euestigio
 q̄ rē ingrant, inuentos cum armis Genuēses in subli
 mē palatij locū rapi iubet, atq; ex altissimis fenestris
 in forum præcipitari, statuta militū cohorte, quę lā
 ceis atq; gladijs cadentes exciperet, tm̄ maligna po
 tuit accusatio. Reliqui etiam per Cyprum com
 morantes Genuenses perquisiti ac necati sunt, ita
 vt vix vnus ex tanta clade superfuerit, qui rem

Venetū
 et Genu
 ensium,
 cōtētio

gestam in patriam renuntiaret. Accepit tamē dux Genuensium ac senatus paulopost atrocem suorū ciuium iniuriam, atq; in vltionem erectus, itra quadraginta dies potentissimam classem armauit, & in Cyprū misit: cuius aduentus eodem fere tempore, & visus est & auditus. Trugosius, qui classi præfētuserat, expositis in terram copijs, mox Nycosia profectus egre defensam cepit, breuiq; regem ac reginam, & vniuersam insulam in potestatem suā reddidit: & interfectis nephandi consilij autoribus, ingēti ditatus præda, maiori cum gloria, & breuiori tempore q̄ speraretur, domum redijt. Rex cum coniuge aliquamdiu in carcere seruatus est, & regina prægnans in captiuitate peperit: tandem venia regi data est, & regnum tributarium factum est, & vrbs nobilissima totius Cypri, emporium Famagusta, de re gno recepta, Genuensi populo applicata, portu & vectigalibus diues. Puerū regi natum Ianum appellauēre, q̄ in Genua natus esset, quam nostra ætas Ianuam vocat. Aduersus hūc cū patri successisset, in vltionē direptæ Alexandria, Soldanus Aegypti Melchella validissimam classem transmisit, quæ veluti tempestas horrida cuncta corruptit. Cypros occurrere ausos prostrauit in campo, Ianum regem captiuum abduxit, Nicosiam regni caput diripuit, ecclesi as incendit, & omnem ferme populū rapuit in seruitutem, vacuas vrbes & insulam pene solam reliquit. Rex postea centum & viginti quinque millibus aureis redemptus, & tributari⁹ Aegyptiorū factus, in regnum redijt. Sed dum insulam Aegyptij spoliaret, & eorū nauigia paucis custodibus seruarentur, in litore nauis Veneta, quæ peregrinos quotannis Hiero-

*Christi
ani per
egrini
pro
Christi
fide la
pidib'
obruiti*

solymam vehit, voto peracto rediens huc applicuit: & paulo post sex Catelanorū naues aduentarūt, quarum patroni Venetum allocuti, ei suaserunt, vt signa deponeret, simulq; classē Aegyptiam aggrederetur: futurū vt opulēta spolia referret. paruit Venetus, sed inter noctū tenebras Catelanis mutato cōfilio dilapsis, redeuntes in orru lucis ad littus Aegyptij, nauem Venetam solam, & sine signo inuentā adoriunt, ac breui expugnant, iubentq; peregrinos qui aderant, si vinere velint, erectis digitis Christū negare. mira virtus, nemo repertus est, qui pluris vitam q̄ fidem fecerit: ob quam rem viri triginta, qui praelio superfuerant, vincti deponuntur in littore: atq; ibi lapidibus cæsi & obruti, vsq; ad vltimum spiritum Christo benedixerūt. Felix exitus, & optimo cuiq; optandus. Fœminas in captiuitatem ductas apud Alexandriam Veneti mercatores redemerūt, inter quas vna ex nostratibus fuit Corfiniani nata, viduā & sancta mulier, quę domum reuersa, hæc nobis à se visa narrauit. Ianus per tot aduersa vitam agens, tandem relicto filio impubere Ioanne mortem obiit. Filius inter fœminas educatus, cum virilē ætatem attigisset, mulierem se magis q̄ virum ostēdit: inter epulas atq; delicias languēs, semper sub tutoribus & curatoribus vixit: vxorem tamen duxit ex familia montis ferati, quæ vbi in Cyprum venit peractis nuptijs, siue aëris intemperie, siue vt fama fuit veneno extincta est, & comitatus eius pene vniversus interiit, nec postea repertus est ex occidentalibus regibus, qui suam sibi filiam despondere

Ion. Ludgostan
DE BELLO CYPRIO.

267

vellet. Ad Græcos igitur itum, & in Peloponne
so quæſita coniunx, ex Paleologorum proſapia *Helena*
Helena nomine, ingenioſa & cordata mulier: *Paleo-*
verum græca inſtituta perfidia, latinis inimica ſa
loga
cris, & Romanæ hoſtis eccleſiæ. *Roma.*
Quæ ubi con
ſummato matrimonio viri vecordiam cogno
uit, non tam reginam quàm regem egit, regnū
ipſa gubernavit, magiſtratus depoſuit atq; in
ſtituit. Sacerdotia pro ſuo arbitrio ordinavit,
eccle-
& eliminato Latino ritu, Græcanicum ſuperin
ſiæ ini-
duxit: belli pacisq; leges dixit. Viro ſatis fuit cōui
uari, delicijsq; affluere, atq; in hunc modum vni
uerſa inſula in poteſtatem Græcorum redijt. Po
tentiffima apud reginam nutrix eius fuit, & apud
nutricem filius, apud quem ſumma regni eſſe vi
debatur. Cum iſ matrem, mater reginam, re
gina regem regeret. Iohanni ex concubina Ia
cobus natus ē magni ſpūs adoleſcēs, ex coniuge
Carlotā tm̄ ſuſcepit: quæ poſt q̄ adolevit, Iohāni
regis Portugallię patrueli nupſit. Vir eius conſen
ſu procerū in regnū accerſitus eſt, q̄ viuente ſoce
ro rem adminiſtraret. Iam enim muliebris regi
minis non minus te debet populum quàm pude
bat. Aduentante igitur Iohanne, celebratiſq;
nuptijs, cuncta in eius manu poſita ſunt, & for
ma regiminis correcta, diuina & humana refor
mata negocia, Romanus eccleſiæ ritus inſtaura
tus, Regiæ ac nutrici ademptra poteſtas. Nutricis
filius noui principis faciem veritus Famaguſtā
conceſſit. q̄ ex loco matri ſuaſit, vt ſi ſe cū filio ſal

Ioēs
ueneno
extin-
guitur

uā uellet, Ioēm ueneno extingueret: q̄ uiuo sperā
re vitā ipsā non posset: nec surdo cantata fabula
est. Venefica mulier consentiente regina (vt fa-
ma est) nobilissimum principem toxico sustulit,
atq; ita priores illecebræ & damnata Helenæ im-
peria redierunt. Filius quoq; nutricis gloriabun-
dus ex Famagusta rediens, quasi dominus & re-
rum omnium moderator receptus est. Qui Car-
lotam ludibrio habens multis eam cōtumelijs af-
fecit: illa ad fratrem confugiens suas conquesta
calamitates opem petijt. Iacobus non tam sorō-
ris gratia quā regni sibi parandi græculum cū-
ctis insultantem sua manu interfecit, cœpitq; cū
amicis id agere vt rex appellaretur, quod iam-
pridē in animo gesserat: vt primum enim sapere
aliquid cœpit, vidēs p̄m mētis iōpē, ex matrimo-
nio virili ple carere ad regnū aspirauit, indignū
existimās, aut sororē sibi, aut sororis virum p̄fer-
ri. Quod præsagens Helena, viro psuaserat, vt
filium regni cupidum extra matrimonium na-
tum, ecclesiæ traderet, ac sacris ordinibus iniciā-
ret, sic futurum vt regnandi spem poneret. Va-
cua per id temporis pastoris regimine ecclesiā
Nicosiensis erat. Hanc igitur Iacobo spondent,
postulariq; in præsulem curant, atq; in possessio-
nem deducunt, quod Romana ecclesia nunquā
ratum habuit: sed post græculi cædem regina &
nutrix aduersus Iacobum insurgentes, eum vrbe
regia pepulerunt. ille apud iudicem Venetorum
aliquamdiu latitans, tandem apparato nauigio

concessit in Rhodum, quo in loco non sine honore habitus est. Interim Carlota suafu matris ac procerum Ludouico Sabaudia ducis filio nubit, eumq; quam celerrime ad se proficisci hortatur. Medio tempore Iacobus spe regni amissa p amicos apud Nicolaum pontificem maximum instat, vt ecclesie Nicosiensi praeficiatur; sed Helena & Carlota contranituntur, negantq; sanguinarium hominem & qui regnum seditioibus agitet in ecclesie militiam recipiendum. Literae casu a Iacobo intercipiuntur, qui contracta amicorum non parua manu, in Cyprum nauigans, clam regiam vrbem ingreditur, eorumq; domos radiens, quos sibi norat infensos cunctos interficit: bona inter amicos partitur, & tanq; victor in ciuitate moratur. Regina interim morit, & paulo post rex vir muliere corruptior, quamuis forma & habitu corporis regio dignus honore videretur. Sed quam erat exteriori decorus specie, tam fuit ignauus & turpis animus. Inter haec turbato multifariam regno, accersitus crebrioribus nuncijs Ludouicus apud Venetias classe parata, in Cyprum nauigat, magnoq; omnium applausu ac fauore rex appellatur. Iacobus eius aduentum haud quaquam expectare ausus, consilio & ope (vt aiunt) Marci Corarij potentis amici, qui sibi nauigium concessit, cum amicis ferme centum in Alexandriam nauigauit, Soldanum quam primum liceret conuenturus, eiusq; opem implora

Exteri
or speci
es igna
nu ple-
runq;
animu
fig.

turus. Soldanus missis obuiam primoribus suæ curiæ, eum ad se quàm celerrime venire iussit, & magnis honoribus venientem accepit. qui vt in conspectu datus est: Supplex (inquit) ad te confugio regum maxime atq; potentissime. Tu mihi dominus es, & vt clementia tua spondet adiutor & tutor eris. Ioannes pater meus, qui tibi quotannis tributum pendebat, superioribus diebus è vita decessit, nec præter me virilem sobolem reliquit. Soror mea virum sibi ex Gallis accersiuit, eum Cyprij regẽ suscepit, me posthabito, quẽ regnare par fuerat. Sed tuum est regnum Cypri, tuum est diffinire quem regnare oporteat. Natura masculis non fœminis imperium dedit, nec æquitas permittit regum filios extraneis cedere. Respice oro fortunam meam, nec me regem natum, regno priuari sinas: paternam hæreditatem à te postulo, qui meus iudex es: nisi causam meam suscipis, exul à patria, regius sanguis mendicabo panem. Indigna hæc tuo nomini inuretur nota, qui subditorum iustas causas nõ defenderis, nec è re tua fuerit, me repulso cuius maiores seruire tibi didicerunt, Gallicum hominem Cypriorum regno præesse, nosti superbiam gentis, & quanta Aegyptiorum imperio attulerit Gallorũ classes incommoda: nunq̃ Alexandria, aut aliæ maritimæ vrbes pacem habebunt, tenentibus Cyprum occidentalibus regibus. Quod si me foucas, tam tua Cyprus quàm Aegyptus erit: nec tuã difficilem rem credideris, paternum atq;

auitum regnū mihi restituere. multi sunt qui meis
 rebus student, nec aliud optant quā tuo fauore
 præditum, me redeuntem cernere. Parua me classis
 in solium paternum collocabit: satis amicis meis fue-
 rit tua signa vidisse, & tuis auspicijs bellū geri, cetera
 ipsi expediēt: nec dubita breui me seruum tuum Cy-
 pri regē videbis, tātum facito, vt te velle intelligam.
 Mouerunt ea verba, non Soldani modo, sed omni-
 um qui aderant animum, nec quisquam fuit qui
 non indigna pati adolescentem arbitraretur, eiq̄
 subueniendum existimaret. Erat enim Iacobus du-
 os & viginti natus annos, forma egregia, & statura
 corporis patri per quam similis: vix animi dotibus
 & eloquentia longe dispar. Placuit igitur subueni-
 re supplici, moxq̄ regijs ornamentis allatis Iacobus
 veste purpurea indutus, ceterisq̄ insignibus adorna-
 tus, quibus regibus vti mos est, in conspectu Solda-
 ni, & omnium procerū rex declaratur: ac per urbem
 circūductus, præcipuis honorib⁹ cumulatus est, clas-
 se decreta, quæ illum mox in Cyprum veheret: pri-
 us tamen literæ in hanc sententiam Soldani nomi-
 ne ad Ludouicum scriptæ sunt. Venisti ab occiduis
 partibus, vt alienum regnū in oriente inuaderes, pa-
 terna hæreditate filium exueres, vana est cogitatio
 tua: Cyprus mihi vectigalis est, & meum de rege iu-
 dicare: nisi quamprimum abieris Aegyptio peribis
 gladio. Si vxor tibi cordi est, potestatem facio, vt eā
 tecum auferas: si tamen prius recesseris, quam secu-
 do monearis. His acceptis toto regno trepidatū est,
 ingensq̄ mœror omnium mentes peruasit, cum ne

*Iacob⁹
 à Sold.
 ueste
 purpura
 rea iudicatur.*

que Soldani iussibus resistere possent, neq; sine turpitudine obedire. Postremo cum remedium nullū aliud inuenirēt, Legatos ad Soldanum mittere placuit, qui eius mentē lenirent: miserunt & simul Rhodij viros ex religione primarios, qui apud Cairum cōuento Soldano, Ludouici causam humilibus verbis defendere conati sunt. Nil eum de iure Soldani ablatum venisse dicentes. Ioannem Cypri regem Carlotam filiam vnicam ex matrimonio suscepisse, quam secundum Christianas leges reliquisset hæredem: Iacobo ex concubina nato, regnum nequaquam deberi maritū pro coniuge coronæ iura sortiri: hortari ne regni consuetudines confunderet, neue Christianis Christiana inter se iura negaret: Ludouicum Soldano in omne tempus amicū futurū, tributumq; suis temporibus præstiturum, Iacoboq; decem millia aureorum singulis annis quoad viueret traditurum. Res diu in consilio apud Soldanū agitata est, & iam eo ventū erat, vt postulata Ludouici admitterentur, triginta millibus aureis superadiectis: hæc em̄ summam loco impēsarū Soldanus exposcebat, nec Ludouicus pro redimenda pace abnuebat. Sed ambiens Iacobus, modo istos, modo illos amicos, ac Soldani fidem accusans, qui se pauloante regem declaratum desereret, Gallicæq; perfidiæ proderet. Purpuratos quosq; in curia potētes hortabatur, vt Soldano suggererēt, ne Gallicis oratorib⁹ auscularet, neue se semel in fide relinqueret. Aderat ei Soldani filius æqualis ætatis, qui eius fortunę miserebatur. Aderant & tres Mamaluchi in palatio potentes qui præcibus assiduis Iacobum commendabāt. Sed parū eorū conamina valuissent, nisi Mahumet⁹ Tur

ſarum imperatoris legatus opportuno in tempore
affuiſſet, qui verba huiusmodi habuiſſe fertur. Acce-
pit amicus tuus Turcarum imperator Mahumetes,
te Iacobum Cypri regem appellatſe, eumq; in patri-
um regnū ſtatuiſſe reſtituere: digna res, quæ de tuo
ſolio maneret, & noſtræ religioni accōmoda. Sed re-
nuntiatum poſtea eſt, te mutato conſilio pacem cū
rege Gallico pacifci, & quæ iuuare cœpiſti velle deſe-
rere, tanq̄ ignores quanto perſequatur odio gērem
noſtram Gallicus ſanguis: neq; Gotfridi Balduuini
ue, aut aliorum eiufce gentis facta mēte teneas, qui
ſæpe maiores noſtros magnis cladibus affligerunt.
Vide quid agas. Si pax tibi cum Gallico genere cor-
di eſt, cum noſtro bellum expecta, nec tibi cum ſo-
lis Turcis inimicitias futuras putes. Aegyptij, Syrij,
& Arabes, quibus præes, ſummo te odio proſequen-
tur, nec tuus tibi filius hærebit, qui religionē noſtrā
Gallicano ſanguini prodideris: quod ſi promiſſam
fidem Iacobo ſeruaueris, claſſemq; pararis in Cypri-
os, Mahumetes quoq; alteram parabit in Rhodios
& vtriuſq; inſulæ ſpolia tua erunt, ſolum tantum in
inſulæ Rhodiæ Mahumetes ſibi ſeruatum cupit. Pla-
tuerunt Soldano Turcæ oblata, atq; in eius poſtula-
ta conſenſit. Apparata eſt è veſtigio claſſis, & Iaco-
bus cum magna militum manu in ea vectus Cypriū
appulit: non tulerunt eius impetum Galli, quamuis
Rhodios adiutores haberent: neq; auſi apud Nico-
ſiam expectare, in caſtellum quod Cerines appellat
ſeſe receperunt. Iacobus reliquis omnibus in pote-
ſtatem receptis, obſidionem aliquādiu circa caſtel-
lum tenuit. Deinde ſpe potiundæ munitioſis depo-
ſita, dimiſſis cuſtodibus, qui Gallos ab incurſione p

hiberet, Nicosiã reuersus, ad reformationẽ regni se
 Legati cõuertit, Legatosq; ad nos misit, qui multa peterẽt
 Iacobi faciẽ honestatis habentia. Sed re vera nil aliud qre-
 ad Pa- bat, q̄ Christiani regis apud sedẽ apostolicã nomẽ
 pam vsurpare: sed contra illi euenit q̄ putabat. neq; enim
 Pii II. oratores suos tanquã regios admisimus, cũ accepis-
 semus eum Soldano Aegypti, eo tẽpore quo regnũ
 ab eo suscepit, turpissimũ iuramentũ prestisse. Ad-
 iurato enim quadragies deo (vt accepimus) sic ait:
 iurame- Per deũ magnũ & altũ, misericordẽ, & benignum
 tum formatorẽ cœli & terræ, & omniũ que in eis sunt, &
 turpe. per sancta hæc euangelia, per sanctũ Baptisma, per
 sanctũ Ioannem Baptistam, atq; oēs sanctos, & per
 fidei Christianorũ promitto & iuro, quod oĩa que
 nouero aperta erunt dño meo altissimo Soldano
 Aegypti, & totius Arabiæ imperatori, Alefferapho
 Asnali, cuius regnũ deus fortificet, ero amicus ami-
 corũ suorum, & inimicorum inimicus. Nihil enim
 celabo, neque piratas in regno meo patiar, neq; his
 victum aut auxiliũ dabo. Aegyptios qui meo in
 regno seruiunt emam, & libertate donabo, auri
 quinq; millia nummum in kalendis septembris, aut
 octobris, tributi nomine in templis altissimis Hieru-
 salem & Lamech singulis annis offeram. Colosseos
 prohibebo, ne piratis arma ministrent: quæcunq;
 digna cognitu nouiter emerferint, Soldano renun-
 ciabo, in iustitia & veritate Pedami, nihil mea in par-
 te fraudulentum erit. quod si aliquid horum negle-
 xerim, ero apostota & mandatorum sancti euange-
 lij Christianæq; fidei præuaricator, dicam euangeli-
 um falsum esse, negabo Christum viuere, & matrẽ
 eius Mariam virginem fuisse, super fonte baptisma

mo tur-
 pissima
 excoꝛna;
 dissi mag

tis Camelum interficiam, & altaris presbyteros ma-
 ledicam, diuinitatē negabo, & ille sum nunciū huma-
 nitatē adorabo. Super altari cum iudea fornicabor
 & sanctorū patrū maledictiōes oēs in me recipiam.
 Hoc iuramentū in scriptis redactū, & ex Arabica lin-
 gua in Latinā traductū, Legati Rhodiorū viri p̄stan-
 tes ad nos detulerūt, asserētes certissimū esse, ita Ia-
 cobū apud Cairum Soldano iurasse: propter quā
 rē oratores eius multum increpatos absq; honore
 remisimus. Carlota interim quę Rhodum petierat,
 comparatis aliquibus auxilijs, cum noua militum
 manu quam socer ex Sabaudia miserat, ad virū quē
 Cypri reliquerat apud Cērinē redijt, eo proposito
 vt Nicosiam peteret, non parua spe freta recuperan-
 di regni. Iacobus consilijs eius exploratis, iter inter-
 cipit, consertoq; p̄elio multos Gallorum interficit,
 reliquos in castellum repellit, quo ī loco vsq; in hęc
 diem Ludouicus obsidionis incommoda fert, reli-
 quæ partes insulæ Iacobo tanquam regi parent, ex-
 cepto Colossi oppido, quod Rhodij tenent, & Fa-
 magusta quam Genuensium esse diximus. Carlo-
 ta viro apud Cērinem dimisso Rhodum contendit,
 & deinde plena calamitatis ad nos nauigauit, sibi
 & viro vt consuleremus non sine lachrymis orans,
 nam & ipsa multa in mari aduersa pertulerat: nos
 qua potuimus humanitate prudentem sane & cor-
 datā foeminā consolati sumus. Vinum & triticū qđ
 regi mitteretur obsessio apud Ancona obtulimus,
 & sibi quæ omnium rerū erat indigna equos & mu-
 los coēmimus, & viaticū dedimns, qđ in Sabaudiam
 (vt reginā deceret), p̄ficisceret ad socerū: auxilia qđ
 polliciti, quibus in regnū restitui posset, si nostris

*Carlo-
ta cum
militū
manu
ad virū
redit.*

consilijs vteretur. Facile nanq; exulibus regibus cō-
misereri scimus. Sed digna dei vltio. Nam cum nos
apud Mantuam conuētum ageremus, regesq; hor-
taremur, vt in tutelam regionis assurgerent, neque
hinc Turcas, inde Saracenos in Christianos sœuire
permitterent. Huius Ludouici pater, qui multa pro
miserat, inter primos repertus est, qui orthodoxæ fi-
dei auxilium negauêre. Ipse quoq; Ludouicus ado-
lescens, cum per Padum nauigaret, essetq; Mantuæ
propinquus, in eoloco vbi Mincius Pado miscetur,
haud quaq; dignatus est nos visere, aut nostram be-
nedictionem exposcere, quibus ex rebus sœpe ora-
tores Sabaudientes allocuti eorū facta damnaui-
m⁹, futurumq; diximus, vt in pœnam eorū quæ pater fa-
ceret filius regnum amitteret, frustra q; opem ab ali-
is peteret, quam suus pater negasset ecclesie, sicut po-
stea cum magno religionis damno secutum est.

Quo iure Soldanus Cyprum, & Turca
Rhodum sibi pertinere dicant. Item disputatio
qui primum populi Asiam minorē coluerint, quiq;
duces apud eam armis præcipuæ claruerint.

Caput XCVIII.

HAec habuimus quæ de Cypro dicerem⁹. Ali-
quanto longius q̄ consueuimus propter hi-
storiam nostri temporis, quæ nō videbatur negligē-
da, quod etiã in alijs locis facturi sumus, vbi nostra
ætas aliquod habuerit memoratu dignum. Solda-
nus suam esse Cyprum dicit & Rhodum, propter
Hierusalem, de cuius regno has insulas esse putant:
& cum ipse Hierosolymam possideat, ad eas quoq;
ius sibi competere arbitratur. Turcarū imperator

de Cypro nihil aduersatur, Rhodum vero sui iuris esse cōtendit, qui vicina in continēti littora obtinet. Antiqui & Rhodū & Cyprum Asiæ tradiderunt, quibus nulla continēs propinquior est. Nam Rhodus Cariæ, Ciliciæ Cyprus obijcitur, quæ Asiæ partes ex istunt. Asiam ipsam minorem qui primo coluerint non satis certum est: quidam indigenas putant, nos ex Syria primos cultores aduenisse arbitramur, quādo ex vnīs parentibus omnes originem ducimus. Illi vero in terrestri paradiso creati, atq; illinc eiecti i Damasceno primum agro locati sunt, indeq; gen^o humanū. Nisi Armenica magis origo alicui placeat quia in arca Noë seruata sit humana caro, & illa in montibus Armeniæ cessante diluuiο requieuerit, vnde rursus propagati homines ad colēdas prouincias exierint. Sed omnes ab Adam prognati, qui filios Noë sui generis autorē faciunt. Ante Troianum bellum cultores Asiæ inter primos memorant Caucones, quos alij Pelasgos, alij Scythas fuisse tradūt: hos Bebrices è Bithynia pepulerūt, Bebrices Mariandyni cum Paphlagonibus, ex quibus Mariādyni exiuerunt & Heneti. Nobilis Paphlagonum natio. Mygdones Olympi cultores, q̄ boream respicit, & Doliones inter Rhyndacū habitantes & Aetapum: & Myfi qui ex Mysia profecti sunt Europea, apud Danubiū sita: & Lydi, qui & Mēones appellati sunt, & antiquiores q̄ Myfi credūtur, & ab aliquibus Myforum patres existimati sunt. Asiæq; indigenę: & Leleges, qui per insulas habitantes sub Minoë Creten si fuerunt, postea in continentem Asiæ migrātes, australe inde latus vsq; Assum, & deinde vsq; ad Caicū & Hermum, oram maritimam tenuēre: & Cares q

Qui
primū
populū
Asiam
colue-
rint.

prius Leleges esse putant & insulares, postremo terrestres facti apud Meandrum sedes obtinere: & Phryges qui ex Thracia profecti primo Sangarij ripas habitare, deinde ad orientem mediterraneam petierunt: & Lycij, qui prius non procul ab Ilio sortiti sedes, in duos diuisi principatus, denique ultra Taurum migrasse creduntur: & Teucrici quos alij ex Creta, alij ex Attica ortos existimarunt, & circa Amaxitum habitauerunt: & Cilices qui sub Hectore fuerunt Thebam colentes, Ilio proximi, quo deleto, Taurum transiuerunt: & Dardani sub Aenea & Antenore constituti, Idae accola: & Ceticj prope Caicum sub Eurypilo militantes: & Pelasgi qui Larissam Cumanam prius coluerunt: gens ab origine Thessalica, quae postea multum creuit, & tamen cito defecit: & Solium in mediterranea supra Cares ad Taurum habitantes: & Leucosyri ultra Halym in Ponto collocati: & Amazones, quae Themiscyrae campos incoluerunt: & Calybes, quae montes Pharnariae & Trapezuntinios insederunt: omnes huiusmodi gentes ante bellum Troianum in Asia fuisse traduntur. De Lycaonibus, & Cappadocibus & Caranibus, & Armenijs, & Pamphylijs, & Pisidibus, & Isaurijs, & Thracibus qui Cimmerij fuerunt, & Magnetes deleuerunt, & alijs compluribus incertum est. Aeoles, & Iones, & Dores, & Macedones, & Galatas nemo dubitat: post cladem Iliacam in Asiam puenisse: quae frequenter externo subiecta imperio, aut raro aut nunquam regem pertulit in armis clarum, cuius vetusta origo Asiatica fuerit: siue quod imbellegenus hominum facile iugum subiit, siue quod regionis ubertas externos reges ad eam acquirendam summis conatibus attraxit. Nam priusquam Troia Grae

Qui
post cladem
Iliacam
in Asiam
uenerunt.

eorum armis rueret, multi Afiani externi reges inuaserunt. Iupiter, siue Cretensis fuit, siue (vt alij uolunt) Aegyptius Asiae imperium adeptus est: & Hercules ille primus, & Dionysius quem Bacchum uocauerunt, & Osiris, quem cum superioribus stulta Aegyptus tanquam deum coluit. Sesostris quoque rex Aegypti, Asiam sibi subiecit, & Idam Tyrus Scytharum rex, qui sibi & successoribus suis per mille & quingentos annos uectigalem Asiam fecisse traditur, & Amazones Scytharum soboles, magnam sibi Asiae partem uindicauerunt, & Ninus rex Assyriorum usque ad Hellespontum cum exercitu peruenit, omnemque Asiam domuit, quae & sibi & successoribus usque ad Teuthrantem paruit, sub quo Troianum bellum exortum est. Teuthras autem per legatos a Priamo requisitus Memnonem Tithoni filium cum decem millibus Aethyopum, & totidem Susianis, ac ducentis curribus in auxilium misit, cum amplius mille annis Asia sub Assyrijs fuisset. Hercules etiam Alcmenae filius Troiam depopulatus est. Sed neque Hercules, neque Agamemnon in Asia imperium continuerunt, qui habita uictoria in varias regiones dispersi sunt, quemadmodum & Cimmerici qui multas in Asia ciuitates deseruarunt, nec totam Asiam occupauerunt: sicut neque Iasonis socii, qui aliquam loca obtinuerint post Troiam deletam. Lydorum res magnae fuerunt, apud quos Mydas, Gyges, & Alyates, & Croesus rerum potiti sunt: deinde Persae horum imperium deleuere, qui usque in Graeciam penetrarunt. Persae uero Macedones deiecerunt, & ipsi a Romanis pulsati sunt. Post Romanos Graeci Asiam obtinuerunt, cum

apud Byzantium imperij sedem Constantinus pō-
fuisse. Græcos autem Turcæ eliminarūt, quos Ta-
merlanes (vt ante diximus) magnis affectit cladibus
sed tanq̄ fulgur (cum omnia pertriuisset) breui dese-
cit, & res ad Turcas sine controuersia redijt.

**De Mithridatis Eupatoris laudibus ad
mirandis, Item de mulieribus in Asia clarissimis.**

Caput XCIX.

INter Asiaticos autem qui armis claruerit, vnū
reperimus cunctis excellentiorem, & cui pauci
possint æquari, Mithridatem scilicet Eupatorē, cu-
ius progenitores Pontici fuerunt, & ipse apud Si-
nopen natus educatusq̄ est, & ibi tandem sepultus
Ad hunc puerum (vt Apianus Alexandrinus scri-
bit) & parētibus orbatum principatus tralatus est,
qui mox vt adoleuit finitimos barbarorū populos
in potestatem suam redegit, Scytharū non paucos
sibi subiecit, in Romanos per quadraginta annos
varijs euentibus bellum gessit, Bithyniam & Cappa-
dociam non semel adeptus est, Asiam, Phrygiā, Pa-
phlagoniam, Galatiam ac Macedoniā cum in Græ-
ciam transisset potenter inuasit, multa & præclara
egit, mari à Cilicia ad Ioniū vsq̄ dominatus est, q̄ad
Sylla intra patēni regni limites eum inclusit, cētum
& sexaginta millibus hominum bello sibi ademptis
Inter lubricos prolapsus casus minime animū posu-
it, bellum facile instaurauit, cum optimis ducibus p̄-
lio decertauit, à Sylla quidem & Lucullo Pompeio
que victus, sæpenumero magnas illis intulit clades
L. Catiū, & Q. Oppium, & Manium Acilium capti-
uos sibi deditos palam circunduxit, quoad illum q̄

In Ro-
manos
40. an-
nos bel-
lū gessit

totius belli causa fuerat interemit, reliquos Syllę tra-
didit. Vicit Fimbriam ac Murenā, Cottam quoque
consulatu illustrem, & Fabium ac Triariū. Ingeniū
illi ad res difficiles præcellentissimū fuit: victus sæpe
minime ab incepto destitit, nec vnavia Romanos
aggressus est. cum Celtis fœdus iniit, & Sertoriū in
Hispaniam misit: per insidias siue ab hostibus, siue
ab alijs ferro impetitus & saucius, nullo tamen ab
opere cessauit. Sanguinolentus & crudelis in omnes
fuit. nam matrem, fratrem, ac filios tres impuberes
totidem filias interfecit. statura ingenti fuisse tradi-
tur, valetudine prosperrima vsus vsq; ad vltimū vi-
tæ tempus. equitare, iaculari, ac mille stadia equis p
interualla dispositis vna die discurrere, currus sex &
decem equis agitare. Græcis imbutus disciplinis, &
ob id sacris eorū vsus, musicæ præterea deditus, so-
brietatis eximiæ, in pluribus laborumq; patientissi-
mus, solum mulierū deuictus illecebris. His morib⁹
Mithridates cum orbis plurimas & præclaras regi-
ones cladibus inuoluisset, postremo desertus à suis,
& filij fraude circūuentus, ad veneni remedia cōuo-
lauit, quibus non satis celeriter opitulanti, quod
antydoto assuefactus erat, à Buthico quodam Cel-
tarū duce vt se ferro interimeret precib⁹ impetrauit,
atq; ita rex quondam potentissimus, è vita decessit.
sextusdecimus à Dario vltimo Persarum rege, octa-
uus siue sextus à Mithridate illo, qui à Macedonib⁹
defecit, & Ponti regnum sibi vendicauit. Vixit an-
nis octo siue nouem supra sexaginta, in quibus per
septem & quinquaginta regnum tenuit, consensu
Pompei regali sepulchro apud Sinopen conditus,
& solennia funeris magnifice consecutus, sed neq;

*Mithri-
dates
matrē
fratrē
filios
tres im-
pube-
res et
totidē
filias i-
nterfecit*

is vetusta origine Asiaticus fuit. Mithridates enim qui primus Cappadociæ Pontiꝫ regnum inuasit, è genere Persarū regio fuisse traditur. Fuerat ille Antigoniamicus. Antigonus vero cum per somniū sese agrum auro serere vidisset, & Mithridatem aurū metentem in Pontum recedere, expergefactus illū interficere conatus est. Mithridates cum sex duntaxat equitibus fugiens quendā locum Cappadociæ muniuit, multisꝫ illuc per Macedonū incuriam confluentibus, Cappadociam finitimasꝫ circa Pontū tenuit nationes. Postremo imperium in maius propagatum filijs tradidit, quod vicissim vnus ab alio suscepit, vsque ad Eupatorem, qui etiam Dionysius vocatus est, de quo modo locuti sumus. Mulieres in Asia clarissimæ ante omnes fuerunt Amazones, quarum genus è Scythia profectum diximus. Dein de Artemisia Halicarnassi regina, quæ cum Xerxe aduersum Græcos bellum gessit. Postremo Pythodoris quam supra in Ponto regnasse memorauimus, non possumus non Asiaticam dicere: eius pater Pythodorus apud Trallianorum urbem, ex priuato ciue magnus euasit, & opes regias cumulauit. Nec nos latet plurimas Asiæ fœminas clarum nomen assecutas esse: sed inter eas quæ regnauerunt has præferimus.

Mulieres in Asia clarissime.

De Turcarum origine & moribus,
Item de Ottomanorum progenie.

Caput C.

Verum quia de Turcis superius mentionem fecimus, ad quos vltimo loco imperiū Asiæ delatum est, haud absurdum fuerit eiusce gentis ori

ginem recensere. Vt eorum confuteretur error qui^ē s
 tem Troianam Turcasesse affirmant, ac Teucro^s
 vocāt. Turcæ (vt Ethicus philosophus tradit) in Asi
 atica Scythia vltra Pericheos montes, & Taracun-
 tas insulas, contra Aquilonis vbera sedes patrias ha-
 buère. Gens truculenta & ignominiosa, in cunctis
 stupris ac lupanaribus fornicaria, comedit quæ cæ-
 teri abominantur. Iumentorū, luponū, ac vulturū
 carnes, & quod magis horreas, hominum aborti-
 ua. Diem festum nullum coluit, nisi mense Augusto
 Saturnalia. Romanorum imperium audiuit ma-
 gis quàm sensit, quāvis Octauiano Augusto in auro
 litoreo censum dedit, & id quidem sponte. Nam
 cum vicinas vndiq; regiones annua illi tributa red-
 dere animaduertisset, nouum dierum ac temporū
 exortum esse deum arbitrata, muneta illi quotānis
 misit. Hæc gens (vt Orho historicus tradit) imperan-
 tibus Græcis, & regnante apud Francos Pipino an-
 nis ab hinc supra sexcentis, non Caspias (vt ille ait)
 sed Caucaſeas egressa portas, cum Auaribus ferocis-
 sima pugna, multis vtrobiq; desideratis conflixit.
 Exiit Pontū Cappadociāq; transgressa, ad reliquas
 finitimas gentes sensim illapsa est, nec multo post
 (quemadmodū Nicolaus Sagundinus ad nos scri-
 psit) græcis ac latinis literis eruditus, eadem gens
 more latronum clandestinis quibusdā excursioni-
 bus vires sibi vendicās, occupatis montibus, & clau-
 stris opportunis, vnde per occasiones facile irrupti-
 ones fieri possent, vsque adeo emerſit, atque sub-
 lata est animis, vt palam iam & pari Marte aduer-
 sum finitimos de agri possessione certaret; & deni-
 q; procedenti tempore non solum Pontum & Cap

padociam, verum Galatiã, Bithyniam, Lycaoniam,
 Pisidiam, vtrancq; Phrygiam, Pãphyliam, Ciliciã, Ca-
 riam, & omnem Asiam quæ minor vocatur, vltra ci-
 traq; Taurum, ad oras vsq; Ionie & littora græci ma-
 ris occuparet. Nec vnum quendam principem, sed
 alios alij duces, & varia auspicia per factiones secu-
 ti. ex hac gente trigessimam ab hinc, & centesimam
 circiter annum, Ottomanus quidam exigui tum cẽ-
 sus & obscuri int̃ priuatos nominis, ex collectitio
 milite non ingenui manu per seditionem conflata,
 grassari passim, ac non solum reliquias Christianas
 vexare, verum etiam homines suę gentis armis infe-
 stis petere, & sibi subdere cœpit: cuius conatibus or-
 ta inter principes graui discordia, felicem cursum p̃-
 buit. Ottomanus enim dum illi sese inuicem laniãt,
 accitis vndiq; omnibus, qui pro ingenio prædæ rapi-
 narum cupidi essent, auctoritatem breui & nomen
 adeptus, oppida non pauca, partim vi, partim sedi-
 tiõẽ in potestatem accepit. Huic successit Orcanes,
 qui rem inchoatã à patre cõmode profecutus, lõge
 lateq; propagauit: quẽ secur⁹ Amurates filius, duo-
 bus de Græcorũ imperio disceptãtib; ab altero qui
 superari timebat in auxiliũ accersitus, cū ex Asia trã-
 sisset in Græciã, cõsulto bellũ protrahẽs, vbi ambos
 consumptis eneruatisq; viribus fractos ac defessos,
 animaduertit, versis (vt aiũt) proris, arma in eos sine
 vlllo discrimine per occasionẽ conuertit, & plurimũ
 Græcię sibi subiecit. Is vita functus duos reliq; filios
 Solmanũ & Pazaitẽ, quẽ superius à Tamerlane ca-
 ptũ retulim⁹. Solmano extincto res vniuersa ad Pa-
 zaitẽ deducta est, qui priusq; caperetur res magnas
 in Græcia gessit: dimissus vero nihil memoria dignũ

egit, mortēq; in Asia inglorius obiit, cui⁹ filij qui cō
 plures erant in potestātē Græcorū venēre, cū capto
 patre periculū euasuri, ex Asia in Thraciā nauigare
 contenderent. Calapinus tñ natu maior emissus à
 Græcis regnū obtinuit, cui vita functo Orcani filio
 tenella ætate adolescentulo quorundā principū re-
 gnū occupare conati, Moyses patruus, & ipse à Græ-
 cis dimissus infestis armis occurrit, & magis proditi
 one q̄ pugna oppressum extinxit adolescentē. haud
 multo post, & ipse nullo superstite filio decessit, quē
 Mahumetes frater tertius ex Pazaitē, filijs subsecu-
 tus regnum incruēte obtinuit: qui magnis rebus in
 Europa gestis, in Asia quoq; cōplures Turcarū regu-
 los vi atq; armis oppressos regnis exiit. huic defun-
 cto successit Amurates filius, qui per tēpus in Asia
 manens, audita patris morte, in Thraciā conat⁹ tra-
 ijcere, imperatoris Græcorum maritimo apparatu
 prohibitus est, & Mustaphas natorum Pazaitē reli-
 quus, vt rex potiretur à Græcis liberatus, & summa
 ope adiut⁹. Sed Mustapha pugna superato & inter-
 empto, Amurates victor vniuersum regnum obti-
 nuit. hic fuit Mahumetis qui mō regnat pater, vtri-
 usq; res gestæ memoriam exposcunt, quas cum de
 Græcis agemus haud quā reticebimus. hæc est Ot-
 tomanorum progenies, & Turcarū origo, qui quā-
 quam ea loca possident quæ olim Teucris tenuēre,
 non tamen Teucris appellandi sunt: alioqui & Dar-
 danos, & Mysos, & Phryges, & multarum gentium
 quas vel in Asia vel Græcia subiecerunt nominibus
 appellare possemus. siue enim ex Attica siue ex Cre-
 ta, quod ad mare probare videtur Teucrorum ori-
 go fuit, nihil ad Turcas pertinet, quos Scytharū ge-

nus esse docuimus, barbarā & retrā progeniē: quā-
 uis plurib⁹ seculis in Asia Græciāq; cōmorati vitam
 mitiorē induerint, & imperiū vtriusq; terræ cōsecu-
 ti sint. Adeo Turcæ nomen auctū est, vt quæ olim
 Asia vocabatur, nunc Turciā vocitent. à Turcis em̄
 vniuersa possidetur, p̄ter oram Trapezuntia, q̄ suo
 imperatori parer Christianę religionis cultori, quāuis
 Græco & nōnullis erroribus imbuto, aduersus quē
 profectus hoc anno Mahumetes eius imperiū labe
 factum existimatur. habent & Armenij aliqui suum
 ducem in Asia qui Christum sequitur (vt ante dixi-
 mus) reliqui omnes Turcarum potestati subiecti
 sunt: sed non omnes Turcæ Ottomanorum impe-
 rio subsunt: nam & Caramanus Ciliciæ dominus, q̄
 magnam Cappadociæ partem possidet, & Asam-
 becus qui prope Euphratem dominatur, & alij nō-
 nulli reguli ab origine Turcæ, cum Ottomanī pro-
 genie diu de regni possessione certarunt. Carama-
 nus inter Mahumetem Turcarum imperatorem, &
 Soldanum Aegypti dominum medius, multa per
 nostram gratem, modo cum hoc, modo cum illo p̄-
 lia gessit, locorum difficultatibns, & Ciliciæ gentis,
 cui dominatur virtute confisus, & odio Mahumetis
 Christianorum amicus, nec Asambecus Ottoman-
 norum profapiam quiescere permisit, Christianæ
 coniunctus vxori, imperatoris Trapezuntij filia: q̄
 uis parui momenti est apud Turcas matrimonij no-
 men, quis cōiuges sunt, quot ducere voluerunt, im-
 piam Mahumetis legem sequentibus, cum quana-
 bilem & pulcherrimam Asiam fœdauerunt. eadem
 ab initio idola coluit, deorūque varijs superstitio

nibus dedita, quamuis nonnullos admiserit Iudæos veri dei cultores: non tamen legem eorum accepit, sed quemadmodum hodie Iudæi inter nos vivere permittuntur, ita & inter gentiles per Asiam sub tributo vitam agebant. Damnatissimus ille idolorum cultus vsq; ad Romanorum imperium perdu ruit, quibus ad Christum conuersis, & in Asiam & in omnem ferè terram prædicatum per apostolos intonuit euangelium, & benigne auditum est, credi dit Asia Christo, & pulcherrimas erexit ecclesias, ue vlla eius portio fuit Christianis non initiata fa- cris. Fatemur plurima ibi & per Romanos & per alios iudices Christianorum persecutio acta est, sed vicit gloriosa martyrum constantia, vicerunt & san- ctissimi verbi dei prædicatores. Erecta sunt mona- steria virginum, & sanctorum patrū cœnobîa, lau- datus est in canticis dominus, & in odorè suauitatis sacrificatum est ei, cuncta populi ora, & omnes lin- guæ Christū insonuere, cui nulla nō villa altaria dedi- cavit, & dona in eius nomine consecrauit. Cessa- uit omnis spurcicia veteris cultus, diruta sunt dæ- monibus sacrata templa, exiit simulacra, contri- tæ deorum imagines, omnis turpitudine, omnis blas- phemia procul acta, euangelica vita recepta, san- cti & pudici mores admissi, laudata virginitas, pro- bara nuptiarum castitas, innocentia in honore ha- bita, sobrietas & mansuetudo ore omnium com- mēdata, nulla consuetudo admissa quæ aduersa sa- cro sancto euangelio videretur. verum Turcarum aduentu cuncta immutata sunt. Mahumetea

lex, q̄ sub Heracleo imperatore cœperat, euāgelium
 Chri repulit Christianorū defidia, q̄ perētibus opem
 Asianis neq; cōsilio neq; auxilio fuerūt. Redijt fœdi-
 tas & pristina turpitude. nā q̄ quis simulacra horrent.
 Turcæ, & vnū se colere deum dicunt, indigna tñ de
 Christo sentiūt, nec trinitatē adorant, haud intelli-
 gētes q̄modo possit deus vnus & trinus esse, & scri-
 pturā sacrā deprauarunt, voluptatis ac libidinis ser-
 ui. Perierūt sacræ literę, & oīa bonarum artiū studia
 defecerūt, apud seruos paucos Christi nomē audiūt,
 neq; illi qui se Christianos appellāt in Asia veri Chri-
 stiani sunt, nō ambulantes ad veritatē euangelij: &
 si em̄ plurimi adsunt Gręci Christianis imbuti sacris
 multū tamē ab antiquorū sanctorumq; patrū regu-
 lis abierūt, nec Romanā ecclesiā audire dignantur
 oīm fideiū matrē. Nimis multū est qd̄ in Asia pdi-
 dit Christus, nobilissima prouincia à nostra religio-
 ne est alienata. Et quot populos, q̄t p̄clarissimas vr-
 bes, quot insulas fama celebres, q̄t inclyta regna cū
 Asia perdidimus, in oratiōe qua resuadet rex Agrip-
 pa Iudęis apud Iosephū ne cū Romanis bellū susci-
 perēt, quingentas ciuitates in Asia minori ac ppria
 fuisse cōperimus. Et que vnq̄ terra viros doctrina
 excellentes plures q̄ Asia protulit. Dū singulas p̄cur-
 rim⁹ vrbes cōmemorauimus illustres viros, è septē
 sapiētibus quos admirat antiquitas, tres vel q̄tuor
 Asiaticos fuisse constat, quādo ex ipsa cōtinenti, aut
 ex insulis sibi adiacētibus orti sunt. Homer⁹ ipse in-
 ter poētas p̄cellentissimus, haud dubie Asiaticus fu-
 it, q̄ quis eū apud se natū plures ciuitates decertent: &
 Hippocrates medicorū princeps ex Coo natus Asiā
 honorat, & Aratus astrologus Solensis. Inter philo

sophos siue stoicos siue peripateticos multi Asiatici claruerunt. Oratorū quoq; & historicorū maximus numerus, sicut in particularibus relatū est. Theologi quoq; nr̄e religionis nō pauci in Asia floruerunt. Sed vnū oīm & primū & maximū satis fuerit cōmemorasse Paulū Tharsensem, cuius epistolę post euāgelia primū sibi locū in ecclesia vendicarūt. Omittimus aliarū artiuū studia, architecturā, picturā, statuariāq; in quibus Asianorū ingenia facile principatū obtinuēre. longū esset singula recētere, q̄ apud Asiaticos p̄cipua extiterunt, & ē septem miraculis orbis duo vel tria in Asia referunt. Mausolei sepulchrū apud Cares, & Iouis siue Solis Colossus apud Rhodios, q̄s inter Asiaticos cōputauim⁹. Hęc lōgius fortasse q̄ par fuerat recēsuimus, vt intelligāt qui hęc legerint, quantū Christiana res publica perdiderit: atque hęc potissimum causa fuit, cur Asiā & eius partes distinctę vsq; ad minutissimas describeremus. Dicit fortasse aliquis non minoris damni fuisse, vel Græciam amisisse, quæ omnium doctrinarū mater iudicata est, & armorum glōria plurimū excelluit, vel Syriam in qua primus homo visus, & in q̄ Christus natus & altus, humanum genus per crucem redemit, & viam qua cælum peteremus aperuit. Vtilius igitur fuisse has prouincias descripsisse q̄ Asiam: sed neq; nos illos negligemus, si vita comes fuerit, q̄ & orbis vniuersi situm & gentes percurrere decreuimus. Nunc de Europa dicemus.

Paulus
apostolus

¶ Pij secundi pontificis maximi Asiæ
minoris elegantissimę de
scriptionis finis.

PII. II. PON-

TIFICIS MAXIMIAN

Europam, sui temporis varias cō-
tinentem historias
Præfatio.

QVæ sub Frederico tertio eius nomi-
nis imperatore apud Europeos, aut
qui nomine Christiano censentur insula-
homines, gesta feruntur memoratu digna
mihicq; digna tradere posteris, quam bre-
uissime libet cōmiscēbimus, aliqua
interdum alius repetita, quem
admodum locorū rerūq;
ratio expostulare uis
debitur.

DE HVNGARIA, SIVE VT
nōnulli uolunt Pannonia, de Sigismundo
imperatore catholicæ fidei ad vnitatem insigni re-
dactore, de Alberto rege Bohemo in imperatorem
Romanorum à Germanis electo, de Iacobo Mar-
chiano ad tumultum sedandum crucifixigero, de
multis alijs & ducibus & regibus, inter quos de Mat-
thia qui ex carcere ad regnum est vocatus.

Vngaria quæ Austriæ
 Frederici patrię cõtermi
 na est, & in orientẽ ver
 git, principium narrati
 onis prestabit. Hanc, p
 uinciam nõnulli Pãno
 niam vocãt, tanq̃ Hun
 gari Pãnoniorum loco
 uccesserint: verum neq̃
 Hũgaria Pãnonię termi
 nos impiet, neque illa tã lata olim fuit q̃ nostra æta
 te Hungaria. Intra danubiũ em̃ & Alpes, q̃ ad Italiã
 & Adriaticũ respiciũt mare, Pãnonia cõtinebat: ab
 occasu Noricũ Enũq̃; amnẽ, ab ortu Mysos ac Tri
 ballos & flumẽ Sauũ contingẽs, intra q̃s limites Au
 strię magna portio claudit, & Teutonibus incolit.
 Stiria q̃q̃ iisdẽ terminis cõtinetur, Valeria quondã
 appellata. Hũgaria vero, q̃uis inferiorẽ Pannoniã à
 fluuio Leycha vsq̃; Sauum cõplexa est, Danubiũ tñ
 transgressa ad Polonos vsq̃; protẽditur, & q̃ quon
 dã arua tenuẽre Gepidę, Daciq̃; possidẽr. Imperiũ gẽ
 ris Hũgarię multo latius est q̃ ipsa Hũgaria: nam &
 Dalmatę, q̃s Schlauos, & Illyrj q̃s Bosnenses, Tribal
 li seu Mysij, quos tũ Seruios, tum Rascianos appel
 lant: & Getę, quos partim Valachos, partim Tran
 syluanos nominant, Hungarorum imperitum subie
 rũt: & si nõnulli æuo nostro Turcarũ armis deuicti
 defecerunt. hanc prouinciã quatenº citra Istrũ extẽ
 ditur, sub Octauiano Cæsare Romani primum ob
 tinuẽre, Bachone Pannoniorum rege subactõ, &
 Amantinis inter Sauum & Drauum prostratis. Da
 ciam vero trans Danubium quæ nunc Hunga

riæ portio est, Traianus imperator edomuit, & in solo Barbarico prouinciam fecit: sed amisso sub Galieno per Aurelianum recuperata est. Post Romanos aliquando Huni Scythica gēs, aliquando Gothi ex insulis Balthæi maris populi, deinde Longobardi ex Germania profecti Pannoniam occupauere. Postremo Hungarorum natio ex ultimis Scytharū finibus inundauit, quæ usq; in hanc diem regno potitur, & ultra citraq; Istrū late dominatur. Extat adhuc non longe ab ortu Tanais altera Hungaria, nostræ huius de qua sermo est mater, lingua & morib⁹ pene similis, quamuis nostra ciuilior est Christi cultrix, illa ritu barbarico uiuens seruit idolis. In Hungaria quam Danubius interlabitur tempestate nostra Sigismundus Caroli quarti Romanorum imperatoris filius natione Bohemus, origine Teutonicus, varia fortuna annos supra quinquaginta regnauit, princeps singulari prudentia, magnitudine animi, beneficentia & liberalitate insignis, corporis q; maiestate ac decore illustris, cæterum bello prorsus infelix: quem non Turcæ duntaxat, sed Bohemi q; sæpe acie fuderunt. Vxor ei prima fuit Maria Ludouici regis filia cum qua regnum accepit. Illius causa duos & triginta regulos in Hungaria primarios, q aliquando rebellassent, gladio percussit. ob quã rē & ipse paulo post, regina fati functa, in vincula cōiectus est, mulieriq; viduæ cuius virum interfece rat, in custodiã traditus, donec regni proceres supplicium decernerēt. sed non defuit capto in extremis rebus prouidentia, qui vt erat facundia potens, mulieri longe melius esse ostendit regium sanguinem conseruare quàm fundere. Dimissus ab ea Bar

baram Hermanni comitis Ciliae filiam duxit vxorē,
 nec diu postea comparatis auxilijs regnū vendica-
 uit, de proditoribus supplicium sumpsit. Mulieris vi-
 duae filios & honoribus & opibus inter primos re-
 gni proceres cumulauit: quorū adhuc alterius viuuit
 filius Ladislaus Garius comes regni Palatinus. Mul-
 ta huius Sigismundi egregia facinora memoriae p-
 dita sunt, inter quae illud præclarissimū, quod ecclesiā
 catholicam in tres partes diuisam, coaecto apud Cō-
 stantiam generali concilio, ad vnitatem redegit: Ita-
 liam, Galliam, Hispaniam, Angliam, huius rei causa
 peragrans: Vitoldo Lituaniae duci, vt se regē appel-
 laret missa corona, indulgit. Prius tamē ille vita de-
 cessit q̄ solennia coronationis expleret. Prusiam, quā
 rex Poloniae fratribus beatę Mariae Teutonicorum
 armis ademerat restitui iussit. Cum Venetis duce
 Pipone Florentino grauius bella gessit. Venceslaum
 Bohemiae regem germanū suum, q̄ regno inutilis
 esset coniecit in vincula: quī negligenter custoditū
 magno reipublicae malo, quidā Bohemi ē carcerib⁹
 surripuerint, coronā imperij ab Eugenio quarto
 pontifice maximo, Romae accepit. Bohemia post
 multos calamitates vix tandem potitus est: Marchi-
 am Brandeburgensem Frederico Burgaffio Nurē-
 bergensi dono dedit, filiam Elisabeth ex Barbara na-
 tam Alberto duci Austriae in matrimonium copula-
 uit, illiq; demū apud Zuoymam Morauiae ciuitatē
 morienti, regna quibus praefuerat vltima volunta-
 te reliquit, ossa eius in Veradino iacent. Albertus
 apud Albam regalem cū coniuge coronatus, Bohe-
 miae quoq; diadema suscepit. Cuius felicitatē admi-
 rati Germaniae principes, & ipsi suum sanguinem

*Vences-
 laus
 rex inu-
 tilis à
 fratre
 Sigism.
 in vin-
 cula
 conijci-
 tur.*

ex tollere decreuerūt, Romanū ei cōmittentes imperiū. Id Alberto suscipere nō licebat, nisi primores Hungarię indulgerent, quibus haud ex vsu videbat suū regem Teutonibus imperare, atq; ob eam causam iureiurando Albertū obligauerunt, ne suo iniussu imperiū acceptaret. Vocati tamē ad regem, q̄ tum Viennæ fuit, victi precibus præbuere consensum. Ille imperio auctus ad Hungariā rediit aduersus Turcas, qui tunc Rasciam inuaserant arma moturus. Sed dum Budæ moram facit (ea est regum sedes) iudex ciuitatis natione Teutonicus Hungarū quempiā ob delictū fluuio demersit. Id Hūgarum molestissime tulerunt, quibus Teutonicū nomen exosum est. Excitatur è vestigio tumultus, Hungari arma capeffunt, obuios Teutones passim trucidāt, fit fuga in arcem, qua rex se continebat, diripiuntur negociatorū domus, quorū pars maior teutonica fuit. Euangelizabat eo tempore Budensibus Iacobus Marchianus, ordinis minorū professor, doctrina literarum & vitæ sanctimonia clarus, qui sedaturus tumultū, simulacrum Saluatoris crucifixi manu gestans, furenti armatoq; populo obuiā factus, vt cædi parcant, vt rapinis abstineant, vt arma deponāt, supplex orat. Illi verba eius minime intelligētes (neq; em̄ tempus ferebat interpretem) bene sibi future autumant, qui Christū suis ceptis ducē habeant, sublimemq; Iacobū, simulq; Crucifixū in vlnis attollūt, ac bacchati per vrbem, nunc istā, nunc illā domum compilant. Fiunt tamē aliquāto minora spolia, & a cædibus temperatū est ob præsentia Iacobi, modo precibus, modo lachrymis furorem incensæ plebis lenire conatus est. Sedato tumultu Georgius Pa-

Iacob^o
Mar-
chian^o
ordinis
minorū
p̄fessor
tumul-
tū seda-
tur' Sal-
uatoris
crucifi-
xi simu-
lachrum
gestat.

Locius Strigoniensis ecclesiæ pontifex moritur, apud quem pretiosa regni supellex in custodia fuit. Rex Strigonium petit, & regina cum eo, aperiuntur arcæ in quibus thesaurus obseruabatur coram regina, & selectis regni baronibus. Illa clam subtrahit corona (quam sacram appellant) fidelibus anui tradita, arcas claudit atque obsignat. Albertus paulo post Drauum vsque fluuium proficiscitur, ibique castrametatus maiores copias expectat, cum quibus Turcas inuadere possit Sindronium obsidentes, prius tamen expugnatum est oppidum quam auxilia venirent. Ipse Budam reuersus, cum dysenteria laboraret Viennam repetere statuit, siue moriturus inter suos, siue quod aërem in quo fuerat enutritus conseruare aliquid ad sanitatem sperabat. Sed in itinere magis ac magis morbo affectus, relicta vxore prægnante, obsignatoque testamento, in villa quæ Longa dicitur, sexto Calend. Nouembris è vita decessit: Religiosus princeps, & qui liberalitate simul iustitiæque præstaret. Fuit quoque in bellis audax & manu promptus, Morauos ac Bohemos armis subegit, Polonos late vagantes intra regnum suum coercuit. Magna de se Christianæ reipublicæ promittere videbatur, nec minora populi de sua virtute conceperant, pulcherrimæ spei satisfieri breuitas vitæ non fuit. Repente occidit quæ breui ad summum potentiæ creuerat: neque enim biennio toto imperauit. Statura eius procera fuit, neruosum & validum corpus, facies terrificæ, more gentis erasa barba, superius labiū intensum, vestē haud splendidā baltens auro grauis cinxit, nec vnquam lateri defuit ensis. Corpus eius in Alba reconditū est. Cognita regis

Hungariæ corona sacra, à regina, clam subtrahita.

Descriptio stature Alberti imp.

morte, conuenientes Hungari indignū ac periculōsum existimantes, tantum regnū vnus fœminæ iudicio subiacere, reginā magnis precibus hortantur, Vladislaum Poloniae regem, qui p̄pulum armis tuteretur, sibi vt virum asciscat. Consentit mulier, ea conditione adiecta, ne quod filio præiudiciū fiat si masculum pariat, legantur in Poloniā prælati ecclesiarum, & principes regni natu & autoritate maiores, quibus iter agentibus, Ladislaus posthumus nascitur, qui mox vt in lucem prodijt, apud Albam regalem, & baptismū Christianæ fidei signaculū, & militiæ cingulum, & sacram Hungariæ coronā, quam mater penes se habuit, eadem die accepit. Inde sublatu in tutela Frederici Cæsaris, duodecim ferme annis fuit, cui mater & ipsum & coronā commendauit, legati quibus prohibente regina Vladislaum adire, quē magnis pollicitis oneratum in Hungariā traxerunt, & imposito diademate, regem salutauēre, quicum diu Ladislai mater vario euentu armis contendit, Hungaris in duas partes diuisis. Vlricus comes Ciliæ, dum consobrinæ studet, Ladislaoq; regnum defendit, captus à Polonis diu in carcere maceratus est. Dionysius archiepiscopus Strigoniensis, qui postea Cardinalat⁹ honore donatus est, genere ac moribus illustris, vtriq; regi diadema imposuit: alteri volens, alteri coactus. Vocatus em̄ ad Polonū, quibus publica fide accepta Budum petiuisset, nō prius libertati suæ redditus est quā Vladislaum in Alba coronauit. Ipse quā primū potuit domū reuersus, Polonorum conatibus summo studio aduersatus est. Iulianus cardinalis sancti angeli ab Eugenio pontifice maximo in Hungariā missus, vir summo ingenio,

*Vlric⁹
à Polon
nis in
carcere
macerat⁹.*

singulari facundia, excellenti doctrina, quibus inducias belli inter Vladislaum & Elisabeth ad certum tempus composuerit, pacem tamen efficere non valuit. Regina mortua, omnes pene Hungariae optimates ad Polonos defecere, solus Gischra Bohemus rei bellicae peritissimus, & manu promptus, Ladislai partes in Hungaria tutatus est, qui saepe cum parua militum manu, ingentes Hungarorum Polonorumque copias vicit, fudit, deleuit, bisque Ioannem Huniadem magnis exercitibus cinctum castris exiit. Hic Ioannes natione Valachus fuit, haud altis natalibus ortus, sed ingenio dextero, & animo sublimi, & virtutis amator, multa cum Turcis secunda praelia fecit, & hostium spolijs Hungarica templa ditauit, primusque omnium apud Hungaros Turcarum acies & frangi, & vinci posse monstrauit. Quibus ex rebus excitatus Vladislaus, & ipse praelium cum Amurate Turcarum imperatore committere non dubitauit, de quo postea suo loco dicemus. Foedus inter Fredericum imperatorem & Vladislaum, qui se regem Hungariae appellauit, Iulianus Cardinalis ea lege composuit, ut liceret imperatori Hungaros coercere, si quod in Austria, Stiriaue damnum inferrent. Idem permissum Vladislao est in Frederici subditos Hungariam infestantes. Guncium oppidum in Hungaria est, Stiriae atque Austriae proximum, hoc latrones occupauere, & pleraque circumiecta castella, ex quibus in Austriam profecti, magnam vim pecorum atque hominum abegerunt. Motus ea re Fredericus comparato raptim exercitu in Hungariam traiecit, munimenta expugnauit, ex latronibus octoginta furca suspendit. Cum cecidisset in bello Vladislaus, conuentus Hungarorum apud Pestam habitus est, locus hic

Ladis-
laus
rex a-
pud Pe-
stam de-
signat^o

trans Danubiū Budæ opponit, neq; muris cinctus,
neq; magnificis domibus exædificatus, villæ speciē
gerit. Hic Ladislaus Alberti filius cōmuni procerū
cōsensu rex designat, suisq; deinceps auspicijs ī Tur-
cas pugnare cœpit, nec tñ feliciora ei^o prælia, q̄ Polo-
ni fuerūt. Ioannes Huniades regni gubernator as-
sumptus, absente rege prouinciā (vt aiunt) in virga
ferrea gubernauit. Nec dū rex affuit minor eo habi-
tus est, hic prostratis apud Albā Turcis (quē admo-
dū in rebus Rastiscianis referemus) breui tēpore su-
peruiuēs, morbo extinctus est: Ferunt eū cum ægro-
raret, noluisse dñicū ad se corpus deferri, indignum
esse dicentē serui domū intrare regē, iussisse sese, q̄-
uis deficientibus viribus, in templū vehi, ibiq; de mo-
re Christiano cōfessum, diuinā Eucharistiā suscepisse,
atq; inter sacerdotū man^o deo animā reddidisse.
Felix spūs q̄ tantę rei, q̄ta gesta est apud Albā nūtiūs
atq; autor migravit in cælū: Ladislaus q̄ ex tutela iā-
pridē imperatoris emissus, & in paterna regna rece-
ptus, Turcarū metu ex Hūgaria in Austriā se cōtule-
rat, audita Turcarū strage, & gubernatoris morte, q̄
cū Ciliæ comes apertū gerebat odiū, impellēte ipso
comite, q̄ veluti sublato æmulo letabundus id nūcij
audiuerat, rursus in Hungariā redijt: sed dū apud Al-
bam spolia Turcarū & interēptorū hostiū cadauera
respicit, comes ipse cui^o caput erat à rege secundū, &
q̄ iam solus tanq̄ regis auūculus leges Hūgaris p̄scri-
bebat, à Ladislao Huniadis filio ī Castro regio ob-
truncat, inde necē cōsecutus, vnde sperauit imperiū.
Offensus ea re miræ in modū regius anim^o, dolorē tñ
suppressit, nec dubitauit auunculū iure cęsum fateri.
Cadauer defuncti ī Ciliā missum ē. Rex Budā se cō-

Comes
Ladis-
lai auū-
culus
obtrū-
catus.

tulit, vbi secutos curiã Huniades filios i carcerẽ rapi
 iussit, p̄cussorẽq; comitẽ Ladislau natu maiorẽ capi
 te plecti. Matthiã captiuũ duxit in Austriã, & p̄fecto
 in Bohemiã eũ pone sequi madauit. Ip̄e paucos dies
 Pragẽ morat, siue morbo pestifero, vt pleriq; tradi
 derũt, seu veneno, vt aliĩ affirmãt, obiit diẽ, nobilissi
 mus sanguis paterna origine ac materna ex imperato
 ribus ort. Matthias qua die rex clausit oculos eadẽ
 Pragã applicuit, quẽ Georgiõ gubernator i custodia
 suã recepit. Corpõ Ladislai apud proauũ Carolũ. iiii.
 Romanorũ impatorẽ in arce Pragẽsi atq; i æde sc̄ti
 Viti recõditũ est. Defuncto Ladislao rege Hungari
 ad eligẽdũ successorẽ ad Calẽ. Ianuarias diẽ cõstitu
 unt. Proceres apud Budã frequẽtes conueniũt: inter
 q̄s Michael Rylagõ magna militũ stipatõ caterua p̄re
 sto adest: xiiij. millia equitũ, peditũ. vii. millia eũ secu
 ta ferunt, q̄ statuto tpe in Pesta fuerũt. Michaël fra
 ter cõiugis Huniadis Matthiẽ auũculus, cui propter
 necẽ Ladislai nepotẽ cũ plerisq; regni baronibõ acer
 rimẽ similtates erãt: his potẽtia eius haud paruũ in
 gessit terrorẽ, nec iã p̄culsa metu concio, liberã regis
 electionẽ futurã arbitrabãt. Michaël vero cõuentũ
 adiens non se idcirco armatos adduxisse ait, vt vim
 cõgregatẽ inferat, sed vt eos deterreat si q̄ sint q̄ liber
 tatẽ principũ ac populariũ in assumẽdo rege p̄tur
 bare conent. Illud tĩm se veluti vnũ ex regni accolis
 monere, vt Ioãnis Huniadis bñficia meminerint, q̄
 vnus oĩm Turcarũ arma ab Hungarico regno depu
 lerit, clarasq; genti vistorias pepererit, indigna suis
 meritis p̄mia reddita. Ex filijs eius alterũ crudeliter
 occisum, alterũ i Bohemia captũ seruari, posse baro
 nes memoriã Ioannis extollere, Matthiã ex captiuũ

tate redimere, atq; in eius regni fastigio collocare, quod pater sua virtute seruasset: neq; ferendū vt ad exteros ea potestas deferatur, parcere se om̄ibus, q; nepoti fuissent insidiati: regni salutē ante oculos ponere: si quē prouinciā vttiliorē esse arbitrentur, nihil obstare, quominus melior eligatur. Fuit res aliq̄ diu anceps, cum baronū sibi quisq; timeret. Postremo reconciliatione inter proceres facta, cuius autorem Ioannē sancti Angeli cardinalem, virū doctrina & moribus excellentē, qui tum legatū agebat apostolici cum, tradidere. Matthias octo & decē natus annos, nono Calen. Februarij, inter quadraginta millia virorū, qui medio in Danubio tum glacie constricto, impatientes magni frigoris, secreti electionis exitū expectabant, rex acclamatus. Nunc quisquis hæc legis & futura prædicit: singulare prorsus humanæ incōstantiæ documentū ex duobus adolescentulis ætate moribusq; pene paribus, alter ex regio solio dum nouæ nuptiæ thalemū exornat, deserit ad tumulum: alter dū capitale iudiciū trepidus manet, ex carcere vocat̄ ad regnū. Libertaseius ex gubernatore Bohemiæ sponsalitijs. atq; alijs pactiōibus empta refert̄. Mirabile qd matrē repentina lætitia nō exanimauerat, cum tot cladibus afflicta prius regē appellatū audierit, q̄ vinculis exemptū. In parte Hūgarie, quæ trans Danubiū in septentrionē porrigit, & nūc Sepusiū vocant, olim Gepidæ confedere. Insignis latro Examites, natiōe Bohemus, Hussitarū pestifera labe infectus, milites prædādi cupidos vñ decūq; ad se venientes benigne collegit, eosq; fratres appellauit, & vniuersam regionē illā tributariā sibi reddidit ex ædificatis munitiōib; locis opportunis, ex quib;

Matthias ex carcere uocatur ad regnū.

modo in vnā, modo in alterā partē discurrere posset, prædas in fine cuiusq; mensis viritim diuisit. Ex quibus nō plus accepit qui totū mēsem, q̄ qui diem vnā ante diuisionē in castris fuit numero fratrum ascriptus. Id sibi ex euāgelio præceptū affirmavit, qd̄ in vinea dñi laborātib; & qui prima hora, & qui vn decima venerant, æquam mercedē promittit. Hæc societas tum lōge lateq; rapinas agere, & iam quinque millia pugnatorū in armis habere, indiesq; crescere, nō aliter dissipari potuit, q̄ duce ipso Axamite ad stipendia Ladislai regis vocato.

De Trāssyluana regione, Teutonibus, Siculis, & Valachis populis eam incolentibus.

Caput II.

TRanssyluana regio est vltra Danubiū sita, quā Daci quōdā incoluere, feroces populi, & multis Romanorū cladibus insignes: nra ætate tres incolunt gētes, Teutones, Siculi, & Valachi. Teutones è Saxonia originē habent, viri fortes & bello exercitati, à septē ciuitatibus quas inhabitāt Sibenburgēses patrio sermone appellati. Siculi Hungarorū vetustissimi credunt, primi oīm qui ex Hungaria veteri in hanc prouinciā venerint. Eam ob causam, quibus agros suis colūt manibus, ac rure viuētes greges pecorū pascunt, nobiles tñ appellant. Et concurrentes inuicē alter alterū generosum dñm salutant, nec tributa pendunt, nisi quo anno rex Hūgariæ coronat. Tunc em̄ quot sunt patresfamilias, tot boues regi tradunt, quorū numerū supra sexaginta millia esse ferunt. Iussi vero in bellū exire nisi pareant, capitali pœna plectuntur, bona fisco applicantur. Valachi

*Siculi
se nobi-
les ap-
pellant*

genus Italicum sunt, quemadmodum paulo post referemus, paucos tamē apud Transylvanos inuenias uiros exercitatos Hungaricæ linguæ nescios. In hac prouincia oppidum fuit, quod Bisftricum uocauerunt regiarum coronarum subiectum. Id Ladislaus rex cū Viennæ ageret Ioanni Huniadi dono dedit. Tulerunt id agere oppidani, diuq; resistere, coacti tamen imperata fecerunt. at mortuo Ioanne, eiusq; filio Ladislao Budæ occiso, Michaelē Rylagum, qui pro Matthia altero Ioannis filio regnum petebat, turpiter reiecerunt. Ille indignatus q̄ primū Ladislai regis mortem accepit, eo cum exercitu redijt, vi oppidū expugnauit, rebellium ciuium alijs oculos eruit, alijs manus amputauit, alijs necem gladio intulit, oppidum incendio deleuit. Ingressi sunt, paulo post Transylvana Turcarum circiter tria millia, prædamq; magnam abegerunt pecorum atq; hominum: quos infecuti Sibinienses & ipsi Teutones ad internecionē vsq; deleuerunt, victoresq; præda recuperata domū rediere, Vix ciuitatem introierant, cum Michael ex alia parte haud paruas ducens copias affuit, ciuitati exitiū parans, quæ Bisftricensibus aduersum se opertulisset. Sed cum Sibinienses intra munitissimam urbem se continerent, frustratus desiderio suo, minabundus recessit. Apud Hūgaros obiit ætate nostra Paulus Vergerius Iustinopolitanus, græcis ac latinis literis apprime instructus: cuius plura extant opera ab eruditis probata. Arrianus, qui Alexandri magni gesta græco sermone conscripsit, latinus ab eo redditus est, hortatu Sigismundi Cæsaris. Scripsit de ingenuis moribus, græcas ac barbaras amicitias comparauit, aduersus Malatestam q̄ Maronis statuā in fō

ro Mantuano deijci iusserat, nobilem inuectiuam edidit. Ex Hungaris, qui studia humanitatis secuti æuo nostro claruerunt, duos nouimus, Ioannem episcopum Varadiensem, qui regni cancellariam obtinuit, & alteræ Ioannē ei⁹ ex sorore nepotē q̄ sub Guarino Veronēsi græcas ac Latinas literas didicit, nec min⁹ versu q̄ soluta ualet orōne: horū tamē originē Schlauonicā ferūt. Sciam iuris plurimi p̄fessi sunt, inter q̄s Dionys⁹ excelluit gēte Canysianat⁹, q̄ Strigoniēsem forit⁹ ecclesiā, honorē q̄q̄ cardinalat⁹ (vt ante diximus) emeruit. In re militari Nicolaus Vayuoda trāsylvanus, Michael Vrsatius, & q̄ Tali sium inuasit Pācracius, nomē adepti sum. Nunc clarus habet Michael Rilagi ex aliena ruina magn⁹, Ioannes Huniades, cuius nomen ceteros obnubilat, nō tā Hūgaris q̄ Valachis ex q̄bus natus erat, gloriā auxit. ¶ Valachia p̄q̄ lata regio est, à trāsylvanis incipiēs, vsq̄ in Euxinū p̄tēsa pelagus, plana ferme tota, & aquarū indigua, cuius meridiē Ister fluuius excipit, septētrionē Roxani occupāt, q̄s n̄ra ætas Ruthenos appellat, & uersus fluuiū Thirānomadas Scytharū genus, q̄s Tartaros hodie vocitamus. Hæc terrā incoluerūt q̄ndā Getæ, q̄ & Dariū Histaspis filium turpi fuga repulerūt, & Lysimachū regē uiuū in p̄tē p̄traxerunt, & Thraciā pluribus cladibus affecerūt. Postremo Romanis armis subacti ac deleti sunt. Et colonia Romanorū quæ duces coercet eo deducta, duce quodam Flacco, à quo Flaccia nuncupata. Exin longo temporis tractu, corrupto vt sit uocabulo, Valachia dicta. Et pro Flaccis Valachi appellati sermo adhuc genti Romanus est, quam uis magna ex parte mutatus, & homini Italico uix intelligibilis. Inter Valachos tempestate nostra

duæ factiones fuêre, altera Danorũ, altera Dragularũ: sed ij cum Danis impares essent, atq; ab illis multifariam opprimerentur, Turcas in auxilium vocauêre, quorum armis adiuti, Danos pene ad internecionem deleuerunt. Danis vero Ioannes Huniades Hungarorũ imperio fretus opem ferens, non tam illos restituit q̄ sibi ipsi claritatem & opes acquisiuit. quippe qui Danorum agros ex potestate Turcarũ ereptos, & sibi & posteris perpetua possessione retinendos occupauit. Valachi & insulas Istri accolunt, inter quas Peucen apud veteres fama notam, & in Thracia quoq; sedes habêt. Valachorum pars Turcarũ imperio, pars Hungaris subiacet. Non me latet difficillimã esse prouinciarũ descriptionẽ, quãdo & autores ipsi quos imitari oportet, non solum varij, verum & inter se contrarij ac magnopere dissentientes inueniuntur, & ipsarum prouinciarum limites pro dominantium autoritate ac potentia sæpenu-mero cõmutati. Nam quæ prouincia latissima quõdam fuit ætate nostra, aut extincta est, aut permordica. Contra vero quę nulla vel minima extitit, nũc latissimam florentissimamq; videmus. Longobardiam ac Romandiolam non cognouêre maiores, nostra tempora Insubriam, Aemiliam, ac Flaminiam prorsus ignorãt. Macedoniã sub Aemathione Rege, a quo Aemathia cognominata, per angusti clauferunt termini: virtus postea regum, & gentis industria, subtractis finitimis populis, longe ac late protendit. Dent igitur veniam, æquũ censeo, si qui mea scripta legentes non eos locorum terminos offenderũt, quos ipsi vel mente sua conceperũt, vel apud alios inuenerunt, quæ ab alijs accepimus, seu antiq;

ſeu nouis autoribus incorrupta referimus, quāuis non eſt propoſiti noſtri geographiā edere, licet aliquando hiſtōriam quam ſcribimus locoꝝ aliquam ſignificationem requirat: ſic eñ clarior redditur.

De Thracia & populo in ea, quomodo Byzantium, quod & Conſtantinopolis dicitur, a Cōſtantino imperatore Romanorum ſit muris & pulcherrimis ædificijs auctum. Item de Synodo facta ſuper ſancti ſpiritus proceſſione.

Caput III.

Poſt Valachos igitur & Hungaros, de quibus ſermo habitus eſt, Thracienſium reſ geſtæ ſeſe offerunt. Thracia vero (vt pleriq; autores tradunt, ipſiq; præſtantioreſ) ampliffima prouincia eſt, lōge lateq; patens. Cui ab oriente Euxinum pelagus ac Propontis occurrit. A meridie Aegēū mare, & Strymon fluiuius, ſimulq; Macedonicus ager. Septētrionem Iſter claudit. Occidentis orā tum Pæoniæ mōtes, tum Pannonia, & Sauus excipit amnis. In q̄ ſententia & Pliniū Veronenſem fuiſſe video, & Strabonem ipſum, qui iuga mōtis Hemi, Thraciam diuidere mediam affirmat, idemq; Dardanos, Triballos, Myſos incolere Thraciam non ambigit. Triballos autem eos coluiſſe campos, in quiſ vel Raſtiani modo, vel Séruij ſedes habent, nemo negabit, qui ſcripta veterum præſenti rerum ſtatui coaptauerit. Myſij vero poſt Triballos ad orientem vſq; in Euxinū protenduntur, inter Iſtrum & Aemū montem habitacula ſortiti: hoſ hodie Bulgaros appellāt. Poſt quos maritimeſ loca verſus meridiem ad Hellespōrum vſq; Romania eſt, natio Græca, quæ olim Bar-

bara fuerit. Et iter nostro tempore deleto Græcorum imperio, dominantibus Turcis in Barbariam redit. huius prouinciæ metropolis est Byzantium, Agios prius appellata, Lacedæmonij eam condidère duce Pausania, quibus Apollinem consulentibus, vbinâ sedes quærerent, mandasse oraculū memoriæ proditum est, vt contra cæcos habitationem locarent. Cæcos autem Megarenses appellauit Chalcedonis conditores. Qui cum prius in Thraciâ nauigassent, situmq; vbi postea Byzantiū edificatū est conspexissent, omissa tam locuplete ripa, tenuiorē è regione in Asia delegissent. Hęc Strabo. Cōstantinū vero imperatorē cognomine Magnū, cum statuisset imperij sedē ex vrbe Roma in orientē transferre, quo facilis Parthorū excursiones compesceret, tradunt ecclesiastici autores in Troadē profectū, ibi regiæ vrbis fundamenta iecisse, vbi quondā Agamemnon ceteriq; Græcorum principes aduersus Priamū regē fixēre tentoria. Sed admonitū in somnis Christo saluatore locū alium designāte, cœptum opus, cuius diu mansēre vestigia, infectum reliquisse, atq; in Thraciam nauigantē Byzantium petiuisse, eumq; sibi locū diuinitus ostensum dixisse, mox urbem ampliassē, noua mœnia erexisse, sublimes excitasse turres, magnificentissimis tum priuatis tum publicis operib⁹ exornasse, tātumq; illi decoris adiecisse, vt altera Roma non immerito dici posset. Scriptores vetusti q; florentem vidēre, deorum potius in terris habitaculū quàm imperatorum putauerūt. Nomē vrbinouā Romā imperator indidit. Sed vicit obstinatio vulgi, vt à cōditore potius Constantinopolis vocaretur. In hac vrbe multa sub imperatoribus Episcopo

Byzantium
altē
ra Ro
ma.

rum concilia celebrata, multæ suppressæ in Christiana religione surgentes hæreses, multæ inuentæ, inter quas ea diutius mansit, quæ de processione Sancti spiritus, quamuis in pluribus agitata ac reiecta concilijs, ad nostram ætatem vsque perueniens. Denique sub Eugenio quarto pontifice maximo in Florentino Synodo (quemadmodum suo loco dicet) non solum à latinis, sed ab ipsis etiam Græcis dænata, explosaque est. Verum quanquam Ioseph patriarcha, & Ioannes imperator gentis eiusce, cum Latina ecclesia concordibus animis fidei symbolum decantauerint, Constantinopolitana tamen ecclesia credere quod Romana sentiret, velut nefas duxit. Obierat in Florentia patriarcha qui vnioni cõsenserat. Nec imperator domum reuersus diu superuixerat. Constantinus, qui ei successit, siue deceptus siue sponte sua insaniens, haud quaquam vnioni cõsentiens videbatur. Et iam Gregorium patriarchã priori suffectum, quod ad veritatem fidei ambularet, domo pepulerat, ecclesiastica bona inuadens. miserat eo Nicolaus Pontifex Romanus Isidorum episcopum Sabinensem, vniuersalis ecclesiæ cardinalem, virum industrium, & qui Ruthenorum ecclesiam iam dudum rexerat, percontatum, quanã ratione græcanica natio legatorum suorum conuenticum reiiceret, cum latinis Florentiæ habitis? Iam ille Imperatorem eiusque senatum in rectam viam pellexerat, cum Turcarum bellum, duce & autore Mahumete, veluti repentina tempestas in Constantinopolitanos emerfit, de quo paulopost suo loco dicetur.

De Turcarum origine & propagatiōe,
uictu, uestitu & moribus eorum.

Caput III.

De hoc
memi-
nit i hi
storia
Asiati-
ca in
fine.

V Ideo complures ætatis nostræ non autores aut poetas duntaxat, verum etiã historicos eo errore teneri, vt Teucrorum nomine Turcæ appellent. Credo eos idcirco motos, quoniam Turcæ Troiam possidēt, quam Teucricolue: sed illi originem ex Creta atq; Italia sumpserunt. Turcarū gens Scythica & barbara est, de cui⁹ origine atq; progressu, quãuis propositū egredi videar, dicere haud alienum existimo: quando sub æuo nostro in tantum hoc genus hominum auctum est, vt Asiam Græciamq; tenens, Latinum Christianumq; nomē late perterreat. Ea narratio res quoq; Thracienses aperiet, de quibus institutus est sermo. Turcæ (vt Ethicus philosophus tradit ultra pyrenæos montes & Taracōtas insulas contra aquilonis vbera, id est, ad septentrionalem oceanum sedes patrias habuere: gēs truculenta, ignominiosa, & in cunctis stupris ac lupanaribus fornicaria. Comedit quæ cæteri abominantur, iumentorum, luporum, & vulturum carnes, nec abortiuis hominū abstinet. diem festum nullum colit, nisi mense Augusto Saturnalia. Romanorū imperiū audiuit magis quā sensit, quā Octauiano Augusto in auro littorio censum dedit, & id quidem sponte. nam tum vicinas vndiq; regiones annua illi tributa reddere animaduertit, nouum dierum ac temporum deum exortum esse arbitrata, munera ei quorānis transmisit. Hæc gens teste Othone historico & Imperatoris Frederici patruo, regnante apud Fran-

cos Pipino, à Caspijs portis egressa, cum Auaribus (quos Hungaros nostra vocat ætas) feroci pugna, multis vtrobiq; desideratis confligit. Exin Pontum, Cappadociamq; transgressa, ad reliquas inde finitimas gentes sensim dilapsa, more latronũ clandestinis quibusdã extransitionibus vires sibi vendicans, occupatis quibusdã montibus, & claustris opportunis, vnde per occasiones facile irruptiones fieri possent, vsq; adeo emerfit ac sublata est animis, vt palã iam & pari Marte aduersum finitimos de agri possessione certaret. Et deniq; procedendi tempore nõ solum Pontum & Cappadociã, verum Galatiam, Bithyniã, Pamphylia, Pisidiam, vtrancq; Phrygiam, Cilices, Cares, & eam Asiam quę minor vocatur, ad oras vsq; Ioniũ & littora græci maris occupauerit: non vnum quendã principem, sed alios aliq; duces & varia auspicia quasi per factiones secuti. Ex hac gente (quę admodũ Nicolaus Sagundinus vir græcę ac latinę historię peritissimus ad nos scripsit) vigesimũ ab hinc & centesimũ circiter annũ, Ottomanus exigui tum census & obscuri inter priuatos noĩs, ex collectitio milite nõ parua manu per seditionẽ conflata, grassari passim, ac non solũ reliquias Christianas vexare, verũ etiam hoĩes suę gentis armis infestis petere, & sibi subdere cœpit. Cuius conatibus orta inter Turcæ principes seditio, facile cursum præbuit. Nam illi dum sæpe inuicem laniant, accitis vndiq; om̃ibus, qui pro ingenio prædæ rapinæq; percipidi essent, autoritatem breui & nomen adeptus est, oppida nõ pauca partim vi, partim seditione in potestate accepit. Ottomano filius successit Orca- nes, qui rem inchoatam à patre cõmode prosecut⁹

admodū propagauit. Eum Amurates filius subsecutus est, qui duobus de Græcorū imperio disceptantibus, ab altero qui superari timebat, in auxiliū accersitus, Turcarū primus transiuit in Græciā, vbi consulto bellū protrahens, postquā ambos eneruatis cōsumptisq; viribus, fractos ac defessos animaduertit, veris (vt aiunt) prorsis, arma in eos sine vllō discrimine per occasionē conuertit. Et occupato Callipoli oppido, p̄ opportune ī Cherroneso ad Hellespōri fretū sito, cætera græca oppida aperte petere bello, palāq; sibi & posteris Græcorū polliceri imperiū nō dubitauit, magnāq; Thraciæ partem, nullis ferme obsistere audentibus, ditioni suæ subiecit. Is vita functus duos reliquit filios, Solmanem & Pazaiten. Solmane breui è vita subtracto, res vniuersa ad Pazaitē deducta est. Qui prosperos fortunæ adeptus afflatus, vsq; adeo nouelli regni fines extulit, vt Thraciam pene vniuersam, excepta Constātinopoli ac Pera, Thessaliam, Macedoniā, Phocidē, Bœotiā, Atticam, maiori ex parte occupauerit. Mysos quoq; Illyrios, Triballos crebris excursionibus infirmauerit. Constātinopolim vero omni agro, suburbanisq; ac delicijs spoliauit: tam longa & perdifficili obsidione vexauit, vt ciues desperata salute de ditione agere cœperint, perissentq; protuldubio, & in hostis sæuissimi potestatē venissent, ni Tamerlanes ille Scythiæ præpotens rex, instar torrentis ipso incurso atq; impetu cuncta prosternēdo ac vastando, Pazaiten ipsum occurrere ac reuēctari conantē, magno prælio & ingenti strage superatū in Asia cepisset. Hic est ille Tamerlanes terror gentium, in cuius exercitu duodecimescentena millia hoīm fuisse tradunt, Xerxe ac Da-

rio maior, quorū copijs siccata flumina prodiderūt. Iram ipse se dei vocitavit, nec noī crudelitas defuit. Multas ac præclaras Asiæ vrbes deleuit, hoīes tanq̄ pecora trucidavit, non ætati, non sexui pepercit. Damascum nobilissimā Syriæ urbem diripuit atq; incendit. Pazaiten catena vincitū prandens quasi canem sub mensa sua comedere iussit, ascensurus equū eo tanq̄ scabello vsus est. Post cladem Pazaitæ, filij eius, qui cōplures erant, in potestatē venēre Græcorum, cum periculū euasuri in Thraciam trañcere cōtenderent. Calapinus autem natu maior emissus à Græcis, tandem patriū regnum obtinuit, Aduersus quem Sigismūsus rex Hungariæ collatis signis præliū iniens, tumultuose fusus, castra & impedimenta reliquit, Christianorū ingens occisio facta. Ioannes dux Burgundiæ in eo prælio captus, multo auro libertatem redemit. Calapino mortuo Orcam eius filio tenella ætate adolescentulo Moyses patruus & vitam eripuit, qui paulopost sine filio desideraturus Mahumetem fratrem reliquit hæredem: is Valachis fortissimis & bellicosissimis nationibus trans Danubium (vt ante diximus) late dominantibus bello attritis tributa graua imperauit. Nonnullos in Asia Turcarum regulos armis oppressos regnis penitus spoliauit, Christianos sub imperio suo degentes quā durissime afflixit. Mahumete mortuo Amuratem eius filium, qui per id tempus in Asia morabatur, audita patris morte, in Thraciā trañcere conantē, imperator Græcorū diu prohibuit. Mustaphāq; reliquū ex Pazaitæ filijs, vt rerū potiret emisit, & summa ope profecutus est, sed Mustapha pugna superato & interēpto, Amurates victor vniuer

sum regnū cōsecutus, Thessalonicā illustrē Græciæ urbē, quā tū Veneti possidebant, vi captam pugnatamq; penitus diripuit, eaq; victoria auctus, Epirū atq; Aetolia non obscuras prouincias reliquo regno adiecit. Illyriorū agros vastans, oppida multa vi cepit, diripuit, atq; iucendit: vxoribus more gentis q̄ plurimis iunctus est, inter quas Georgij Seruiæ Despoti filiam duxit. Nec diu post immemor affinitatis, aduersus eum duxit exercitū. Georgius impar generi potentis, furentē veritus hostem, relicto vno ex filijs, qui cum præsidio Synderoniā tueretur, cū coniuge cæterisq; liberis ac gentis suæ sacerdotibus in Hungariā profugit. Ex pugnata est tamē Synderonia ac direpta. Despoti filio lumē ademptum, Georgius patria expulsus, diu apud Hungaros exulauit. Ioannes Huniades iam per arma clarus, sæpe cū exercitu Seruiā ingressus. plurimis cladibus Turcas affecit, eorūq; duces acie conflixit. Verū quibus Seruiæ magnā partem recuperauit, non tamen Georgio cuncta restituit, multa dedit amicis. Neq; iniuria, cū & ipse sua virtute repulisset hostes, & Georgij suspecta fides esset, qui medius inter Hungaros ac Turcas nunc illos fefellisset. In his vero quæ religionis essent, neq; Romanæ ecclesiæ auscultarent, neq; Mahumetis legem sequerentur.

De bello contra Turcas ab Hungaris duce Ioanne Huniade commisso. Item de altero ab eisdem contra eosdem magno Christianorum detrimento habito, factō. Caput V.

Libet, quoniā ventū est huius opera ad finem, prosequi. Cum male pugnatū esset in prælio

Varnensi, de quo paulo post dicemus, fugiens Huniades, in Seruiã se recepit. Sensit aduentũ eius Georgius, atq; obuiam factus venientem interceptit, & quasi hostẽ coniecit in vincula. Nec prius dimisit q̃ oppida fugitionis, ab eo pridem occupata recepit. Nec multo postea cum Ioannes versus Sophiã copias duceret, videreturq; non parua Turcis illaturũ damna, Amurataẽ omnia Hungarorũ consilia patefecit. Vnde ille admonitus maximã Christianis intulit cladem, quemadmodũ suo loco conferẽt. Cũ vero Turcæ Constantinopolim euicissent, atq; in Seruiam ducere exercitum minarentur, secundo auxilia petens ad Hungaros transit, & in Austriã, neque profectus Ladislaum adiit regem, grandæuus iam senex dignus veneratu, nisi recta de religione sensisset, ea in eo sermonis autoritas, ea corporis maiestas fuit. Accessit huc Ioannes Capistranus ordinis minorum professor, vitæ mundicia & inter predicatorẽ euangelij nostro tempore insignis, quæsiuit, an audire se vellent. Annuenti, quod Romana ecclesia credit & docet exposuit, diu secum per interpretem de sacris eloquijs disputauit, vt errorem suæ gentis relinqueret magnopere cohortatus est. Ille hoc denique responsum dedit. Annis nonaginta vitam produxi, nec aliam religionem q̃ suscepi à patribus noui, sapientem me ciues mei, q̃ quis infelicẽ hactenus putauere, tu nunc quod sæpe agitant, senem delirum efficere cupis, laqueo vitam finire malim, q̃ patrum traditiones relinquere, atque his dictis e conspectu abiit: tam periculosum est religionem imbuisse damnatam. Reuersus domum, cum accepisset Michaelẽ Zilagum, qui tum Albæ cum

*Ladis-
laus in
quadri-
gis re-
pertus
cōfodi-
tur,*

præsidio præerat, fratremq; eius Ladislaum quadrigis vectos urbem exisse, milites misit, qui eos vel cōprehenderent, vel occiderent. Michaël vbi adesse hostes animaduertit, curru defiliens, equū quem pone ducebant ascendens veloci fuga saluatus est. Ladislaus in quadrigis repertus, multis vulneribus confossus ac discerptus interiit: sed non impune id Georgio cessit. Cognouit & Michaël paucis post diebus illum prope Danubij ripam iter habere, aggressusq; cum armatis captiuum abduxit, cui dextræ manus duos digitos amputauit, cum se gladio defenderet. Redemptus est Georgius magno auri pondere, nō ramen diu superuixit, cum truncæ manus fluor sisti non posset, atq; hic perfidi hominis exitus fuit. Lazarus filius post cum gubernationem suscepit, excluso fratre, nomine Georgio, quem quondam Amurates excæcauerat. Is cum sorore (quam nupsisse Amurati diximus) ad opem Mahumeris confugiens, frustra eius auxilium implorauit. Obijt deinde Lazarus, de cuius hæreditate non parua contentio exorta est. Georgius Turcarum auxilio paternum regnum vendicare nititur. Vxor Lazari relicta Hungaricas opes implorat, nec Tatecuzma Vtrici comitis Ciliæ quondam vxor ac Georgij, portionem hæreditatis desperat. Ioannes cardinalis Sancti Angeli ab Hungaris inuitatus, eo profectus, vt arces obsedit, commeatus penuria compulsus redijt. Iulianus cardinalis sancti Angeli aduersus eum missus, Hungarorum extulit animos, & arma sumere persuasit Rastianus, quæ Turcis in Hungariam aditum præcludunt, aut apostolicæ sedis nomine recipiat, aut Hungaris tradi curet. Rebus infe

ftis non sine graui periculo (vix enim Turcarum manus euasit) Budam redijt. Nos Amuratis opera quæ medio cursu reliquimus, prosequamur. Magnus hic vir fuit, domi belliq; tam suis amatus q̄ nostris odiosus, cum centum millibus pugnatorum intravit Hungariam late populatus prouinciam, sterilis annus impedimento fuit, ne regno potiretur. Commeatus penuria compulsus redijt. Iulianus cardinalis sancti Angeli ab Eugenio pontifice maximo aduersus eum missus, Hungarorum extulit animos, & arma sumere persuasit. Exercitus Christianus vsque Sophiam ad Artum magnum profectus est. Sæpe cum Turcis prospere dimicatum non sine Ioannis Huniadis ingenti laude, qui tum copias ductauit. Cuius uomen apud hostes adeo terrificum fuit, vt plorantibus pueris matressfamilias taciturnitatem non aliter imperarent, q̄ Ioannis præsentiam minitantes. Congregati tamen non paruo numero Turcæ, cum Christianis conflagere non dubitarunt. Sed non tam felix eis pugna, q̄ fortis animus fuit, superati virtute Hungarica, multis cæsis, terga dedere. Hungari, qui bello interfuere, cupiditate gloriæ res suas ampliantes, ac de magnis maiora tradentes, Imperatori Frederico, superatos bello Turcas scripsere, triginta millia hostiũ cæsa, captaq; multo plura. Cardinalis sancti Angeli sex millia duntaxat hostiũ in eo prelio cecidisse suis literis affirmavit. Signa militaria nouẽ capta. Ioannẽ Huniadem nõ ducis tm̄, sed militis q̄q; singuluri virtute vsum, eiq; fides habita. Turcis è Christianorum victoria plus pauoris q̄ damni attulit, non Hungaricas tantum vires, sed Germanicas quoq; in se cõmotas arbi

*Amu-
rates
cũ cen-
tũ milli-
bus ar-
matorũ
Hũga-
riã in-
trauit.*

*Turca
conster
nati ab
Hunga
ris pa-
cē peti
uerunt.*

trantibus. Consternati ergo ac percussi metu, perit
 de ac totus occidens coniurasset, pacem petiere.
 Hungari qui suas vires non ignorarent, nec tam po-
 tentiæ suæ quæ casui victoriã imputarent, periculo-
 sum existimantes sepius tentare fortunã, oblatas vl-
 tro conditiones pacis nõ recusarunt. Induciæ belli
 in decem annos dictæ, iusiurandũ per sua sacra am-
 bæ partes prestitere, Despoto Seruig quæ bello ami-
 ferat reddita. Molesta ea res Iuliano cardinali fuit,
 cui prosequenda victoria videbatur, Eugenio quæ
 Romano pōtifici nihil molestius nuntari potuit,
 cuius menti nulla maior cura insedit, quæ Christianæ
 fidei propagandæ. Scripsit igitur cardinali, nullũ valere
 fœdus, quod se inconsulto cū hostibus religiõis per-
 cussum esset. Vladislao regi Poloniæ, qui eo tẽpore
 Hungariam occupabat, vti conuenta dissolueret,
 Imperauit. Iuramenta remisit. Nouum instau-
 rari bellum, tum precibus, tum minis extorsit.
 Ex Christianis principibus auxilia petijt, præter
 Philippum tamen Burgundiæ ducem, neminem
 Christianæ religionis zelus commouit: hic solus
 classem instruxit, quæ vsque in Hellespontum pro-
 fecta, Turcis ex alia transitum prohibere in Eu-
 ropam conata est. Franciscus cardinalis Venetia-
 rum, Eugenij nepos, cum pluribus triremibus eo
 missus classi præfuit. Vladislao qui alienum re-
 gnum inuasisset, è re sua visum est, solitudinẽ belli
 prouincialibus non deesse. Accersitis igitur ex Polo-
 nia ac Bohemia cæterisque vicinis gentibus auxilijs,
 coactis ex Hungaria copijs, Turcæ agros inuadere
 statuit, Ioãni Huniadi castrorũ cura commissã. xl. cir-
 citer equitũ millia fuisse traduntur, plerique dimidio

*Philip-
pus
Burgũ
dus, so-
lus clas-
sem in
Tur-
cas in-
struxit*

minorē numerū prodidēre, reguli Hungariæ pōtifi-
cesq; q̄ plurimi interfuere. Iulianus sancti angeli car-
dinalis milites cruce signatos nō paucos secū duxit.
Iter per Valachiā receptū, deinde trāsito Danubio ī
Myfiā ventū, vt per plana & campestria loca in Ro-
maniā transirēt. Amurates hostiū cognito aduētū,
cum Græcis ac Turcis in Europa manentibus nō sa-
tis cōsideret, exercitū ex Asianis militib⁹ cōparauit.
Sed augebat animū trañciendi freti non mediocris
cura, qui classem apostolicam obtinere pelagus nō
ignorabat. Anxio (vt aiunt) & multa voluenti ani-
mo, Genuenses quidam curas ademere, qui suis na-
uibus accepta pecunia transportare copias pro-
miserunt. Locus est vbi non amplius q̄ stadia quin-
que latitudo freti continet, inter Propontidē & Eu-
xinum pelagus, tātū est spacium quod Europā Asi-
amq; disternat, Bosphorum Thraciū dixere ma-
iores, à Byzantiōrum cornu. LX. ferme stadijs distā-
tem. Hic Amuratis exercitus transuectus est, aureo
nummo vectoribus per capita tradito, que si vera ē
fama centum millia fuisse ferunt. Nam Christiani
locum attigerant, cui Varna est nomē, cum aduen-
tare innumerabiles hostiū copias nūciatum est. Ce-
dendū Vladislao Cardinaliq; videbatur, & ne circū
ueniri ab hoste possent, munitum mōtanumq; locū
petendum. Huniades aduersari ac resistere, Turcæ
se nosse vires dicere, famā semp maiorē esse, quod
si Turcæ oēs adsint Hūgarꝝ tñ impares fore. Illos au-
rea & discolori veste, Hūgaros ferro atq; ære fulge-
re, Christianū agmen & stare paratū & seq, nec tur-
ba nec sarcinis p̄graue intentū, q̄ dux nō mō signet,
sed etiā innuat. Cōtra si Turcæ mores inspiciant.

*Genuē
ses no-
tatur.*

foeminas magis existimare debere quā viros, si fugiat exercitus Christianus quē rex Hūgaric ducit, in quo legatus apostolicus adest, in quo tot nobilissimi pceres militāt nunquā deinceps Hungaris contra Turcas futurum animū. Vicit Huniadis sentētia, expectati hostes, postera die, siue maioris exercitus speciē pbuere quā fama ipsa vulgauerat, siue quod metuētibus oīa vero maiora vident, siue quod Amurates in cogendo milite vulgatę opinioni haud quā de fuerat, territus Huniades eo cōspectu tū primū periculi magnitudinē animo voluens de fuga regē admonuit. Ille serū consiliū arguens, perniciosam magis fugā quā pugnam dixit. Cōmisso praelio sperari victoriā posse, sæpe minoribus exercitibus cessisse maiores, nec tā multitudinē bellatorū, quā audaciā & ordinē prestare victoriā, Deum quoque respicere meliorem causam, prestantiorēque se paucis (si mō audeāt) exhibere, fugiētes victoriā hosti tradere, feriendaque terga, & multā suorum cędem. Magnifica quoque verba Ioannis pridie dicta plenus irarū rex exprobrauit, iussisque oībus arma cape, plū expectauit. Amurates in pximo colle cōfederat, ex quo suos pariter atque hostes spectare potuit, dato belli signo, XV. milia equitū qui pugnā prouocarent, factō globo in Chrianos impetū facere. Singulis albę super loricas vestes fuere, quę vĕto agitatae instar alarū prae se ferebant, totidē viridibus induti sagulis sequebāt. Aurea equorū frena multorū visa, & multis galearū argenti atque gemmarū nitor, ipas quoque gladio vaginas per gradēs vniones ornabāt. Nō detractauere Chriani certamen. Itum est ferocibus in pugnam animis. Superior acies nostra Turcas in fugā vertit, quā plurimis

*Vide
Turca
rū or
natū in
bello.*

primo impetu prostratis. perculit ea res magno metu Amuratē, nihil tale verentē, fugissetq; protin⁹ p^o dito exercitu, nisi circūstantes satrapæ cōprehensio eius equi freno, ignaviā eius increpassent, fugiētīq; cōminati necē fuissent. Perstitit ergo velinuitus, iussisq; fortissimis arma sumere, præliū instauravit. Pugnatū est summa cōtentione pluribus horis, nunc Christianis, nūc Turcis propinq; victoria sese præbēte. Cadebāt hīc atq; inde q̄ plurimi, plures ex Turcis quorū corpora parum tecta, facile sagittæ ensesq; penetrabant. Postremo tum novus in hora hostis incedere & fauciorum loca integri occupabant, nō tam virtute q̄ numero superati Hungari, paulatim referre pedem cōpēre. Tum Vladislaus cum globo suorum, equos erga se non minus fortes q̄ fidos habuit ex Polonia, ut hostes ex acie victores diverteret. Christianisq; animū redderet, in tumultū quē teneri ab Amurate diximus, circūiectosq; vndīq; cursus impetū fecit. Ibi nova pugna cōmissa, novus iniectus Amurati pauor, trepidatū totis castris, nec iā consistendi animus aderat. q̄ si Huniadi par anim⁹ ac regi fuisset, & arridēti fortunæ dedisset manus, haud dubiū qn̄ ea dies & Amurati vitā & posteris eius imperiū Græciæ abstulisset. Verum ipse, ut primum cedere Christiana signa conspexit, cum decē millibus Hungaris ac Valachis ex acie se subtraxit, atq; insalutato rege nutante adhuc victoria fugam arripuit, fortasse rei militaris perito nulla in pugna salus visa, & saluare aliquos quā perire omnes maluit. Poloni acceptam eo prælio cladem, Huniadis uecordiē atq; ignaviē tradiderūt, ipse sua cōsilia præter conquestus est. Vladislaus sueforti dimissus,

*Iuliani
cardi
nalis
exitus
miser
abilis.*

dum fortiter circa munimenta hostiū pugnat equo
deiectus, obruncatus est. Caput eius hasta infixum
per Græciam atq; Asiam in signum victoriæ popu
lis ostētatum. Poloni ad vnum caesi omnes, direpta
castra & quæ munitiones curruum tuebantur: nec a
ti episcopi, & proceres Hungariæ qui aderant eadē
calamitate oppressi. Iulianus cardinalis dum fugit
amisso prælio, cum iam hostes euassisset, Hungaro
rum perfidiam euadere non potuit. Potū equo dan
tem apud stagnum forte repertum latrūculi quidā
nouère, & arbitrati pecuniā apud eum esse, deiectū
equo necauerunt, & ablati v e stimentis nudū cada
uer feris ac volucris dimisere. hic exitus viri fuit
magni certe & admirabilis, in quo nescias doctrina
maior an eloquentia fuerit. grata hominis præsen
tia, blādi mores, vita in omni ætate nitida, religiōis ze
lus, qui omnia pro Christo & mortem ipsam vere
suaserit. Huniadem (vt ante diximus) fugiētem, De
spotus Seruiæ cepit. Poloni regem suum iam pera
cto bello pluribus annis viuere crediderunt, captū
non interfectum arbitra ti. Cardinali Venetiā ci
culpa cladis magna in parte imputata est, qui neq;
fretum (vti par fuerat) custodiuit, neq; transuectos
hostes Christianis ducibus, (quod secundum fuerat
eius officium) nunciauit. de numero cæsorū mini
me constat, illud exploratū est, longe plures ex Tur
carum acie cecidisse. cæterum pro numero copiarū
longe maius damnum Christianis illatum. Victor
Amurates neq; fugientes hostes insecutus est, neq;
gloriabundus inter suos magnifica verba iactauit,
neq; vt ante assueuerat, hilarem vultum ostendit. In
terrogatus quidnam tristior esset, & cur non victis

*Victor
Amu
rtes tri
stior.*

hostibus exultaret: Nollem (inquit) hoc modo sapius vincere, iubensq; vasa colligi, copias quæ superfluerant domum remisit. Ipse Adrianopolim reuersus, deo suo quæ victoria fecerat vota psoluit. Exin voluens animo regni curas veræ felicitatis expertes esse, inconstantiam quoq; fortunæ veritus, quæ nulli perpetuo bona est, accersitis prouinciis maioribus, Mahumetem ex liberis suis natu maiorē pro se regem constituit. Ipse priuatam deligens vitā, in Asiam profectus, cum paucis otij sui comitibus, religioni cuidam solitariae sese addixit. Calibassa inter Satrapas Turcarū opibus & autoritate maior, Mahumeti, qui nondum per ætatem aptus esset imperio, gubernator datus. Reliqui regis filij, ne quas regno turbas excitarent, more gentis necati sunt. Felicius apud Turcas priuatis q̄ regibus liberi nascunt.

De alio bello per Huniadem, qui ignominiam apud Varnā acceptam abolere cupiebat, celeseriter apparato, & quod Amurates à vita priuata ad bellum ducendum sit reuocatus.

Caput VI.

Effluxit deinde non paruum tempus, in q̄ nec Hungari Turcas, nec Turcæ Hungaros armis laceffere præsumpserunt. Sua quēq; calamitas domi attonitum tenuit, cruentissima Varnēsis pugna vires vtriusq; partis eliserat. Nec Turcis, neq; Hungaris ex bello idoneus erat, hos Huniades, illos Calibassa alieno nomine gubernauit: ferocior Huniades, rei q; militaris peritior, ignominiam Varne acceptam obliuisci non potarat. vnde dies noctesq; meditabatur, quo nam pacto abolere infamiam, & re-

farcire damna maxime posset. Spem bene gerendæ rei Turcarum quies præbuit, qui iam pridē nullū belli apparatus ostenderāt, vires illis atq; animos defuisse ratus, tēpus idoneū existimauit in quo pristinam recuperare gloriā posset, Turcasq; pessundare, quibus si adsint exercitus, imperatorem tamen prorsus defuturū arbitratur, nec magis existimādum exercitum sine duce, q̄ dncem exercitu carentem. Coactis ita repente copijs ex Hūgaria, accersitis Bohemorum auxilijs, mercenariorum quoq; militum non parua manu coacta, ducere exercitū in Turcas statuit, quos prius aggredi ac cōficere credidit; quā nouissime ex Hungaria nunciaretur. Eam rebus gerendis solertiam ac celeritatem adhibuit. Consiliū eius Gregorius Despotus Seruiæ (vt ante diximus) Turcarum ducibus patefecit, magnumq; genti periculū imminēs maius ostendit. Peculsi eo nūcio Turcæ quid agerent non satis intelligebāt, Amurates iā senior religioni addictus regni curas abiecerat, Mahumetes ætate minor tantam belli molem ferre posse non credebatur, Callibasse defuturam obedientiam putabant, qua nihil est in bello magis necessarium. Trepidare igitur, æstare, modo huc, modo illuc mentem conuertere, nullum consilium satis placere. hærentibus in deliberatione satrapis, nihil tandem salubrius visum, quàm reuocare ob ocio Amuratem. neq; enim veterani militaturi sub alio credebantur, nec fortunam belli cunctandam arbitrabantur, q̄ sub eo qui vincere consueffet. Calibassa eius sententiæ autor fuit. In qua re Mahumetis animum vehementer offendit, cupientis in ea expeditione sese virum ostendere, verentisq; ne imperiū

amitteret, si pater iterum regnū assumeret: vt sunt
 hominum mutabiles voluntates. Missi ergo legati
 Amuratē reuocauēre, qui comparato mox exercitu
 in hostem profectus, non aliter q̄ si ad prædam per-
 gerēt alacres milites duxit. Iā Huniades cum copijs
 Sophiam transferat, prostratisq; qui occurrerant lo-
 corum præfectis, hostiles agros late populatus, lo-
 co qui Basilia vocatur castrā posuerat. Cum aduen-
 tare Amuratis copiarū nuntiant, non expectauit Hu-
 niades prouocari, prior ipse pugnam iniit. Commis-
 so prælio anceps diu certamen mansit. Qua parte
 pugnavit Huniades fusi hostes terga dedere, nec par-
 ua strages edita, pari modo & Amurates in cornu-
 sito victor, Hungaros fudit. Postremo cum victor
 victorem incurreret, non tulerunt Christiani Tur-
 carum impetū, qui quanq̄ virtute p̄starent, nume-
 ro tñ superati, non tam victi q̄ fessi compulsi sunt
 cedere. Huniades postq̄ suos neq; minis neq; preci-
 bus sistere potest, cū paucis ex bello profugit, Multi
 Hungariæ proceres, & nonnulli ecclesiæ episcopi
 in eo prælio cecidēre. Gregorius miles ad internecio-
 nem cæsus, nec tamen pauciores ex Turcis interiēre
 Emptā multo sanguine victoriam Amurates do-
 mum retulit. Nec diu postea relicto Mahumeti re-
 gno, quēadmodum prius destinauerat, mortē obiit
 Corpus eius more maiorum in Bursa sepultum. Ea
 est Bithyniæ ciuitas, & Asiatici regni caput. Paulo
 anteq̄ obiisset, Amurates vxorem duxerat, filiam
 Spōderbei nobilis in Penderacia sarrapis, ex qua na-
 tum filium nomine Chialapium sextum agentem
 mensē Calibassæ moriens commendauit. Ille
 Mahumetis gratiam initurus & matrem & pue-

rum ei prodidit. Mahumetes accersitis triginta (vt aiunt) matronis quæ puerum cognoscerent, post quæ certam Amuratis sobolem esse constitit, strangulatum matri filium reddidit. Funusque regio more fraternali duxit, auspicia regni parricidio consecrans. Sunt qui Calibassam alienum puerum Chialapini nomine supposuisse ferunt, illumque pro filio Amuratis necatum, Chialapinum vero apud Constantinopolim clam educatum. Post capturam vero urbis inde subtractum, ac Venetias ductum, & hunc esse quem Calixtus pont. maxi. pro fratre Mahumetis in palatio custodiri iuber. Nos vero periculum ad Græcos remittimus, quamuis multa in hisce rebus figmenta interuenire non ignoramus. Et sæpe tonsoris filios regio defungi honore viderimus.

De Mahumete fidei Christianæ ferali inimico, & quod Constantinopolim Thraciæ urbem excellentissimam armis & Christiana fide spoliauerit.

Caput VII.

MAhumetes igitur defuncto Amurate gubernacula regni ex voto adeptus, instituta maiorum pro ingenio correxit. leges ipse suas domi forisque tulit, ararium locupletauit, noua vetustigalia excogitauit, copias auxit, in proceres aut aulicos sequere contumeliari ve cepit. Hic est ille Mahumetes qui Constantinopolitanis (vt supra innuimus) bellum intulit, de quo nunc referre vt accepimus haud alienum fuerit, voluerat iam pridem animum Mahumetes quonam modo Constantinopolim sibi subigere posset, neque ad suam gloriam pertinere arbitrabatur, urbem in medio Turcarum sitam esse

quæ suo imperio nõ pareret, tantoq; maius inde noi
 suo decus accedere, si eam urbẽ expugnaret, quanto
 pgenitores sui idem conati, turpius a ceptis destitit-
 sent. Cũ paucis igitur participato consilio, castellũ
 iuxta littus ad ostiũ Bosphori paulo ab vrbe remo-
 tius aliud dissimulãs incredibili celeritate extruxit, at
 q; muniuit, bellũ deinde vrbi non modo indixit, sed
 cõtra multa fœdera cõtra iusiurandũ intulit simul
 & gerere cœpit. Senserãt eius animũ Græci, diffiden-
 tesq; suis viribus ad Latinorũ opes cõfugerãt, lachry-
 mis auxilia expectãtes. Surdæ (Proh pudor) nostrũ
 principũ aures fuere, cœci oculi, qui cadente Græcia,
 ruiturã Christianę religionis reliquã partẽ nõ vide-
 runt, q̃uis priuatis quẽq; aut odijs aut cõmoditati-
 bus occupatũ, salutẽ publicã neglexisse magis credi
 derim. Mahumetes interea coactis vndiq; copijs, mi-
 rabili apparatu, formidãdo animo & impetu, terra
 mariq; regiã urbẽ aggressus, cuniculis ac latentibus
 fossis altissime actis, aggerelate edito, ponte, qua Pe-
 ram oppidũ versus mare muros alluit vrbis, lõgitu-
 dinis ad duo millia passuũ raptim extructo, turrib⁹
 ligneis eousq; erectis, vt muros q̃uis altissimos exce-
 derent, machinamẽtorũ tormẽtorũq; multiplici ad-
 hibito genere oppugnata est vrbs, defensaq; sum-
 mis vtrinq; viribus. Nõ paucis diebus ad extremum
 voce præconis totis castris in clamatũ est, quinto Ca-
 lend. Maij milites om̃es ieiuniũ sanctificent, sequen-
 ti die in armis adsint. Urbẽ extremis viribus oppu-
 gnaturi triduo, ciuitatẽ militũ direptioni futurã, cõ-
 stituta die ieiuniũ ad noctem vsq; seruatũ. Exin lu-
 centibus stellis inuitationes ac conuiuia passim ha-
 bita, & quisq; amicũ propinquũ notumq; habuit,

*Cōstan
tinopo.
penetri
angula
ris dua
bus par
tib' ma
ri allui
tur.*

cum eo hilaris epulatus est: atq; vbi satis adhibitum;
tanq̄ se deinceps nunq̄ visuri essent, amplexati, exo-
sculariq; simul vltimū vale dixerunt. In vrbe autem
sacerdotes sacras ferentes imagines, sequente popu-
lo, vrbem lustrare, auxiliū de cælo petere, affligere
corpora ieiunijs, atq; orationibus vniuersi ciues in-
tendere. Subsecuta nocte, ad sua quisq; loca defen-
denda redire. Erant muri vrbis & altitudine & cras-
situdine toto orbe celebres, sed ob verustatem &
Græcorū incuriā pinnis ac propugnaculis nudi. An-
temuralia vero opportune communita. In his Græ-
ci salutem posuere. Armati milites inter muros &
antemuralia pugnā sustinere decreuerunt. Triangu-
larem pene vrbis formam fuisse tradunt. Duas par-
tes alluit mare. Nec muri desunt ad pulsandos naua-
les impetus idonei. Quod reliquum est, ad terram
vergens post alta mœnia & antemuralia (quæ anno
tauimus) ingenti clauditur fossa. Cœptum est præli-
um paululum ante lucem, cum miles Turca pericu-
li q̄ moræ patientior esset, ac vulnera & sanguinem
prædarum dulcedine pensaret, pugnatum est in te-
nebris maiore Turcarum pernicie, in quos tela su-
perne librabantur. At postq̄ illuxit, dato signo vn-
diq; non solum Constantinopolis, sed etiam ipsa
quoq; Pera, ne quid auxiliij Græcis præstaret, oppu-
gnari cœpta est. Sua cuiq; legioni murorum pars,
ac portarum attributa, vt discretus labor fortes atq;
ignauos distingueret, & ipsa contentione decoris
militum virtus magis ac magis accenderetur: pari
modo & nauales socij attributas partes inuadere
iussi. Admouentur vrbilignæ turres. Conuectant
milites dolabras, falces, scalasq;. Et iam elatis super

capita scutis, densa testitudine succedunt. Græci saxorum pondera prouoluunt, disiectam fluitantem testudinem lanceis contisq; perscrutantur, donec soluta compage scutorum exangues lacerosq; prostrauerunt, fit strages. Et iam Turcæ deficientibus animis, languidius pugnant. Sed adest Mahumetes fortissimum quencq; nominatim vocitans, utq; in prælium redeant adhortatur: hos præmijs allicit, illos minis deterret. Instauratur ex integro certamē. Turcæ rursus subruere murum, portas quater in nixi humeris, & super iteratam testudinem scandentes, præhensare hostiū tela brachiaq; nituntur. Iterum integri cum saucijs, semianimes cum expirantibus euoluuntur. Cernitur varia pereūitium forma, & plurima mortis imago: Ioannes Iustinian^o apud Genuam Ligurum metropolim nobili loco natus, qui superioribus diebus solus urbem defendisse videbatur, in hoc certamine vulneratus, ubi fluitare sanguinem suum animaduertit, ne cæteros deterret, medicum quærens, clam sese pugnae subtraxit. Sed imperator ut abesse Iustinianū cognouit, quo ierit percontatur. Inuentumq; rogat ne pugnam deserat. Ille nihilo magis flexus aperiri portam iubet, qua curaturus vulnus in urbem redeat. Erant enim obseratae urbis ianuæ, quibus ad antemuralia patebat iter, ne qua fugiendi facultas miliri esset, ac propterea fortius hosti resisteret: fit interea remissior defensio, qd Turcæ aduertētes, acrius incumbūt. Et qm pars muri iā tormētis aeneis disiecta, fossam magna ex parte oppleuerat, per ruinas ipas scandētes, antemurale conscendunt, Græcosq; loco deturbāt.

Cōstan
tinopo.
oppu-
gnatus

Porta quæ Ioanni pa uerat om̃ibus aperta, fugã p̃
 fusiorẽ reddit. Tũc imperator nõ vt regẽ decuit pu-
 gnando, sed fugiẽs in ipsis portę angustijs cũ cecidif-
 set, oppressus calcatusq; obiit. In tanta multitudine
 pugnatõrũ duo tm̃ reperti sunt, qui se viros ostende-
 rint, alter Græcus, alter Dalmata, Theophylus Pale-
 ologus, & Ioannes Schlauus, qui fugere turpe putã-
 tes, cum diu Turcã impetũ sustinuissent, multosq;
 obruncassent, deniq; nõ tam victi q̃ vincendo fati-
 gati, inter cadauera hostiũ occubere. Iustinian⁹ in
 Peram cum diuertisset, inde Chium nauigauit, ibiq;
 seu vulnere seu mœstitia morbũ incidens, inglorius
 vitam finiuit. Felix si in ipsis Byzantiõ mœnibus ani-
 mã exhalasset. In ingressu portæ octingenti circiter
 milites ex Latinis Græcisq; periire, partim vulnerib⁹
 à tergo confossi, partim conuersione oppressi. Et iã
 hostis superiorẽ murũ tenebat, saxaq; in ciues deuol-
 uens, ingrediẽtib⁹ suo auxilio erat. Tum subito ca-
 pra vrbe, cæsis om̃ibus qui resistere ausi sunt, in rabi-
 nas est itum. Erat victorũ infinitus numerus, in libi-
 dinem, in sæuitiã corruptior, nõ dignitas, non ætas,
 non sexus quenq; protegebat. Stupra cædibus, cæ-
 des stupris miscebant. Senes exacta ætate, fœminas
 viles ad prædam in ludibriũ trahebant: vbi adulta
 virgo, aut quis forma cõspicius incidisset in manus
 rapientiũ diuulsus, ipsos postremo direptores i mu-
 tuam perniciẽ agebat. Dum pecuniã vel grauiã tem-
 ploꝝ dona sibi quisq; traheret, maiore aliorũ vitru-
 cabatur. Cumq; in exercitu maximo ac dissonõ ex ci-
 uibus socijs atq; externis conflato, diuersæ linguæ,
 varij mores, atq; cupidines essent, & aliud cuiq; fas,
 nihil illicitum toto triduo in Constantinopoli fuit.

*Imperator
 oppressus
 obiit*

*Cõstan-
 tino. ca-
 pitur.*

Templum Sophiae Iustiniani Cæsaris opus, toto orbe famatum, & cui comparari alterum nequeat, nudatum sacra supellectile, ad omnes spurcicias patuit: ossa martyrum, quæ fuerant in illa vrbe pretiosissima, canibus obiecta & suis. Sanctorum imagines aut luto fœdaturæ, aut ferro deletæ. Altaria diruta. In templis ipsis aut lupanaria meretricum facta, aut equorum strabula. Coacti sunt serui verberibus ac tormentis dominorum abdita scrutari ac eruere. In uenti non pauci thesauri, quos in ipso belli principio infelices suffoderunt ciues. Quibus si pro defensione urbis vti fuissent, suam fortasse vitam, & patriæ libertatem seruassent. Sed auaro in aurum nulla potestas: captiui omnes in castra deducti, pudet dicere Christianorum dedecus, dicam tamē & posteritati tradere non verebor, quando persuasum mihi est futuros aliquando & fortasse antequam moriar, qui tantam saluatori nostro illatam ignominiam vlciscantur. Simulacrum Crucifixi quem colimus, & verum deum esse fatemur, tubis ac tympanis præeuntibus raptum ex vrbe, hostes ad tentoria deferunt, sputo, lutoque fœdant, & ad nostræ religionis irrisionem iterum cruci affigunt. Exin pileo, quem sartulū vocant, capiti eius imposito, corona vndique facta, Hic est (inquiunt) Christianorum deus. Tum lapides, lutūque iactantes, miris deonestant modis. Sed nihil hæc obsunt deo nostro cælū tenenti. Nec maiestatem eius quoque modo imminuere possunt, cuius ea gloria, ea sublimitas est, ea beatitudinis perfectio, vt nec laudibus humanis extolli, nec humiliari vituperijs ullis possit. Nos ista lædunt atque confundunt, qui per ignauiam atque desidiam, dum veri dei cultum perire sinimus, & in hoc seculo bonum

*Sambria
Tudaria*

*Skultoten
Göteborg*

*Ingwini
in a. G. G. G.
f. 12 v*

*Pie lector
huc et
oculos
et ani-
mū uer-
te.*

nomen & in altero spem salutis amittimus. Post hæc conuiuatus Mahumeres, cum forte plus solito adhibuisset, vt sanguinẽ mero adderet, principes optimatesq; ciuitatis captos crudelis & sanguinari⁹ carnifex fœde misericordie iugulari iussit. Rireluças qui apud imperatorem plurimum poterat, cæso ante oculos maiori filio, altero ad illicitos vsus referuato, securi percussus est: duo eius alij filij occiderant in bello. *Cardinalis* Isidorus cardinalis in eo tumultu captus, cum veste mutata non fuisset cognitus trecentis asperis sese redemit, id est genus pecuniæ admodum leuis. Multi & Veneti, & Genuenses, & Latinorum, alij gladio cæsi sunt, quidam multo redempti auro. Insignis hic annus fuit expugnatione Constantinopolitana, tam Christiano populo fœdus ac lugubris, q̃ Turcarum genti faustus lætusq; qui ab ortu saluatoris Christi secundus & quinquagesim⁹ supra milenum quadringentesimus cucurrit. Perenses veteris colonia Genuensium, qui & Galatæ nuncupantur, cognita Byzantium clade, priusq; rogarentur, Mahumeti deditioem fecere. Muri vrbis diruti, multorum bona contra fœdus direpta, fœminæ pueriq; ludibrio habiti.

*An. ab
ortu do
mini
1452.
Cōstan
tinop. à
Turcis
capta.*

De Mahumete in Hungariam ad Sati
vsq; flumen exercitum ducente, & ab Alba vulnere
sub papillam accepto turpiter refugiente.

Caput VIII.

CAlibassæ, qui ad eũ diem non sine Mahumetis displicentia vixerat, tanq̃ Constantino im-

peratori Turcarū consilia prodidisset, p̄ miseris cruciatus vita erepta, ingētes quas cumulauerat opes, exitio ei fuisse tradunt, & q̄ Amuratē dimisso imperio ex priuata vita reuocauit ad regnū. Auctus eius pecunia Mahumetes, tanto rerū successu tumens, in Hungaros expeditionē parare cœpit, qua per triennium circiter instructa, accersitis ex omni regno proceribus, penetratis Thraciæ montibus, cū maximis atq; infestissimis copijs ad Saum vsq; flumē peruenit: centū quinquaginta millia hoīm in eius exercitu fuisse tradunt. Pleriq; tertiā partem huic numero subtraxere. Calixtus tertius, qui per idē tempus Romanā cathedrā sortitus erat, Ioannē cardinalē sancti angeli, cuius supra meminimus præstāti virtute virū, qui Germanos in arma contineret, Turcarūq; comperceret impetum, ad eas partes legatū misit. Is promissa peccatorū indulgentia, cunctis qui contra Turcas militare vellent, adiuuante Ioanne Capistrano, qui per idem tempus Hungaris euangelizabat, cruce signatorū haud paruum congregauit exercitum, non diuitū ac nobiliū, sed inopis atq; incompoti vulgi. Surdæ opulentum aures euangelio, nec diuinus sermo principibus auditus. Contenti præsentium rerum statu potentes, futurū Christi regnum non nisi morientes inquirunt: credula paupertas facile prædicatoribus obedit. Supra quadraginta millia, signum crucis accepere. Tectā magis fide, quā ferro acies. Huniades quoq; non paruas copias in armis habuit. Appropinquabat spe plenus & incredibili superbia tumens Mahumetes, nec iam sibi vel montes, vel flumina obstare putabat, gloriari inter suos Hungariam iam pene victam asse-

*Exercitus
C. 5. milia*

*Mahu-
metes
sub pa-
pilla
uulne-
ratus
trepidus
aufugit*

rere, Latinorū imperatorē in propinquo esse dicere, deleto Græcorū imperio, Latinorū instrare finē, Turcis omnia paritura, spolia ingentia promittere, Germaniā atq; Italiam militū direptioni offerre, per uia cuncta Turcarū armis iactare. Sed q̄ gl'oriosus eius aduentus, tam turpis atq; infamis recessus fuit. Albā ad confluētes Danubij Sauicq; sitam paruā vrbē oppugnare adorsus, obrinere nequaq̄ potuit, perfregit machinis priores muros. Irrupere in vrbem eius acies, pugnatū est interdium noctūq;. Nunc victi, nūc victores visi hostes, ad extremū vulneratus sub papilla Mahumetes, relictis impedimētis, per noctem trepidus aufugit: huius pugne seriem in historia Bohemica comprehendimus. Non est cur hoc loco latius insistamus. Autores victorię tres Ioannes habiti, Legatus cardinalis, cuius auspicio res gesta est, Huniades & Capistranus, qui prelio interfuere. Verū neq; Capistranus Huniades, neq; idem Capistrani Huniades mentionem fecere, in eis literis, quas deo obtenta victoria, siue ad Romanum pontificem, siue ad amicos scripsere, per suum quisquam ministerium deum dedisse Christianis victoriam affirmavit. Auarissima honoris humana mens, facilius regnum & opes quā gloriā partitur. Potuit Capistranus patrimonium contemnere, voluptates calcare, libidinē subigere, gloriā vero spernere nō potuit. Dicat forsitan aliquis, nō suum illi honorem curā fuisse, sed dei, qui per pauperes & inermes rem Christianam saluare voluerit. Cedimus huic assertioni, quamuis & Huniades ministrum se victorię, non autorem dixerit: ferunt Mahumetem ab eo tempore nunquam postea eius cladis meminisse,

quin mentum barbâmq; manu demulcens, quas-
fansq; caput, ei diei maledixerit, qua pugnam ad Al-
bam conferuit.

De Macedonia, urbibus, fluminibus,
mōtibus, & alijs in ea rebus,

Caput IX.

Proxima Thraciæ ad occidentem ac meridiem
coniungitur Macedonia, terræ imperio quō-
dam potita, quæ inter duo maria protenditur, Ae-
geum & Adriaticum. latus eius meridionale The-
salia atq; Magnesiæ terga protegunt, partem septē-
trionalem Pæonia & Paphlagonia excipit, quâuis
& ipsæ regiones in Macedonum postea iura cōces-
serint, Macedoniae additæ, Epirus quoq; Macedoni-
am attingit, ex Illyrica terra, altera meridiem, septē-
trionem altera excipiens. In Adriatico littore Dyr-
rachium vetus ciuitas iacet, ab Cherroneso vbi sita
est nacta vocabulum, Epidamnus antea dicta, & à
Corcyreis olim condita. Nec procul infra Apollo-
nia fuit optimis instituta legibus, Augusti Cæsaris,
qui Græcas ibi literas didicit studio memorabili. In
altero littore Thessalonica est, potens quondam ci-
uitas, quâ cum epistolæ Pauli apostoli, tum magni
Theodosij præceps atq; implacabilis ira famatâ red-
didere. Indignatus enim ob cæsos in eo iudices, alio
qui demētissimus imperator, vniuersum vrbis po-
pulum trucidari mandauit, vndecim millia virorū
cæsa traduntur. Non tulit Ambrosius Mediolanen-
sium pontifex tam immane facinus incorruptū. Im-
peratorem ab ingressu templi prohibitū, subire pœ-
nitentiam cōpulit. Nec maximus princeps pastoris

subire iudiciū recusauit. hinc lex promulgata, vt lata super morte hominis sentētia, ante dies triginta nō exequatur. hanc vrbē liberæ cōditionis fuisse Plinius tradit. Strabo conditorē eius Philippū Alexandri patrē affirmat, ambo eam attribuunt Macedonię. Andronicus Emanuelis imperatoris Constantinopolitani filius, hac in parte hęreditatē accepit. Demumq; Ioannis fratris odio qui patri successit in imperio, Venetis tradidit. Amurates Turcarū (vt ante diximus) imperator eripuit, hic reliquā Macedoniam vsq; ad montes Pęonię, & quā modo Albaniam vocant, imperio suo subiecit. Mira rerū mutatio & fluxa humani imperij gloria. hæc est Macedonia quæ duobus inclyta regibus Græcia Thraciãq; subacta imperiū protendit in Asiam, Armeniam, Iberiam, Albaniam, Cappadociã, Syriam, Aegyptū, Taurū, Caucasum subiugauit. hæc in Bactris, Medis, Persis dominata, toto oriente possessio, Indiã quoq; victrix, per vestigia Liberi patris atq; Herculis, signa circūtulit. Hęc eadem nostra ætate spurcissimę Turcarum genti subiecta, tributum pendere, iugum ferre miserimum cogitur. Magnesium quoq; ac Thessaliam nostro tempore Turcarum arma inuaserūt. Nobilissimi montes Olympus, Pierus, & Ossa: Pindus insuper & Othrys, Lapitharū quondam sedes, Turcarum imperio parent, penes quos quinque & septuaginta vrbes fuisse olim Plinius affirmat. Totū Peneum Turcæ possident, inter flumina Thessalię clarissimum, iuxta Gomphoshic fluius oritur, interq; Ossan & Olympum, nemorosa coualle defluens, quingenta ferme stadia percurrit, dimidio eius spacij nauigabilis. In eo cursū Tempe vocatur, quin

que milliū passuum longitudine, vltra visum homi-
nis attollēribus se dextera leuaq̄ leniter connexis iu-
gis. Intus sua luce viridante allabitur Peneus, viri-
dis calculo, amœnus circa ripas gramine, canorus
auium concentu. Arripit amnem Euroton, nec reci-
pit, sed olei modo supernatantem (vt dictum est ab
Homero) breui spatio portatum abdicat: pœnales
aquas, dirisq̄ genitas, argēteis suis misceri recusans,
hæc Plinius de Peneo. Tot Christianis bona Turca-
rum arma eripuerē, quamuis nostrā magis defidi-
am incusauerim. In Thessalia regem fuisse tradunt
nomine Græcum, à quo Grecia dicta sit. Helenum
quoque in eodem loco regnasse, à quo Helena nun-
cupata est. Homerus tribus nominibus Thessalos
appellauit. Myrmidonas, Helenas, & Achæos. hic
Termopilarum angustia Persarum cæde insignes.
Quæ licet olim Xerxis impetum tenuēre Turcarū
tamen armis claudere transitum minime potuēre.

*Græc^o
rex à
quo
Grecia*

De Boëtia, Thebis, montibus & fontibus sacris in ea.

Caput X.

Post Thessaliam Boëtia succedit ab ortu in oc-
sum porrecta, Euboicum mare Oetaneumq̄
finum contingens, Thebarum claritate apud omnes
ferme historicos nominata, hæc musis natale in Heli-
conis nemore, hic saltus Cithæron, & Ismenius a-
mnis, & fontes Dirce, Arethusa, & Aganippe. Quæ
patria quondā Liberipatris atq̄ Herculis fuit, quæ
fortem produxit Epaminundam. Non cedens
Athenis claritate ciuitas, ea nostra ætate exiguum

castellum Thebarum est, & à Turcis proximis annis cum reliqua Boetia occupatum.

De Hellade, quæ & Græcia & Attica est dicta.

Caput XI.

Sequitur Hellas, quæ à nostris appellata Græcia ^{ἡ ἑλλάς}, id est litus præsci vocauere. Mutato dein de nomine Atticam dixere. Homerus cunctos Atticam incolentes appellauit Athenienses, cum non ædificata forent Megara, protenditur autem Attica ex Boetia vsq; Isthmum, vbi columna fuit, in qua hic inerat titulus, in parte Peloponnesum spectante: Hæc Peloponnesus, & non Ionia. In parte vero Megara intuente: Hæc non Peloponnesus est, sed Ionia. Idem enim Attici & Iones fuere, qui tum denibus cum Peloponnesiacis sæpissime disceptassent, hanc tandem Romano consensu columnam erigi obtinuerunt, Atticam quamuis saxosam & sterilem pleriq; tamen mirificis laudibus extulerunt, deorūq; domiciliū esse dixerunt loca ipsa possidentium & parentum heroum. In hac ciuitas Atheniensis quōdam nobilissima fuit, nullius indiga præconij: tanta eius superfuit claritas. Eadem nostro tempore parui oppidi speciem gerit. In eo tamen saxo quo vetustum Mineruæ templum fuit, arx est per omnē Græciā nominata, cum operis magnitudine, tum difficultate oppugnationis: hanc Florentinus quidam Mahumeti tradidit, cū imploratis Latinorū auxiliis nullius opem inueniret. Rura ei ob eam rem tradita, in quis æuum ignobile ducat.

De Peloponneso & eius forma, de Isth

ino, Examilio muro ab Amurato diruto.

Caput XII.

Peloponnesus Atticæ iungitur, totius Græciæ
 arx quondam dicta. Nam præter habitantium
 in ea gentium nobilitatem atq; potētiam, ipse loco-
 rum situs principatum designat & imperium. Multi
 sinus insunt, & promontoria multa: insignes etiam
 & permagnæ vrbes. Cherronesus ipsa locorum va-
 rietate iocunda. Formã eius platani folio simillimã
 dixere, longitudie ac latitudine ferme parem. Ab oc-
 casu in ortum stadiorum mille & quadringenta Pe-
 rimetros siue ambitus omisis finibus (vt Poly-
 bio placet) stadia quatuor millia continet, Artemi-
 dor⁹ q̄dringēta sup̄addit, cui & Plinius cōsentire vi-
 detur, Isidorum autorem cōsecutus. Idem duo ma-
 ria terrã ambire dicit, Ioniũ & Aegēũ. Angustia, vn-
 de protendit Isthmos appellatur, quinq; millia pas-
 suum latitudinis cōtinentes. has angustias perfode-
 re Demetrins rex, dictator Cæsar, Caius princeps,
 Domicius Nero infausto (vt omnium exitu patuit)
 incepto tentauerūt. Hic Corinthus nobilis colonia
 fuit. Græci principes postq̄ Turcarum potentia in
 Europam penetrauit, ex mari ad mare producto p
 angustias muro, Peloponnesum à reliqua Græcia
 distinxerūt. Murum Examilium apellauere. Hanc
 prouinciã hodie Moreã Latiui vocāt. In ea Achaia
 continetur, Messenia, Laconia, Argolis, & Arcadia,
 quæ medium peninsulæ obtinet. Amurates expu-
 gnata Thessalonica, subacta Boëtia, & Attica, præ-
 ter Athenas ad Examilium vsq; profectus, proterri-
 tis Græcis, diruit murum, tributumq; annuũ exegit,
 dedentibus se Pelopōnensibus imperauit. At cum

*Pelopō
 plata-
 ni folio
 similis.*

Hungari instante Iuliano cardinali sancti Angeli aduersus Turcas arma sumpsissent, confectisq; nonnullis feliciter prælijs, amplius instarent, vrgerent que hostes, Constantinus qui postea apud Constantinopolim imperauit, ibiq; necatus est (vt ante diximus) huius prouinciæ Despotus, animo auctus, & negare Turcis tributū, & Examilium instaurare nō dubitauit. Ob quā rem magna deinde pecunia multatus est, & Examiliū denuo destructū, cum victor Amurates apud Vrnā Hūgaros deleuisset, deuicta Constantinopoli, Albani, qui plures Pelopōnesum incolebant, sumptis armis, Demetrium & Thomā Constantini fratres regno deicere annixi sunt, nobile quendā græculū ad regiū fastigiū assumētes. Vtraq; pars Mahumetꝯ auxilium implorauit. Illi nobilior pars visa iustior. Auxilia aduersus Albanos Demetrio fratriq; tradita, Albani subacti prioribus dominis paruere. Mahumeti. xvij. millium aureorū tributum pensum. Thomas quamuis hereditario iure imperatorem se dicere posset, cuius maiores longa serie Græcorum nomini imperauerāt, metu tamen Mahumetis eo titulo abstinuit. Cum Calixtus pont. maxi. Christianos principes, in sui pontificatus initio, aduersus Turcas iuitaret, existimauit Thomas Turcarum imperiū proculdubio ruiturū, Mahumetiq; tributū negauit. Cum vero non tam magnifica facta q̄ verba esse animaduertit, pro saluto tributo & adiectis donis Mahumeti reconciliatus est. Nunc vero (si vera est fama per hos dies allata ē) violatæ fidei maiorē subire pœnam compulsus, Mahumeti prorsus subiectus est, Peloponnesus tota Turcarum imperio adiecta, Egredienti Peloponne

sum per angustias Isthmi ad reliquã Græciam, Strabo & Plinius occurrere Atticam tradunt, Ptolemæus Achaiam, cuius fines hoc modo describit: ab occasu Epyrum, à septentrione Macedoniã, & parrem Aegæi pelagi collocat. ad orientẽ eiusdẽ maris terminos ponit, vsq; ad Suniũ promontoriũ. ad meridiẽ Adriaticũ pelagus iuxta littus, quod Achelous amnis irrumpit, in Corinthiaco sinu. Quod si ita est, Atticam, Boëtiã, Phocidem, Thessaliã, Magnesium, Aetholiam, & Acarnaniam Achaiã ipsa complectitur. Idem tamẽ Ptolemæus alio loco mediterraneas Peloponnesi ciuitates enumerans, Elicẽ, Buram, Helenã, Pheream in Achaiã esse dicit, & propriam esse Achaiã intra Peloponnesum affirmat. Nobis qui pro nostri operis instituto res Peloponnesiacas & Atticas breuiter absoluimus, & ad occidentem festinamus.

De Acarnania, & strage memoratu digna à Io. Vintimilio in ea facta.

Caput XIII.

A Carnania prior occurrit, inter Epyrum Boëtiãq; protesa, cui Aetholia vel coniuncta vel commista esse videtur. hæc hodie Ducatus appellatur. Ioannes Vintimilius natione Siculus, filiam suam Despoto Acarnaniæ in matrimonium dedit. ex inuexantibus Acarnaniam Turcis, ac generum obsidentibus, cum paruo equitatu mare traiecit obsessores inuasit, stragemq; memoratu dignam edidit. nam parua manu ingentes fugauit copias, salutemque genero peperit. Qui tamen paulo post per insidias captus à Turcis, regnum amisit Epyrũ

tamen adhuc eius nomine teneri ferunt.

De Epiro XIII, gentes autore Theopompo continente, quod apud eam Paulus Aemilius imperator Romanorum vrbes LXX. funditus euertit, quodq; in sinu Ambracio Cæsar Augustus Antoniū & Cleopatram bello Attico deuicit.

Caput XII.

Epirus in occidua parte ab Acroceraunijs montibus incipit, protenditurq; versus orientem usq; ad Ambraciū sinum, per stadia mille trecenta Septentrionalē eius partē Ptolemæus Macedonic coniungi tradit: orientale Achaïæ, vsq; ad ostia fluminis Acheloi: occidentale latus Ionico excipi pelago asserit. Strabo Ausonium hoc idem mare appellauit. In Epiro XIII. fuisse gētes Theopompus tradidit, quarum celebratissimæ Chaones & Molossi. Regnum enim quandoq; tenuēre prius quidam Chaones postērius Molossi, qui propter regum cognationem ex Aeacidarū sanguine prognati, mirè in modum amplificati fuerunt, penes quos Dodonæ verus oraculum ac nobile viguit. Oram huius terræ maritimam felicem atq; vberē tradidēre. Multæq; olim vrbes & oppida munitissima in Epiro fuerē. Sed propter populorum rebelliones, qui cū Romanis contenderunt, prouincia vastata est. LXX. em̄ Epirotarū vrbes à Paulo Aemilio Imperatore funditus euersas esse autor est Polybius, victis Macedonibus, & Persa rege superato. Ex quibus maximum numerum viris Molossorum extitisse, & mortalium centum quinquaginta millia in seruitutē reducta. Plinius Veronensis hanc cladem Macedoni-

*Epirotarum
vrbes
70. à
Paulo
Aemilio
funditus
euersæ.*

bus attribuit, duasq; vrbes ruinae adiecit. Credo quae Macedones Epiratorum imperium obtinebant, vtramque gentem vno nomine Plinium comprehendisse. Apud Epirum Actiaca pugna late memorabilis commissa est, in qua Caesar Augustus Marcum Antonium nauali praelio vicit, & simul Aegypti reginam Cleopatram. Nam & ipsa huic certamini praesens interfuit: ob quam rem victor Augustus in Ambracio sinu urbem condidit, eiusque vocabulum indidit Nicopolim .i. victoriae ciuitatem. Ambracii sinus ostium, paulo quatuor stadia quatuor maius est. Circuitus stadia trecenta amplectitur, optima omni ex eius parte statio. Ingredientibus occurrebant olim a dextra habitates Graeci Arcarnanes & Apollinis Actii templum quodam in tumulo ad ostium eminens, cui campus subiacuit, lucumque habens & naualia, in quibus Caesar vnde viginti naues decimae nomine reposuit, ab vno remorum ordine usque triremes adiungens. Sinistra vero Nicopolis est, & Epirotarum colonia Cassiope. nostra aetas Epirum Artam appellat. Circa littus eius paucis ante annis praefectus regiae classis nomine Villamarina triremes Venetorum infecutus comprehendit, atque incendit. In eodem littore apud Acrocerauneos montes finiri Adriam vel Adriatici maris nauigationem, & Ionium incipere pelagus, Straboni visum est, apud quem mare Ausonium, idem quod Ionium esse apparet, cum Epiroam Ausonio abluui pelago affirmet.

De Albania, inter Dyrrhachium & Apolloniam, regione.

Caput XV.

Y

Quæ nunc Albania dicitur, olim Macedonię portio fuit, ad occidentẽ verfa inter Dyrrhachiũ & Apolloniã fuiſſe prodidim⁹, nõ in celebres priſco ſeculo ciuitates. Sermo genti neq; Græcis, neq; Illyricis notus. Credimus hoc genus hoĩm ex Albania quondam veniſſe, quæ vicina Colchidi in Aſiatica Scythia memoratur: vt ſæpe barbarorum inundatio nationum, Græciæ atq; Italiæ prouincias occupauit. In hac terra potẽs Camuſa fuit, qui Chriſtianiſ parentibus ortus, parum tenax catholicæ fidei, ad Mahumetis inſaniam declinauit. Sed q̄ leuiter Chriſtum deſeruit, tam facile Mahumetis ſacrã contempſit. Redijt enim ad paternam legem, & q̄uis vtrancq; religionem contempſerit, neutri fidus, Chriſtianus tamen mori q̄ Turca maluit, paulo poſt Conſtantinopolitanam cladem morbo extinctus. Georgius Scanderbechius eius hæreditatem accepit, nobili loco natus, qui ætatem pene omnem in armis pro Chriſti nomine pugnando conſumpſit, multas & magnas Turcarum turmas bello vicit atq; deleuit. Soluſq; quodammodo regionem illam in euangelio Chriſti continuit, q̄uis hodie toties hoſtili ferro petita, magna ex parte deſerta ferat. Rex Alphonſus ſæpe milites in Albaniam miſit, & Troiam vrbe in poteſtatem receptam à Turcis deſendit. Neपो Scanderbechij ex fratre, cum Turcarum parti fauens inſidias patruo moliretur, ab eo capt⁹, & ad Alphonſum miſſus in carcerem coniectus eſt. Calixtus quoq; Romanus pontifex auxilia pecuniaria Scanderbechio non pauca miſit. Valona in Albania non magna ciuitas eſt, in portu maris ſita, qua breuiſſimus eſt in Italiam tractus. Hanc Pazai-

res primus ex Turcis occupauit. Rebellantem Amu rates recuperauit. Nescio quod malū minatur Italię.

De Illyricis gentibus, de Manichæis hæreticis, deq; Matronis certo tempore post infirmitatem cum monachis promiscue manentibus.

Caput XVI.

Post Albaniã Illyricę sequuntur gentes, ad occidentem septentrionemq; versę. hoc genus hoim nostra ætas Schlauos appellat, & alij Bosnenses, alij Dalmatę, alij Croacię, Istri, Carnięq; nuncupantur. Bosnenses introrsus ad Pannoniã vergunt septentriõ expositi, reliqui adiacetes mari ad Timauivsq; fontes ptedunt, hic Aufoniã, illinc Pannoniã intuetes. Timauus aut in intimũ Adriatici maris sinum excurrit, cuius fontẽ matrẽ appellari maris Strabo prodidit. In Bosna rex gentis Despotus Stephanus nomine (sic em̄ reges appellare suos consueuere) quis Christi religionem sectaretur, diu tamen Baptismi sacramento abstinuit. Sed anno superiore vocato ad se Ioanne cardinali sancti Angeli, cuius sæpe meminimus, ab eo baptismatis vnda perfusus, & sacris nostris rite initiatus, Turcis (quibus cũ fœdere iunctus erat) bellũ indixit. Nunc paululũ nutare affirmatur. In hac regione q̄ plurimũ hæretici possunt, quos vocant Manichæos, pessimũ genus hominũ, qui duo principia rerum produnt, alterum malorũ, alterum bonorũ. Nec primatũ Romanę ecclesię tenent, neq; Christum æqualem consubstantialẽq; patri esse fatent; horum cœnobia in abditis montiũ cõ

Mani-
chæi
hæretici.

uallibus sita ferunt, in quibus ægrotantes matronæ feruituras sanctis viris, si euaserint, ad certū tempus deo vouent. Redditæ sanitati permittentibus viris vota persoluunt, promiscue inter monachos præfinito tempore viuentes: hanc labem nulla sedis apostolicæ decreta, nulla Christianorum arma delere potuerunt. Sinit ad nostram exercitationem regere hæreticos deus.

De Dalmatia & Croacia, & ubinam Liburnia.

Caput XVII.

IN Dalmatia Raguseos magnis affecit cladibus Stephanus, inter Bosnenses & Dalmatas ducatum possidens, & Manichæorum veneno infectus, qui & si Christianos per insidias captos sæpe Turcis vendauerit, mittere tamen oratores Romam, & auxilia sedis apostolicæ petere non erubuit: eius bellis sumptus ex Christianis petens, quod gesserat in Christianos. Nec defuere qui tam impijs verbis aures accommodarent. ¶ In Croacia mulier australis, quæ nuptias comitis, cum esset inferior sanguine, morum præstantia & formæ elegantia meruit: dum laxandi animi gratia ex castello in castellum obequitat, subito Turcarum interuentu capta, & apud eos aliquamdiu detenta, impatientia tandem mariti non paruo auro redempta est. ¶ Quærat fortasse aliquis: vbinam Liburniam dimiserimus, quam permeasse Antenorem Italiam petentem insignis poëta commemorat? Confusi sunt admodum prouinciarum fines, nec expedire noua facile est, nedum quis vetustissima possit absolvere. Plinius Li-

burniæ finē initiū esse Dalmatię dixit, & Tragurium marmore notū in ea esse. Solonā quoq; coloniā, q̄ ab Iadera. ccxxij. millibus passuū absuit, Iaderā vero .clx. à Pola distare. Ex quo fit, vt inter Croatinos & Dalmatas Liburni sedes habuerint: forsitan & Croatini nouū gentis nomen Liburnorū loca inuaserūt. Nobis hæc indicasse sufficiat. Si quis certiora desiderat, priscos euoluat autores. Ptolemęus Liburniam & Dalmatiam atq; Illyridem simul confudit. Et Illyridi quidem à septentrionali plaga Pannoniā occurrere dixit, ab ortu, superiorem Mysiam, ab occasu Istriam, à meridie Macedoniā & Adriaticū littus.

De Istria hodie Schlaunonia dicta, & q̄d Pomp. Mela & Nepos Istrum amnem à Danubio in Adriam fluere falso crediderunt.

Caput XVIII.

Istriam veteres Italiae tradiderunt, in qua Parentium & Pola est, & Iustinopolis, quam caput Istri vocant. Inconuenienter Italiae tamen iungitur Adriatico sinu disiecta, & in peninsulae modum circumdata mari, qua continenti applicatur à tergo, lapidea est & montana regio, quam prisca Albiam vocauerunt. Plinius Istriam adhaerere Liburniae dixit. Ex quo palam fit, Croatinos Liburnorum loco succedere. Istriam ab Istro amne dictam ferunt, quem à Danubio in Adriam fluere falso credidere. Cui errori & Pomponius Mela, & Nepos Padi accola aures adhibuit. Nullus enim ex Danubio amnis in Adriaticum effunditur mare. Argonautarum eos fabula decepit, quos per Istrum ex mari Pontico in Istriam vectos memoriae proditum est. Sed constat

eos in Istro in Sauum aduerso flumine nauigasse, deinde Naupontum, quem Labacum hodie appellari putauerim, cuius paludem Lugeum Strabo appellat. Ex Naupōto vero per montes humeris vecta, nauis in Adriaticum prouenit. Istri hodie Schlaui sunt, quibus maritimæ vrbes Italico sermone vtuntur, vtriusque linguæ peritiam habentes: pars prouinciæ melior ea Venetorum, quæ maritima imperio subiecta est. Mediterraneam domus Austria possidet. Oppidum sancti Viti, quod ad flumen Titum situm est Valenses habent, ex quo loco ad Aquileiam mille stadia esse Tutidanus, qui domuit Istros tradidit: finem Italiae Musia fluuium tradidere. In hac terra nihil ætate nostra memoria dignum gestum esse accepimus, quam quæ australes & Venetos magna de finibus contentio agitauerit, & vtriusque partis subditi armis contēderint: ad quas lites componendas nos aliquando ab imperatore missi, quibus inducias belli fecimus, & novos terminos constituimus, vniuersam tamen litem amputare nequimus.

De Carnis, & Iapidibus.

Caput XIX.

CArni inter quos Iapides enumerant Istros sequunt. Schlaui tamē, quorum sermo regionē obtinet, Carnos bifariam diuidunt, duplicem Carniolam esse dicentes: Alteram siccam & aquarū indigam, in qua Istros ponunt, & Tarfos qui medios inter Labatū & Tergestū incolunt montes, & ad Timauum vsque proferuntur: Alteram irriguam, in qua flumen Sauus ortum habet & Naupontus, qui La-

batus hodie appellatur, & alij plures fluij. In hac prouincia dum Fredericus imperator coronam regni Teutonici apud Aquensem ciuitatem peteret, Vlicus comes Tiliæ, & Albertus imperatoris frater coniunctis viribus Labatum insigne oppidum ex flumine cui adiacet dictum obsidione cinxere, diuq; machinis omnis generis oppugnauere: sed à Frederici militibus non sine clade repulsi, & castris exuri, diuitem supellectilem perdidere: hoc oppidum Schlaui & Itali Lublanam vocant, ex Lugea palude sumpto vocabulo.

De Carinthia, ritu apud eam in nouo principe creando, quomodo nobiles ex Ingonis principis conuiuio ad Christi fidem fuerunt inclinati, de consuetudine in fures, & de comite Henrico, viro corruptissimo.

Caput XX,

Carinthia mōtana & ipsa regio Carnis applicatur ad ortum ac septentrionē, Stiriaē iuncta ad occasum ac meridiem Alpes Italos & forum Iulij contingit. Multæ in ea valles collesq; feraces tritici, multi lacus, multi amnes, quorū præcipuus Drauus, qui per Stiriam ac Pannoniã in Danubium fertur, haud inferior Sauo. imperiū prouincię australes obtinent, & archiducem appellant, cui ea regio paret. Quoties nouus princeps reipublicæ gubernationem inuit, solennitatē nusq; alibi auditam obseruat. Nō lōge ab oppido sancti Viti, in valle spaciōsa, vetustæ ciuitatis reliquię visunt, cuius nomē temporis aboleuit antiquitas. Iuxta in pratis late patentibus marmoreus lapis erectus est, hunc rusticus ascēdit, qui per successionē stirpis id officiū hæreditario iure

*Creatio
noui
princi-
pis.*

debetur. Ad dexterā bos mater nigri coloris extat, ad sinistram Paramatiæ deformis equa, frequēs circa eum populus & om̄is rustica turma. Tum princeps ex aduersa pratorū parte procedit, purpurati circū proceres ambiunt. Vexillum ante ipsum, & in signia principatus. Comes Goritiæ, qui palatij curā gerit, inter. xij. minora vexilla præcurrit. Reliqui magistratus sequunt̄. Nemo in eo comitatu nō dignus honore videt̄, nisi princeps ipse præ se rustici speciē ferens. Agrestis ei vestis, agrestis ei pileus; calceusq; & baculus in manu gestantis pastorē ostendit: quē postq̄ rusticus ex lapide venientē conspicatus est, sermone Schlauonico (Sunt em̄ & ipsi Carinthiani Schlauiæ) Quis hic est in clamat, cuius tam superbū incessum video? Respondent circumstantes, principem terræ aduentare. Tum ille: Iustus ne iudex est, salutem patriæ quærens? liberæ conditionis dignus honore? est ne Christianæ cultor fidei & defensor ac propagator? Respōdent om̄es: est, & erit. Rursus ille: Quæro igitur quo me iure ab hac sede dimoueat? Ait Goritiæ comes. Ix. denarijs abs te hic locus emitur. Iumēta hæc tua erunt, bouemq; atq; equam ostendēs. Vestimēta quoq; principis quæ paulo ante exiit accipies, eritq; domus tua libera & absq; tributo. Quibus dictis rusticus leui alapa principi data, bonū iudicem esse iubet: & surgens, iumenta q; secum ducens, loco cedit. Princeps vero conscenso lapide nudum gladium manu vibrans, ad omnem se partem conuertit, æquū iudiciū populo promittēs, ferunt & aquam frigidam rustico illatam pileo bibere, tanq̄ vini vsu damnet; deinde ad templū solenne pergit, qd̄ in propinquo tumulo sitū est, san-

Etæ Mariæ vocabulum habens, & olim pontificale
 fuisse traditur: vbi peractis sacrificijs, princeps rusti-
 ca indumenta deponit, paludamentumq; induit,
 conuiuatusq; splendide cum proceribus, in prata
 reuertitur, ibiq; pro tribunali sedens, ius petenti-
 bus dicit, & fundos confert. fama est anno .dcccxc.
 post Christi saluatoris ortum, imperante Caralo
 Magno, ducem gentis Ingonē nomine, ingens con-
 uiuium prouincialibus præparasse, & agrestibus qui
 dem ad conspectum suum intromissis, in vasis aure
 is atq; argenteis, nobiles vero ac magistratibus, p-
 cul ab oculis collocatis, fictilibus ministrare iussit. esse
 interrogatū cur ita faceret, respondisse, nō tam mū-
 dos esse qui vrbes & alta palatia, quam qui agros &
 humiles casas colerent. Rusticis qui Christi euange-
 liū accepissent, baptismatis vnda purificatis, candi-
 das & nitidas esse animas: nobiles ac potentes, qui
 spurcitas idolorum sequerentur, sordidas ac niger-
 rimas: sic vero pro animarum qualitatibus instru-
 xisse conuiuium, castigatosq; ea re nobiles caterua-
 tim sacri baptismatis vndam querentes, breui tem-
 pore sub Vergilio & Armone Iuaniēsis episco-
 pis, vniuersos Christi fidem accepisse. hinc honos in-
 uestiendi principis rusticitati datus. Fuit autē dux
 Carinthiæ venator imperij, ad quem lites venatorū
 omnium deferebantur. vocatus in iudicio corā im-
 peratore querelantibus nō nisi schlauonica lingua
 respondere tenebatur. multa huius prouinciæ orna-
 menta fuisse cōmemorant, multa priuilegia, facile
 id creditum est, quando imperatorem Ludouicum
 eius terræ ducatum filio suo Arnolpho primogeni-
 to cōtulisse nō est ambiguū. Est & alia prouincię hu-

ius consuetudo, in oppido quod Clagesfurtinū appellat, cōtra fures durissima. Si quis in furti suspitionē inciderit, mox captus laqueo suspensus vitā finit. Sumpto supplicio, post tridū de suspitione iudicant. si reū fuisse necatū inueniunt, pēdere cadauer infame sinunt, donec sua sponte cōsumptū decidat: sin vero depositū in cemiterio condunt, iustūq; funus à publico faciūt, & animæ gratas exeqas. in hac prouincia Comes Goritię Hēricus vir muliere corruptior, impuberes filios media nocte ad potum fugere cōpulis, increpitans q sine siti somnū agerēt. cū pastoribus ac rusticis sepius, quā cū nobilibus diuersatus est. senex super glacie cū pueris lusit. Inter vulgata scorta frequentissime lauit, raro in aula prāsus est, solus coquū adieus offulas in ipsa popina vorauit. Vestes induit viles ac perunctas, pectus nudum & apertū ostēdit. Oculi semper lachrymātes fuēre. quē cum aliqñ ad se venientē Fredericus imperator ex fenestra intuitus esset, me vocitans: age (inquit) Aenea, principem, qui ad nos properat, contemplare, si quem mundiorē pulchriorēq; videris aliquando, effare. Mihi, cū satis principē Comitesq; considerassem, fœda rusticitas visa est, q̄ dominatū affecuta egregiā nobilitatē seruitio p̄meret. huic vxor natione Hungara forma præstanti, & audacia plusq; viri, cui vincula indidit, mox Vlrici comitis Ciliæ auxilio liberatus, vxorem domo pepulit. Nec diu post vita functus, filios bonæ indolis adolescentes & matri quam sibi similes reliquit hæredes.

De Stiria olim Valeria dicta, quod Fredericus Comes vxorem suam amore concubinæ p̄

**Hēric^o
Comes
uir muliere
corruptior.**

pria manu interfecit. Item quod nobilis quispiã qui seipsum laqueo suspendere sæpe cogitabat, optimo in missa audienda est vsus remedio.

Caput XXI.

STiria quã quondam Valeriã inuenio nũcupatã, ad orientẽ Pannoniã iungitur, latus eius septẽtrionale Austriã respicit. ad occidentẽ & meridiẽ Carnis & Carinthianis occurrit. eadẽ quoq; mōtana prouincia est, quã in orientẽ porrecta, planicies nõ paruas habeat. Drauus ac Mura ñsignes fluuij terrã irrigãt. Mura in Drauũ exonerat, ille in Danubiũ. Vrbiũ populi plerũq; Teutones Schlaui, q̃ citra Drauũ rura colũt, imperiũ Australis familia. Est in ea vetus oppidũ quod Ciliã vocant, nõnulli Syllacem appellatũ existimant, & opus fuisse L. Syllæ, de qua re nihil nobis exploratum est. Multæ ibi vetustatis reliquiæ visuntur, & Romanorum nomina, principũ sepulchralia marmora referũt. In eo præfuit ætate nostra Fredericus comes, qui cum esset in libidinem pronissimus, & olim Veronicæ concubinæ in census amore, legitimam coniugem ex comitibus Croatiæ natam, sua manu interemisset, concubinã vero pater eius Hermannus (vt est potentum iustitia) in profluentem demersisset, vxores passim maritis abstulit, puellarũ greges in palatiũ rapuit, prouinciales, p̃ m̃cipijs habuit, ecclesiã bona diripuit, monetarũ falsatores, veneficos, ariolos, nigromãtas vñdiquã ad se cõsciuit. & quã anno iubilei iam nonogenarius, indulgentiarum causa Romam petisset, reuersus tamẽ nihilo melior visus. interrogat⁹ quid sibi Roma profuisset in pristinos mores relapso, &

calceator meus inquit ad consuēdas ocreas post vi-
sam Romam redijt. Huic vita functo Vlricus filius
succellit per cætera similis, ingenio tantū & eloquē-
tia maior. Quo (sicut dictum est) interfecto quatu-
or & viginti cōpetitores fuēre, vt qui viuens vndiq;
bella consciuerat, moriens quoq; seditiones excita-
ret. Sed optimates terræ possessionem Frederico ī-
peratori tradendam censuerunt ea lege, vt cōpetito-
ribus secundum prouinciæ cōsuetudinem in iudi-
cio responderet. Relicta Vlrici armis defendere q̄
possidebat decreuit. Fredericus manu potenti quū
plura castella obtinuisset, in Cilia tandem receptus
est, arces loci tradente Ioanne Viconitio natione
Bohemo, qui cum fuisset magister militiæ comitis.
accepta Cæsaris pecunia, à coniuge eius defecit. Sed
mox pœnitentia ductus grande ausus & in expia-
bile facinus tanq̄ scelus scelere redempturus, Impe-
ratorem iam sibi securum, & cum paucis Ciliæ mo-
rantem nocte concubia interrumpere aggressus est.
Corruptis nanq; oppidanorū plerisq; qui sibi adue-
nienti partem oppidi traderent, hora constituta cū
octingentis equitibus intromissus, cuncta miscere
armis cœpit. Affuit diuina pietas Frederico, quæ illi
præter consuetudinem in arce superiori à natura &
humana ope munitissima, ea nocte dormiendum
suaserat. proceres qui remanserant in oppido capti
omnes, inter quos & Ioannes Vngnadi cunctis Sti-
riensibus opulentior, cū Georgio fratre abductus
est. Nec Vlrico Austriæ cancellario, quamuis esset
episcopus, & ad templum confugisset parsum est.
Vsq; adeo apud homines nostri seculi diuina & hu-
mana perierunt. Fama est, eaq; celebris, inter Stirien

Io. Vi-
coniti?
grāde
scelus ē
ausus.

ses nobilem quempiam fuisse, cui sæpe in animū ceciderit, seipsum laqueo suspendere. Id ægre ferentē ex docto quodam viro remedium petiuisse aduersus eam tentationem. Cōsilium datum, propriū vti sacerdotem conduceret, qui sibi manenti in arce quādam solitaria singulis diebus rem diuinam faceret, paruisse nobilem, atq; annum ferme cōtinuasse, nulla suspendij cogitatione interueniēte. Postremo rogatum à sacerdote, vt presbytero vicino, qui templi dedicationem in proximo monte habiturus eēt, auxilio esse posset, licentiam dedisse, proponentem in animo paulo post sequi & sacris interesse. Stetisse diu postea, nunc vna, nunc altera causa retentū. Deniq; circa meridiem profectū agresti cuidam in nemore occurrisse, qui rem diuinam in mōte peractā esse, & populum omnem abiisse diceret. Contristatum eo nuntio, ignobilem infelicemq; se esse, dicentem, qui eo die sacrum Christi corpus nou vidisset, agrestem consolari cœpisse. Vēditurum, si vellet nobilis emere p̄m̄ium quod inter existendum diuinis meruisset, sagumq; nobiles petiuisse pretij nomine. Venditione facta, nobile nihilominus montē ascendisse, atque orasse in templo. Reuersum autē, in proxima arbore suspēsū agrestē inuenisse, sed postea diris cogitationibus haud quā vexatum fuisse. In prouincia decoctum sal ad vicinas regiones importatur. Ea & ferri mineras locupletes habet, & argentifodinas non ignobiles, quibus incuria principum argentum haud multum effodiatur.

De Austria, & aliq̄t rebus gestis in ea,

Caput XXII.

A Vstriã describere hoc loco haud necessariũ existimamus, de qua propriã historiã edidimus. In ea prouinciales post obitũ Alberti Cæsaris Frederico se cõmiserunt, ea lege, vt si masculũ prægnãs regina pareret, tutor ei⁹ esset. Si fœminã, terræ dominus. Nato (vt p̄dictum est) Ladislao, tutelã ei⁹ Fredericus accepit. Milites q̄ sub Alberto meruerãt, cum stipendio se fraudatos dicerent, prouinciam la trocinijs ac incēdijs vastauêre. Eorum vexatio lxx. millibus aureis à Frederico redempta est, cum Bohe mi & Hungari excursiones in Austriã facerent. Ex sororibus Ladislai maior natu Vilhelmo duci Saxo nię nupsit. Ioannes Huniades cum regni Hungarię coronam à Frederico frustra repetisset, cum duode cim millibus equitum ingressus Austriam, omnem agrum inter Viennam & Stiriaẽ montes diripuit at que incendit. Petentem Italiam Cæsarem rogaue runt Australes, vti Ladislauum qui iam prope modũ adoleuisset, in paterna hæreditate apud se dimitte ret. Reiecta petitiõẽ, autorib⁹ duob⁹ Vlriscis, altero Ciliaẽ comite Eyezingero, sumptis armis rebellauê re. Redeuntem ex Italia Fredericum apud nouam ciuitatem obsidione cinxêre, quib⁹ & Henricus Ro sensis natione Bohemus cum ducentis equitibus & mille peditibus sese adiunxit. Et quamuis à Nico lao Pontifice maximo iussi essent, ne tutelam Cæsaris impedirent, contemptis apostolicæ sedis man datis, & tantæ maiestatis autoritate derisa, sceleratũ propositum tenuêre. doctã eo tempore Viennen sis schola indoctam sententiam protulit, quę per ap pellationẽ ad futurũ conciliũ interponendam suspẽ pendi posse Romani præsulis mandata rescripsit.

Vexa
tio mi
litum
70. mil
lib. au
reis à
Frede
ricore
dẽpta.

Ciuitas Viennensis & omnis Austria ex eo tempore semper in armis fuit, temeratae religionis poenas p̄dens: Cessit furenti populo Fredericus, pupillūq; adhuc tenerum ea lege in manus comitis Ciliae tradidit, vt conuocatis ad urbē Viennam vtriusq; paratis cōsanguineis & amicis, de tutela, de oppidis, de que cæteris contentionibus principū, qui vocati cōuenissent, arbitriū diffiniret. Ladislaus summa populorū alacritate apud Viennenses exceptus, cuncta ex volūtate comitis administrauit. Ad constitutum diē cōcilij Ludouicus Bauariae & Vilhelmus Saxoniae duces, Albertus quoq; Brandeburgensis, Carolus Badensis Marchiones conuenere. Tum multi ex Bohemia, plures ex Hūgaria Barones. Imperator legatos misit, quibus & nos adiuncti fuimus, diu de re partium disceptatū. Sed cum omnia ex arbitrio victoris agerētur, nec leges defenderent quē arma nō protexissent, infectis rebus discessū est. Negata sunt oīa quę promiserāt Australes impatori, dictū omne indictū fuit, neq; lris neq; sigillis autoritas habita, barbara fide actū. In eo cōuentu Ladislaus Ioānē Huniadē q; sibi regnū à Turcarū inuasiōe serualset, ad principatus honorē euexit, q; suggesto in magno foro apud Carmelitas erecto, sede sedēs aurea regali paludamēto ac diademate ornatus, comitatū ei Bistricēsem cōmisit, quod eo in loco minime licuit, neq; enim regni vngariae sub imperio Romano maiestatē gerere ius est: sed tanta reuerētia legū q̄nta eis p̄ arma siue dat̄ siue relinq̄tur. Comes Cilie, cū regē quo libet impellit, & ad se cuncta rapiens Eyezingerum Viennensesq; cōtemnit, concubinā quā viro interfecto sustulerat, reginali pene honore

dignatur. Ex favore tandem regio cadit, & annite-
 te Eyzingero è curia pellitur: què in exilium profi-
 ciscentè, quatuor tantū equites comitati sunt, Alber-
 to marchione Brandeburgensi, ne per contemptū
 à populo lapidaretur, ad portam vsq; vrbis securi-
 tatem præbente. Sed q̄ fœda & miserabilis eius fu-
 gam, tam superbus & fauorabilis reditus fuit. nam
 post annum cum iam ex Bohemia rex rediisset, sua-
 dentibus primoribus Austriæ baronibus, reuocat^r,
 cum mille equitibus argento & auro fulgētibus Vi-
 ennam repetijt, cui ad portas vrbis & rex ad mille
 ferme passus exijt, & omnis nobilitas redeunti gra-
 tulata est, plebs quoq; quæ paulo ante lutum ac lapi-
 des in fugientem iactare tentauit, sternere viam flo-
 ribus qua redeunti transitus fuit, minime dubitauit.
 Vt est in vtrāq; partem immodica, siue amauerit, si-
 ue oderit, mira rerum mutatio, & ludentis fortunæ
 iocus. Eyzingerus extra gratiam regis factus, in ca-
 stella sua recedens, imperatori quem grauer offend-
 erat, reconciliatus est. nec diu postea adeo superbi-
 erant, qui Ladislai regis partes sequebantur, vt no-
 uæ ciuitatis suburbia, in qua Cæsare absente iacebat
 puerpera imperatrix, intrare præsumperint, & vrbē
 expugnare contenderint. Quod vbi non successit,
 exustis quæ obtinuerant locis abierunt. fuit sepe in-
 ter Cæsarem & regem incassum tractata concordia
 neq; enim comes Cilię dum vixit, ex re sua existima-
 uit, vnanimis esse Austriæ princeps ac eo mortuo,
 cum Eyzingerus è Bohemia missus ad Cæsarem le-
 ges pacis vtrique parti gratas dixisset, & iam quietu-
 ra propediem Austria videretur, interitus regis sub-
 ito nuntiatus, non solum concordiam perturbauit,

sed magnæ rerū & reipublicæ Christianæ salutariū
 exorientē spem prorsus abruptit: australes & à Cæsa
 re & ab Alberto fratre de tradenda gubernatiōe re-
 quisi, prouincialiū conuentum habuere, in q̄ legati
 Cæsaris seniori Austriæ principi (is erat Imperator)
 debere prouinciā dixere. Albertus suo & Sigismūdi
 patruelis noīe regiæ partem hereditatis exposcens,
 suasq; calamitates & inopiā tanto sanguini alienā
 referens, cōmiserationē inducere conatus est. Con-
 uentus responsio fuit, facturos prouinciales q̄d ius
 equitasve dīctaret. Post q̄ fratres inter se conuenis-
 sent, interea latrones trans Danubiū in Austriā ad
 Morauæ fluminis ripā munitū locum occupauere,
 oēm q; circa regiōnē rapinis atq; incēdijs vexare cœ-
 perunt. Aduersus q̄s profectus Albertus latrones vi-
 cepit, interfectisq; pugnādo cō pluribus, quingētos
 & quinquaginta captiuos abduxit, ex quibus. lxxx.
 furca suspendit. Quæ res magnū ei apud Australes
 & nomē peperit & fauorē. Vlricus vero Eyzinge-
 rus cum visitato apud nouā ciuitatē Frederico im-
 peratore, cuius parti studebat, Viennā repetisset, vo-
 catus ab Alberto nihil mali suspicans fidenter eum
 adiit, à quo mox captus in vincula coniectus est, &
 in priuato carcere clausus. Indigna res visa ciuibus,
 murmurare, damnare oēs factū, nemo tamē auxiliū
 misero afferre. Imperator sæpe rogatus Viennā pe-
 tere aliquādiu distulit, veritus ne qua fraus inesset.
 Interim Sigismūdus ex Athesi ad Viennā descendit,
 deinde ad nouā ciuitatē profectus, principatus infi-
 gnia ab imperatore accipiēs, pro veteri cōsuetudi-
 ne in eius verba iurauit. In qua solēnitate & Albert^o
 affuit, qui paulopost cū Sigismūdo Viennā repetijt.

*Vlric^o
 Eyzingerus
 ab Alberto
 uocat^o
 in uin-
 cula cō-
 iect^o ē.*

Et ambo aduersus imperatorē conspirantes, Austriam sibi subigere conati sunt. Quorū studia sentiens imperator, Viennā petere statuit. Et accersito Ludouico, Bauariæ duce, magni noīs principe, eo se contulit, imperatrice sequente. Appropinquant, vrbani populus obuiam perrexit. Albertus quoq; & Sigismundus nobili comitatu extra urbem imperatorem salutauēre. Habebat Albertus tria circiter equitum millia in armis expedita, quæ nō longe à Vienna in quodā tumulto imperatori se ostentauerunt, magnūq; metum venienti incussere. Suspicionem auxit Albertus, qui sæpe ad eos profectus ac seorsum locutus, insidias apparasse Cæsari videbat. Ferunt eius militiæ duce Alberto dixisse, facile si libet hodie Viennæ te dñm atq; Austriae facio. Nam quis prohibet quo minus Fredericū imperatorem eiusq; comites intercipiā? In me tantum soluta deinceps hæreditatis quæstio erit. Victori leges atq; hoīes fauent. Subdubitasse Albertū aliquantisper, demūq; respōdisse: Poteram ignoscere, si quod ais me ignorante fecisses, at mandare turpia nō possum. Postq; introgressi urbem sunt Albertus & Sigismundus, in domo quæ Pragensis appellat, simul habitauēre, Imperator priuatas ciuū aedes incoluit. Arx prouincialium noīe custodiebat. Conspirauēre Sigismundus & Albertus eam noctu aggredi, atq; irrumpere. Armataq; militū manu iter ingressi, iureiurando se astrinxere, non redituros domū, nisi arcem intrassent. Sensere ciues, moxq; arma sumentes, præsidium in arce maius collocauēre. Instabat ciuile bellū, & atrox pugna pro arce. Nec dubium videbat quin magno suo malo principes cōmissuri præliū essent: stetit diu res

in ancipite. Ciuibus tueri arcem stabile propositum erat, ducibus (qui arcem intrare iurassent) turpe videbat infecta re domū reuerti. Et vim inferre, plenū periculi erat. Postremo conuentū est, vt ingressi principes, arcem paululū immorati, potato vino exirēt: atq; ita delusa magis q̄ impleta religio est. Postridie arx consensu prouincialiū, in tres partes diuisa, duas accepere Albertus & Sigismundus, reliquā imperator: delectiq; prouinciales sunt, qui lites fraternas dirimant: & summa illis potestas data, sed graue iudiciū contra potentes est. Nobilitas & ecclesiarū principes imperatori fauētiores sunt, plebs Albertū præfert. Magno se iudice quisq; tuetur. Multa sunt ī hoc Cæsare, quę laudare possis: Corpus egregiū, & species imperatore digna, animus sedatus & trāquillus, ingeniū perspicax, memoria tenacior, religionis ardens zelus, ingens cupiditas pacis & otij. Singularē virtutē in quouis hoīe diligit, digna q; præmio ducit, ædificat splendide, hortos tamen ac gemmas plus æquo admiratur & amat, & in rebus gerendis tardior ac remissior est. Tenacem pleriq; accusauerunt, & ad rem nimis attentum. Id fecere proximi antecessores Sigismundus atq; Albertus Cæsares, quorū prodigalitati cuiusuis comparata liberalitas videri auaritia potest. Cæterū Fredericus nec sua profundit, nec aliena diripit, verbis factisve temperans. Albertus frater eius longe dissimilis, celer in aggrediendis rebus, belli ac glorię appetens, periculi cōtempitor, audax, laboris patiens, manu atq; ingenio promptus, pecunias inter amicos partitur ac profundit. Inter opes pauper, in paupertate diues, nullius rei magis q̄ famę auarus.

*Lau-
des im-
perato-
ris.*

*Alber-
ti fra-
tris Fre-
derici
impe-
mores*

De Morauia, per quam nulli, propter
latronum insidias transitus patet.

Caput XXIII.

PROcedenti per austriã in aquilonẽ Morauia oc-
currunt, gens ferox, & rapinã auida, inter Hũ-
garos Bohemosq; trans Danubiũ sita: hanc prouin-
ciam æuõ nostro Sigismundus imperator Alberto
genero suo, qui postea imperauit, dono dedit. Re-
bellantẽ & imperata facere recusantẽ, Albertus ma-
gnis affecit cladibus. Nam supra quingentas villas
excursione combussit, mortales multos neci dedit,
pecus pene omne abegit. Iugumq; ferre perfidã gen-
tem coegit. In hac prouincia ciuitates & oppida Ro-
manã ecclesiã ritũ tenent, & catholicã fidei consen-
tiunt. Barones ferme omnes Hussitarũ labe infecti
sunt. Hic cum verbũ dei prædicaret Ioannes Capi-
stranus, & in errores Hussitarũ vehementius inuehe-
retur, Baronis non parui nois quẽ Ezernahorã vo-
cant secuta conuersio est, qui relicta priore perfidia
cum duobus millibus subditorũ veritatem Roma-
nã sedis amplexus est: filius eius doctrina & mori-
bus clarus, nõ diu postea Olomucensis ecclesiã pon-
tificatum obtinuit. Ea est vnica ciuitas Morauorũ
Episcopalis. Regnũ inter Morauos aliquñ fuit latissi-
mum ac potentissimũ, quod vsq; ad filiũ Suatocopi
durauit, cuius fortunã in Bohemica conscripsimus
historia. At cũ filius Suatocopi ecclesiã dei sperneret
regnũ genti ademptum est. Quod postea Romani
Cæsares in Bohemiã transtulerũt. In hac prouinciã
complura sunt oppida plena populo, & opib; abũ-
dantia. Inter q̃ Pruina principatũ obtinet, & Znoy-
nea, Sigismũdi obitu memorabilis. Hac nulli trans-

itus patet, nisi armato potentioribus, latronibus oēs aditus obsidentibus: sermo genti mistus est Teutonicus ac Bohemicus: superāt tñ Bohemi quorū est regionis imperiū. Quę gentes olim Moraviā incoluerint, nō facile dixerim. Quantū vero ex lectiōe Ptolemæi accipere licet, Marcomāni & Sudini, Candiſq; Moraviā & Austriam quæ trans Danubium iacet incoluisse videntur.

De Slesia prouincia, de mira apud Vratislaviā urbem seditione, deq; Bulcone Opolienſi, viro neq; inferos neq; superos esse dicente, animamq; cum corpore interire putante.

Caput XXIII.

Slesia post Moraviā sequit, haud ignobilis prouincia, quā fluuius Odera perlabit, inter amnes Germanię loco cognitus; fontes eius in Hūgaria, q̄ Slesię ad orientē iungit. Mare Baltheum cursum terminat: lōgitudō regionis, cc. ferme passuū millia continet, latitudo circiter, lxxx. Caput gentis Vratislavia est amplissima ciuitas, ad ripam Oderę sita, priuatis ac publicis ædificijs magnifice ornata. Cuius episcopatū maiores nostri aureū vocauerē, Hussitarum bella luteū reddidere. In hac vrbe (regnāte apud Bohemos Vnceslao) orta seditiōe, cōsules quorū prima potestas, p̄ fenestras ex p̄torio in forū p̄cipitati, gladijs ac lanceis irata plebis excepti, dirū spectaculū p̄buere. Cuius rei autores Sigismūduſ impe. paucos post annos securi p̄cussit. Duces Slesię multi ad modū numero, inter q̄s paterna hæreditas p̄ capita diuidit: hinc scissa multas in partes, puincia frequentes calamitates incurrit, crebris exposita atrocinijs. Inter hos duces vnū eē ferūt noīe Bulconē, Opolienſem appellāt, q̄ Glogonię residēs delicijs ac volupta

*Vratislavia se
ditio.*

ribus deditus, vsq; adeo insaniuit, vt neq; inferos neq; superos esse diceret, aīasq; cum corporibus simul prorsus interire putaret. Ecclesiā vel nunq̄ vel raro ingressus est, sacramētis Christianis prorsus abstinu- it, nisi q; abusus matrimonio, vxore q̄ sibi ingrata es- set relicta, alterā superduxit. Quē ne pellex appella- ri posset, nō nisi per solēnia matrimonij cōiūgi volu- it. Sclesitæ sub imperio Bohemorū cōstituti sunt, nūc tamē imperata facere detrectāt, Georgiū nouū regē admittere recusantes, Vvilhelmū Saxoniae ducē se- cuti, qui regnū Bohemię ad se ptinere affirmat pro- pter coniugē, q̄ Ladislai Hūgarię atq; Bohemię regis soror fuit. Gladius eius litis arbiter erat. Sermo gen- tis maiori ex parte Teutonicus est, q̄uis trans Ode- ram Polonica lingua p̄ualet: ob quā rem nō imme- rito quidā hoc in loco Germanię terminū esse Ode- ram putauēre, q̄uis idem fluuius in septētrionē ver- gens, germanicas gentes ripis ambabus alluit. Libet in hac parte Germaniæ relinquere fines, & ad orientē ac septentrionem Sarmaticas inuisere gentes.

De Polonia regione uasta, quod in ea domus luto & maceria componant, equi syluestres & viri inueniant, de Vladislao cum regno baptismū suscipiente, deq; Frederico Brandenburgensi, & Alberto Bauario regnū quodlibet pro se recusante:

Caput XXV.

POLONIA vasta regio est, q̄ Sclesitæ ad occidentē proximat, Hungaris, Lituanis, ac Prutenis con- termina: hic Cracouia est præcipua regni ciuitas, in qua liberalium artium schola floret. Sbigneus huic vrbi præfuit episcopus, literarum doctrina & morū

suauitate insignis, à quo plurimas accepimus epistolas, multo sale & Romana elegantia conditas, cui ob singulares virtutes Romana ecclesia insigne cardinalatus honoris rubentem pileum misit. Ciuitates Polonię præter Crocuiã parũ nitidæ. Ex maceria domos ferme omnes cõponunt, plerasq; luto linunt: plaga regionis nemorosa est: potus genti certissima, ex tritico atq; humulo factus. Vini rarissimus vsus, nec vineæ cultura cognita, ager cereris ferax, multa genti armenta, multa ferarũ venatio, equum syluestre præter cornua ceruo simile edunt, feros boves venant, q̃s prisca vros vocauere. Pisce ac volucribus abundant, argenti atq; auri inops terra. Vectigalia regi parua. Regnũ in quatuor partes diuisere maiores: has cũ per circulũ anni rex ambiuit, q̃libet pars tribus mēsis regẽ ac curiã pascit: quib⁹ exactis ad alterã partẽ fit trãsit⁹. Statuta sunt, q̃ p̃stare puinciales oportet. Si mãserit vltra p̃finitũ tẽpus rex, suo viue sumptu cogit. Cũ rex gẽtis patrũ nostrorũ tẽpestate obiisset, relicta filiam Vvilhelmus dux Austrię in matrimonium accepit, illiq; regno præfectus est. Non placuit Polonis rex Teutonicus, Vladislaũ ex Lituania vocauere, eiectoq; Vvilhelmo, coniugem eius & regnũ nouo regi tradidẽre. Gẽtilis fuerat Vladislaus, & idola coluerat, sed baptismũ cũ regno suscipere non recusauit. Cõuersus ad C̃stristũ, religiosum principẽ gessit. Multos ex Lituanis ad euangelium traxit. Põtificales ecclesias nõnullas erexit, Episcopos magno honore prosecut⁹ est. Inter equitandũ q̃tiescũq; turre templorũ inspexit, detracto pileo caput inclinauit, deũ, q̃ coleret i ecclesia venerat⁹. Cũ Tartaris regni limites infestãtib⁹ feliciter dimicauit,

*Domus
maceria et luto
composita.*

*Vladislaus cũ
regno
baptismũ
suscipere
nõ recusat.*

*Frede-
ri. mar
chio
Brädē-
burgen
sis re-
gnū re
cusauit*

Prutenos maximo bello vicit, de q̄ inter res Pruteni-
cas memorabimus. Ex priori coniuge prolē nō su-
stulit, cū qua matrimoniū haud legitimū fuit. Ex se-
cūda iam ferme nonagenario duo nati sunt filij, Vla-
dislaus & Cassimirus, is Lituaniæ ducatū cōsecut⁹ ē,
prior patri regno Poloniæ succedēs, ad Hungariæ
q̄q; regnū accersitus, in bello Turcarū (vt ante narra-
tum est) cecidit. Quare cognita, solliciti Polonię pro-
ceres de successore Frederici, cū marchionē Bräden-
burgensem, q̄ pueritiā in regno trāsegerat, linguāq;
gētis & mores tenebat, vt regnum acciperet rogaue-
runt. Respōsum datū est Cassimirū Lituanię ducē, q̄
frater esset, defuncti hæredē extare. Sciscitari eius ani-
mū oportere, cui fraternū paternūq; regnū cupienti,
impedimentū afferre ē dignitate sua Fredericus non
duccret; pari moderatiōe & Albertus Bauariæ dux
erga Ladislāū Alberti filiū vsus est. qui Bohemiæ re-
gnū sibi oblatū recusauit. Fredericus q̄q; imperator,
& ab Hungaris, & à Bohemis ad hæreditatē Ladis-
lai vocatus, nunq̄ audire sustinuit, q̄ patrueli præiu-
diciū faceret. Ingens laus nostræ ætatis, & magnū de-
cus germanici noīs, q̄ quis nō ambigo esse aliquos q̄
non tam iustitiæ, q̄ ignauiæ tradunt, alienis regnis
quempiā abstinere. Ego quod boni speciem habet,
non laudare non possum. Cassimirus autem, & si
difficile à Lituanis dimitteretur, qui suum ad se prin-
cipem retinere cupiebant, in Poloniam veniens pa-
cificam regni gubernationem accepit: nec diu po-
stea sororem Ladislai regis duxit vxorem. Multa ei
aduersus fratres Teutonicos, qui sanctæ Mariæ ap-
pellantur bella fuere, de quibus in rebus Prutenis re-
feremus.

De Lituania regione, Vitoldo uiro facile sanguinario in ea regnante, de soli ad transitum æstiuo tempore difficultate, gentis in morib⁹ qualitate, & quæ super sacrorum diuersitatibus Hieronymus Pragensis eremita denarravit.

Caput XXVI.

Lituania & ipsa late patens regio Polonis ad orientē cōnexa est, palustris ferme oīs ac nemorosa. Vitoldus huic p̄fuit Vladislai frater, q̄ relicto deorum cultu, cum regno Poloniae Christi sacramentū accepit. Magnum Vitoldi nomen sua tēpestas fuit, quē subditi adeo timuerūt, vt iussi laq̄o se suspendere, parere potius, q̄ in principis indignationem incidere voluerint. detrectantes imperium insutos vrsina pelle viuētib⁹ vrsis (quos eam ob causam nutriebat) dilaniandos obiectauit, crudelibusq; alijs affecit supplicijs. Equitans arcum semper tensum gestauit. Si quem conspicatus est aliter incedere q̄ voluit, confestim sagitta confodit. multos q̄que per ludum interemit. Sanguinarius carnifex, vt esset inter populares & ipsum principem certū faciei discrimen, radere barbam omnibus imperauit. Id vbi non successit (facilius enim ceruicis q̄ barbæ iacturam Lituani ferebant) tōsus ipse mentum & caput prodiit, capitale interminatus, si quis prouincialium pilos faciei capiti suo deponeret. Rex à Sigismundo Cæsare Litanorū appellatus, prius obiit q̄ legati diadema ferentes se conuenirent. Successor Suidrigal vrsam nutriuit, quæ sueta ex manibus ei⁹ panem accipere, sæpe in syluas vagabatur. Redeunti, vsq; ad thalamum principis, ostia quæq; patebāt.

*Attēdet
uirisā
guina
rij mo
res.*

Ibi confricare ac pulsare pedibus ostiū, cum fames affuit consuevit, cui princeps aperiens cibum præbuit. Conspirauere nobiles aliquot adolefcētes aduersus principem, atq; vrsæ modū secuti, sumptis armis cubiculi præcipalis ianuam confricauēre. Credit Suidrigal vrsam adesse, ostiumq; aperuit, ibiq; mox ab insidiantibus confossus interiit. Prouinciæ deinde gubernatio ad Cassimirum peruenit. Ad Lituanos æstiuo tempore difficilis transitus est, palustribus aquis cuncta ferme obsidentibus, hyems præbet aditum astrictis gelu lacunis. Mercatores super glaciem ac niuem iter faciunt, plurium dierum cibaria in vehiculo ferentes, nulla certa via: meatus (sicut in mari) siderum cursus ostendit. Rara inter Lituanos oppida, neq; frequētes villæ. opes apud eos, præcipue animalis pelles, quibus nostra ætas Zibellinis armellinisq; noīa indidit. Vsus pecunię ignorus, locum eius pelles obtinent: viliores, cupri atq; argenti vices implent, pro auro signato pretiosiores. Matronæ nobiles publicæ concubinos habent, permittentibus viris, quos matrimonij adiutores vocant. Viris turpe est ad legitimam coniugem pellicem adijcere. Soluuntur tamē facile matrimonia mutuo consensu, & iterum atq; iterum nubūt. Mulrum his cerę ac mellis est, quod syluestres in syluis apes conficiunt. Vini rarissimus vsus, & panis nigerimus. Armenta victum præbent multo lacte vtenribus. Sermo gētis Schlauonicus est. latissima est em̄ hæc lingua, & in varias diuisa sectas. Ex Schlaus em̄ alij Romanam ecclesiam sequuntur, vt Dalmatæ,

Croatini, Carniac Poloni. Alij Græcorum sequuntur errores, vt Bulgari, Rutheni, & multi ex Lituaniis. Alij proprias hæreses inuenere, vt Bohemi, Morauj, & Bosnenses, quorum magna pars Manichæorum imitatur insaniam. Alij gentili adhuc cæcitate tenentur, quemadmodum multi ex Lituaniis idola colentes. Horum magna pars æuo nostro ad Christum conuersa est, postquam Vladislaus ex ea gente Poloniæ regnum accepit. Noui ego Hieronymum Pragensem sacris literis apprime eruditum, vitæ munditia & facundia singulari clarum, qui annos supra viginti in eremo Camalduensi in Apennino Hetrusco pœnitentiam egit. hic (oriente apud Bohemos Hussitarum hæresi) fugiens pestiferum virus, in Poloniam transiit. Vbi acceptis literis ab Vladislao rege commendatitijs prædicaturus euangelium Christi, ad Vitoldum principem in Lituaniam penetrauit, multosque populos Vitoldi fauore fretus, ad salutiferam dei Christi fidem conuertit. Venitque tandem ad synodum Basiliensem, vocatus à Iuliano sancti Angeli Cardinali, cum de rebus Bohemicis ageretur, narrabat hic multa de Lituaniis, quæ pene incredibilia videbantur. Audiebam ego ex alijs eius dicta, nec mouebat vt crederem. libuit adire hominem, atque ab eius ore lata cognoscere, comites mei fuerunt Nicolaus Castellanus, qui tum cardinalis Iuliani domum regebat, Bartholomæus Lutimanus Archiepiscopi Mediolanensis scriba, & PETRVS Noxeranus Cardi-

Hieronymus
Pragense.
heremita
Lituanos ad
Christi
fidem conuertit.

*Narra
tio de
Litua
nis.*

nalis, Firmiani secretarius, viri graues & docti, hominem in cella sua trans Rhenum apud Carthufiē ses conuenimus, cuius hæc narratio fuit. Primi quōs adij ex Lituanis serpentes colebant, pater familias suum quisquē in angulo dom⁹ serpentem habuit, cui cibū dedit, ac sacrificiū fecit in fœno iacenti. hoc Hieronymus iussit oēs interfici, & in foro adductos publice cremari. Inter quos vnus inuentus est maior cæteris, quem sæpe ad motus ignis consumere nullo pacto valuit. Post hos gentem reperit, quæ sacrū colebat ignem, eumquē perpetuum appellabat. Sacerdotes templi materiam ne deficeret ministrabant, Hos super vita ægrotantium amici consulebant. illi noctu ad ignem accedebant, Mane vero consulētib⁹ responsa dantes, vmbra ægroti apud ignē sacrum se vidisse aiebant. Quæ cum se calefaceret, si gnauel mortis vel vitæ ostentasset, victurum ægrotum facies ostensa igni, contra si dorsum ostētasset, moriturum portēdit. Testari igitur & rebus suis cōsulere suadebant, delusionem hanc esse Hieronym⁹ ostendit. persuaso populo, delecto templo, ignē dissipauit, Christianos mores induxit. Profectus introrsus aliam gentem reperit, quæ solem colebat, & malleum ferreum raræ magnitudinis singlari cultu venerabatur. Interrogati sacerdotes, quid ea sibi veneratio vellent? Responderunt olim pluribus mēsis non fuisse visum solem, quem rex potentissimus captum reclusisset in carcere munitissimæ turris. Signa zodiaci deinde opem tulisse Soli, ingenti quōque malleo perfregisse turrim, Solem quōque liberatum hominibus restituisse. Dignum itaque veneratu instrumentū esse, quo mortales lucem recepissent. Risit eorū sim

*Solē et
malleū
alij*

plicitatem Hieronymus, in eamque fabulam esse mō-
 strauit. Solem vero & Lunam & stellas creatas esse
 ostendit, quibus maxime deus ornauit cælos, & ad
 utilitatem hominū perpetuo iussit igne lucere. Po-
 stremo alios populos adiit, qui syluas dæmonibus
 consecratas venerabantur, & inter alias vnam cultu
 digniorem putauere. Prædicauit huic genti plurib⁹
 diebus fidei nostræ aperiens sacramenta, denique vt
 syluam succideret imperauit, vbi populus cum se-
 curibus affuit, nemo erat qui sacrum lignum ferro
 contingere auderet. Prior itaque Hieronymus assum-
 pta bipenni excellentē quandā arborem detrucauit.
 Tū secuta multitudo alacri certamine alij ferris, alij
 dolabris, alij securibus syluā deiciebant. Ventū erat
 ad medium nemoris, vbi quercum vetustissimam, et
 & ante omnes arbores religione sacram, & quā po-
 tissime sedem esse putabāt, percutere aliquādiu nul-
 lus præsumpsit. Postremo vt est alter altero audaci-
 or, increpans quidam socios, qui lignum rem inseri
 satam percutere formidarent, eleuata bipenni ma-
 gno ictu cum arborem cedere arbitraretur, tibiā su-
 am percussit, atque in terram semianimis cecidit. At-
 tonita circum turba flere, conqueri, Hieronymū ac-
 cusare, qui sacram dei domū violari suasisset, neque iā
 quisque erat qui ferrum exercere auderet. Tum Hie-
 ronimus illusiones dæmonum esse affirmans, quæ
 deceptæ plebis oculos fascinant, surgere quem ce-
 cidisse vulneratum diximus imperauit, & nulla in
 parte læsum ostendit, & mox ad arborem adacto
 ferro adiuuante multitudine ingens onus cum ma-
 gno fragore prostrauit, totumque nemus succidit.
 Erant in ea regione plures syluæ pari religione sa-

Syluā
 alijs ue-
 nerabā-
 tur.

cræ, ad quas dum Hieronymus amputãdas pergit, mulierũ ingens numerus plorans atq; eiulãs, Vitoldũ adit, sacrum lucũ succisum querit, & domũ dei adẽ pram, in qua diuinam opẽ petere cõsueſſent, inde pluuias inde soles obtinuiſſe. nescire iam quo in loco deũ quærant, cui domiciliũ abstulerint. eſſe aliq̃s minores lucos, in quis dij coli ſoleant, eos quoq; de lere Hieronymũ velle, qui noua quẽdã ſacra introducens, patriũ morẽ extripet. rogare igitur atq; obteſtari, ne maiorũ religionũ loca & ceremonias auferri ſinat. Sequũtur & viri mulieres, nec ſe ferre poſſe nouũ cultũ aſſerunt. Relinquere potius terram & patrios lares, quã religionẽ à maioribus acceptã dicunt. Morus ea re Vitoldus, veritusq; populorũ tumultum, Chriſto potius, q̃ ſibi deeſſe plebẽ voluit. Reuocatisq; literis, quas p̃ſidibus prouinciarũ declarat, iubẽs parere Hieronymo, hominẽ ex prouincia decedere iuſſit. hæc nobis Hieronymus cõſtanti vultu nihil hæſitans, ac per iuramentũ affirmauit: dignũ fidei & grauitas ſermonis, & doctrina oñdit, & viri religio. Nos q̃ accepimus imutata retulimus, veripiculũ non aſſumimus, p̃ſuaſi tñ & nos & comites ab eo reſceſſimus.

De Ruthenis, & quomõ principatus apud eos ſoleat aſſequi. Caput XXVII.

RVtheni q̃s appellare Roſanos Strabo videt, Lituaniſ cõterminiſunt, gens barbara, incõpta, apud quã opulentã eccleſiã obtinuit Iſidorus Cardinalis Sabinẽſis, cuius ſupra mentionẽ fecimus. In hac gente ciuitatẽ per maximam eſſe tradũt Nogardiã appellatã, ad quã Teutonici merca-

tores magno labore perueniūt . Magnas ibi esse o-
pes fama est & multū argēti, pellesq; p̄tiosas, vendē-
tesq; atq; ementes ponderato argento, non signato
vtuntur, lapis in medio fori quadratus est, quem q;
ascendere potuerit, neq; deiectus fuerit, principatū
urbis assequitur. Pro ea re in armis dimicant, sæpeq;
vna die plures conscendisse ferunt, vnde sæpe sediti-
ones in populo emerfere.

De Liuonia semiferos homines in una
sui parte continente. Cap. XXVIII.

Liuonia deinde Christianarum vltima prouin-
ciarū ad septentrionē Ruthenis iūgitur, Tar-
tari eam sæpe incurrunt. In qua nostra ætate
magnas acceperunt strages fratres Teutonici, qui
beatę Marię vocātur. hanc armis quęsiuere, & Chri-
stifacra suscipere coegerunt, cum esset antea genti-
lis & idola coleret. Eam alluit ab occidēti mare Bal-
theum, quod pleriq; veterum oceanum esse putaue-
runt. nondum septentrio (vt hodie) cognitus Græ-
cis atque Italis fuit. Christiana religio hęc orbis par-
tem nostro generi aperuit, quę fortissimis gentib;
deterfa barbaris mitioris vitę cultum ostendit. Bal-
theus sinus adeo late patet, vt incompertę magnitu-
dinis apud aliquos esse videatur. Origo eius ex Bri-
tannico mari ducitur, quod Germanicum appella-
ri potest. Nam & Germaniæ magnam partem al-
luit. Ostium eius in occidenti est, non longe à Cher-
roneso Cimbrica, quam Daciam hodie vocant. Ex-
currens autem in orientem, in septentrionē pandit,
insulasq; maguas ambit. occidētale littus, Noruegi
occupāt. Ad septentrionē semiferos hoīes esse tra-

dunt, cum quibus nullum linguæ commerciū nauigantes habent, signis tantum & nutibus cōmutare merces feruntur. Meridionale littus Saxonibus ac Prutenis traditur. orientale (vt diximus) Liuōnes tenent. Inter Liuoniam & Prussiam paruam terrā esse ferunt, vnius ferme diei latam itinere, quā Masagetæ colunt, gens neq; gentilis neq; verè Christiana, Polonorum imperio parens, atq; hinc regnum Poloniæ ad mare protenditur, & Baltheum quem diximus finem.

De Prutenis, & quo modo fidem Christianam à Teutonicis fratribus sanctæ Mariæ sumperint.

Caput XXIX.

REdeunti Liuonia Germaniam, per littus Balthei maris post Massagetæ Pruteni sese obijciunt, qui ripas vtriusq; Vistelæ amnis accollunt, is est Sarmatiæ ac Germaniæ terminus, qui ex oriens in montibus qui Poloniam Hungariamq; dirimunt, partem Poloniæ irrigat. Prussiam vero quā longa est percurrit, ab oppido Torni vsq; Gedanū, q̄ in loco Baltheum influit. hunc fluuium alij Vistelā, vt diximus, quibus ætatis nostræ sermo cōgruit, alij Iustulam, quidam Istulā vocauere. Quod vltra fluuium est, Sarmatici iuris fuit: quod citra, Germanici ad orientem ac meridiem Masoniæ Poloniq; rura colunt. occidentem Saxones occupant. aquilonem Balthei maris excipit littus. Frumenti ferax regio ē, aquis irrigua & plena colonis, multa ambitiosa oppida, multi maris sinuosi reflexus amœnā efficiunt. Pecorum ingens vis, multa venatio, piscatio diues. Vlmerigos olim hanc terrā incoluisse Iordanus tra

didit, quo tempore Gothi ab insula Scādauiā in cō-
 tinentē descendēre. Qui (vt ille ait) Vlmerigorū ter-
 ras inuasere. Ptolemæus autē Amaxobios, & Alanu-
 os, Venedes, ac Githones penes Istulā fluuiū habitā-
 re affirmat. Barbara hæc gens & idolorū cultrix, vsq̃
 ad Fredericū imperatorē eius noīs secundū fuit. Sub
 eius vero imperio, cū amisissent Christiani Ptolema
 idem Syriæ ciuitatē, fratres Teutones, quos sanctæ
 Mariæ diximus appellari, inde fugati in Germaniā
 rediere, viri nobiles & rei militaris periti, qui ne per-
 ocium marcerent, Fredericū accedentes, Prussiā Ger-
 manię conterminā Christi cultū spernere dixerunt:
 sæpe illius gentis hoīes in Saxōnes cæterosq̃ vici-
 nos excurrere, ingentē vim pecorū atq̃ hoīm abige-
 re, esse in animo sibi compescere barbaram gentem:
 annuat tantū imperator, prouinciāq̃ fratribus per-
 petuo iure possidendā tradat, si eam armis acqui-
 rant. Iam em̄ Masouia dices, qui eius se terræ dños
 affirmabant, ius suum fratribus concesserant: grata
 oblatio Frederico fuit, qui collaudato proposito,
 quas voluere fratres, sub aurea bulla literas conces-
 sit. Illi sumptis armis breui tempore quicquid Prute-
 nici viri citra Vistelam fuit occupauere. Exin trana-
 to fluuio, vetustam & late patulam quercū in castel-
 li modū erectis propugnaculis iuxta ripam munie-
 runt, ibi collocato præsidio vltiores Prutenos ve-
 xare cœperūt. Pugnatū est sæpe pro quercu, & ingē-
 tes Paganorū copię fugatæ ac deletæ sunt: bellū plu-
 ribus annis productū est. Ad extremū fortuna fra-
 trum imperio arridens, omnem eis Prussiam subie-
 cit. Victæ Barbaræ nationes, iugum subiere. Ex illo
 tempore lingua Teutonica introducta est, & cultus

*Quer-
 cus in
 castelli
 modū
 munita*

Christi gentibus imperatus. Ecclesiæ q̄q̄ pontifica-
 les erectæ, trans Viselam Pomesauiensis, Culmēsis,
 Sambiensis, & Varimiensis, ad quā defuncto Fran-
 cisco episcopo paruitatē nostrā postulauere canoni-
 ci. Calixtus Pont. Max. eam nobis annuente senatu
 apostolico cōmendauit. Quę vna est illis in partib⁹
 iure suo vtens, nec subiecta fratribus, reliq̄s episco-
 pos religionis habitū gestare oportet. Quo in loco
 munitā quercū diximus fuisse. Nobile oppidū ædifi-
 catū est, quod Marięburgū vocant, & arx nobilis at
 q̄ amplissima: hic sedes magni magistri, qui cunctis
 fratribus præest Prūssiā incolētibus. Sunt & alij duo
 in eadē religione magistri, alter Liuoniā regit, alter
 cōuentus Alamanix gubernat. Teutones huius reli-
 gionis inuētores fuere, ac propterea nemo recipit
 ad eam, nisi Teutonicus nobilibus ortus parentib⁹,
 & cui propositū sit pro tuendo Christi euāgelio ad-
 uersus salutiferæ crucis inimicos armis depugnare:
 ob eam rem vestimētis albis vtunt, nigra cruce insu-
 ra. Barbā omēs nutriunt, exceptis qui sacris altarib⁹
 seruiunt. Pro canonicis horis dñicam orationē vsur-
 pant, neq̄ literas discūt. Magnæ his opes, nec minor
 potentia q̄ regibus: sæpe cū Polonis de regni limiti-
 bus acceptis atq̄ illatis cladibus contendere, nec to-
 tis viribus belli fortunā experiri recusarunt. Cū Vla-
 dislao Cassimiri qui modo regnat patre, contraxe-
 rant ambæ partes validissimas atq̄ ingentes copias.
 Polonis Liuani & Tartari adiuncti erant, quos du-
 xerat Vitoldus. Teutonici fratres ex tota Germania
 vires conciuerant: post q̄ prope ad. xx. ferme stadia
 vterq̄ consedit exercitus, spe plenus & impatiēs mo-
 ræ. Prutenorū magister caduceatorē, qui bellū regi

*Si magis
 aliis in
 (cremari)
 nō scilicet
 bat.*

*Ritus
 fratrum
 Teuto-
 nicorum.*

denunciaret, & duos enses, in quis staret victoria mi-
 sit. facta potestate, vt quē veller hostis eligeret, alter
 sibi remitti iussit. Accepit Vladislaus alacer nunci-
 um, donatoq; caduceatore, vno retento gladio re-
 misit alterum. Mox iussi milites arma induere, bel-
 liq; signū datum quadraginta millia equitū in am-
 bobus castris fuisse proditum inuenio. Vladislaus
 Tartaros ac Lituanos primum inire certamē iussit.
 Ex Polonis subsidiarias acies elegit. Contra Prute-
 nos auxilia in postremis habuit: florentem ordinis
 sui militiam in exercitus fronte collocauit. Commis-
 so praelio inermes quodāmodo Tartari ac Lituani
 magna strage cæsi sunt. Vrgebat tamen multitudo,
 nec terga dare Polonus metuens audebat, atrox pu-
 gna super cadauera occisorū edebatur. Nec tam vul-
 nerare Prutenus alacer, q̄ vulnera recipere Tartarus
 videbat: protractū est diu certamen, peracta ingens
 occisio. Lituani Tartariq; veluti pecudes maçtaban-
 tur. At cum nouus semper hostis emergeret, defessi
 tanta cæde peracta Teutones, versare ferrū vix pote-
 rant & iam remissius pugnabāt. Quod vbi Vladis-
 laus animaduertit, tum primū Polonorū aciē validā
 ac ferro rigentē immittit: fit subita irruptio, instaura-
 turq; praeliū: non tulere Teutones recentis agminis
 imperū: impar pugna recentis ac fatigati militis fu-
 it: oritur mox fuga ex parte fratrū, ferit terga Polo-
 nus. Magister ordinis vbi suos cedere videt, nec iam
 vllam in auxilijs spem esse animaduertit, cum lecta
 militū manu hosti sese obiectans occiditur: fit fœdi-
 or fuga, nec prius Teutonicus fugere q̄ Polonus
 persequi destitit. Perierūt in eo bello ex parte fratrū
 multa hoīm millia, inter q̄s viri primarij, q̄s vocant

*Bellum
atrox.*

*Magi-
ster or-
dinis
fratrū
Teuto.
occi-
ditur.*

Cōmendatores, equestri dignitate insignes, cū ipso Magistro circiter. DC. Nec Polonis incruenta victoria cessit, Tartaris ac Lituanis magna ex parte cōsis. Bellū hoc, anno trecētesimo decimo supra millesimū est post Christi saluatoris ortū. Prussia fortunā regis secuta, omnis excepto Burgomariæ ad victorē defecit. Sed interueniente Sigismūdo Cæsare, pax inter fratres & Polonū constituta est: percussum fœdus: pecunia Polono data. Prussia reddita fratribus, nec deinde vsq; ad Frederici tempora, qui modo imperat, in possessione agri sui turbata religio est. Sub eius vero imperio cū populares graue sibi iugū fratrum existimarent, fœdus inter se iniēre in hunc ferme modū: vt quindecim viri singulis certis in locis conuenirent, qui prouincialium querelas aduersus fratres audirent, nec sinerent quempiā indignē vexari. Ex his quatuor ex religione viros assumi voluere, quatuor ex prælatis ecclesiarū, pariq; numero ex nobilibus ac ciuitatibus, hisq; parere omnes voluere. Per idem tempus diuisa inter se religio fuit: alij magnū Magistrū sequebant, alij quosdā commendatores, qui Magistri regimē improbabant. Magister, vt populares sibi alliceret, fœdus ipsum in consulto fratrum conuentū approbauit. Fredericus quoq; imperator eidem fœderi robur adiecit, cautione tamē inserta, ne per suas literas ius religionis læderetur. Mortuo deinde Magistro, qui fœdus acceperat, & altero in eius locum suffecto, Nicolaus Pont. Max. legatū misit, qui prouinciā Prussiæ inspiceret. Cognitoq; rerū statu, quantum legatus retulit, popularium fœdus damnauit: vtq; ab eo discederent, anathema interminatus, acriter imperauit: quibus pertinacius in eorum

Religio fratrum Teuto. diuisa.
1310

Religio fratrum Teuto. diuisa.

sententia perseuerantibus, ex consensu partium, lis ad Fredericū imperatorē deducta est. Ad quē rursus causa cognita, damnato eorum fœdere, iussi Pruteni sunt ad obedientiā fratrum redire: qui eam prouinciam è manibus infidelium suis armis vëdicassent, multoq; sanguine coëmissent. Quare ciuitatibus nūciata, mox arma in fratres populariter recepta sunt. Ex quibus plures capti atq; occisi, castella eorū euersa, arces à fundamentis eiectæ, quinquaginta & quinque oppida in eam rebellionē conspirauêre. Sed cū nō satis rem suā cōtra religionē sine externa ope tutam putarent, Cassimirū Poloniae regem sibi dñm asciuire, deuotum fratribus sanguinē, qui fortunā patriæ eius experti fuisset. Ille cum exercitu prouinciam ingressus, dedentes sese ciuitates in potestatē accepit, cum quo fratres diu varia victoria dimicarunt. Plures fuere congressus, inter quos memorabilior, qui apud Coninitium oppidū habitus est. Duodeuiginti millia Polonorum obsidionem in eo loco tenebant, in quis & rex ipse Cassimirus fuit. Oppugnabāt oppidum dies noctesq; machinis admotis. Rudolph⁹ princeps Sagoniæ, vnus ex Sclesia ducibus, tum religionis ductabat exercitiū, qui laturus obsessis opem, cum septem millibus militū aggredi regem nō dubitauit. Commissum est præliū in conspectu oppidanorum summa vtrinque contentione atq; ardore, cæsis hinc atq; inde compluribus. Cum suos referre pedem Rudolphus animaduertit, increpans ignauitiam, fugientium interminatusq; necem, aciem sistit. Et progressus in mediū cum recenti pugnatore manu, ac certamē instaurat: hos sternit, illos confodit: fit subita rerum mutatio. Vrgente Rudolpho, cedit Polo-

*Rebel-
lio Pru-
tenorū
in fra-
tres.*

nus. Rursusq; Cassimir⁹ suos retinet, pugneq; seipm
 miscet, & tanq̄ ex integro pertinaci cōtentione cer-
 ratur. Occidit in pugna Rudolphus, rex vero equo
 deñcitur, meliores ex vtraq; parte occumbūt. Postre-
 mo cęsum credentes Poloni suum regē, desperata vi-
 ctoria, fugā arripiunt. Rex ab amicis adiutus, vix ex
 clade ereptus est. Rudolphus morte sua, victoriā re-
 ligioni peperit. Ex Polonis supra sex millia cecidisse
 ferunt, ex Teutonibus q̄q; nō pauci periere. Post eā
 cladem, res Polonica nutare apud Prutenos cępit,
 eo inclinantibus populis, quo belli fortuna quærit.
 Stat tamē adhuc anceps exitus, & alterius martis iu-
 dicium morat̄. Ferūt inter hos fratres olim mortuo
 Magistro, cū de successione ageret, vnū fuisse, q̄ roga-
 tus eligere quē putaret religioni vtiliorē, seipm ele-
 gisse dicentem nolle deierare. Scire se cogitationes
 suas, aliorū corda ignorare. Si magistratus sibi cōmit-
 tatur, nō dubitare quin reipublicæ bene consultum
 eat. Motos eius verbis reliquos administrationē illi
 credidisse, quæ saluberrima deinde fuerit.

*Frater
 se in ma-
 gistrū
 ordinis
 elegit.*

De Saxonīa, fluminibus, gentibus, &
 oppidis in ea.

Caput XXX.

Post Prutenos Saxonīcū nomē incipit, gens va-
 lida & latissima, cui ab occidenti Viscera fluui⁹
 terminū facit, pleriq; vsq; ad Rhenū protendi Saxo-
 nes arbitrati sunt. Aquilonarē plagā Dauī obtinent
 & mare Baltheū: ad meridiē, Francones, Baioarij &
 Bohemi siti sunt: orientalem plagā, Scleritæ simul ac
 Pruteni obtinēt. In his terminis inclusi sunt Turingi,
 Brandeburgēses, Maxinenses, Lusatij, Pomeranēq;

quos omnes saxonici iuris esse volunt: priores tamen Turingos in ea terra confedisse quæ Saxones, aiunt: hos enim græcâ sobolem esse affirmant, ex Macedonia classibus aduectâ, quæ Turingos multis bellis defatigatos paternis agris eiecerit. Quod mihi non fit verisimile. Est enim verustissimum in Germania terra Saxonum nomen, cuius omnes veteres meminere. Turingos nemo antiquorum nominat, qui Germanicas gentes enumerant. In aduentu primo Francorum, qui tempore Valentiniani Cæsaris, Germaniam intrauere, Turingos nominari reperio: ob quâ rem male quadrat historia veritati, quæ Turingos priores Saxonibus in Germania fuisse contendit: fatebor tamē Saxoniarum limites aliquando minores fuisse, aliquando maiores. Nam sicut imperia, ita & prouinciarum limites ex tempore variantur, Carolus Magnus imperator, multa cum Saxonibus bella gesserit, priusquam Christi cultum reciperent, eosque magnis afflixit cladibus: postquam vero deficiente apud Francos Caroli Magni genealogia, Romanum imperium ad Teutones orientales rediit, Saxonum aucta dignitas est: inter quos plures imperatores fuere, singulari prouidentia & rerum gestarum magnitudine clari: maxime vero tres Othones, qui sibi inuicem successere, de Romana ecclesia optimi meriti, quorum virtute prolatos Saxoniarum fines minime dubitarim. Inter Pomeranos qui orientem Saxoniarum incolunt, oppida sunt digna nomine. Vismaria, & Sundis, Gripluoldia, Stetinium, Rostochium, in quo schola liberalium artium haud contemnenda, & hæc quidem mari proxima, multis ac diuicibus negotiatoribus habitata est: & in mediterraneis Caminum pontifica-

lis ciuitas, cuius dioecesis latissima est, nec minor Maguntina creditur. Episcopus loci Romano duntaxat præfuli subest. Bradeburgenses in duas marchias diuiduntur, quarum altera vetus, altera noua vocatur. Veterem marchiam perlabitur Albis fluuius, in cuius littore Stendalum est oppidum, & Gardeleuum, & Soluedleum, & Osterburgium. Nouã marchiam intersecat fluuius Odera, haud multo inferior Albi, in eius littore Francfordia est diues emporium, & Lubucensis ciuitas. Sproua quoq; fluuius eandem prouinciam irrigat, æquandus Tiberi, Berlinum in eius littore oppidum iacet. Est & aliud flumen Honela nuncupatum quod Brandeburgensium, ex quo Marchia nomen habet, in duas partes diuidit, veterem ac nouam ciuitatem efficiens. Ibi episcopalis sedes est, & marchionum tribunal. Ad eiusdem fluminis ripam Habelbergium quoque situm est, Pontificalis ciuitas: circum nobile territorium, cui Prigeniza est nomen, multis referrum oppidis, & martiali populo plenum. Caput Mixnensium ciuitas Mixna est, vnde nomen regioni datum, hanc quoque Albis alluit fluuius, hic valida arx, & in ea cathedralis ecclesia, in qua quoq; prouincia multa sunt oppida martiali populo plena, & Martinopolis in honorem martis à veteribus condita, Merburgium hodie vocant.

De Turingia, oppidis, & nobilibus tēplis in ea, de ritu mirabili super homine grauioribus vicijs inquinato.

Caput XXXI.

IN Turingia nobile oppidū & caput gentis Herfordia, Maguntino subiecta pontifici, studijs liberalium artium insignis. Nuenburgensis quoque parua ciuitas, duci Saxoniae parens, haec omnia iure Saxonū vtuntur, & lingua & iisdē moribus freti. Cæterum veri Saxones Madeburgenses nullo dubitante habentur, Bremenses quoq; Halberstattenfes, Hildemenses, Verdenses, Brunsvidentes, Luneburgenses, & Lubecenses. in Madeburga Archiepiscopalif sedes habetur, & in honore sancti Mauricij ex quadrato lapide diues templum, Othonū nobile opus, & in eo sancti Florentini corpus. Credunt quoq; vnam è sex hydrijs ibi esse, in quibus vinū ex aqua factū à domino Salvatore euāgelistae tradit historia, hāc plebibus onduunt, materia marmorea è ac pellucida, vini capax quātum equus ferre possit. Alteram ac minorem apud Hildemenses affirmāt. vexillum quoq; sancti Mauricij hic quotannis ostēditur. magistratus vrbius ciuile Romanorū abbreviatum, & Saxonica lingua conscriptum, non sine reuerentia custodit, quod Magni Caroli autoritate firmatum tradunt, eoq; in decisione causarū circūvicinæ gentes recurrunt. magna & venerabilis eorum lege autoritas habetur. Bremenses gloriam suā ducunt, Danorū gentem ad Christum esse conuersam. Non est omittendum quod de Halberstadio traditur, hanc ciuitatē Oltena perlabitur fluuius, in medio ferme tumulus assurgit, in cuius cacumine planities est, duorum ferme stadiorū continges longitudinem, in cuius extremis angulis duo templa sita sunt, alterū pontificale, alterum quod beatæ virginis appellant. In medio late patet forum magnificis

*Hildia
na 126
p mag it
vbi bna*

*Minal p
p oib in
pna
pna*

canonicorū ædibus vndiq; cinctū. Vrbs hæc, quod sub tumulo iacet, Suburbium appellat. In mōte nulla laicorum habitatio, Carolus Magnus huius templi fundator habetur, cuius festiuitas quotānis celebratur. xij. hic dignitates, xxiiij. præbendæ Archidiaconatus, supra vigesimum primum feruntur. In hoc tēplo singulis annis vnus ex populo deligitur, quē peccatis grauioribus inquinatum putant, hunc veste lugubri induunt, & obuoluto capite prima ieiunij die ad templum ducunt, indeq; peractis diuinis officijs eijciunt. Is quadraginta diebus nudis pedib⁹ perambulat urbem, & ædes sacras circuit, neq; ingreditur, neq; quenq; alloquitur. Inuitatus à canonicis per vices, quod apponitur comedit. Sōnus ei post in medium noctis in plateis permittitur, die Iouis sancta post consecrationem olei, rursus ad templū introduciur, & oratione facta à peccatis absoluitur, pecuniasq; ei populus offert, quæ tamen templo dimittuntur, hunc Adam vocant, & omni crimine liberum putant. Circa Halberstadium ager optimus ferax tritici, maturescentibus frugibus, culmorum altitudinem equo insedentem hominem ferunt excedere.

De aliquot alijs in Saxonía oppidis, & rebus in ea gestis scitu dignissimis.

Caput XXXII.

BRunsvica oppidum tota Germania memorabile, magnū & populosum, munitū mœnibus ac fossatis, turres quoque & propugnacula excellūt, magnificę domus, perpolitæ plateæ, ampla & ornatissima templa. Quinq; hic fora, quinque

prætoria, & totidem consulatus iura ciuibus dicunt, hinc appellari duces Brunsvicenses tota Germania nobilissimos, Othonum soboles, quorum claritas cum potentia labente tempore defluit. Lubecensium ciuitas potentissima est, sine cuius auxilio vix vnquam Daciæ reges continere suos subditos valent. Duodecim viri reipublicæ præsumt, quos consules appellant. quorum perpetua potestas est, & in equestri dignitate constituti sunt. Popularibus nisi vocentur, nulla de regimine vrbs consulendi facultas, nec tamē seruire plebs videtur. Sua cuique substantia tuta est, & libertas, saluis legibus, vt velint viuere. Aequum iudicium consules agunt, ab his Cæsar, si excesserint appellatur. Saxoniam nostram ætate duces habentur Fredericus & Vvilmus fratres, quorum alter electorem imperij gerit, alter regnum Bohemiam sibi asserit, vt supra retulimus. Fuit cum Brunsvicensibus de electoratu dissensio. Sigismundus imperator litteras diremit. Sententia vt sæpe fit, potentior allusit. Alter horum natu senior, robustissimus venator fuit. Iunior alter, belli appetens & in armis exercitatus. crudelia inter eos diu bella exarserunt, hæreditatis paternæ causa. & quamuis de pace sæpe mentio fieret, impediens tamen Apollonio quem Vicedominum appellant, & alijs plerisque potentibus, quibus ea discordia quæstui erat, frustra omnis tractatus abiit. Sed cum vastatis iam agris, tota prouincia pessum iret, Apollonius vero fraternalium incensor discordiarum, per annum Iubileum Romanam petisset, rogauit Fredericus germanum suum, vt ad se Libercam veniret, secum de pace acturum. Annuuit Vvilmus, iter ingresso dixere consiliarij paratas sibi & quæ cum eo irent insidias

*Bella
inter
fratres*

*Fratrū
inimico
rū pul
chra
recōci
liatio.*

esse, cauere ne se perditum iret, ne ve suos ad necē traderet. Quibus ille: At ego inquit libens moriar, si vos prius necatos videro, qui fraternas contentiones alitis. Atq; ita locurus, sequi iussis qui se armarent, vrgensq; calcaribus equum, festino cursu fratrem adiit. Quo cum semotis arbitris euestigio pacem composuit, fœdusq; pepigit. Magnus vir qui se tam liberaliter in potestatem dederit hostis. Magnus & alter qui hostem ex fratre factū, rursum fratrem atq; amicum reddiderit. Apollonius interim Roma & qui cū eo sentiebant, ex Turingia vbi plurima oppida possidebant, exterminati sunt. Apollonius in Coburca, quod est Franconia oppidū, aliquandiu se defendit. Sed cū salutē in eo loco desperaret, nullius auxilio fretus, cum thesauris suis clam fugiens, ad Bohemos migravit. Ex illo tempore quætem habuere Saxones, quamuis Bohemi castella quædam ab eis repetentes, sæpe bellum minati fuerint. Induciæ in hanc vsq; diem arma partium tenuere. Lis maior nunc oritura videtur. Quādo Vvillhelm⁹ regiae sororis maritus ad Bohemia regnum aspirare fertur, quæuis terræ procures aliū sibi regem assumpserint. Libet hoc loco audax priuati hominis inferere facinus. Conradus Raufes nobili loco apud Saxones natus, bellicæ rei peritus, manu promptus, & animo imperterritus, cum se patria pulsum & paterna hæreditate priuatum per iniuriam Frederici ducis existimaret, scelus incredibile nostra ætate perpetravit. Arx est in Mixna in alto monte & abruptis vndiq; rupibus sita, Altumburgum prouinciales vocant, ad radices montis oppidum egregie munitum & populo plenum iacet. In arce duo Frederi

*facinor
audax*

et adolescentes Ernestus & Albertus educabantur: huc Conradus intempesta nocte magnis itineribus cum paucis comitibus contendit, & ad motis scalis prodente pedagogo arcem ingressus, dormientes adolescentulos in cubili comprehendit. Interminatusque mortem, si vocem emitterent, funibus colligatos extraxit, haud dubius quin productos in Bohemiam magno pretio venderet, suasque contumelias eo pacto magnifice ultus videretur. Iam Sylvam Herciniam (quae Bohemiam a Saxonia diuidit) ingressus erat, iamque periculum omne transmissum putabat, cum iunior captiuorum labore ac fame deficiens & quietem simul & cibum poposcit. Cuius precibus commotus praedo ad carbonarium diuertit quendam, afferrique panem ac ceruissiam iussit. Interea apud Altumburgum cognita tanta rei nouitate clamor exoritur. Attoniti oppidani raptim arma capeunt, & pretiosam vendicaturi praedam praecipiti cursu per donis vestigia insectantur. Sylvam ingressis fortuna blanditur, quae inter multos tramites eum teneri suafit, qui recta duxit ad carbonarium. Ibi Conradus dum puero cibum ministrat, ex improviso capit, & oblatu principi, audacissimi sceleris capite poenas soluit. Fredericus eodem pene nuncio quo captos atque abductos filios audiuerat, recuperatos & domum reductos didicit. Saxoniae ducibus, parua verae Saxoniae portio paret. Sunt enim in ea prouincia multi alij principes, multae ciuitates imperiales multi episcopi proprium territorium habentes. Mixta vero & Turingiae maior pars, Lusatiae & Franconiae pleraque oppida his ducibus parent. Ius autem eligendi Romanorum imperatorem Saxoniae duci

Fontes
amari
ex qui-
bus sal
albū co-
quitur.

bus ex paruo quodam principatu competere asse-
rūt, inter Mixnam Sclesiumq; iacente, cui⁹ caput, op-
pidum est Vuittenberg appellatum, Mons Albus.
In Saxonia argenti fodinas apud Glisariam Otho
primus imperator inuenit, quarum magni fuerunt
redditus, ibi & palacium nobilis operis ædificatum.
habet & fontes amaros Saxonia, ex quibus sal coq-
tur album, quod ad vicinas gentes defertur. Salinæ
vberrimæ atq; ditissimæ apud Lunæburgium habē-
tur, ex quib⁹ multi monasteriorum abbates & mul-
ti ecclesiarum prælati vitam ducere consueuerunt,
fuit enim quæstus salis vberrimus, has salinas Lunæ-
burgenses violenter vsurpauēre, ob quam rem & à
Nicolao Pont. Max. & à Frederico imperatore Au-
gusto damnati sunt. consulatus qui eius rei autor
habebatur, autoritate apostolica deiectus est, sed fa-
uore Bernardi ducis Brunswicensis paulo postea in
pristinum statum redijt. Et qui noniter consulatum
adierant, in carcerem conijciuntur, ciuitati rebeli &
ecclesiasticorum bonorum rapaci sacris interdictū
est, non tamen qui rem diuiniam apud eos faciant.
Tantus est æuo nostro & in populo & in clero auto-
ritatis ecclesiasticæ cōtempus. Est in Marchia Brā-
deburgensi non magni momenti ciuitas aquis cir-
cundata, Habelberga vocant. in eius diocesi loco a-
spero ac deserto, paruū oppidum est nomine Vil-
snacum, hic tres hostiæ habentur, ex quibus cruo-
rem sua sponte manasse tradunt, ob eam rem ma-
gnus populorum huc concursus, & nautarum vota
huc soluntur, vulgo locum ad sanctum cruorem
vocant. Excessimus scribendi modum Saxonie ci-
uitates nominatim commemorantes, id fecim⁹ qa

Cetra sac,
m. r. no,
p. r. h. r. o.
r. a. m.

veteres scriptores parum de Germania locuti sunt, & tanquam extra orbem ea natio iaceret, somniantes quodammodo res Germanicas attingunt. ob eam rem dabitur mihi venia, fortasse & aliquis gratiam habebit, si Germanicas describentes prouincias vt res oculis subijciamus, paulo prolixiores fuerimus, propositi nostri metas egressi.

De Dania siue Dacia siue Suetia, & Noruegia, de Margarita trium regnorū insigni domina, deq; varia trium regū fortuna.

Caput XXXIII.

HOc loco quoniam Saxonie Dania iungitur, priusquam Germaniæ reliquas partes absoluo, de ipso Dantiæ regno vicinisq; in Aquilonē versus aliqua referre institui non indigna cognitu. Tria sunt in Septentrionem vergentia regna sibi inuicem coherentia, Danorum, quod hodie Dacum appellant, Suetiorum ac Noruegiorum. Dania siue Daciam dicere volumus consuetudini seruientes, Germaniæ portio est Cherronesi habens formam. hanc quondam Cimbri tenuere, Vnde illa inundatio barbarorum emerfit, quam Marius Arpinas Italiam petentem, & res Romanas euertere minantem, ad internecionem deleuit. Possidonius (vt Strabo refert) cōiecturam facit quod Cimbri la trocinando incertis errabundi sedibus ad paludem vsq; Mæotim militiā agitarint. ab eis em Cimmeriū vocati Bosphorum arbitratur, quasi Cimbricum, cum Græcorum lingua Cimmerios Cimbros nominet. Suetia cincta vndiq; mari, plures isulas habet in quibus Scandauia est apud veteres late memora

bi'is. hīc quoq; populorū innumerabilis multitudo egressa, omnem olim Europam armorū turbine ac procella inuoluit. Nam Gothorū (qui Hunnos bellocicere, Pannoniam, Mysiam, Macedoniā, & oēm Illyridē occupauere: Germaniam, Italiam, ac Galliā vastauere & demum in Hispania cōsedere) hinc fuit origo. Noruegia quæ de ipso Septentrione sortita est nomen, continenti per Ruthenos iungitur, & in arcton protensa, incognitæ terræ, seu stricto glacie oceano (vt pleriq; fabulatur) contermina est. Ad orientis partem ac meridiem Baltheo mari alluitur ad occidentem Britannici finit oceanus. Daciā Teutones hodie Danorum appellant Marchiam, cuius lingua Germanis incognita est. Ex Noruegia venisse putant, qui Cimbrorū occupauerint loca. In hac terra patrum nostrorū memoria, Voldimarus regnauit, in Suetia Magnus, Aquinus in Noruegia, quē ferunt diuinum fuisse hominem, miro provincialium amore atq; obsequio cultum. huic coniunx Margarita fuit Voldimari filia, ex qua natus Olaus patri succedens, breui tempore vita functus regnum matri reliquit. Ea & paternū adeptā est, extincto Voldimaro. At magnum Suetia hominem exigente, Albertus dux Monipōlensis vocatu populi diadema suscepit. Qui dominatum vicinæ fœminæ contemners, bello Datiam Noruegiamq; laceffere cœpit. occurrit ei Margarita coactis copijs. In campis late patribus pugnatum est, tanq̄ ipsa viri hostis fœminæ animum induisset. Victus Albertus, captusq; & in triumphum ductus, regnum amisit. dimissus tandem, infame senium in paterna domo finiuit. Margarita clarissima mulier tribus imperans regnis ad

senectutē vsq; magnifice ac religiose subditos guber-
 nauit, demū senio confecta cum tm̄ per se ferre ne-
 quiret imperiū, Henricū Pomeranię ducē, quatuor
 & x. annos natū, filiū sibi adoptauit, regnaq; illi com-
 misit, & Philippā regis Anglię filiā dedit vxorem. Is
 cū, coniuge sine prole defuncta, ducere vxorē vteri-
 us noller, iamq; lv. regnasset annos, ad extremū sub
 imperio Frederici populari tumultu ex regio solio
 deturbatus est. Et Christophorus dux Baiarię sibi
 ex sorore nepos in eius locū suffectus, qui auunculū
 suum decem annis quibus ipse imperauit in insula Go-
 thica regnare permisit. Christophoro aut̄ ex hoc se-
 culo abeunte, Danię ac Noruegię coronā Christi-
 gernus accepit. Sueui vero in electione regis discor-
 dantes, alij Carolū equestri dignitate insignem, alij
 Canutū eius fratrem natu minorē, regno præficiūt.
 Pendente adhuc electionis negotio, Carolus immis-
 sis militibus, Stocolnum oppidū clam occupat, in
 quo regia sedes habetur. Canutus per amicos arcē
 inuadit, hinc bellum inter fratres de regno ortum,
 & pugna diu anceps, occisis vtrinq; pluribus, ea de-
 mum lege inducię pactę, vt potestas eligendi regē,
 exclusa nobilitate plebi fieret. In qua cum Carolus
 gratiosior esset, maiestas regni ad eum defertur, Ca-
 nutus priuatam vitam degit. Carolus vero nouo re-
 gno tumidus atq; insolens, armatis nauibus Henri-
 cum ætate confectū, nulli noxium, sibi ipsi viuentē,
 è Gothia propulsauit. Qui etiam hodie in humanis
 apud Pomeraneos, vnde illi origo fuit, paruo con-
 tentus vitam agere fertur. q̄ sint incerta mortalia, &
 q̄ inania suo exemplo docens, qui tribus potentissi-
 mis regnis exutus, nec paruam insulam in qua de-

*Bellum
inter
fratres
de re
gno ha-
bendo.*

*Carol⁹
prælio
superatus,
regno pel-
litur.*

cem annis delituerat vsq; ad mortem retinere potuit, ætate plenissimus. Sed neq; Carolo scelera sua impunita fuere, qui dum Christi ecclesias persequitur, religionem contemnit, sacerdotes dispoliat, festos dies obseruari prohibet, iura diuina & humana confundit, à Iohanne benedicto filio Vsalentium præfule viro cordato & impigro, à quo nobilitas regni excitata est, magno prælio superatus est, ac regno pulsus in parua insula non longe ab ostio Vistelæ exilium agit. Christigernus in locum eius assumptus, pietate ac iustitia melior, iterum tria regna nostro tempore in vnum redegit, cui & Gothia paræ Gothorum quondam sedes ac patria.

De Bohemia succincte.

Caput XXXIII.

Bohemorum modo res gestas attingere, ac summum referre locorum ratio exigeret, qui Saxonibus ad meridiem iuncti sunt. Multa apud eos ætate uostra memoratu digna emerferunt, multa prælia gesta sunt, multus ibi sanguis effusus, deletæ funditus ciuitates, sprete & conculcata religio. Exorta est Hussitarum hæresis, Adamitarum pullu lauit insania, debacchati sunt Thaboritarum & Orphanoræ exercitus, duo fulmina belli, Rysca & Procopius prouinciam ex arbitrio suo dirripuere, Iohannes ac Hieronymus populum decepère, in Canstatiensi magna synodo demum combusti, Iacobellus, Conradus Rarazana, & Petrus Anglicus euangelij corruptores, tanq̃ magistri veritatis habiti. Quatuor reges extirpare pestiferum virus non potuere,

Vnceflaus, Sigismundus, Albertus & Vladiflaus, qui apud eos veneno extinctus creditus est. Postremo Georgius rex creatus, qui Huffitarum labe infectus putatur, magnus vir alioqui, & rebus bellicis clarus. Sed omnia hæc in historia quam de Bohemishis diebus edidimus, conscripta sunt. Ibi quoque de situ regionis, & gentis moribus, pro captu nostro mentionem fecimus, inde igitur assumendum erit, quicquid huic operi de rebus Bohemicis deesse videbit. Nos ceptum sequentes iter, inferioris Germaniæ provincias absoluemus, deinde ad superiores reuertemur partes.

De Phrisia, moribus gentis eius, & soli qualitate.

Caput XXXV.

Phrifones ad oceanū siti, ab oriente Saxoniam contingunt, ad meridiem Vestphalos, ad occidentem Traiectensium terræ iunguntur, quæ & ipsos Traiectenses plerique Phrifones esse volunt. Inter quos Othonem inuenio Phrifingensis ecclesiæ præsullem, qui res Germanicas haud imperite conscripsit. Albertus episcopus Maguntinus, qui Fuldense monasterium erexit, cum religionem Christi persuadere Phrifis niteretur, ab eis interfectus & martyrio coronatus est, gens eadem ferox & armis exercitata, robusti & proceri corporis, securi atque intrepidæ animi, liberam se esse gloriatur, quæ Philippus Burgundiæ princeps eius se terræ dominum vocet. Re vera libera Phrisia est, sui utens moribus, exteris nec parere sustinet, neque dominari cupit: haud inuitus Phriso pro libertate mortem appetit. Di-

*Phriso-
nū sum
ma au-
toritas*

gnitas in hac gente militaris inuisa. Sublimem virū qui se cæteris efferat, nō ferunt. Magistratus annuos eligunt, qui rempub. æquo iure disponāt. Fœminarū impudiciā seuerius puniunt. Sacerdotes ne aliena cubilia polluāt, sine coniuge nō facile admittūt. Vix eīm continere hoīem posse, & sup naturā arbitrant. In pecoribus om̄is eorū substantia est, ager planus ac palustris multo gramine fœcundus, ligno caret. Bituminoso cespite, & sicco stercore boum, ignes fo uent. Ex hac gente tradit Cornelius Tacitus impe- rante Nerone duos legatos Romā venisse Veritum ac Malorigem, qui Pompeij theatrū intrantes, cum vidissent quosdam cultu externo inter senatores se- dere, & intellexissent id honoris earū gentium lega- tis dari, quæ virtute & amicitia Romana præcelle- rent, nullos mortalium aut armis, aut fide ante Ger- manos esse exclamauerunt, ac digredientes inter pa- tres confedere, ob quam rem ambos Nero ciuitate donauit.

De Hollandia & Traiectensibus, & quo modo Friburgium in ius Sabaudensium sit cō- uersum.

Caput XXXVI.

HOllandia quoq; prouincia Germaniæ à se- ptentrione Oceano alluit̄ mari, quod reli- quum est Rheni fluminis brachia intercipiunt, insu- lamq; conficiūt, palustris, pascuosa, pluribus stagnis ac maris interfusa sinibus. Nec desunt qui Traiectū nobile vrbē in Hollā dia sitam dicāt, nobis haud alie num esse videt̄ aliquādo Phrisiæ Traiectēses, aliquā dō Hollādię traditos esse, vt sæpe regionū terminos

dominantium imperia mutant : nostra quidem ætate neq; Phrisiæ neq; Hollædiæ danť. Principatus ecclesiæ Traiectensis imperatori tm̄ subijciť, latamq; possidet terrã, diuersis Rheni meatibus interclusam, cui ab oriente Phrisij, à meridie Vvestphaliũgunt, Hollandia septentrionẽ excipit, ab occidente ducar⁹ Gelriæ, de quo suo loco dicemus, Rheno flumine disijgitur. Imperitissime vero, ne dicã fallacissime, nõnulli ætate nostra Traiectũ Gallix nationis ciuitatẽ esse dixerunt, cũ de pontificis ageret electione. Nã quo pacto Traiectum Gallix dabimus trans duo Rheni brachia sitũ, qñ & qui cis Rhenuũ habitãt Colonenses, Cliuensesq; cõstat esse Germanos. Traiectensiuũ quippe situs, mos, sermoq; germanicus est. Traiectũ diues & populosa ciuitas est. Episcopus vrbis. xl. millia pugnatorũ, si qñ necessitas ingruit, educit ad bellũ: forma viris ac mulieribus egregia. Ab exterorum incurso, & aquarũ inundatione, & ppria virtute defendunt: potius genti ceruisia, vinũ mercatores afferunt. In ea ciuitate memoria nostra multæ seditiones fuere, cũ episcopũ vni parti acceptũ, altera recusaret. Desiderius aliqñ quietũ episcopatũ tenuit, dein à ciuibus eiectus, Romani pontificis & vicinorũ principum aduersus subditos auxilia implorauit, illi Diefoldiã quendã cõtra ius fasq; sibi presulẽ assumpsere. Martin⁹ Pont. max. anathema in eos promulgauit. Cõtempserunt ecclesiasticũ gladiũ obstinati hoĩes, experiri arma oportuit, ingētes Burgũdorũ ducis vicinorũq; principũ copix aduersus Traiectenses ducte infeliciter pugnaere. Victor contumax populus, septẽ annis ecclesie mãdata cõtempserunt, Desiderius in exilio obiit. Canonici q; ppter eũ patria pulsi fuerãt,

Desiderius ab Episcopatu pulsus.

Valramum Morsensem archiepiscopi Colonienſis germanū ſucceſſorē elegerūt. Agitata eſt in concilio Baſilienſi cauſa, cōfirmata electio. Iterꝫ damnata in ſynodo traiectenſiū rebellio. Iterꝫ fruſtra pugnātū. Poſtremo miſſus ab Eugenio legatus Ioannes Coſoronenſis epiſcopus, qꝫ poſtea ad cardinalatus honorē vocatus, Morinenſis appellatus eſt. Cū retuliſſet vnicā pacandæ prouinciæ viam eſſe, Dieſoldio ignoſci, eiꝫ gentis præſulatū cōmitti, excluſo Valramo rebelli populo ſatiſfactū eſt pulchre, ſane nullæ victis leges fauent, ſacroſqꝫ canones potētia vincit. Voluerūt Calixti qꝫqꝫ imperiū eludere Traiectenſes, qui mortuo Dieſoldio epiſcopū ab eo datum recipere recuſarunt. Sed apparatibus Philippi Burgundiæ ducis ac potentia territi, & primis conatibus infelicitervſi, furore depoſito paruerunt. In Hollandia nobile oppidū (Friburgiū vocant) in poteſtate domus Auſtriæ multis ſeculis fuit. Sed cū Lodouico Sabaudia duci tantā pecuniā deberet, quantā nec priuatim, nec publice diſſoluere ciues poſſent, noſtra demum ætate, & dum Fredericus imperat, in ius Sabaudienſium factum eſt, quo in loco & ſermo germanicus terminatur. ¶ Vltimi Germanorꝫ ad ſeptētrionē & occidentē verſi Hollandini ſunt, inſulares populi, Rheni oſtijs obiecti, inter qꝫ præcipui Dordracenſes habent. Ea ciuitas eſt egregie munita, diues opum, negociationiqꝫ maxime accommoda, cuius haud paruam partem anno ſuperiore incendiū abſumpſiſſe relatum eſt. Incuria ciuium id eueniſſe conſtat, qꝫqꝫ pleraqꝫ miracula referunt, qꝫ p̄tereo, quia nō ſatis digno teſtimonio cōprobant. Eſt & Briellū oppidū nō ignobile, aquis circundatū, in quod etiā

mercatores multi nauibus applicāt. ¶ Nō transibo
 nunc Rhenū, germanicas quæ ibi habitant gentes
 cōmemoraturus. Dabitur suo loco de his quoq; di-
 cendi facultas, prosequar veteris ac certæ Germaniæ
 populos, & qui iungunt vel Traiectensibus vel Phri-
 sijs ad meridiem expediã. Vvestphalia Rheno flu-
 uio ab occidenti claudit, Visurgi ab oriente, quæ Vi-
 scera hodie vocant, à septentrione Phrisiam habet,
 & Traiectensium terrã, meridiem Hassiæ montes
 excipiunt, quos Abnobios Ptolemæus appellare vi-
 detur, ex quibus Amasis fluuius oritur, qui Padebur-
 nam & Monasteriū non ignobiles ciuitates alluens,
 mediã ferme prouinciã interfecat, & per Phrisiã de-
 fluens fertur in mare. Salas q; fluuius Vvestphaliã
 irrigat, inter quæ & Rhenū cum Drusus germanicus
 belligeraret, domitis hostibus victor oppetiit. Quo-
 modo aut cultores huius terræ vocauerit antiqui-
 tas, difficile dictu est, discordantibus autoribus. Stra-
 bo vicinos Rheni accolas hoc loco Sicambros ap-
 pellare videtur, qui duce Milone cum Romanis bel-
 la gessere, victiq; datis obsidibus pacē obtinuerunt, q̄-
 uis calcata fide ac proditis obsidibus rebellauerunt.
 Ptolemæus quoq; à parte primū septentrionali Ger-
 manix circa Rhenū fluuiū Busactores habitare tra-
 dit, Paruos appellatos. Sicambros Oquenos & Lō-
 gobardos. Inuenio apud Strabonē circa Amasim
 fluuiū Buçteros habitasse, quos Drusus nauali præ-
 lio superauit. Buçteros aut bello victos, ab Austro
 in Aquilonē & Oceanū dilapsos: ob quam rem cōie-
 ctura capere possumus, hos esse, q̄ hodie Pruteni ap-
 pellant, aquilonares populi, de quib; supra dixim;:
 facile nanq; Buçteros in Prutenos sermo conuer-

Pruteni
 7 font.

*Carol^o
Magn^o
Vest-
pha-
los ad
Christi
fidē co-
egit.*

tit. Carolus Magnus multa cum Vvestphalis prælia
 gessit, eosq; magnis affecit cladibus, coegitq; Christi
 religionem amplecti. Relicto idolorum cultu, quā
 quum sæpius abnegassent, nec iusiurandum aduer-
 terent, vt metu penæ rebellionem compesceret, oc-
 cultos instituit iudices, quibus potestati dedit, vt q̄-
 primum deierasse aliquē comperissent, aut fregisse
 fidem, aut aliquod aliud flagitiū commisisse, mox il-
 lum supplicio afficerent, vbi primum comprehendi
 posset, nulla citatione præuia, aut defensione præ-
 missa. Elegit viros graues, & recti amantes, quos ple-
 tere innocentes haud verisimile fuit. Terruit ea res
 Vvestphalos, ac demū in fide cōtinuit, cū sæpe in ne-
 moribus & proceres & mediocres viri laqueo su-
 spensi inuenirent, nulla accusatione prius audita.
 Quærētibus tñ causam, cōstabat fregisse fidem, aut
 magnū aliqd scelus cōmisisse, qui necati reperiaban-
 tur. Id iudiciū vsq; ad nostrā perdurat ætatem, voca-
 turq; Vetitū. Qui ei præsumunt Scabini appellant, quo-
 rum ea præsumptio est, vt per totā Germaniā iurisdic-
 tionem extendere velint. Secretos habent ritus, &
 arcana quædam quibus malefactores iudicant. Ea
 nondū quisq; repertus est, qui vel pretio vel metu re-
 uelauerit. Ipsorum quoq; Scabinorū magna pars oc-
 culta est, qui per prouincias discurrentes scriminosos
 norant, & inferēs iudicio accusant, probantq; vt
 eis mos est: damnati describunt in libro, & minori-
 bus Scabinis committitur executio. Reus ignarus
 suæ damnationis, vbi cunq; repertus fuerit suppli-
 cio afficitur: degenerauit autem hoc iudiciū. Nam
 & viles aliquæ personæ admittuntur, quæ ciuilia ne-
 gotia tractare audent, quibus erat solum de cri-

*Iudiciū
quod
appella-
tur Ve-
titum.*

minalibus permiffa potestas. In hac prouincia no-
 stro tempore Susatenses ab ecclesia Coloniensi de-
 fciuere, nec diutino vexati bello, multrisq; cladibus
 affecti & obsidione pertinaciffima oppugnati, ad
 obedientiã rediẽre. Cuius rei causa & Theodoricus
 Coloniẽsis antistes, q Vvestphalorũ princeps habe-
 tur, & Ioannes dux Cliuensis, nõ paruis inter se odi-
 is contendere. Cum Susatenses ad Cliuensium opẽ
 confugissent, cũq; Coloniẽsis Saxonix duces & nõ
 paruam Bohemorum manum in auxiliũ accersisset
 apud Monasterium quoq; eiusdem prouinciã ciui-
 tatem, propter ecclesiam quam Valranius Theodo-
 ri frater sibi debitam existimabat, acriter dimicatũ
 est. in quo bello multis cæsis, vnus ex principibus, q
 dux copiarũ fuit interceptus est, & in potestate Co-
 loniẽsis antistitẽ factus. Est autẽ Vvestphalia regio
 admodum frigida, neq; frumenti abundans, pane
 vtũtur nigro, ceruisia potus est. Vinum quod Rhe-
 no vehitur magno emitur pretio. opulenti tantum
 eo vtuntur, idq; raro. populus martialis est, & inge-
 niosus, de quo prouerbiũ esse dicũt. Viciosos ac fal-
 laces Vvestphaliã faciliº, q̃ stultos gignere. Hic quo-
 niam Theodorici mēfio incidit, non ab re pauca de
 eo referre, cui inter viros illustres nostri seculi nemo
 locum negauerit. origo eius ex familia Morsensi a-
 pud Germanos principes, honoratiffima fuit. tres
 habuit, qui om̃es supra . xl. annum vixere: Henricº
 natu maior paternũ principatũ gubernauit: Ioãnes
 Monasteriensem ecclesiam multis annis vsq; ad exi-
 tum vitæ suæ summa cum laude administravit: Val-
 ranius & ad Traiectensem ecclesiam & ad Mona-
 steriensem defuncto fratre nequicq; aspirauit, q̃uis

*Theodorici
 archiepiscopi
 Coloniensis
 ex familia*

ad Traiectum cōcilij Basiliensis fauore & ad Monasteriēsem Nicolai pontificis institutione vteretur. Theodoricus ipse cum Bononiæ iuri pōtificio operam daret, à Ioanne xxiii. summo sacerdote Coloniensem ecclesiā obtinuit, cui iam xvij. annos nō sine plebis ac nobilitatis magno fauore præfuit. Qui & si plurima pro defensione ecclesiæ suæ vario euentu bella gessit, in quis modo strenui militis, modo fortissimi ducis officium impleuit, nunq̄ tamē domi sacerdotalia munia, aut ciuilē administrationē neglexit. Corpore pulchro, & supra omnem statura eminenti, animo magno & perliberali, cuius palatium illustribus semper hospitibus patuit.

De Hassia & aliquot reb. gestis in ea.

Caput XXXVII.

INter Vvestphalos ac Francones Hassia iacet, montana regio, quæ à Rheno in septētrionem porrecta, Turingiæ iungitur. princeps gentis Ludouicus Lādrasius ætate nostra ad imperiū vocatus, imperatorē se esse dixit, q̄ tantæ rei molē sustinere posset. Maluitq̄ paruo imperio à parētibus sibi relicto vtiliter præesse, q̄ magnum accipiens dissipare. Id quoq̄ sibi obstare ad rem Christianam gerendā dixit q̄ literas ignoraret: fuit tamen legum cultor, q̄s sibi patrio sermone exponi iussit, quoties coram eo causa ventilata est, nec vnquam compertus est tulisse sententiā. hic dum reformaturus monasterium quoddam suæ ditionis ingreditur & inuitatus cum monachis edit, venenū pro cibo inter edendū sumpsisse creditus est. Nam & ipse & abbas, qui reformationem petierat, paulo post extincti ferūtur.

*Reformatio
in Mo;
nachis
no placet*

De Francia nobili prouincia, origine
Francorū, & q̄ primū duces & reges in ea fuerunt.

Caput XXXVIII.

FRancia huic succedit, nobilis sane prouincia,
& admodū potens, ab incolatu Francorū sic
appellata. Frāci quidem Troiani ab origine fuerūt,
qui deletō Ilīo duce Priamo Priami ex sorore nepo
te, per Pontum Euxinum in Mæotidas paludes in
Scythiam peruenēre. Ibiq̄ ciuitatē ædificarunt, quā
vocaūere Sicambriā, ex qua dicti Sicambri. Constat
em̄ post euictam incensamq̄ Troiam, qui superfue
runt excidio, in tres turmas diuisos in exilium pro
fugisse, & alios quidem Aenea duce Italiam petiuis
se, à quibus Albani prodierunt, & deinde Romani
qui orbis imperio potiti sunt. Alij sub Antenore per
medios Achiuos elapsi, Illyricos penetrauēre sinus,
& regna Liburnorum ad intimum Adriaticum pe
lagus accessēre: Urbemq̄ cōdidēre Patauium, vbi se
pultum Antenorem tradūt, qui Henetū fugiens se
cum duxit, à quibus postea dicti Veneti, quorū est
hodie ingens potestas terra mariq̄. Tertij (vt dixi
mus) in Scythiā penetrarunt, quo in loco in magnā
gentem coaluerunt. Cumq̄ Scytharum multi Ro
mano imperio subiecti essent, & ipsi quoq̄ tributa
penderunt, māseruntq̄ vectigales vsq̄ ad tempora
Valentiniani Cæsaris. Quo imperante Alani impe
rium vexare incœperūt. Imperator quidem propo
sito edicto libertatem in decennium eis promisit,
qui Alanorū ferocitatē cōpescerent. Allecti eo pre
mio Sicābri arma sumpserūt, Alanosq̄ bello victos
deleuēre. Ob quam rem libertate in decennium

imperatore donati sunt, & mutato nomine Franci appellati, quod attica lingua siue feroces siue nobiles sonat, Itali Francos liberos vocant. Exacto de cennio cum Romani solita tributa repeterēt, Franci ipsa libertate effrenes facti, parere recusauerunt. Principes eo tempore Francis fuere Priamus & Antenor, antiqui nominis ac virtutis, quib⁹ copias duētantibus praelium cum Romanis confertum est, in quo Priamus ipse cum fortissimis suæ gētis cecidit. Qui cladi superfuerunt ex Scythia digressi sunt, & in Germaniam profecti in partibus Turingiæ conserunt, cū principibus suis Priami & Antenoris filijs Marcomede & Sunone. Suno sine liberis decessit, Marcomedi filius fuit Faramūdu, quem sibi Frāci regem creauerunt, & hic primus inter Francos regnauit. huic filius Clodoueus Crinitus, à quo Francorum reges Criniti sunt appellati. Per idem temp⁹ Gothi: qui iam urbem Romanam irruperant, vltra Ligerim fluuiū in Gallia sedes inuaserunt. Burgundiones quoq; iuxta Rhodanum habitabant, qui & ipsi paulo post reges habere cœperunt. Franci vero transmissis Rheno Romanos qui ea loca tenebant fugauerunt, paulatimq; aucti potētia Maguntium, Treuerim, Agrippinam, Tornacum, Cameracum, Remos, Suesonam, Aurelianum inuasere. Ita vt ab Aquitania vsq; in Baioariam imperium exenderēt. Clodoueo autem mortuo Meroueus successit filius à quo Franci Merouingi dicti sunt. Post Meroueam Hildericus regnum adeptus, dum luxuriose viueret, à suis pulsus est, Romano Egidio in eius loco sussecto. Hildericus regno priuatus, ad Bisinum Turingiæ regem confugit, cuius coniugem per adul

terium polluit. Post octo autem annos reuocatus Agrippinam inuadens, eiectis deinde Romanis magnam regni sui partem recuperauit. Mortuo autem Egidio, filius eius Syagrius in ciuitate Suesona regnauit. Bisina autem regina cum accepisset Hildericum regnum recuperasse, relicto viro ad eum confugit. à quo recepta, & pro coniuge habita, Clodouicum ei peperit, qui postea regnum adeptus, primus Francorum regum Christi religionem accepit, à beato Remigio episcopo baptizatus. Illud autem veritate caret, quod plerique tradunt, Agrippinam ab incolatu Francorum vocatam Coloniam. Nam priusquam Franci Germaniam intrarent, Colonia Romanorum appellata est, à Claudio Casare condita, & ab eius coniuge Agrippina nūcupata. Fuerunt inter Clodouicum ac Syagrium aliquot bella, postremo victus Syagrius, ad Alaricum Gothorum regem confugit, qui nonus à magno Alarico regnabat. Reposcitur à Clodoueo Syagrius, atque obrenus occidit. Romani quoque reliqui per Galliam habitantes exterminantur. Clodoueus Alemanos sibi subiecit. Gothis quoque & Aquitanis bellum indixit, eosque superauit, occiso Alarico rege. Fertur cum ad bellum progrediretur, si victor euaderet equum beato Martino vouisse, qui. xij. & centum annis ante id tempus vita excesserat. Victoria potitus, equum tradidisse, eumque centum solidis redimere voluisse, sterisse equum immobilem, donec pretium duplicaretur. Qua ex re dixisse regem ferunt: Martinum bonum auxilium fore esse, & negociarorem carum. Hic Clodouicus uxorem duxit Glodofnidā filiam regis Burgundionum, quæ cum esset Christiana adhuc ei paga-

Clodo-
ue^o Frā-
corū
regum
primus
Christi
anus.

Bonj auxi-
lium est
negociarorem
card S. Mar-
tinj.

no iuncta est, magnisq; ꝑcibus virum orabat, vt baptizaretur, natosq; filios clanculū baptizabat. Causa autē quæ Clodoueam Christianū fecit, hæc esse fertur: Quia cū pugnaret contra Sueuos, & pene victus esset, votum vouit Christianum se facturum, si ex prælio euaderet. ob quam rem mutata fortuna, ex victo victor factus, subactis Sueuis Christianæ religioni se credidit, cuius posteri in Francia vsq; ad Pipinum nonum, patrem Caroli Magni regnauerunt. Tunc vero Hilderico secundo per ignauiam regnum ademptum est. Deponso em̄ eo, & in Monasterio recluso, Pipinus regnum accepit. Erant tunc in Francia maiores domus, quæ regnū gubernabāt. anno em̄ septingentesimo decimo, mortuo Dogoberto minore Francorum rege, filius eius paruulus in tutela Pipini Grossi, quē alij Ansgigi filium dicūt, in tutela fuit, & per insidias perijt. Tunc Crimoaldus filius legitimus Pipini Grossi, regnum vsurpans Dagoberti regis defuncti, captus in custodia obiit. Per idem tempus Galli, qui intra Sequanam & Ligerim fluuium habitabant, aduersus Fracos bella mouere, & vsque Maguntium excurrentes, eam ciuitatem obsederunt. Franci rege carētes, Carolum Martellum ad regnum sublimare voluerunt. Qui regnum renuens, Ducatum accepit, Gallosque bello repressit. Prouinciam vero inter Ligerim & Sequanam, quæ tunc Gaudina vocabatur, à se Carlingam vocari iussit. Quod postea apud Teutonicos diu seruatum. hic Carolus ex Adelheida nobili concubina Pipini Grossi filius fuit, inclytus vir & bello potens, qui multa Sarracenorum millia gladio interemit. Et pater fuit Pipini Nani, qui Carolum Ma-

gnum genuit imperatorem toti orbi cognitum, ex coniuge Berta, quam duxit ex Græcia. Hoc ergo Fræcorum genus, cum è Scythia in Germaniam venisset, ibiq; diu consedisset, germanicum effectum est: adeo vt tota ferme Gallia, & magna Germaniæ pars, à montibus Pirenæis, vsque ad Pannoniæ terminos, Francia diceretur. Nam quicquid Francis suberat, Francia vocabatur. Ea in duas partes diuisa fuit. Nam quod est Galliæ, occidentalis Francia dicebatur. Quod est Germaniæ, orientalis. Et Germaniam quidem eatenus extenderunt, quantum sermo germanicus protenditur. Hæc gens sub Carolo Magno Romanum imperium meruit, qui afflictam Longobardico bello sedem apostolicam consolatus est. Carolus enim quamuis Gallia potiretur imperio, Germanus tamen fuit, in Germania natus aliusque. Cuius sedes plerunque in Aquisgrano fuit, quæ ciuitas Teutonica est, ibi palacium eius & caput ostenditur. Eius posterii imperium tenentes, in Gallia & in Germania regnauerunt. Deficiente autem masculina linea imperium ad Germanos, id est Francos orientales redijt, inter quos primus habitus est Otho. Est autem imperium apud Germanos nūceo modo, vt nemo imperare possit nisi Germanus. Sed quoniam imperatorum autoritas Germani tradita est, plerunque Germanus eligitur. Eam ob causam cum vacasset imperium per obitum Ludouici Bossonis filij, Germani (quorum ea potestas erat) Germanum elegerunt, & Francum ex orientali Francia. Hæc præmississe volumus, quoniã, de Fræconia sermo incidit. Sūt enim multi qui Fræcos eos

solummodo esse volunt, qui circa Parrhifios habitant, & illis datum imperiū esse volunt, quos rectius Francigenas quis appellauerit.

De Franconia, ubi de Alberto uiro in armis dexterrimo & quod suis egregijs factis Achilles Teutonicus sit cognominatus.

Caput XXXIX.

FRanconia uere (ut nostra aetate recipitur) a meridie Sueuis & Baioarijs iungitur, ab occasu Rheno, ob ortu Bohemis ac Turingis. Septentrionem iidem Turingi Hassicq; excipiunt, prouinciā perlabitur, haud ignobilis amnis, quem Moganum uocant. Ptolemęus hunc fluuium Obrineam appellare uidetur, qui superiores Germanos ab inferioribus eundem diuidere affirmat, neq; enim alius fluuius est, qui eam diuisionem aptius q̄ Moganus efficere possit. & hodie quidem inferiores Germani usque ad Maguntium procedunt, abinde superiores uocantur. Moganus uero ex montibus Bohemiac ortus, a regione Magūtij in Rhenum exoneratur. Ob quam rem non defuerunt, qui Magūtium Moguntii a Mogano fluuio dicerent. Perlabitur idem fluuius nō paucas ciuitates, quarū illustriores sunt Herbipolis, Francfordia. In Herbipoli nobilis episcopi sedes est, qui & Francoꝝ dux habetur. & cum rem diuinam facit, gladiū in altari nudū ante se habet. Francfordia nobile emporiū est, in quo supericū inferis Germani conueniunt, bis singulis annis. Ibi quoq; imperator eligitur ex veteri consuetudine, ob quam rem palam est, imperiū datū esse Germanis, quando inter eos eligitur & coronatur, & si

*Herbipolis
Episcopi ubi
in Misa
gladium
ponit.*

demū ad culmē gloriæ Romæ q̄q; diadema suscipit.
 Et in Franconia nobile templū Banbergensis ad Po
 gnitium amnē sitū, q̄d fundauit Henricus secundus
 imperator, quē accolæ religiose colūt, & sanctū ha
 bent. Ibiq; Berengarius sepultus est, qui regnū Italię
 vsurpauit, & ab Othone primo captus, in Germani
 am ductus, illuc exulās obiit: Supra ciuitatē in edito
 mōte arx est, & natura & arte munita, in qua nos ali
 quādo cū episcopo loci, prandiū fecim⁹. Albert⁹ no
 bilissimus Francoꝝ Comes, & Othonis Saxonie du
 cis ex filia nepos, cū Conradū comitē occidisset, qui
 Ludouici regis fuisse filius dicebat, in hanc se arcem
 contulit, & aliquādiu regis obsidionē pertulit. Diffi
 cilis expugnatio loci videbat, ad quā rem ad doloꝝ
 recursus est. Otho Episcopus Magūtinus minister
 sceleris inuentus est, qui profectus ad Albertū, litis
 arbitrū se dixit, rogauitq; Albertū ad imperatorē in
 castra descenderet, quia vel pacem ei daret, vel in ar
 cem reduceret incolumē. Credidit Albertus, & acce
 pta iurisiurandi religione Othonem secutus est. Vix
 arcem egressi erant, cum Otho: vereor inquit ne diu
 apud imperatorem morari oporteat. Vtilius fortas
 se consilium erat, prius sumpsisse cibum: laudauit Al
 bertus verba præfulis, & in castellū rediens Othoni
 prandiū dedit. Quo sumpto ad imperatorē cum eo
 perrexit, vbi mox captus est, & capitali sententia da
 mnatus: cui archiepiscopi fidem imploranti, respon
 dit parum religiosus pontifex se fidei satisfecisse, qui
 semel reduxisset incolumē cū ad prandiū introiuit,
 bis reducere nō promississe. Infelix Albertus gladio
 obruncatus est. Melius Romani, qui pari fraude
 vsus vnum ex captiuis ab Hannibale Romā missis

*Religiosus
 Episcopus
 Call. d. s. m.
 et q̄d
 nota*

*Alber-
 comes
 Cesari
 pditus
 obrun-
 catur.*

vincitū remiserit: fraus eīm (vt inquit Maximus ora-
 tor) astringit periuriū, nō soluit. Prædia quæ Alber-
 tus habuit ecclesiæ Banbergensi postea cesserunt.
 Est aut̄ Franconia partim plana, partim montosa,
 mōtes ipsi haud difficiles sunt, ager nō admodū pin-
 guis. Nam plerūq; arenosus est, multus in locis con-
 fiti colles vineis, gratū producunt vinū, maxime ve-
 ro apud Herbipolim: multæ syluæ & multa venatio
 est, terra in multos partita est dños, quibus episcopum
 Herbipolenses ducem Franconiæ dicāt, vt ante rela-
 tum est. Maguntina ecclesia & Bambergensis pluri-
 ma obtinēt loca. Palatinus quoq; Comes haud par-
 uam occupat partē. Marchiones Orantes in ea sunt,
 multæ præterea ciuitates imperiales apud Franco-
 nes florent. De Norimberga dubiū est, Franconiæ an
 Baioariæ cedat, ipsum nomen indicat ad Baioarios
 vrbem pertinere. Norimberga enim Noricum mō-
 tem significat, ob quam rem patet Noricorum ciui-
 tatem fuisse. Noricis autem Baioariæ successere, &
 nunc ea portio terræ Baioariæ quæ inter Danubiū
 & Norimbergam iacet, Noricū appellat. Ciuitas ta-
 men in parochia Bambergensi est, quæ ad Franco-
 nes pertinet. Ipsi Norimbergenses nec Baioarios,
 nec Francones videri volunt, sed tertium quoddā se-
 paratū genus. Vrbs ea nobilis magnificis operibus
 publicis ac priuatis ornata est, amne Pognitio inter-
 labitur, in agro celeri & arenoso condita, atq; ob eā
 rem industrioso populo: oēs eīm aut opifices sunt,
 aut negociatores: hinc multæ illis diuitiæ, & magnū
 in Germania nomen. Aptissima imperatorum se-
 des, libera vrbs, & in medio ferme Germaniæ sita.
 Inter Bambergam & Norimbergam Forchem ia-

cet, famosum niueo pane oppidū, incolæ patriam fuisse Pilati falso purant. In hac prouincia Fredericus Marchio Brandenburgensis fuit, imperatori Sigismūdo inter charos amicos habitus, & quatuor filij fuerunt, Ioannes, Fredericus, Albertus, & alter Fredericus. Ioanni qui primogenitus esset, electoratus imperij debebatur. Sed iudicium patris Fredericum prætulit, qui secundo genitus erat, & aptio ad obeūda imperij munera vibebat, prius itaq; q̄ moreret, hæreditatem suam inter filios diuisit, Fredericū electorem instituit, neq; male iudicauit, nam Fredericus inter principes Germaniæ sapientia clarus habitus est, cuius consilio multæ sæpe prouinciæ pacatæ sunt, iusti quoq; ac honesti tenax habet, qui cum posset regnum Poloniae consequi per electionem baronum, recusauit (vt ante diximus) ne vero hæredi iniuriam faceret. Albertus vero germanus eius cum Norimbergensibus bellū intulisset, omnes ferme Teutoniæ principes traxit, ciuitates vero Norimbergensibus suppetias misere: graue & atrox bellū fuit, in q̄ tot potentiæ concurrentes infensissimis odijs biennio certauere. Nouem prælia cōmissa ferunt, ex quibus octo victor Albertus confecit, in vno tm̄ victus succubuit, nec de pace conuenit, nisi post q̄ exustis agris, attritis villis, abactis pecoribus, ruricolis interfectis, cōmeatus ac pecuniæ contendentibus defuere, tum quoq; pax ex Alberti sententia magis dicta. Hic Albertus ab ipsa pueritia ac teneris vt aiunt vnguiculis educatus in armis, pluribus interfuit prælijs, q̄ alij sui temporis duces aut viderint aut legerint: militauit in Polonia, pugnavit in Slesia, castra posuit in Prussia, hostes in Bohemia fudit, nullus

*Pilati,
fuit in
gros*

in Germania terræ angulus, quē non calcarit armatus, duxit exercitus innumerabiles, prostravit ferocissimos hostes, expugnauit munitissimas vrbes. In congressibus pugnam prior iniit, victor à prælio excessit vltimus, in oppugnationibus oppidorum sæpe murum primus ascendit. Ad singulare certamē crebrius à vicinis inuitatus, nunquam detrectauit, nec vnquam non stravit hostem. In militaribus ludis (quibus hasta contenditur) vnus omnium repertus est, qui nunquam equo deiectus sit, & omnes in se currentes deiecerit. Ex torneamentis nunquam non victor exiuit. Septies ac decies, solo recluso clypeo ac galea, cætera nudus (vt est apud Teutonicos duelli quedam species) in prouocatores pariter armatos, acuta lancea cucurrit, nullo vnquam damno affectus, cum aduersarios nunquam ipse non equo deturbauerit. Quibus ex rebus non iniuria, Teutonicus Achilles appellatus est. In quo non solum militares artes & Imperatoriæ virtutes singulari quadam gratia reluxere, sed nobilitas quoque generis, proceritas corporis, ac venustas, & virium robur, ac facundia linguæ, admirabilem eum ac penitus diuinum reddidere.

De Baioaria & unde gens ipsa secundum Strabonem sit deducta.

Caput XL.

BAioaria ad ortum æstiuum ac meridiei partem Franciæ proximat, ea quoque perlata & diues terra est, cui ad meridiem Alpes Italiæ iungunt, Sueui occidentem eius solem recipiunt, Australes orientem, ac Bohemi septentrionem. Danubius mediā ferme perlabitur inter Austriam ac Baioariam. Alij Amasum,

alij Enum terminū posuere. Sueuos à Baioarijs Ly-
 cus disternat amnis; hanc olim regionem Norici
 tenuere. Citius adhuc portio trans Danubium sita
 (vt ante diximus) Noricum appellatur. Baioarij au-
 tem vnde dicti sunt, & vnde originem traxerint, nō
 facile dixerim. Verum cum reperiam vetustissimos
 codices Baioariam appellare quam moderni Baua-
 riam dicunt, Non difficile trahor, vt Baioarios à Bo-
 ijs dictos, gallicam fuisse olim gētem credam. Huic
 opinioni Strabo quinto commentario fidem adhi-
 bet, ita inquit: Priscis igitur (vt dixi) temporibus,
 plurimæ Gallorū gentes fluuiū incolebant (de Pado
 loquitur) è quibus amplissimi fuerāt Boij, Insubres,
 & qui olim cum Gæfatis, Senones, Romana per im-
 petum potiti sunt vrbe. Hos Romani posterioribus
 annis funditus deletos perdiderunt, Boios vero è si-
 nibus eiecerunt. Inde migrātes, circūadiacētes Istro
 locos cum Tauriscis habitarūt, bellū assidue contra
 Dacos gerentes. Constat igit, Boios in Pannonia cō-
 sedisse. Quo ex loco facile iūcessu temporis in No-
 ricū conterminā regionē migrare potuerūt. Idē q̄q̄
 Strabo lacū, qui modo Cōstantiensis appellat, desi-
 gnans, paululum ab eo distare Rhetios ait, amplius
 Heluetios & Vindelicos, desertā aut Boiorū regionē
 esse affirmat, vsq̄ Pannonios: ob quā rem satis indi-
 cat Baioariorū terrā à Boijs cultā fuisse. Idē, Strabo
 Germaniā describens Boios prius Hercyniā habitas-
 se syluā asserit, & Cimbros agmine factō eorū inua-
 sisse locū, atq̄ à Boijs reiectos fuisse. Itaq̄ satis psua-
 sum esse potest, Baioaricū nomē ex Bois descēdere:
 āger em̄ eorū trans Danubiū, Hercyniā syluā nō par-
 uā ex parte occupat. Ea nūc germanica gens est, ser-

mone vtens Teutonico: neq; deserta regio, vt Stra-
 bo tradit, qd suo fortasse tempore fuit, nunc cultissi-
 ma est, magnas ac ambitiosas ciuitates habes & op-
 pida nobilissima, quorū splendorē nescimus tota Eu-
 ropa, quę vincere possint. Pontificales vrbes. v. in ea
 sunt, quarū vna metropolitana est (Saltzburgam vo-
 cant) ex flumine cui adiacet. Veteres Iuuaniā voca-
 uere. In Baioaria Ludouicus Ludouici filius Gibbo
 & struma deformis, impia cōtra patrē bella suscepit,
 venerandūq; senē, & autoritate insignē, qui quondā
 regnū Francię gubernasset, in arce munitissima ob-
 sedit: sed superis vltionē tanti sceleris petētibus, pri-
 us febre percussus, q̄ patris animū in suā traheret sen-
 tentiā. Ille in potestātē Henrici eiusdē familię ducis
 postea factus, breui tempore vitā finiuit. Nec Hen-
 ricus diu superuixit. Qui cū prohibuisset subditos in
 anno iubileo Romā petere, veritus ne prouincia pe-
 cunijs exhauriret, eodē modo ad patres suos addit⁹
 est. Successit ei Ludouicus filius ex sorore Alberti Cę-
 saris natus, magni animi adolescēs, glorię cupidus,
 & pecuniarū contēptor: qui Iudeos oēs, publice posi-
 tis edictis, ē suis dominijs exterminauit: vxorē de Sa-
 xonia duxit, neptē Frederici Cęsaris. Multas Germa-
 nię lites autoritate sua composuit, q̄uis sæpe & mul-
 tum conatus reconciliare Cęsari Ladislaū regem ne-
 quiuerit. Albertus eius terrę ac familię princeps,
 post q̄ pater eius Ernestus puellā balnei custodē ab
 eo perditē amatā, & in spem matrimonij susceptam,
 apud Spraupingā Danubij fluentis demersit. Cum
 diu vitam in mœrore peregisset, tandem luctu per-
 acto, vxorē de domo Brunsvicensi duxisset, ex qua
 sobolem pulcherrimā sustulit, sub imperio Frederi-

Ludo-
 uicus
 gibbo-
 sus et
 strumo-
 sus, im-
 pia cō-
 tra pa-
 trem
 bella su-
 scēpit.

ei podagra laborans, sepositis cæteris curis, sectatus
 musicam, assiduis cantibus ac sonis animã oblecta-
 uit, interdũ & venationi operam dedit. In Saltzbur-
 ga, quã Metropolitanam in Baioaria sedem obtine-
 re diximus, tres archiepiscopi fuere, quorũ vltimus
 Sigismundus nomine, dum scismatis procella defæ-
 uit, cum esset adhuc præpositus, Romanam eccle-
 siam magnifice iuuit. Sed archiepiscopus à Nicolao
 pontifice creatus, literas apostolicas quibus censu-
 ra in Australes imperatori rebelles fulminabatur,
 in ecclesia sua publicari non siuit, siue metu poten-
 tiæ illorum, siue q̃ anathemate suspensio, pacem me-
 lius inueniri putauit. Ad quam componendam &
 ipse descendens in Austriam, non paruam operam
 impendit. ¶ Circa Rhenum q̃ flos Germaniæ no-
 stro tempore visitur, inter Theodoricum Magun-
 tinensis ecclesiæ præfulem, & Ludouicum comitem
 palatinum rheni crebræ dissensiones fuere, & sæ-
 pius ad arma ventum est, totãque circum regio
 rapinis atque incendijs vastata. Cum Maguntino
 Marchiones Badenses ac Brandeburgenses opem
 ferrent, Palatino Iacobus Treuerensis antistes, &
 nonnullæ ciuitates assisterent, mortuo Ludouico
 Palatino, qui relictam Ludouici regis Cypri vxo-
 rem duxerat, filium ex ea natum infantẽ adhuc Fre-
 dericus frater eius, consentientibus terræ optimati-
 bus, adoptauit. Gubernatorẽ prouinciæ tanq̃ dñs,
 electorem imperij se dixit, celibatum perpetuum
 promisit, ne erogato filio, vxorem ducens præiudi-
 cium faceret. Rogatus Nicolaus Pontifex quin-
 tus id genus adoptionis confirmauit, recusauit Fre-
 dericus imperator sæpe multũque requisitus.

¶ In Sucula Albertus Frederici frater imperatoris, cum pluribus ciuitatibus variante victoria bellum gessit. Ab Ulmensibus ciuitatem Rotenburgensem litigando per sententiam obtinuit.

De in marchionatu Badensi nonnullis rebus gestis. Vbi de Suitensium in hostes deuictos mira crudelitate.

Caput XLI.

IN Marchionatu Badensi princeps Iacobus iustitiae ac prudentiae fama inter Germanos clarissimus, cum sibi ad humanam felicitatem solam literaturam peritiam deesse videret, quos ex coniuge legitima liberos sustulit, ediscere literas compulit: inter quos diuiso patrimonio, cum Carolo primogenito singularis industrie iuueni imperatoris sororem matrimonio collocasset, plenus annis haud inuitus a vita decessit. Tyrolenses, qui valles Eni & Athesis incolunt, cum Sigismundum principem suum in tutela Frederici Caesaris existentem iam grandiusculum ad se remitti frustra petiuissent, sumptis armis praefectos provinciae, quos Caesar instituerat, deiecerunt. Et cum Triduntini episcopi, cuius erant subditi, in fide Caesaris perseueraret, cum exercitu eo peruenire, ciuitatemque metu percussam proditione ceperunt, & arcem oppugnatione fatigatam ad ditionem compulerunt. Ex inactionibus cum Cesare convenientes, minori quam crediderant felicitate suum dominum obtinere. Suitenses motani & feroces populi, cum Thuricenses ex foedere, quod cum eis pepigerant, desciuissent, comparato exercitu in eorum agrum cuncta vastantes exire. Quibus cum Thuricenses prelio cogredi presumpsis-

sent vsq; ad internecionē cęsi sunt. Tātaq; Suitsenfiū in victos hostes crudelitas ac rabies fuit, vt eo ipso in loco partē victorię epulantes, congestis necatorū corporibus, & męsalia & sedilia ex illis apparaerint, & aperientes hostium cadauera cruorem biberint, corda dentibus lauiauerint.

*Mira
Suitsen
fiū cru
delitas.*

De Ludouico Delphino uiennensi bel
lumin Basilienses mouente, de Amedeo Sabaudig duce, ex ducatu eremum, ex eremo summū pontificatum, & ex summo pont. Cardinalatum subeunte Item de Bolomero in lacum demerso, & Io. Segobiensi Alcoranum Mahumetis traducente.

Caput XLII.

IN Alsacia cui quōdam Heluēcia nomen fuit, tū Gallię nunc Germanici iuris prouincia. Cū Ludouicus Delphinus Viennēsis in agrum Basiliēsem omnem ferme militiam Gallicam eduxisset, ingentēq; metum Basiliensibus incussisset, Suitsenses ex fœdere socię ciuitati quatuor millia militum lectissimę iuuentutis auxilio misere. Quos cum Delphinus appropinquare animaduertisset, medium inter Basileam & Suitsenses cum toto exercitu se opposuit. nec detrectauēre illi certamen, quāuis pedibus pugnatū triginta millia equitū stare contra se in aciē cernerent. pugnatum est iummis vtrinq; viribus, ad extremum non tam victi quā vincendo fessi, Suitsenses nimis audacis pręsumpti facinoris pœnas dedere. Nam pauci fuga dilapsis obrūcati omnes in campo iacuere. Rarus tamen ex Suitsensibus inultus in-

terijt, ex quibus plures experti sunt, qui lanceis perforati ad obruncandū hostē per medias hastas dilapsi vindictā accepti vulnetis expetiēre.

¶ Amedeus in Sabaudia dux prim^o eius gētis, cum annis ferme. xl. post patris obitū prouinciæ gubernacula tenuisset, & admirādus adaucto paterno imperio parta vndiq; pace formidādus, cum latis opibus, sapientia plenus, vicinis populis ac principibus videretur, ac demum relictis principum & glorię fastibus in eremum se recepisset, & sumpta penula, ac retorto baculo, cū sex viris equestri ordinis ætate prouectis mundo & pompis eius renuntiasset, ad extremum summi pontificatus honorem ex Basiliensi congregatione sibi delatū in ecclesiæ diuisione superis parum fauentibus accepit. barbam rotundit, quam promissam nutriuerat, ducatum primogenito suo tradidit, ecclesiasticas ceremonias & orādi morem repente didicit. Stipatusq; magna nobilium caterua, & illustri comitatu circumdatus, Basileam perrexit, vbi ab ijs qui generale concilium facere arbitrant in maxima populi multitudine, q̄ vndique ad spectaculum tantæ rei confluxerat, inter duos filios egregia facie adolescentes, alterum Sabaudia ducē, alterū Gebennarū comitē, solēnibus, p more seruatis, pontifex Romanę ecclesię coronatus ē. Celebrauit sepe diuina. Benedixit plebibus. Officia curiæ ordinauit. Cardinales doctrina & autoritate præstantes assumpsit. Fuerunt ei cū rege Frāciæ Carolo, cū Astolfo rege Aragonum qui tum hostis Eugenij pape fuit, cum Philippo duce Mediolani, cum pluribus alijs de recipienda eius autoritate tractat^o qui omnes incassum abiēre. Fuit & Fredericus im-

perator apud eum in Basilea, sed clam nocte intempesta ne adorasse idolum videretur, abiit. Reuerentiam ei tanquam vicario Iesu Christi subditi ei⁹ tantum & Suitenses populi, & Basilienses, & Argentinenses, & qui Alberto parebant Baioariae duci, praebuerunt. fuit enim magna spes obtinendae Germaniae. Cum sex principes electores in eam sententiam foedus inijsset, vt nisi Eugenius postularis eorum annueret (postulabant autem res prorsus negandas) in Amedei (quem Felicem quintum appellauerunt) obedientiam transfirent. Sed cum illorum coesilia Fredericus peruertisset, & qui sub nomine Synodi Basileae debebant abire iussisset, desperato meliori successu, interueniente per legatos suos Carolo Franciae rege, ecclesiae pacem dedit. Nicolao pontifici maximo recociliatus, relicto nomine papae, Cardinalatus honorem retinuit. In quo paulo postea non sine boni viri opinione decessit felix princeps, & nimium, si senium suum ecclesiasticis titulis non foedasset. Bolomerus qui eius quondam & primus & dilectissimus consiliorum particeps fuerat, ingentesq; opes apud eum cumularauerat, cum nobilitatis odium incidisset, proditionis reus factus mortis sententiam tulit, & in lacu Lemani precipitatus, magno saxo ad collum suspensus demersus est. Nobilitas exinde noui ducis indignatione subiens, ad regem Francie confugit, cuius opibus adiuta in patriam rediit. Ioannes Segobiensis homo Hispanus, moribus & doctrina illustris, q; cum summos theologiae pceptores doctrina aequaret, ab Amedeo dum se papam dixit, Cardinalatus eminentiam accepit. Et deinde vnioni consentiens Nicolao

pontifice maximo cardinalatus dimisso titulo, Cæsariensi ecclesiæ præfectus fuerat, in altissimis recõditus montibus paruo monasterio contentus. Vocatis ex Hispania legis Arabicæ magistris, librũ quẽ vocant Alchoram & in q̃ Mahumetis *ἑυλοπροφητου*, non tam mysteria q̃ deliramenta cõtinentur, in nostrã linguam de nouo cõuertit, & ineptias eius veraciuuisionibus & argumẽtis explosit. ¶ In Arclate ad sepulchrũ Ludouici cardinalis sanctæ Ceciliae, eius vr̃bis episcopi, quem Basileæ in confessu patrum præsidẽtem vidimus, magna miraculorũ opinio orta est, & inualidorũ frequens vndiq; cõkursus spe sanitatis factus.

De Ioanna uirgine Lothoringensi,
Anglorum copias e Francia fugante, de Flochetõ pontem arcis nouo cõmento inuadente, deq; Thahoto Anglo duce cum filijs ad Burdegalam in bello cadente.

Caput XLIII.

Ioannes comes Armeniaci incaesto Germanæ sororũ amore perculsus, nuptias eius tentare conatus, haud indignus existimatus est, quem paternahæreditate Carolus rex Franciæ armis eijceret: In regno ipso Frãciæ, quod nostra etate Ioanna virgo Lothoringensis diuinitus (vt credũt) admonita virilibus indumentis & armis induta, Gallicas ducens acies, ex Anglorum manibus magna ex parte (mirabile dictu) prima inter primos pugnans victoriam eripuit, cum iam Philippus Burgũdiæ dux paternæ necis iniuria remissa, relictis Anglis ad Francos defecisset, ingentes inter Carolum regem & fili-

um eius Ludouicum Delphinum Viennensem con-
 tentiones atq; inimicitiae succreuerunt. Carolus An-
 degauensis eo tempore Delphini auunculus apud
 regem plurimum poterat, cuius potentiam cum Io-
 annes Alenconij dux ferre non posset, Borbonij q̄-
 que princeps, & frater eius spurius Andegauensem
 gubernationem ægris animis intuerentur, Delphi-
 no vt à patre discederet suaserunt. sic em̄ fieri posse,
 vt rex desiderio filij Carolū à se reiiceret, regnumq;
 quod in eius manibus pessum ire videbatur, melio-
 ri consilio regeretur. quibus permotus Delphinus,
 in salutato patre ad Niuernenses discessit, quare cō-
 perta rex comparato raptim exercitu in Alenconiū
 duxit, & expugnatis non magno negotio plerisq;
 munitioibus, ducem in deditioem accepit. Exin
 contra filiū profectus, cum ciuitates Niuerniæ Del-
 phinum aduersus patris imperium tueri non aude-
 rent, eum vt à se abiret rogauerunt. ille in Borboni-
 um se recepit, nec diu post metuēs dux Borbonij re-
 gis iram, filium patri recōciliauit. quæ res fratri suo
 spurio haud bene cessit. Nam is paruo post tempo-
 re captus, in profluentem demersus, violati paterni
 iuris in filium pœnas dedit. Interiecta deinde non
 longa temporis mora, Rhenatus è regno Siciliae p-
 pulsatus, filiam suam Henrico regi Angliæ in mari
 monium collocauit, haud abnuente Francorū rege,
 qui eo coniugio inducias belli sibi ac regno suo salu-
 tares cum Anglis pluriū annorum obtinuit. Quib;
 conclusis, securus iam domi rex, vt Franciā militari-
 bus spolijs atq; incendijs diu agitatam tantisper si-
 neret requiescere, Delphinum cum magna parte cō-
 piarum ad Heluerinos supra relatum dimisit, ipse

*Spurio
 demer-
 gitur.*

cū reliquo exercitu in Lothoringos profectus, Merensē, Tulensēq; agrum vexauit, oppidumq; nō parui momenti quod Spinale vocant dedentibꝫ oppidanis ab ecclesia Merensi abstulit. Exin Frāciscus Aragonensis capto furtim oppido Fosersi, quod in Normannia situm in potestate ducis Britanniaē fuit, duorum potētissimorum Franciaē ac Angliā regum interrupisse pacem visus est. De quare dū missis vltro citroq; legationibus contenditur, Flochetꝫ cum nō paucis equitibus à rege Franciaē profectus, quadrigas fœno oneratas in quo milites armati late rent, pontem arcis quo Sequana fluuius iūgitur, qui Normanos à Francia dirimite, doctos rusticos educere iubet, atq; in medio pontis portæ arcis subsistere, ipse in insidijs cum cohortibus signum expectauit, quo recepto cum milites è fœno dilapsi portam inuasissent, trucidatis custodibus tam diu locū tenere, donec Flochetus aduolans & pontem & arcem in potestatem recepit. cuius rei percepto nuncio, & rex ipse per eundem pontē in Normaniā copias traiecit, & ex alia parte Franciscus Britanię princeps exercitū duxit. Dux Sūmerseti eā prouinciā pro rege Anglię cū imperio tenebat. Qui post q̄ tāti belli molem in se verti cognouit, Talbotū copiarū ducem fama clare, & rebus gestis in signū, Rothomagi apud se esse iussit, sperans eius consilio atq; armis ciuitatem atq; animos vt animaduertent in fide cōtinere. Sed frustra eius consiliū fuit. Nam Rothomagēses postquam regem appropinquare didicerunt, missis ad eum legatis sententiā suam ac fortunā suarum partī salutē, exercitū intra urbē recipere & imperata facere promiserunt, Quibus à rege collaudatis, & do-

mū cum p̄sidio militū remissis, vrbs regi dedita est. Talbotus cū duce suisq; omnibus in arcem sese recepit. quæ cū oppugnari recepta esset, interuētū Rhēnati regis, ea compositio facta est, vt Angli quæ in Normānia retinebant oppidis excederent, dux ac Talbotus cum suis liberi essent. Sed cū p̄fecti oppido nō parerēt, dux Somerseri dimissis in arce Talboto & duobus priuignis suis clam recessit in Angliā. Arx postea dedita est, & priuigni ducis cū Talboto in potestātē regis facti sunt. Talbotus vero cū esset clara apud omnes fama, quā non malis artib⁹, sed robore corporis & ingenij dexteritate in aperto Marte quæsiuisset, data fide quod aduersus Francos deinceps arma non gereret, libere dimissus est. Hic anno iubilei indulgentiæ causa Romam venit, vt quidam putant absolutionem quæsiturus eius, p̄missi, quod regi Franciæ fecerat. mihi hoc minime compertum est. illud constat, Talbotum cum in Angliā redisset, iamq; rex Franciæ victor omni Normānia Burdegalā q; armis subegisset, à rege suo non sine magnis copijs in Gasconiā cū impio missum, & Burdegalā recuperasse, & alia pleraq; castella q̄ ab imperio Anglicano descuerāt, partim vi expugnasse, partim deditione voluntaria recepisse. quæ cum rex Franciæ rescuisset, è uestigio duos exercitus instruxit, quorū alterum, cuius p̄fectus erat generus suus comes Clarimontis, ac ducis Borbonij filius, cū quindecim millibus pugnatorū, in quis totius militiæ robur fuit, ad urbem Burdegalā recto itinere cōtendere iussit, Alterum quē ipse ductauit, ex purpuratis suis cōscripsit, gbus & comes de Stāpis annumeratus est, quem lecti iuuenes. D. equites, ccc. ex

Britonia sequebantur. iussit & hunc exercitum retē
 eo apud se comite rex p̄gire, qui cum septem vt aiūt
 leucis à Burdelaga constitissent, paruum quoddam
 castellum oppugnare cœperunt, turri quadam iter
 Burdegalam & castellū ipsū occupata, ac sagittari
 orum p̄sidio munita. Talbotus vero, post q̄ sibi
 duobus exercitibus pugnādum esse intellexit, eum
 prius aggrediendum cēsuit, quem minori negotio
 superari posse confidebat. Egressus igitur cum ro
 bore sui exercitus, iam vespere ad turrīm quā dixi
 mus occupatam peruenit, qua primo impetu expu
 gnata, sagittarios omnes ibi captos circiter quinq̄
 ginta interemit. Exin mane profectus, cum accepis
 set regium exercitū pugnam parare, veritus, tanquā
 sibi è manibus p̄da dilaberetur, iussis alijs seq̄, cū
 quingentis galeatis militibus, octingētis sagittarijs
 prope hostes aduolans, tumultuarium p̄liū iniit.
 Consultauerant aliquādiu inter se hostes, an retro
 pedem fugiendo referrent, sed pudore propinqui
 regis experiri belli fortunam decreuerant. Erant eis
 trecenta circiter tormenta ænea, id est bombarde q̄
 curribus aduexerāt. ea via, per quam Talbotus ad
 uenturus erat opposuerunt, multas p̄terea ma
 chinas hinc atq̄ inde collocauerunt, quibus ignari
 hostes confici possent. Vt ergo furētes Talboti mi
 lites, itinere, quod vnum patebat in castra hostium,
 nescij machinarum procurrūt, dato tormenti igne,
 primo congressu trecenti ferme milites iētū lapidū
 ex Anglis periēre. Quod vbi Talbotus animaduer
 tit, filium qui se sequebatur vt abiret, & ad meliora
 tempora se reseruaret, admonuit. At cum filius dice
 ret non esse sibi ex eo p̄lio fugiendum, in quo pa

ter periclitaturus esset. Ego, inquit, fili multis rebus clarissime gestis, nec mori sine dedecore possum, te nunc militare incipientē, nec fuga infamē, nec mors clarū faciet. Sed cū filiū plus pias q̄ cōmonitio paterna moueret, coartatis socijs vt forti animo pugnā redintegrarēt, testudine suorū facta in hostes, q̄ nunq̄ munitiones castrorū exire præsumpserāt, audacibus inuectus animis, haud paruā illorū stragem edidit. Sed cū hostes partim loco, partim tormentis ac numero militū superiores essent, & iam crus Talboto lapis è tormento missus arripuisset, cæsis maiori ex parte suis, & ipse tandē cum duobus filijs, altero legitimo, altero extra matrimoniū nato, & vno genero procumbēs cecidit: hic post sumptas ex hoste victorias clarissimi viri exitus fuit, quē Britonū potissimū constantia & audacia prostrauit. Burdegala iterū in potestate regis facta est. Britannię ducē, eius germanū qui nunc rerū potitur, cum diu sobole caruisset, votū vouisse ferunt, liberos si superi darēt, priores duos alterū Minorū, alterū Prædicatorū religionē consecraturū. Ex in voti compotē, primū qui sibi natus est Franciscū appellauit, secundū Dominicum. Natus est ei & tertius filius quē in Angliam nutriendū misit. Is cum mortuo patre in Britoniā Fræ-

Fræci-
scus Bri-
tonum
dux
fratrē
in car-
cere ne-
cat.

diuina censura vulgo creditū est. Dominicus ei successit, qui cum hoc anno sine liberis decessisset, Arturum Francorū militiæ principem patruū suum successorem habuit, non minus prudentia q̄ annis grauein. Carolus dux Aurelianensis, qui magno quondam prælio ab Anglis captus fuerat, iam senex in patriam dimissus, defuncto Philippo Maria Mediolanensis ducatus, tanq̄ sibi ex successione debiti sese titulis adornauit.

Quod Gandauenses supra uiginti milia ciuium amittentes Philippo duci Burgundiæ se submisere, quodq̄ Delphinus Viennensis Agnetem occidere tentauerit.

Caput XLIIII.

IN Flandria Gandauenses aduersus Philippum Burgundiæ ducē rebellantes pluribus prælijs victi, ad extremū supra uiginti millibus ciuū vna pugna amissis, confessi errorem Philippo manus dēre, legesq̄ victoris acceperunt: idem Philippus & oppidum Lucenburgense maximum ac munitissimum, quod in Saxonum potestatem dotis noīe uenerat, non sine indignatione Ladislai regis armis accepit. Delphinus Viennensis, cum mulierem quandam noīe Agnetem forma præstantem ac patri dilectam occidere tentasset, iterum regis odium incurrit: cumq̄ nusq̄ alibi se tutum arbitraret, ad florentes Philippi opes confugiens, vt primū eum conuenit: Miserto mei consanguineæ (inquit) qui sine terra sum filius regis. Ad quē Philippus: Dum terra mihi est (ait) caue te sine terra dixeris. Nam quæ mihi provincie parent, eadem tuæ sunt, nec minus tibi q̄ mi-

Delphinus Viennensis. Agnetem occidere tentat.

hi obediant volo. Post hæcei & Brabãtiæ florentiffi-
ma oppida, & ambitiosas Flãdrię ciuitates ostendit
dñm eũ & principẽ in cõspectu suo nũcupari iubẽs.

De Anglia insula, & q̄ olim Britãnia,
q̄q̄ Albion fuerit dicta. De rege Henrico, Sofulso,
Eboracensi & Somerseto, ducibus. Cap. XLV.

VEntum modo est in eum locum de quo bre-
uissimus est in Angliam traiectus, neq̄ enim
plus q̄ triginta millibus passuum id mare la-
tum est, quod Flandriam atq̄ Angliam interluit: ab
solutis Galliaẽ rebus, haud inconueniens fuerit trãf-
misso pelago, Angliæ (cui quondã Britanniaẽ nomẽ
fuit) q̄ breuissime mutationes sub Frederico factas,
cõmemorare. In Anglia quã tum Albion tum Britã-
niam veteres vocauẽre, rex Henricus solitudinis &
otij cupidus, alieno magis q̄ suo iudicio regnũ guber-
nauit. Potens apud eum, & in primis auditus dux
Sofulsi fuit, qui leges pro suo arbitratu, & populis &
principibus dixit. Suppressit q̄s odiuit, & iterũ quos
amauit erexit. Sed cũ res Anglica apud Francoẽ im-
minui cõpisset, & iam imperiũ Gallicũ in pristinam
gloriã emergeret, dux Eboracensis coactis nõ par-
uis copijs, nec paucis stipatus baronibus, Lundoni-
as venit regis consiliũ mutaturus, atq̄ (vt ipse dice-
bat) regis & regni salutis consulturus: non expecta-
uit eius aduentum dux Sofulsi, sed nauigio raptim
correpto, per Themisiam fluuium salutis suæ fuga cõ-
sulere adorsus est. Sed destinatam quis mortem fu-
giat? Missi qui eum comprehenderent, per compen-
dia itinerũ cursum eius præuenẽre, ipsũq̄; mox in-
terceptum, in prora nauis qua uehebatur obrunca-
uerunt. Dux quoque Somerseti, qui perdita Nor-

mannia in Angliam remeauerat, potensq; apud regem credebatur, in carcerem coniectus est. Nobiles viri quos plures necati, nec sacerdotio preeditis parsum est: inter quos & amicus noster Adam Molines secreti regis signaculi custos & literarum cultor, amisso capite truncus iacuit: nec diu postea cum dux Eboracensis, domum redisset, Somerseti princeps e carcere missus, permittente rege, gubernare regnum incepit, que res supremæ sibi cladis causa fuit: irritatus enim ob eam causam princeps Eboracensis, cum maioribus copiis quam prius, Londiniam properauit: cui cum rex obuiam una cum duce Somerseti exiisset, putans illum aut verborum lenocinio placare, aut regie maiestatis auctoritate deterrere, nihil profecit. Eboracensis enim cum esset longe potentior, iussu rege ut in partem se reciperet, Somerseti ducem ac eius equitatum arripuit, eumque mox captum, detruncato capite interfecit.

De Scotia & mirandis apud Orcades arboribus, suos fructus in aues mutantibus. Item de Hybernia.

Caput XLVI.

Dies
trium ho-
rarum.

SCotia eius insule in qua est Anglia suprema portio est, in Aquilonem versa, fluminibus haud magnis, & monte quodam ab Anglia discreta: hic nos brumali tempore fuimus, cum sol paulo amplius quam tres horas terram illuminaret. Iacobus eo tempore regnabat quadratus & multa pinguedine grauis, qui cum olim in Anglia captus undecim annis in custodia fuisset, ac dimissus tandem suscepta ex Anglia coniuge domum reuersus, complures regulos gladio percussit, & ipse tandem a suis domesticis interfe-

ctus. In quos vltione peracta, filius eius regnum suscepit. Audiueramus nos olim arborē esse in Scotia, quę supra ripam fluminis enata, fructus produceret anetarū formā habentes, & eos quidē cum maturitati proximi essent, sponte sua decidere, alios in terram, alios in aquā, & in terrā deiectos putrescere, in aquam vero demersos, mox animatos enare sub aquis, & in aere plumis pennisq; euolare: de qua re cū auidius inuestigaremus, didicimus miracula semper remotius fugere, famosamq; arborē nō in Scotia, sed apud Orcades insulas inueniri, illud tamē nobis in Scotia miraculū repræsentatū est. Nam pauperes pene nudos ad templa mendicātes acceptis lapidibus elemosynæ gratia datis letos abiisse conspeximus: id genus lapidis siue sulphurea siue alia pingui materia præditū, pro ligno, quo regio nuda est, comburi. ¶ Hybernia nunc nobis absoluēda esset, quæ paruo à Britannia disiuncta freto, partim libera Scotorū amicitia & societate gaudet, partim Anglicano paret imperio. Sed quoniā nihil dignū memoria per hoc tempus, de quo scriptio est, gestum accepimus, ad res Hispanicas festinamus.

*Attēd.
miraculū arborū quarū fructus in aquam decidētes mutantur in aues.*

Legimus qd ab elemosina dantur in Scotia.

Quod Hispania sit in quinque regna diuisa, & qd apud ipsam nōnulla scitu digna sint gesta.

Caput XLVII.

Latissima regio Hispania & terra optimis comparanda, viris armisq; potens, hoc anno nostro in quinque reges diuisa est. Primū ac maximū Castellæ regem appellant. Proximū ei Aragonū. Tertio Portugalensem. Quarto Nauarræ. Granatæ, qd ab euangelio Christi alienum est, vltimū ponunt. In

Castella prænobili ac late dominãte regno, cuius re-
ges Gothorũ sanguine creti, nunq̃ genus variarunt.
Aluarus de Luna, natiõẽ Aragonensis nobili gene-
re, quĩs extra matrimoniũ natus, cũ olim Ioanni re-
gi adeo se insinuasset, vt vnus oĩm regni regisq̃ po-
tens videre t̃, Ioannẽq̃ Nauarræ regem & Henricũ
magistrũ militiæ sancti Iacobi, potentia sua oppri-
mere, ac regnũ gubernare conatos armis deturbas-
set, postea tñ aduersante sibi regina, redeũtibũ illis,
ac regem in potestatem suã recipiẽtibũ, è curia pul-
sus, in possessionibus suis aliquãdiu priuatus vixit
felix si cõcesso frui ocio nouisset, sed nulla est regno
deiectis quies. dum ergo sublimẽ locum de quo rur-
sus maiori cum ruina præcipiteĩ vendicare conatur,
regi clam suadet, vti per speciem venationis in saltus
sibi propinquos egrediat̃, secum potenti manu futu-
rum obuiã. Nec dubiũ quin regni optimates liberta-
tem regi asserant, nõ fuit difficilis persuasio. Rex cũ
paucis egressus parum custoditus, (nam Aluari iam
pene nomen extinctum erat) vbi ad insidiaũ locum
peruenit, mox clamore edito, Aluarus inter lectos
exultans milites liberaũ regem saluere dixit, eumq̃ se-
cum adduxit, quare vulgata confestim mira inclina-
tio regni facta est, & iterũ ad Aluarũ regni guberna-
tio deuoluta: nec diu post cum eĩdem Ioanne atq̃
Henrico atrox prælium cõmissum est, in quo plures
vtrinq̃ cecidẽre, victoria penes Aluarũ fuit. Henricus
nõ multis post diebus ex vulnere manus, quod
in ea pugna receperat, mortẽ obiit. Magistratũ eius
Aluarus obtinuit, & aliquãdiu postea regis pariter
& regni moderator est habitus, ad extremum tñ po-
tenti inuidiæ succubuit. Nam cum nobilẽ quempiaũ

Hẽrio
*rex ex
vulne-
re ma-
nus
obiit.*

iussu regis ingrata sibi quædã renunciantẽ, è fenestra suæ domus precipitari iussisset, mox captus, & i medio foro capitali sententia dånatus est: nõ tñ vt ignarus occubuit, sed numeratis suis in regem regnũq; meritis, nõ lachrymãs aut eiulans, sed alacri vultu & quasi ad epulas inuitatus, ceruicẽ gladio præbuit: vir alti spūs, nõ minus domi q̃ belli clarus, & cui magna semper in mente sederint. Ioannes deinde aliq̃t annis per se regnũ administravit, quo vita functo, filius eius Henricus regnum accepit. Adolescens animo plenus, & recti cupidus, qui relicta priori coniuge velut infœcũda, alterã ex Portugallia duxit imperatricis sororem, & in regnũ Granatæ cum exercitu profectus, magnã hostibus terræ partem diripuit atq; pertrivit. Ioannes cardinalis Ostiensis, summa vir integritate, & scientia iuris eminens, cui iuuenis in dictandis epistolis seruiui senio confectus, in eo regno vnde illi origo erat animã deo dedit. In regno Nauarræ & filius in patrem & pater in filium arma suscepit, filiusq; tandem regno pulsus ad Alphõsum patrum Aragonum Siciliaq; regem, peragrata prius Gallia, confugit. Nunc Ludouicus Montefiæ magister, & Ioannes Deseritanus viri præstabiles, ab Alphonso missi, reconciliare patri filium student. Ioanna Alphonfi & soror & coniunx, absente viro multis annis Aragonum & Valentia regnis tot potẽtiæ ciuitatibus, tot nobilissimis principibus iura dixit, casta & sancta mulier, & digna quæ prolem peperisset Alphõso. In Portugallia Petrus cognõie infans (sic cñ filij regis anteq̃ regnent appellantur) magni nominis princeps, qui totam ferme Europã peragrauerat, suæ virtutis documenta demonstrans, cum

*Alu-
rus cer
uicem
alacri
vultu
gladio
præ
buit.*

regnū tutorio noīe aliquādiu summa cum laude ad ministrasset, nec minori fide Alphonso ex fratre nepoti simul & genere suo restituisset, tandē subortis vtrinq; dissensionibus, cum odio crescente ad praeliū ventum esset, sagitta in incertū missa transsossus interijt, vir magnorū operū, & qui olim sub Cæsare Sigismundo stipendia faciens non paruam sibi gloriā in Turcas pugnando parauerat. Alphonsus exinde mansuetissimus princeps, alti cordis & prudentia (neq; enim in stultos vnq; regius Portugalliæ sanguis deriuatus est) post regnum vtrinq; tenuit, cui cum obijisset dilectissima coniunx eadem soror, patruelis hortatu vt aliam superduceret non suaderi potuit, sed om̄is eius cura eo conuersa est, vt aliquid agat quod sibi laudem & Christianæ religioni fructum pariat. Quapropter inuitatis regni proceribꝰ, suscepto publice crucis signo, classem in Turcas & expeditionem promisit.

De Genuensibus, & eorum crebris in principatu reipublicæ mutationibus.

Caput XLVIII.

VLtimis Europæ finibus peragratis, & quantum propositi nostri fuit, septentrione decurso, in partem tandem reuersus, nouitates Italię, cum iam referendæ occurrant, ab ea nimirum vrbe incipiendum esse arbitror, cuius creberrimas mutationes & oriens simul & occidens admiratur. Ea est Genua Ligurum domina ac regina, quæ ciuilibus agitata discordijs, memoria nostra imperium maris amisit. In ea cum excluso Philippo Mediolanensium duce, eiusque prætore Opicino Olgate neca-

to, autore Frãcisco Spinula. viij. libertatis capitaneus
 creati essent, eisq; paulopost sublata libertate ex-
 ctis, Inardus Guarro ducatum accepisset, annos su-
 pra septuaginta natus, autore Thoma Fregoso, qui
 & ipse olim ante Philippi dominium ducali hono-
 re functus fuerat, cum homo grandæuus ad guber-
 nationem inutilis videretur, vix septem diebus re-
 gnare permissus est, Thoma eius honorem surripie-
 te: quem cum quatuor gubernasset annis, german^o
 eius Baptista ad. xvi. circiter horas regno expulit.
 Nam Thomam resumptis viribus confestim fratrem
 palatio deturbauit, tres annos postea & nonnullis
 mensibus urbem regens, donec autore Ioanne An-
 tonio Flisco iterum ciuitas libertatem asseruit, dele-
 ctis octo capitaneis, priori ex more rem publicam
 administraturis, qui Thomam Fregosum in carce-
 re coniecerunt, cum iamter patriæ suæ ducem gessisset. ho-
 rum principes fuere Ioanes Antonius, quem p̄nomina-
 uimus, miles equestris ordinis, & Raphan^o Rapha-
 el Aduanus iuris interpres. Sed hæc quoq; paucorum
 mensium libertas fuit, cum Raphaeli, non tam capi-
 tanei q̄ ducis nomen placeret: Is enim gentibus su-
 is ac Spinularum primoribus in suam sententiã tra-
 ctis, collegas suas magistratu abdicauit, ducalesq; *Rapha-
 el colle*
 fasces assumpsit, quibus paulo supra duos annos e-
 vsus, à Barbanagentili & patruale suo è re publica *gas ma-
 gistra*
 deiectus. Barbanam vero nondum mense toto prin-
 cipatu potitum, Ianus Fregosius Ioanne Antonio *tu abdi-
 cavit.*
 Flisco & Aurianis fauentibus regno pepulit. Qui
 paulopost Antonio pro suscepto beneficio necem
 parauit. Interposito Ioanne Philippo eius gentili, q̄
 cum permitteret, cui & castella defuncti condona-

uit. Iano vero cū rexisset annis paulo amplius duobus, in magistratu satis functo, frater eius Ludouicus successit, q̄ à Petro patruelis suo è dignitatis culmine deiectus est. Is est Petrus Fregosius, qui modo regnat, multa vi animi & corporis, sed optimatibus ciuitatis & omni ferme nobilitati odio habitus, qui & gentilem & patruelem suum Nicolaum Fregosium honestis moribus præditū, & philosophiæ studijs insignem, ob suspicionem affectati dominij, vocatum à se in palatium paratis percussoribus interemit. Hinc, cum regnassent annis quatuor, tam suæ q̄ aliarum nobilium familiarum principes, in vrbe Ludouico patruelis suo quem ipse ante deposuerat in eius locum suffecto, cum se parum gratū magnatibus esse intellexisset, eundem Petrum quem regno turbauerat, in auxilium accersiuit, ille tertia post exilium die reuersus, & patruelem ducatu amouit, & omnes aduersarios vrbe pepulit. Quorum principes ad florētes Alphonsi Aragonum & Siciliae regis opes cōuersi magnam & formidabilem classē ab eo impetrauerūt, cum qua iam ferme duobus annis terra mariq; Genuam oppresserunt. Ventum est sæpe ad mœnia ciuitatis, & aliquando intra suburbia pugnatum. Hoc autem anno, cum signo dato & in ipso portu & pro mœnibus vr̄bis vndique pugnaretur, ingressi sunt Aragonenses ducisq; milites & magnam vr̄bis partem fugauerunt, passim cædibus, passim rapinis ciuitatem fœdantes. sed adfuit præsto cum delecta iuuentute Petrus, qui fugientes suos sistere compulit, & in Aragonēses dilapsus, ingēti edita strage, vr̄bem penē captam, recuperauit. Actum tamen de eo fuerat, si portam quam cepe-

rant hostes ita communissent, ne concludi superne potuissent, & aditum sequētib; naualibus socijs potentem retinuissent. Nunc ambæ partes quasi ex integro ad bellum se parant, quãuis fama est Petrum animo fractum Gallorum implorare auxilia, eorū regi patriæ suæ principatum, quem retinere nō potest, pecunia venditurum.

De Mediolanēsis, & uarijs apud eos rebus gestis, Philippo Maria, & Francisco Sfortia, ducibus.

Caput XLIX.

A Pud Insubres vrbemq; toto famatam orbe Mediolanum, Philippus Maria dux gentis, qui Genuam ditioni suæ quondã subegerat, Amedei Sabaudia ducis filiam matrimonio sibi coniunxerat, Alphonsum potentissimum regem cum duobus fratribus, altero rege Nauarra, altero militia Compostellano magistroq; multisq; regulis nauali prælio victum, captum, & ad se vsque deductum, insolita vsus liberalitate, magnificentissime donatū libertati dimiserat. Sigismundum Cæsarem Romã petentem, cum Mediolani ageret, visitare contempsit. Bononiam, Forliuum, Imolam è manibus tyrannorum armis ereptas, sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ restituerat. Atroce[m] Suitensium gentem bello domuit. De Florentinis ac Venetis per suos duces sæpius triumphauerat, totãque quondam Italiam tremore affecerat. Iam recedente fortuna, perdita Genua, Nicolao Piccinino in quo maxime fidebat defuncto, exercitu suo ad Casale maius iuxta flumen Padum duce Micheletto

Veneti
Philip
poter
rorē in
suū.

Carimiola ab hostibus p̄elio fuso, & castris exuto, magno numero equitum peditumq; capto, eo deductus erat, vt non modo Venetis, sed omnibus p̄ circuitum populis ac principibus contemptui esset. Et Veneti quidē Abdua flumine trāsmissō, in agro Mediolanensi castrametati, tantum ei terrorem incussere, vt de relinquendo imperio cogitauerit, quę sunt vltra & citra montes auxilia regni deposcens. Sed quę fortunatum atq; hostibus insultantē omēs honore ac fauore dignum existimauere, idem in calamitate cōstitutus ab omnibus tanq̄ odio dignus relictus est. Vnus tamen omnium Alphonſus accepti beneficij memor ad opem ferendam sese accinxit, sed cum serius iter agit, interim Philippus primū ob aduersam valetudinem oculis captus, deinde ex ipsa arce hostiū armorū fragore audito vehementer commotus, vitæ tēdio simul & languore mortē obiit, ipso Alphonſo hærede instituto, fuit aut̄ Philippus ingenti corpore, in iuuentute macer, in senectute pinguiſſimus, deformi facie ac terribili, instabilibus ac prægrandibus oculis, ingenio peracri & calido, in largiendo profusus, in parcendo facilis, in audiendo difficilis. at vbi in colloquium venisset mitis ac placidus, cultus corporis ac munditiarū omnisq; lenocinij negligens, venandi cupidus, equorum studiosus. Cæterum quietis impatiens, atq; imperitandi audius, in pace bellum, in bello pacem quæsiuit, simulandi atq; dissimulandi egregius artifex, in milites q̄ in ciues indulgentior, raro in publicum prodijt, delatoribus facile credidit, in suspiciones adeo pronus, vt sæpe fidissimos à se amicos leuissimis de causis alienauerit. Pulchris indutus vestibus ægre

ad se venire permisit. Sermonem de morte audiuit inuitus. Tonitrua ac fulmina mirum in modum expauit. Tabifica lue percussos ex urbibus migrare in agros iussit, eorumq; domos incendio tolli, qua cura innumerabilem illum Mediolani populum multis annis intactum quodammodo ab ea peste seruaui. huic cum vita decessisset, funus nec tanto principe dignum, nec suis maioribus ductum est, nec sepulchri decus additum. Populus cognita ducis morte in libertatem sæpe proclamauit, duodecim uiris electis qui rem publicam administrarent. Castrum portæ Iouis instar excellentissimæ regis captum ac dirutum est, & testamentum Philippi dilaniatum. Ad dominium Mediolanense multi aspirauere, sed qui coloratis uerentur titulis quatuor tantum fuisse. Fredericus imperator deuolutum ad se principatum Philippo sine liberis legitimis uita subtracto contēdebat. Alphonsus ex testamento hæreditatem petebat. Carolus dux Aurelianensis ex sanguine uiccomitum natus, ab intestato sibi deberi ducatum aiebat. Franciscus Sfortia Vicecomes coniugem suam, quæ Philippi filia fuerat, hæredem patri suscipiendam affirmabat. Auditis sunt legationes omnium in senatu Mediolanensi. Quarum aliquæ sermone directo dominium petiere, aliquæ per simulationem oblatis contra Venetos auxilij insinuare se populo, atq; inde paulatim uindicare dominium satagebant. Sed ciuitati, quæ iam libertate gauderet, & imperandi cupiditate de mortui principis militiam cõduxisset, nulla conditio placuit, quo iugum quouis pacto in capita ciuium uideretur inferre. Obrulit tamen imperatori censum quotannis, aureum poculum, si libera suis legibus

dimittere. Dilaniabat interea vndiq; Philippi hære-
 ditas. Veneti Placentiam, Cremam, Laudam occu-
 pauere, & multa præterea minora oppida. Dux Sa-
 baudia Ludouicus Valentiã & Confluentiam inua-
 sit. Astenses ad ducem Aurelianensem Carolum de-
 fecere, qui susceptis à rege Franciæ non paruis auxi-
 lijs, Alexandrinor; agros vexare cœperunt. Papien-
 ses intestinis agitati discordijs diu ancipites fuere, q-
 bus se potissimū ptribus iungerent. Nouarienses, Co-
 menses, Alexandrini, ac Terdonenses Mediolanen-
 sium imperium subiere, Parmenses in societate quo-
 dammodo recepti sunt. Franciscus Sfortia per idem
 tempus in Piceno agebat, quæ maiorem eius pro-
 uinciæ partem iam amisisset, quæ Philippus nõ mul-
 to anteq; moreretur, sibi per cõmunes amicos recõ-
 ciliatum, vt ad se rediret in Venetos pugnaturus ac-
 cersuerat, rogato Alphonso rege, sibi vt septuagin-
 ta millia auri nummum suo noie numeraret, quo
 facto iam paratis atq; instructis copijs, itineri se ac-
 cinxerat, cum mors Philippi enunciata, eum qui lon-
 go tempore ad Mediolanenses inhiasset, magis ac
 magis properare compulit: quem vt Lombardiam
 primū ingressus est, Mediolanenses incerti quo mēs
 eius inclinaret, ne vel per seipsum vel cõiunctus Ve-
 netis suis cœptis obuiam iret, missis oratoribus, &
 oblaris non paruis stipendijs conduxere, moxq; du-
 ce sui exercitus facto, vt Placentiam om̄ibus copijs
 obsideret imperauerunt. Ipse dicto parens, dum ad
 Placentiam in obsidione sedet, Papienses quia iam
 Mediolanense imperium tanq; fastidiosum & inso-
 lens detractarant sese sibi dedentes accepit: quæ res
 Mediolanensium animos haud mediocriter con-

turbauit, qui per conuentiones inhibitum Franci-
 sco dicebant quāpiam ex vrbibus, quam olim Phi-
 lippus tenuisset, occupare. Franciscus vero nō se oc-
 cupasse, sed dedentem, & vltro se offerentem ciuita-
 tem recepisse aiebat. At Mediolanēses cum eius po-
 tentiam vererentur, dissimulādum potius statuēre.
 Ille continuata apud Placentiam obsidione, tandē
 summa vi oppugnare adorsus vrbem, quāuis ma-
 gna & forti militum manu munitam, armis tamen
 oppugnauit ac diripuit. Mediolanense regimen per
 id tempus penes nobiles fuit, & apud eos qui Philip-
 pi quondam consilium direxēre. Itaq; res prosperae
 sapientium ductu cedebant iam non parua Galloꝝ
 manus. Nam circiter tria millia equitum delecti ro-
 boris, quæ Alpes trāsierāt, apud Alexandriam pro-
 fligata deletaq; fuerāt, & Veneti apud Carauagiū
 magno prælio superati, omnes penē copias amise-
 rant, & Lauda ab eorum imperio erepta in potesta-
 tem Mediolanēsiū redierat. Cum Franciscus Sfor-
 tia ad infestādum Brixienſes missus, siue quod prin-
 cipatum Mediolanensem, cuius opinionem sibi iā
 pridem finxerat, alio modo consequi non posse spe-
 rabat, siue q̄ Mediolanenses cum Venetis amicitia-
 m societatemq; clam sequentes ne solus vtriusque
 populi præda relinqueretur, præueniendos censu-
 it, prior cum Venetis fœdus inijt, in quo cum multā
 hinc atq; inde pmissa eēnt, illud int̄ cætera cōuenit;
 vt ad vrbē Mediolani, ditionēq; eius obtinendā, Frā-
 cisco cum copijs, p̄ficiscēti senatus Venetus & pecu-
 nijs & armis auxilio eēt, q̄ re firmata mox in Medio-
 lanēsem duxit. Militabāt eo tpe apud Mediolanen-
 ses Bracciani, q̄ cū Ludouicū de Verme, ac nōnullas

alias Francisci copias apud Modoetiam fudissent, tandem relictis Mediolanensibus ad eum defecere. Franciscus filiam suam Iacobo Picinino uxorem despondit. Carolus vero Gonzaga haud ignotus copiarum ductor, qui paulo ante à Mediolanensibus deficientes ad Franciscum venerat, postquam desertos eosdem Mediolanenses, & sine ullo duce relictos animaduertit, iterum ad Mediolanenses relicto Francisco transiit. Erat hic vasto corpore, formaque pene gigantea: viribus vero, quæ magnitudini responderent, dicendi copia clarus, literis græcis ac latinis instructus, sed animo inconstanti, & ingenio ad omne facinus siue honestum siue necessarium parato, cui non parua spes fuit oppressa in Mediolano libertate dominium urbis arripere, sed fortuna iam Mediolanensibus nouercante, Placentini, Theronenses, Nouariensesque populi ab eis deficientes, Francisci præsidia receperunt. Alexandrini cum nullam in eis spem sitam esse cõtuerentur, Vvilhelmi Mõtisferrati principis fratris imperio se commiserunt. Respublica medio tempore ex nobilitate in plebem defluerat, lectique viri duodecim qui urbi de more præessent, ex fece populari ignobiles atque incogniti magistratum gerebant. Hi cum ignobilitatem, quam multis modis offenderant, suspectam haberent, neue cum Francisco sentirent, suadente Gonzaga, qui eam viam ad principatum urbis arripiendum commodissimam existimauit, septem primarios ciues, genere nobiles, & opibus abundantes, raptim interceptos per noctem obruncauere, ac deinde in foro plebi spectaculum obiecerunt, inter quos Iacobinus Bossius egregius adolescens, placidus moribus, & literis eruditus, &

Ignobiles sunt et q̄ feliciter.

Septem uiri primarij noctu obruncati.

nobis amicitia iunctus, prorsus innocēs, supinus trū
 cusq; iacuit. Nec diu post Ioannē Caynū venerabilē
 senem, & filiū eius Franciscū egregia forma iuuenē.
 nō alio crimine irretitos, nisi q; illustrissimæ Blanca
 Mariæ Francisci coniugi sanguine iuncti erant, cru-
 delibus affectos cruciatibus necauēre. Exin Georgi
 us Lampugnanus iuris interpres, sub specie legatio-
 nis tanq̄ ad imperatorē mitteret̄ in Modoetia, capt^o
 atq; interfectus est, magnus libertatis assertor, & q;
 testamentū olim Philippi (populari fauens regimi-
 ni) laniasset. Nec Theodoro Bossio admodū in ciui-
 tate gratioſo pepercerūt, quē cū diu in vinculis tenu-
 issent, tandē interemerūt. Galeothus q; Thufcan^o,
 & ipse natu nobilis atq; opulentus ciuis intercifus
 occubuit. Quibus ex rebus cum iam nulla libertatis
 forma relicta esset, & duodecim viri ausu tyranni-
 co vrbe cædibus ac rapinis fœdarent, successorūq;
 comitia prohibentes, inuito populo sibiipsis impe-
 riū prorogarent. Commota deniq; atq; incensa ciui-
 tas, correptis armis, nouo magistratu ex nobilitate
 creato, tyrannos è repub. deiectos in carcerē conie-
 cit. At cum neq; hoc modo respirare populus posset
 (Nam perditis om̄ibus, excepta ciuitate Comensi ac
 Parmensi, quę in officio ad vltimū perstaret,) Frāci-
 scus dura obsidione ciuitatē premebat) iterū plebs
 incensa nobilitatē è palatio pepulit, tyrannos dem-
 ptis vinculis, tanq̄ libertatis amatores, & optime de
 repub. meritos, in priorē locum restituit. Illi ad prio-
 res artes reuersi, cum satellites magno numero sibi
 assumpsissent, multa q; suadente Carolo spolia per-
 petrarent, nobilitatemq; prorsus opprimerent, non
 tamen ei viam ad inuadendum principatum permi-

Tyrānē
 Medio-
 la. i car-
 cerē cō-
 iecti,
 subinde
 ciecti.

Carol¹
Goza-
ga Me-
diolanē
ses pro-
dit.

fere. q̄d cum ip̄e animaduertisset, & iam sibi periculo-
sam apud Mediolanēses morā intellexisset, per inter-
nuncios Francisco reconciliatus, ac magnis allectus
premijs, Laudā illi prodidit, tertioq; iam fidem fal-
lens, non sine magno Mediolanensiuū damno, ac ple-
bis consternatione, ad eum transiuit: non tñ defuit
tyrānis animus, quin postulatis vndiq; subsidijs Frā-
cisci iugum iam prope ceruicibus imminens excute-
re conarent. Sed cum alios frustra rogassent, Vene-
tos tandē ne se derelinquerent, peruicerunt; nam ne-
q; illis ex vsu videbat̄ Franciscum q̄tate florentem rei
bellicæ peritissimū, cuius iam vires atq; arma nō sine
gravi iactura sensissent, eo imperio potiri, quo suo
par tandem videretur: percusserunt igitur fœdus Ve-
neti cum Mediolanensibus, legesq; quas rota citeri-
or Gallia sequi deberet, præscripserunt, mandantes
Sfortiæ, vt certis contentus viribus ac terminis, Me-
diolanenses in pace dimitteret. Ille haud ignarus se
breui periturum vbi Venetis paruisset, imperiū eorū
contempfit, & q̄uis desertus ab omnibus videretur
(nam soli Florentini, & hi quidem parce opem fere-
bant) in obsidione tñ perseuerare decreuit. Iam mor-
tuo Francisco Picinino, frater eius Iacobus cū Brac-
chianis ad Venetos transferat, iam Leonardus Ve-
nereus a senatu Veneto missus, Mediolanum ingres-
sus, auxilia & commeatus magnā copiam, quibus ci-
uitas indigebat, propediem a sfore pollicebatur: erat
& in exercitu & in ciuitate summa oīm rerum indi-
gentia, ita vt dubium videri posset an obsidens Frā-
ciscus, an obsessus dici deberet. Vix ei bis mille equi
supererāt, qui ferre incessorem possent, & milites sti-
pendio fraudati, pro cibis sese armis exuerant. Neq;

eñ Francisco argentum erat, quo stipendiari militi
 posset. Sed inter spem metumq; dubius, obsidionem
 de die in diem verba pro factis ostentans, produce-
 bat. In ciuitate vero, cum iam frumentū omne absum-
 ptum esset, nec aliud genus edulij restaret, & iam ca-
 nes, equi, cæteraq; id genus animalia manducarent,
 nec ferre amplius famem multitudo posset, collecti
 in vnum apud portā Vercillinam, correptis armis,
 in forum prorumpunt, obuiumq; Leonardum Ve-
 netorū legatum gladijs cōfodiunt ac discerpunt: ex-
 in palatium fufis tyrannorū satellitibus aggrediunt,
 quo sine resistentia occupato, quos inuenerunt tyrā-
 nis vincula indidēre. Ex in missis ad Franciscū legatū,
 principatum ei ciuitatis obtulerunt, qui mox ingres-
 sus dominiū vrbis accepit: & deinde nō multis inter-
 iectis diebus, cū liberis ac cōiuge versus, ducalib⁹ in-
 signibus exornatus, in triumphantis modū vrbē in-
 trauit: qui cū iam Comū Parmāq; in deditiōnē accē-
 pisset, Vvilhelmoq; Mōteferratensi Alexandria ade-
 misset, nō parū deinde bellū Florentinis socijs cum
 Venetis & Alphōso rege diutius gessit: in q̄ cū acrius
 premeret, (neq; eñ tantę potentię par esse poterat),
 Rhenatū regem fortissimis equitū cohortibus cin-
 ctum ex vltiori Gallia magnis stipendijs ac p̄mis-
 sis allecū in auxiliū accersiuit: qui cum superatis mō-
 ribus in Italiā descendisset, ac Vvilhelmū è Mōtefer-
 rato arma ponere per amicitia ac necessitudinē com-
 pulisset, & iam castra sua Francisci castris coniungēs
 in hostilē agrum descendisset, expugnatisq; raptim
 nōnullis castellis, more Gallico mortales oēs in eis
 cōprehensos trucidasset, tātus mox terror Venetos
 inuasit, yt iā castra castris cōferre ampli⁹ nullo pacto

Leo-
 nardus
 Veneto
 rū le-
 gatus.
 Medio
 lani di-
 scerpi-
 tur.

*Arx
Medio
lanēsis
prius
destru-
cta, refi-
citur.*

præsumerent, nec iam retinere posse vel Brixiam vel Bergomum agris amissis confiderēt. Cumq; Turcarum bellū res eorum maritimas infestaret, repente præter omniū opinionē pax quæ diu in senatu apostolico frustra fuerat agitata, deniq; apud Laudam interuentu cuiusdam (sed probatæ & integræ vitæ monachi) inter Venetos & ipsum Franciscum clam rege facta est: quæ res vt regi molesta, ita Francisco utilis, Venetis necessaria fuit. Arcē deinde insaniētis populi fauore dirutam Franciscus breui restaurauit, mira fortunæ siue cuncta regentis dei prouidentia nobile ac magnificū opus hisdē manibus subito refectū est, quibus fuerat paulo ante reiectum. Franciscus Philelphus nobilis Satyræ scriptor, per idem tempus ad Heroicum carmen conuersus, res Sfortiæ scribere cœpit, Leodrisius Cribellus soluta oratione ac metro clarus haberi cœpit.

De Venetis, & q̄ Franciscus Foscarius
dux ab imperio depositus, animam indignatus statim emisit.

Caput L.

A Pud Venetos terra mariq; potentissimos, q̄ nomē Italicū apud barbaras nationes lōge lateq; claræ fecere, filius Francisci Foscariducis veluti quippiā in rempub. molirus esset, in exiliū actus, deinde reuocatus, & itere in suspicionē criminis adductus, & crudelissime tortus, cum nihil mali confiteretur, relegatus in Pelopōnesum, miserā ibi vitam finiuit. Gener eiusdē ducis Andreæ donatus, dū Cretam insulā pro Veneto imperio gubernat dux insulæ appellatus, reuocatus domum, honore priuat, &

magna mulctatus pecunia, in exiliū mittit. Armila-
 us inter Venetos dignitate & autoritate potens, dū
 ex concilio ad multā noctem domū reuertit, iaculo
 transsossus occidit, nec qui tm̄ scelus patrauerit inuē-
 tus est, q̄ id filio ducis crimini dederint. Franciscus
 Barbarus studijs humanitatꝝ excellēs, editis nō pau-
 cis neqꝫ illaudatꝝ opusculis senio cōfectus, nō sine ce-
 lebris noīe vita decessit. Imperator Fredericus cū Ro-
 ma rediens, eo secū cōiuge & rege Hūgaricꝝ Ladislao,
 totoꝝqꝫ comitatu recepisset, libēter & amice visus in-
 credibilibꝫ honoribus cumulatꝫ est. Franciscus dux
 gentis, qꝫ annos. xxxv. summa cū laude ciuitatē rexe-
 rat, Philippo Mediolanensium duci Brixiam Bergo
 mūqꝫ ademerat, copias eius pluribus in locis fude-
 rat, Franciscū carminiolā clarū ducē copiarꝝ de pro-
 ditione suspectū securi percusserat, Marsiliū Carariū
 cuius maiores diu Pataviū per tyrānidē tenuissent,
 dū paternā hāreditatē vendicare conatꝫ, interceptū
 necauerat, pacē cum Turcis nō tam honestā q̄ neces-
 sariā fecerat; Imperiūqꝫ Venetū terra maricꝝ longe
 ampliauerat, Gubernationi tandē cedere compul-
 sus est, tanq̄ præ senio reipub. videret inutilis. Ille ve-
 luti contumelia affectus, ingratꝫ patriꝝ aspectū non
 ferens, eamqꝫ vitā recusans q̄ careret imperio, ē pu-
 blico palatio in priuatā domū se recepit, vbi cū prin-
 cipatū suis ciuibꝫ reddidisset, agram qꝫqꝫ confestim
 aīam naturæ restituit. Cuius casum tanq̄ pręuidisset
 Baptista Blasiꝫ Cremonēsis astronomus pluribus
 antea mensibus p̄dixerat. Erat aut̄ Franciscus cū mo-
 reretur nō longe ab anno suæ vitæ nonagesimo, ve-
 nerabilis senex, præcipua corporis maiestate deco-
 rus, memor oīm quæ post infantiam aut vidisset,

Armi-
 laus ia-
 culo no
 tu trās
 foditur

aut audiuiſſet, facundia copioſus, & ingenio pröpto ac dexterrimo, & q̄ moderari frena ſenatus optime noſſet, eius pater in Aegyptio negociat⁹ cū prophetam regiöis illius quēpiã de futuris interrogaret, reſponſum ab illo accepit, filiū ſibi eſſe qui aliquñ ſuæ ciuitatis principatū aſſequeret. Frãciſco ſuffectus Paſchalis, vir ſingulari prudētia, & moribus humaniſſimis, cuius ducatū nulla putant bella ſuſcepturæ, niſi vel neceſſaria, vel admodum glorioſa.

De Mantuanis.

Caput LI.

LVdouicus Marchio Mantuanus inter principes noſtri ſeculi famæ nō mediocris, literis eruditus, & rebus militaribus exercitatus, in eo bello quod Veneticum Franciſco Sfortia poſt dominiū Mediolani ab eo captum geſſere, partes illius ſecutus, magnū momentum rebus eius acceſſit. Carolus frater eius qui fidem Franciſco feſellerat in vincula coniectus, ſub eius fideiuſſione dimiſſus, cum neq; ſic promiſſionem ſuæ faceret ſatis om̄ibus, quæ in mantuano agro tenebat oppidis priuatus eſt. Sed cum ſtipendia Veneticis faceret, non paruas eorū copias in Mantuanum duxit, vbi vaſtatis late atq; incenſis agris, cum fortuna principium eius belli ſecūdum feciſſet. Et cū iam Mantuani metu perculſi rebus ſuis diffidere viderent, Ludouicus accerſitis ex Mediolano auxilijs, milites ſuos in aciem producēs, fratri copiam pugnae fecit, nec ille certamē detrectauit. Commiſſum eſt atrox præliū, in quo duo fratres ambo ætate florentes, ambo rei militaris periti, ambo corporis atq; animi viribus præſtantes, de gloria,

*Bellum
inteu
fratres*

de imperio, de vita summis conatibus contendere. Denique victor Ludouicus fuso fugatoque Carolo, omnes eius copiarum duces ac primores equitum, caesis plurimis intercepti. Ille deinde patria extorris atque egenus morbo confectus interiit.

De Ferrariensibus, & disputatione apud eos inter Græcos & Latinos facta.

Caput LII.

A Pud Ferrariam mortuo Nicolao Estensi principe, omnium nostri seculi fortunatissimo, nisi commisso iugis adulterium, & in ea, & filio dilectissimo vindicare olim coactus fuisset, Leonellus domi natum suscepit, princeps pacificus, literarum peritus, & musice cultor, quo decedente, Borsius frater eius & ipse Nicolai filius ex concubina Ptolemæa Senensi ad principatum vocatus est. Egregia forma iuuenis, & in armis cum laude versatus, dicendi & agendi peritus, qui cum Cæsare Fredericum Romam petentem, & inde reuersum magnificentissime accepisset, super Mutinam & Regium ciuitates ducatus honorem accepit, primusque omnium in Estensi familia dux appellatus est. Eugenius Pontifex dum Ferrariam cum Græcis consilium ageret, Hugo Senensis qui per id tempus medicorum princeps habitus est, omnes qui ex Græcis studiosi philosophiam eodem conuenisse crediti sunt, apud se inuitauit, quos cum opipare magnificeque pausisset, finito prandio epulis mensisque remotis, eos in disputationem pederentim placideque pellexit. Cum iam Marchio Nicolaus adesset, & multi in synodo excellentes philosophi aduentassent, cunctos in medium philosophiam locos adduxit,

*Vultus
rij uin-
dicta.*

de quibus inter se Plato & Aristoteles in suis operibus contendere ac magnopere dissentire videntur, dicens eam se partē defensurum quā Græci oppugnandam ducerent, siue Platonē illi, siue Aristotelē sequendum arbitrarentur: cum Græci certamen minime recusassent, protracta est ad multas horas disputatio, postremo cū rex conuiuij Hugo Græcorū philosophos alterū post alterū argumētis & dicendi copia victos tacere cōpulisset, palam factum est Latinos hoīes, qui iam pridē bellicis artibus & armorū gloria Græcos superauerant, ætate nostra etiam literis & omnium doctrinarū genere antea: fuit autem domus Estensis viris semper doctis amica, nostra ætate non solum Hugonem (de quo præfati sumus) magnis ad se præmijs traxit, sed multos in iure civili, plures in ceteris facultatibus honorauit. In studijs vero eloquentiæ Ioannem Aurispam Siculū græcis ac latinis literis edoctum, & qui versu prosa q̄ claruit, inter familiares habitum, ditē beatumq̄ facit. Guarinus autem Veronensis omniumq̄ ferme pater ac magister, qui nostra ætate græcas literas didicere, admirabilis, & omni honore dignus senex, qui omnem ætatem suam legendo, docendo, scribendo percurrisset, vnicum senectutis suæ refugium, & illud quidem honestum, dignumq̄ suis exercitijs ac virtutibus inuenit.

De Bononiensibus, et factiōne inter Baptistam Connetulum & Hannibalem Bentiuolum.

Caput LIII.

INagro Bononiēsi pirū quandā aridā ex minoribus formicis pastus causa complures ascen-

derant, superuenere maiores non paruo numero q̄
 illas partim occiderunt, partim deiecerunt. Post du
 as ferme horas tāta minorū formicarum vis exor- *Mira*
 ta est, vt totus ager nigro tectus agmine videretur. *formi*
 accessere stipatae omnes, & arboris vndiq; stipitem *carum*
 circundantes paulatim ascendere cœperunt. Maio- *pugna.*
 res formicæ vbi hostes adesse animaduertērūt, con- *gūa dolo.*
 globatae supernae pugnam expectauerunt. Postq̄ si *gūa nota*
 mul acies conuenere, cōmisso praelio maiores mor-
 su rabido, modo illas modo istas è minoribus inte-
 remere, totoq; breui spacio confecerūt, vt cadentiū
 morientiumq; cumulus ad piri radices non paruus
 in terra succreuerit. Sed cum pertinacius instarent
 minorens, semper q; acies aciem premeret, vigintiq;
 aut plures vnam ex hostibus circūdarent, & à tergo
 & à fronte pugnantes vndequa; latera confode-
 rent. victæ tandem maiusculæ & ad vnum omnes
 necatae, illati prius temere praelij pœnas dedere. Hęc
 acta sunt, spectantibus Romanæ ecclesiæ copijs, cū
 Petri cathedram Eugenius quartus teneret, ea no-
 bis qui se vidisse ait vir fide dignus & autorite retu-
 lit Nicolaus Pistoriensis vtroq; iure cōsultus, qui tū
 in castris apostolicis Nerij Senensis epidices agebat.
 Simile hoc illi est, quod in Gallia Belgica non longe
 ab vrbe Leodio constanti fama gestū ferūt, nidum *Simile*
 siue in arbore, siue in rupe falco sibi parauerat, ouā *præu*
 que fouēs pullos audius expectabat. hunc corui su- *inter*
 peruenientes loco deturbauere, ouis eius effractis *falco*
 ac voratis. Spectauerunt id è proximo bubulci, fugi- *nes et*
 entemq; trepidum falconem annotauere. Postridie *coruos*
 (mirabile dictu) falcones coruiq; quasi ex toto or- *notata*
 be ad pugnam vocati, isti septentrionem, illi meridi *gūa*

onale partē tenentes, ordinatis aciebus & tanq̄ rati-
onis capaces essent, alijs q̄ cornua obseruarent, alijs
qui media ducerent agmina dispositis, atrox ac fe-
rocissimū praelium in aere cōmiserunt. In quo cum
modo corui, modo falcones cederent, & iterū resum-
ptis viribus, certamen instaurarēt, totus vndiq̄ sub-
iectus ager & pennis & cadaueribus obtectus est.

Ad extremū victoria penes falcones fuit, qui non
solum rostris, sed etiam vnguibus acerrime decertā-
tes coruos omnes ad internecionem deleuēre. Exin
paruo tempore interiecto, cum duo de Leodiensi
ecclesia contendentes, alter à Gregorio tertio deci-
mo, alter à Benedicto duodecimo in episcopum ele-
ctus, erant enim inter illos de Romano Pontifice di-
sceptantes, ambo cum copijs in eundem locum pu-
gnaturi venerunt. Ioannes dux Burgūdiæ alterum
armis iuuit, alterum Leodiensis populus sequeba-
tur. Pugnatum est collatis signis summa vtrinque
contentione, horrendum cruentumq̄ praelium fa-
ctum. In quo tandem victor Ioannes dux triginta
millia hostium cecidit. memorabile eius rei fanum
conditum est, quod nos illac postea transeuntes
caesorum ossibus plenum vidimus. Sed de illo falco-
num atq̄ coruorum suam cuiq̄ opinionē relinqui-
mus, veri periculo penes famam dimisso. Bononia
quæ non tam studiorū mater, q̄ seditionum alitrix
appellari potest, soror & ipsa ciuitatis Genuæ, ac so-
lius inconstantia constans, cum factionem Lambe-
cariam non sine cæde multosq̄ ciues domo pepu-
lisset, Comū Cinetulorum consilio regi cepit. Prin-
cipes factionum Baptista Conetulus & Hannibal
Bentiuolus fuere, ambo sanguinarij, ambo patra-

eis cædibus insignes, qui licet simul compatratus sa-
 cramento iuncti essent, nihil tamen inter se melio-
 res fuere: nam Hannibal leuato de sacro fonte Ba-
 ptistæ filio, visurus puerperam compatræ sequi, eiq;
 manu prelo pro nouo nato congratulat, ab irruen-
 tibus ex improviso Baptistæ satellitibus obtruncat,
 vt manifeste apparuerit Baptismi sacramentū non
 tam fœderis retinendi, q̄ cædis patrandæ causa à
 Baptista quæsitum fuisse: sed non inulta mors Han-
 nibalis fuit, nam qui partes eius sequebantur, sum-
 ptis paulo post armis fugatis aduersarijs plateā ob-
 tinuere. Baptista iudicio tandē puerili in specu quo-
 dam subterraneo, cum plerisque complicibus suis lati-
 tans, repertus, & fumo compulsus exire, mox pluri-
 bus vulneribus confossus est: Cadauer eius in forū
 tractum, & diu ludibrio habitum. cum plerique more
 ferarum cor eius dentibus laniassent, cruoremq; bi-
 bere non horruissent, tandem exustum est. Apud
 Florentiam per id tempus Xanctus latebat Hercu-
 lis Bentiuoli, quem quondam Eugenius pontifex
 max. interfici siue iusserat siue permiserat, filius extra
 matrimoniū natus, pauperē vitā in lanificij exerci-
 tio ducens, nec satis gnarus quo patre genitus esset:
 hunc Bononienses euestigio vocant, recusantem &
 quodammodo inuitū in patriam ducunt, equitem
 ex lanifice faciunt, tutorem Hannibalis filio reipub.
 principē tradunt. Cuius ea in rebus aduersis fortitu-
 do, ea in secundis moderatio hæcenus ostensa est,
 vt Herculis filium omnes norint, qui cum exules per
 prodicionem nocte quadā urbē intrassent, ac exerci-
 tus rumore quasi victores insultassent, haud quā
 destitit^o animo, excitis amicis, correptis armis, i eos

Horre
 da in
 cada-
 uer se-
 uitis.

prosilijt. nec mora victos cæsis captisq; pluribus ex ciuitate deturbauit. Bessarion eo tempore cardinalis Nicenus, natione Græcus, prudentia singulari, & nra suaq; lingua peritissimus, Nicolai quinti pont. max. in ea vrbe vices gerebat, qui vsq; ad ipsius pontificis obitum legatione functus, nobilitati plebiq; iuxta charus fuit. quamuis eo deducta ciuitas est, vt legati Papæ rogare magis q̄ imperare queant. quod plane nunc experitur Ludouicus sanctorum quatuor coronatorum Cardinalis legatus. qui quamuis ingenio valet, & ea præditus est autoritate, quæ summi sacerdotis nepoti deberetur, nõ plus tamē in vrbe potest q̄ senatui placet & Xanctho.

De Florentinis, & diuersis apud eos rebus gestis,

Caput LIII.

FLorētiam urbem in Fesulanis ruinis ad ripas Arni fluuij conditam prisca homines Fluentiam vocauere. quæ cum auspicijs fundata felicibus vicinas per circuitum ciuitates excellere, mirisq; modis imperium ppugnare cœpisset, Florentia longe melius q̄ Fluentia dicta est. In hac vrbe pont. max. Eugenius quartus, id concilium quod Ferrariæ cū Græcis cœperat, magnifice cōsummauit. Erant plures inter Græcos ac Latinos super arcanis orthodoxæ fidei contentiones, quarū maxima ac difficillima fuit de sancti spiritus processione, cum Græci patetum ex patre duntaxat, nostri ex patre filioq; procedentem assererent. Post multas ac diuersas disputationes in quibus tanq̄ interpretes Nicolaus Saguntinus vtraq; lingua disertissimus ingenio fa-

cunctaꝫ iuxta promptus illustre nomē adeptus ē,
 tandem cum latina ecclesia in vno fidei symbulo cō
 senserit, ciuitas in imperatorem Græcorū, & Patriar
 cham Constantinopolitanū, & omnes eorum comi
 tes abunde lateꝫ patuit, patriarcha illic senio confe
 ctus decessit, & apud prædicatores in templo huma
 tꝫ est, cui Maffeus Vegius poeta Laudensis nō igno
 bilis epitaphiū versibus imparibus edidit. Nicolaus
 Picininus illustris copiarū ductor, ab exulibus Flo
 rētinis inuitatus, Fesulanum ingressus agrum, qui à
 Florentia decem millibus passuum abest, hostiliter
 cuncta diripuit, nec diu postea in agro Aretino cū
 Eugenio simul & Florentinis bellū intulisset, apud
 Angleriam magno prælio victus & profligatus est.
 Ludouicus Archiepiscopus Florentinus apostoli
 cis tunc copijs præerat, quia ea victoria nobilitatus
 ad cardinalatum paulo postea prouectus est. Euge
 nius enim, & vnione Græcorū facta, & Picinini me
 tu deposito, mente atꝫ animo auctus septendecim
 cardinales necauit, viros autem genere illustres, aut
 virtute præstantes, aut vitæ sanctitate conspicuos.
 Inter quos & duo Græci assumpti sunt, Isidorꝫ Ar
 chiepiscopus Ruthenorum, Bessarion Nicenorū pō
 tifex, quorū supra meminimus. Alphonfus rex Ara
 gonū rogatꝫ à Philippo Maria (vt antea dictū est) si
 bi aduersus Venetorū potentiam opem ferret, coa
 cto nō paruo exercitu, profecturus in Galliam iter
 ingressus est. Sed ante Philippus obiit, q̄ ipse Tiburi
 quo iam appulerat digrederetur, audita vero amici
 morte, & q̄ ab eo nuncupatus hæres esset, in Sabi
 nos profectus magnificentissimo illi funere iuxta p
 soluit, deinde transmissio Tiberi, recta via in Floren.

tinum duxit, eo vt aiebat animo, vt Florentinos reuocare suas copias ex Gallia cogeret, atque ita per Thusciã pacatam & sibi amicam ad opem Mediolanẽsibus ferendam, quos Veneti bello premebant, proficisceretur. Noluerant Florentini ab Alphonsõ rogati Rege, Venetorum societatem deserere.

- o Quapropter Alphonsus in agrum Volaterranũ pfectus, Pomaratum haud ignobile oppidum portas claudere ausum, eo ipso q̄ venerat die copijs circumpositis vi cepit ac diripuit. deinde ad castrum nouum in agro mouit, cuius incolæ audita Pomarati clade, confestim absq; certamine in deditioem venerunt. Idem fecere aliquot castella circũiecta. Exin Montecastellum natura & opere munitum obsedit quo tempore ea imbrium magnitudo, eaq; vis ventorum exorta est, vt neq; extra tẽtoria quiescere milites possent, multis eorũ discerptis ac per inane raptatis. quibus ex rebus & quod annonæ inopia laborabat, mouens inde Alphonsus Cãpiliam duxit. sed quoniam Florentini id oppidum præsidio & annona firmauerant, frustra ibi contendit. Castella tamen aliquot finitima in Gerardisca (id ei regioni nomen est) recepit, atq; illis restituit, quibus Florentini prius ademerant. Erat in comitatu regis Simonetus mille ducens equites, qui finito Florentinorũ stipendio ad eum transiuerat. Sigismundus aut Malatesta, quem rex ante q̄ Thusciam igrederetur, cum equitibus mille & octingẽtis, peditibus vero sexcentis conduxerat, cũ ab eo indies expectaretur, ad Florentinos transiuit. Fredericus quoque Vrbinatum princeps notus & clarus in armis florentinorum stipendia faciebat, qui cum essent equitatu peditatuq;

haud inferiores rege, omnemque illi expugnandorum oppidorum facultatem præripere, non fuit regi consilium in obsidione Campiliæ perseverare, & præsertim quòd in montibus commeatus penuria premebatur. diuertitur igitur ad loca maritima, & apud Populonium olim fama celebrem, nunc dirutam urbem confedit, quo in loco facile sibi ex regno Neapolitano & frumenta & bellica tormenta nauibus afferri poterant. Abest inde tribus ferme millibus passuum Plumbinum nobile oppidum, in cuius obsidione (de qua postea dicemus) Laboranti regi, Castilionum & ipsum non parui momenti oppidum prodente Florentinorum præsidio traditum est, præter arcem, quam cum Simone tus obsedisset, paucis post diebus per deditorem accepit. dum vero rex paulo ante apud Aquam viuam hybernia ageret, à legatis Mediolanensibus aditus est, qui opem eius implorantes in eo loco de cerni bellum aduersus Venetum senatum obtinere. Iam enim Franciscus Sfortia Mediolanensi populo indignatur, Venetorum auxilio fretus, eos subigere sibi summis conatibus nitebatur, quorum paulo ante fines & arma promouerat. Cum vero rex soluta Plumbini obsidione Neapolim redisset, & deinde in Pelignos secessisset, Florentini legatos ad eum misere, pacem petentes. Quibus accepta fide in castra profectis, postquam mandata exposuerunt, bellumque excusarunt, Antonij cardinalis Hilerdensis, nominati inter primos theologi opera, qui id negotij de Pontificis voluntate susceperat paucis post diebus ea lege pax Florentino populo reddita est, ut Calionum & insula Gili, quæ ipsius

belli tempore Florentinis erepta fuerant, in potestatem regis remanerent. Sed cum Franciscus Sfortia Mediolano potitus esset, omnesq; pontes & arces apud Abdiam tanq̄ Mediolanenses à Venetis repereret. Alphonsus qui cum Francisco esset infensus, è re sua esse ratus, illum, ne radices in tanto imperio ageret, impedire, per Leonellum marchionem Estè sem reconciliatus Venetis, & cum eis amicitia societateq; facta, Florentinis, Frãncisci fortunam securi & armis & pecunia eum iuuabãt, secũdo bellum indixit, Ferdinandum filium in expeditionẽ contra eos mittendum duxit. Erat is eo tempore admodũ adolecens, ingenio eximio, & ad cũctas optimas artes docili ac parato, liberalibus disciplinis institutus, armorũ tractandorum scientia edoctus, gloriæ cupidus, inedię ac laboris patiens, cui pater sex millia equitum, duo millia peditum commisit. fuerunt & in exercitu eius comes Euersus & Vrsinus Neapoleos haud contemnendi copiarum duces, Fredericus q̄que Vrbinas, qui superiori bello Florentinorũ arma secutus erat, in eius exercitu militauit. Florentini vero postquam imminere sibi belli tempestatem senserunt, Estorem Fauentinum Symonetum (quem supra nominauimus) ac Sigismundum Malatestã, postremo Alexandrum Sfortiam conducẽre, qui si mul iuncti supra decem millia equitum, peditũ vero magnum numerum in castris habuerunt. Ferdinandus tamen per agrum Cortonensem in Aretinum copias duxit, vbi castellis aliquibus nõ magni nominis vi captis atq; direptis, Folianum nõ parui momenti oppidum cum oppugnare cœpisset, nec hostes auxilium ferrent, post dies octo per deditio-

nē accepit, equitatū Estoris apud montē Politianū plurib⁹ captis, nōnullis occisis, fudit ac fugauit. Reu ciniū in agro Florētino vi expugnauit, Castellinā ve ro cū obsedisset, hyberno rigore inualescēte recessit, & ī maritima loca ad Aquā viuā patris exēplo sese recepit: q̄ tēpore & Antonius Olzina Vadā in litto re maris sitam nauibus occupauit, & ampliori fossa à terra cōmuniuit, q̄ ex loco Pisanū & Volaterranū agrū infestū reddidit. Cūq; in terra Florentinorū du ces ad Folianū castra mouissent, vellentq; Ferdinād⁹ auxiliū obsessis ferre, iamq; itineri se cōmunisset, tan ta in castra lues consecuta est, vt p̄ languentiū nume ro, nō modo ad rem gerendā, sed vix ad mouēda ca stra satis esset. Ob quā rem Folianū intērea summa vi expugnatū, nec minori virtute defensum, tandem ab oppidanis clam p̄sidio traditū est, q̄ tñ paulo post & ipsi victorū p̄da fuere, oppidum incensum ac solo equatū. Per idē q̄q; tempus Gerardus Gābacurra dū castella quatuor q̄ pater à Florētinis acceperat, intra Apenninū sita, Ferdinādo tradere vult, ab vno è su is, pditus, castellis amissis diu regē mendicādo secu tus est. Exin pace apud Laudā (vt dixim⁹) facta, reuo catus à patre, Ferdinādus ī regnū cōcessit. Florētini q̄ amiserāt, cūcta receperūt. Baldatius pedestriū copi arum haud ignobilis ductor, mauu promptus & au dax, cū diu Florētinoꝝ stipēdia meruisset, in palatiū tandē accersitus, dū magistratui cōtumaciter respō det, captus ex altissimis fenestris in forū p̄cipitat, qui q̄uis magno casu iam expirasset, sibi tñ ceruix absci sa est. Inter Florentinos omēs q̄ nostra ætate florie runt, Cosmus cognomine Medicus, & prudentia & autoritate eminuit: is princeps vr̄bis habitus, senatū

Lues ī
castris
Ferdinandi.

quo voluit, impulit: ciuitati leges ex arbitrio dixit,
 inopes ciues complurimos ditauit. Matrimonia, cō
 stitutis ex argento suo dotibus, multa cōiunxit. Vil
 las magnificentissime exædificauit. In sacras ædes di
 tissima dona cōtulit. Monasteriū sancti Marci & am
 plum & nitidū à fundamentis erexit. Parochiæ suæ
 templū, cum sibi parū placeret, prorsus diruit. Ex in
 structurā admirādi operis ex lapide Fesulano susci
 tauit, ædes suas quibus ornatissimas erexisset, amplius
 tamē meditatus opus, palatiū & altum & ingens ex
 quadratis lapidibus insigni vrbis loco adeo pulchrū
 adeo amplū cōstruxit, vt alteræ æquari tota ciuitate
 nō possit. Cōmendanda est multis in rebus Floren
 tinorū prudentia, tum maxime quod in legendis Cā
 cellarijs nō iuris scientiā, vt pleræq; ciuitates, sed ora
 toriā spectant, & quæ vocāt humanitatis studia. No
 runt em̄ recte scribendi dicendiq; artem, nō Bartho
 lum aut Innocentiū, sed Tulliū, Quintilianūq; trade
 re. Nos tres in ea vrbe cognouimus, Græcis & Lati
 nis & conditorū operū fama illustres, qui Cancellari
 um alius post alium tenuere, Leonardū & Carolum
 Aretinos, & Pogium eiusdē reipublicæ ciuem, qui
 secretarius apostolicus tribus quondā Romanis pō
 tificibus dictarat epistolas. Illos præcesserat Coluci
 us, cuius ea dicendi vis fuit, vt Galeacius Mediolanē
 sium princeps, qui patrū nostrorū memoria grauissi
 mum Florentinis bellū intulit, crebro auditus est di
 cere, nō tam sibi mille Florentinorū equites, q̄ Colu
 cij scripta nocere. Disceptatū est diu inter Florenti
 nos ob pecuniarū exactiōnes, qua tenuiores ciues
 magis q̄ opulenti vrgebantur. his diebus, consentien
 te Cosmo noua Catasti, id est, fortunarū cuiusq; ciuis

Floren
 tina cā
 cellari
 um ma
 gis ora
 torē q̄
 iurispe
 ritū epi
 gunt.

descriptio cœpta est, quã raro factã sine tumultu motuq; populi ferunt. At nũc quiete trãquilleq; transit. Tucenses q; nostra memoria bis Florentinorum obfidionem perpeffi, bis Philippi Mediolanensium ducis auxilio suam libertatem defendere. Ad extremum cum vicinis viribus pares esse non possent, nec facile inuenirent, qui quoties hostis premeret, toties ferret opem. Fœdus in quinquaginta annos cũ eis percussere, eas leges subeuntes, quas dixere potentiores. Inter Florentiam & Senam apud oppidũ, quod Cassiam appellant, anno post Iubileum sexto visæ sunt nubes, viginti (vt ferunt) cubitis à terra sublimes, inter se mirabili ventorum impetu agitatae depugnare, & alteræ alteras pellere, & mutatis sæpe vicibus pelli quæ pepulerant. Interea summa incredibili spiritus violentia domorum tecta per inane iactari, muros deiici, & saxa ingentia loco moueri, vetustissimas oliuas & antiquissima quercuum roboradicibus conuelli atq; confringi, homines ac iumenta non paruis spacijs per cælum ferri, ac raptari. Hæc nobis, qui se vidisse aiebant retulere. Sed magis nos vt crederemus, epistolæ à grauissimis viris de his rebus Alphonso regi cum apud eum ageremus scriptæ, & in præsentia nostra lectæ, commouerunt.

De Senensibus & eorum aliquot bellis. Item de Hermophrodito.

Caput LV.

VRbs Sena vnde mihi origo est, secũdũ hodie locũ in Hetruria obrinet, amœnissimo sita loco, & (si mihi fides habẽda ẽ) pp̃o neq; rudi neq; iurbano. Huius rectores q; nobilitate postposita

que fuit i ea ciuitate tota Italia memorabilis, & parte populi qua duodecim appellat, prorsus conculcata multis anis in pace quieuerat. Inter se tandem duas factiones habere ceperunt, que prout suae rei conducere arbitrate sunt, ita se vel populis vel Italiae principibus commiserunt. Cum vero rex Alphonsus in Florentinos (ut a tea relatum est) exercitum duceret, factiones ipsae manifestius patefactae, altera, cum regium bellum contra Florentinos iuuandum esse suadere non auderet, dissimulandum esse censuit: vicerunt primo regis amici, & in eius castra commetum misere: sed cum rex ad sextum lapidem urbi proximum castrametatus esset, disseminantibus in plebe quae Florentinis studebat, Alphonsum non tam Florentiae quam Senae dominium quaerere, tota urbe trepidatum est, & armati ad portas dispositi haud aliter Alphonsi milites quam liberi suae insidiantes obseruauere. Commouit aliquantisper eam populi suspicionem Franciscus Martorellus, praestanti vir ingenio, & quem rex libenter vteret, legatus ad eos missus. Sed cum non tam regis amore aut odio quam priuatis ciuium contentionibus reipublicae concilia turbarent, adeo tenuiter annona in castra regis deportari permissa est, ut & Florentinis simul & regi videretur illud. Idem factum cum Ferdinandus regis filius alio postea tempore in eosdem Florentinos duxisset, neque enim principio eius aduentus satis ei fauores fuere, sed Veneti cum Senensibus ac regi foedere iuncti essent, usque adeo Senenses legationibus agitarunt, ut & ipsi societatem tandem regis inierint, bellumque Florentinis publice indixerint, quod breui sopitum est, Venetis apud Laudam incognito rege pacem recipientibus. Post haec Senensibus aliud est vestigio bellum exortum est aduersus Hildebrandinum Pitiliani comitem, in quo ducibus usque

sunt Sigismūdo Malatesta, & Gisberto Corrigiensi, quorū potentia nō hostibus tm̄ q̄tū ipsīs Senensibus formidāda fuit. Suborta inter Sigismundū & Senenses discordia, cū sese ille suspectū esse aīaduerneret, nō sine suo & Senensīū damno recessit, Gisbertus cū Senensibus pseuerauit. Interea comes Iacobus Picininus, q̄ iam pridē apud Venetos stipēdia faciēs, nō sine laude rerū gestarū eorū copias duxerat, cum pace vbiq; parta stipendio careret, in Hetruriā properās, Senēses iure paterne amicitie, vt sibi auri viginti millia mutuo dent missis legatū expetit, qd cū frustra fuisset, acies i eos cōuertit, & ingressus Senensem agrū, pleraq; oppida partim vi, partim pditiōe recepta diripit. Calixt⁹ tertius, q̄ recens pontificatū inierat, copias suas Senensi auxilio mittit. Idem Frāciscus Sfortia, idē Florentini faciūt. Veneti q̄q; p̄ fœdus requisiti auxiliū, q̄uis tenue p̄bent, cōmittit ex improviso preliū, ex q̄ sine magno partiū dāno discessum est. Iacobus cū exercitu coactus est Castilionū sese recipere, qd regis oppidū esse diximus, Florētinis priori bello receptū, vbi q̄uis acriter oppugnaret, expugnari tm̄ nō valuit. Inter hæc Gisbertus in suspiciōe actus tanq̄ cū Picinino sentiret, cū eius reitū parua extaret iudicia, vocatus ad vrbē in senatu Senensi trucidat⁹ est, & p̄ fenestrā in forū proiect⁹. Picinin⁹ paulo post Vrberellū natura loci munitissimū oppidū p̄ proditiōe obrinuit. Vna em̄ tm̄ modo via, eaq; arētissima & arcis oppositiōe defensa potest adiri, reliquas partes stagnū claudit, paruis dūtaxat leuibus cimbis nauigabile: vbi cū frumenti viniq; copiā Picinin⁹ reperisset, tam diu se cōtinuit, donec pace apud regē Aragonū firmata, in regnū sese receperit: sed ea pax exter

Gisbertus Corrigien. in senatu Senēsi trucidatus ē

no Senēse soluit, interno magis ac magis implicuit. Nam regis amici tanq̄ bellorū causa fuissent, Picinīq̄ studia fouissent, partim securi percussi sunt, partim in exiliū relegati. Multi cū sibi periculū in patria imminere cernerēt, spōte in exiliū abiere, adeoq̄ in eos q̄ suspecti habiti sunt, seueritas exercita est, vt etiā Florētinis videat̄ esse s̄uitū: nec dū malorū finis, qñ in ciuitate parū pacata nouē indies machinationes aut fingunt̄ aut inueniunt̄, & sanguis ciuilis forū dispergit. Hoc fortasse malū equulus ille prænūciauit, q̄ anno Iubileo ante portā eius vr̄bis quē Romā vergit pregnās frequēti astāte pp̄odū pareret exiraui, erat em̄ Hermophrodus, q̄uis scēminei sexus nullū in eo vestigiū cernerēt. Inter alios q̄s urbe relegatos haud nocētes ciuitas existimauit, duo fuēre ab ipsa puincia focij, & studiorū cōmunionē coniuncti, q̄uis alter iuris ciuilis sciētā p̄fiteret̄, alter poētīcā, Gregori⁹ Lollius & Frācisus Patricius, cuius plura extant poēmata q̄ doctissimi perūt, & q̄ sibi vitā retinuisse credunt̄. Marianus Sozinus per idē tempus sciētia iuris non solum apud Senenses, sed tota Italia late clarus habitus est.

De Plumbinensibus Galeatio Baldasino viro in armis dexterrimo.

Caput LVI.

PLumbinū nobile oppidū ex Populoniā ruinis ædificatū existimat̄, nōnulli Populinū appellandum putāt. Id est in littore Thusci maris situm, Iluæ insulę oppositū, quę ferri venis inexhausta magnū quotānis vectigal Plūbini dño prębet. Huic oppido pręfuit Iacobus Appianus ex Paula nobilissi-

ma foemina Martini quinti Romani pōtificis sorore
 natus, pacificus quidē princeps, & à vicinis amat⁹: q̄
 cū ex cōiuge virilē sobolē nō susciperet, extra matri-
 moniū heredē quērēs cōcubinā quādā amare cōpit,
 cuius cū vēter inrumuisset, & iā pariēdi ppe tempus
 adesset, incredibili gaudio gestiēs, Florētinos ac Senē
 ses, legatos vti ad se mitterēt, ac partū de sacro fonte
 leuarent, futuros cōpatres magnis p̄cibus inuitauit.
 Paritū est. Venēre ad diem dictā legati. Mulier inter
 obstetricū manus diu laborās, æthiopē tandē pepe-
 rit: q̄ res, vt risum in ppl'o cachinnūq; excitauit, ita &
 cōpaternitates & lētitiā principis interrupit. Tibicen
 tū forte Maurus in familia eius erat, ex q̄ natū pucræ
 credidēre, q̄ mox vbi detectū flagitiū intellexit, salu-
 ri suę fuga cōsuluit. Mortuo Iacobo Rainaldus Vrsi
 nus peracri vir ingenio & rei militaris perit⁹ in eius
 locū suffect⁹ est, nō suo iure, sed cōiugis q̄ Iacobi filia
 fuisset. Hūc Alphōsus, cū in Thuscia Florētinoꝝ bel-
 lo distinerēt, fauentē hostibus reperit. Quapropter
 castris Plūbinoꝝ admot⁹, cū intra mœnia clausum ter-
 ra mariq; summis virib⁹ oppugnauit. Sed nō mino-
 ri virtute ipse ab interiore parte ciues suos defendit,
 q̄ regis miles ab exteriori muros inuasit: pugnatū ē
 diu acri cōtentione, ita vt multi vtrinq; ceciderint,
 complures vulnerati in hostium manus peruene-
 rint. In eo prælio multorum virtus enituit. Inter q̄s
 duo Antoni, alter Fuxanus, alter Condola ad mu-
 ros pariter vadentes inter ceteros pugnare fortiter
 animaduersi sunt. Sed omnibus prælatus est Galeatius
 Baldaſinus natione Siculus, qui ter muri fastigio ap-
 prehenso, qua prius tormāta dissecerant conatus est

*Partus
 risu di-
 gnus.*

oppidū irruere: ceteræ feruētis aque viueſq; calcis, que
 inter arma ingeſta vbi ad corp⁹ penetrauerat perure
 bat artus, vi deterrit⁹, grauiſq; ſaxi ictu, cū reuulſa ag
 geris parte deturbat⁹ eſt. Fuit autē Galeatius ſtatura
 q̄ mediocrē excederet, robuſtis ac teretibus mēbris,
 corporis magnitudini vires reſpōdebāt, luſta, ictu,
 ſaltuq; nulli hoīm ceſſit, mēbroꝝ robori par anim⁹
 erat, equo ac pede iuxta bellator acerrimus: armatu
 ra graui armat⁹ galeatusq; humi ſtās, ſiniſtra ſellam,
 dextra haſtā equeſtrē tenēs, ſtrenuo ſaltu grandi ſta
 tura equū infiliebat. Singularem certamine quater præ
 liatus, bis in Italia, bis in Gallia tranſalpina toties vi
 ctor euafit, à tribus hoſtiū equitibus eo ipſo Florēti
 no bello petitus, vnū ex his gladij capulo ſeminecē
 equo decuſſit, aliū citato equo mediū amplexus è ſel
 la extractū, humi ſtrauit, tertiu cubito grauiter ꝑcuſ
 ſum in fugā verit. Tāta porro modeſtia, vt nūq; ipſe
 de ſe, vel rogātibus amicis diceret: vitę cultu morūq;
 elegātia oībus ꝑterea gratus dilectusq;. Perſtitit autē
 pluribus diebus ad Plumbinū Alphonſus, ſed cū op
 pidi expugnatio difficilis videret, neq; iā cōmeatus
 in caſtris eſſet, & equi cōſumptis arborꝝ folijs, fame
 perirent diſſoluta obſidione, receſſit. Nec diu poſtea
 Rainaldus morbo interiit, vxor eius Catherina ve
 rita, ne rex in ſe viri delictū puniret, miſſis ad eū ora
 toribus, tributū ei q̄tannis dū viueret aureū poculū
 quingētoꝝ aureoꝝ daturꝝ ꝑmiſit, ea mortua ſolici
 tis oppidanis, quē ſibi poſſime legerēt, vicini vero
 potētatus cū varijs artibus ad ſe trahere conarent, re
 nunciatū eſt Manuelē Appianū adhuc è principum
 ſuoꝝ proſapia ſuperēſſe, cui ſcientiæ cōmittere poſ
 ſent: hic multos annos in militia verſatus, nec tñ aut

opes congefserat, aut egregio aliquo facinore nomen quaesierat: ob quā rem dimissis iam armis, vxorem Troiæ inter Apulos ceperat, ibiq; tenuiter vitam agebat, nihil minus q̄ dominandi sollicitus, cum à Plumbicensibus publice vocatus est, quod ei primo nuncio velut somnium visum est. Exin fortunę ludum libenter amplexus, tanq̄ vitæ reliquum dormiuisset in alterum virum mutatus, q̄uis senex principatum iniit, rexitq; postea plerisq; annis ciuibus suis gratus, & vicinis amicus. Alphonso vero qui ei fautor fuisset, & stipendium fecit, & censum dedit: decessit autem duobus filiis extra legitimum coniugium sibi natis. minore (quod eum ciuitas seniori præferret) hærede instituto.

De Viterbio.

Caput LVII.

IN Viterbio vero non parui motus fuere, sedente nanque Nicolao quinto, Principales Gattus eius vr̄bis princeps dum Roma redit, apud lacum Vicensem ab inimicis inuasus obtruncatus est. Exin sedente Calixto tertio Vvilhelmus eius nepos noctu domi necatus, ob quam rem ciuitas in vltionem sollicita, dum malefactores inquiruntur, dum isti fugiunt, illi plectuntur, magnas calamitates perpessa est.

De Roma, & apud eam Eugenio, Nicolao quinto, & Calixto tertio, summis pontificib⁹, alijsq; viris multis per celebribus.

Caput LVIII.

VRbis Romę iā tandē nobis sese res offerūt, q̄
 bus suā narrationē petentibus, seruato bre-
 uitatis instituto satisfacere pergimus. Hic
 Ioannes Vitellicus Alexādrinus patriarcha & cardī-
 nalis & legatus, & patrimonij beati Petri governa-
 tor, & ductor apostolici exercitus, q̄ Fulginates, qui
 Camerinos tyrānos, qui p̄fectum vr̄bis, qui comitē
 Antoniū Picininū, qui plures alios ecclesię insultan-
 tes bello victos neci dederat, dum Pontē Tyberis,
 quē sancti Angeli vocant, transire nititur, in Hetru-
 riā copias traducturus, ab his q̄ molē Adriani custo-
 diebant repente inuasus, vulneratus captusq; in ar-
 cē rapitur, vbi paucis post diebus siue hausto vene-
 no, siue ex vulnere vitā finiuit. Prouinciā deinde suā
 sortitus est Ludouicus, & ipse cardinalis Aquilegiē
 sis patriarcha, iam rebus gestis & amicitia Pontificis
 late cognitus, qui pacatis in vr̄be rebus, Eugenio re-
 ditum pręparauit. Cōprehenderāt Romani Buge-
 nium, ac libertatem asserētes apud sanctā Mariā in
 Transtiberina regione custodiebāt, eumq; cum de-
 ceptis custodibus per Tyberim nauigio fugeret, ia-
 culis ac sagittis peremerant. Fremebat em̄ populus
 cum externus miles infestis armis Romanos vasa-
 ret agros, homines atq; armēta surripiens. Sed cum
 pluribus annis Eugenius abfuisset, intellexerant &
 opulenti ciues & inopes Romani sine Pontificis cu-
 ra, non tam vr̄bem q̄ vastam ac desertam spelūcam
 videri. quibus ex rebus, missis ad eum legatis, vt in
 vr̄bem suam rediret, magnis precibus rogauēre. Re-
 didit ille nono post q̄ effugerat anno. Nec tam igno-
 miniose pulsus fuerat, q̄ exceptus est gloriose. fuit
 cum Francisco Sfortia, & in Picēno, de q̄ postea di-

cemus, & in alijs locis periculosum bellū, quod per Ludouicū cardinalem, & Nicolaum Piceninū iam si bi reconciliatum confecit. Alphonso rege opem ferente cogitauerat Franciscus Sfortia Tudertinā vr-
 bem sibi amicam, nam eius aliquando potitus clæ-
 mentia ciues imperio rexerat, deinde Romam cū
 exercitu petere. Erant enim inter cardinales nōnul-
 li qui Ludouici potentiam indignātes, Franciscum
 non quasi aduersus Eugenium, sed contra eius con-
 filium inuitabant, inter quos Nicolaum Capuēsem
 in vrbe gratiosum ac potētem fuisse cōmemorant.
 Nam Eugenius per id tempus eum de ipsa re suspe-
 ctum Roma amouendum curauit, sed cū auxilia ec-
 clesiae propere aduenissent, Franciscus irritō propo-
 sito retrocessit. Eugenius vero, qui quōdam Vene-
 tis ac Florentinis studiosissimus fuisset, cum illi ho-
 stem suum Franciscū ad ecclesiam armis pecunijsq;
 iuuarent, & ipse ad eorū hostes declinauit Alphon-
 sum regē ac Mediolanensium principē. Et rex quidē
 eius suasu vsq; Tiburem venerat, Philippo, cuius
 opes iā pene collapsę videbant, laurus opē, aut in
 Thusciā cōtra Florētinōs, aut in Galliā cōtra Vene-
 tos pfectur⁹. Sed Eugeni⁹ cū quatuor cardinales creaf-
 set, ex qbus successorē suū assumendū esse pdixerat,
 in lectulo egritudinis iacēs, paucis post dieb⁹ migra-
 uit ad p̄res, & in Basilica beati Petri apud Eugenium
 tertiū sepultus est. prius tñ q̄ obiret Germani q̄ post
 q̄ duos de summo pōtifice contēdere animaduerte-
 rāt, neutralitate q̄dam vtentes, vtriq; recusauerant
 obedire. destinatis Romā legatis (inter quos & ego
 vnus eram à Frederico imperatore missus) obedien-
 tiā ei iamā morituro restituerūt. Ipse vero Theode-
 ricū Coloniēsem & Iacobum Treuerensē archie-

Vaticiniū de Eugenio futuro Papa.

Piscopus, quos pōtifficali dignitate priuauerat, mutata sententia ad pristinos reduxit honores. Magn⁹ profecto & clarus pōtifex fuit Eugenius, contempsit pecunias, virtutē apprime dilexit. neq; secūdis rebus intumuit, neq; succubuit aduersis, neq; spes ei gaudium, neq; metus tristitiā auxit. sedatus anim⁹, eundem semper eius vultū ostendit. sermone breui, eoq; grauissimo vsus est. durus & asper ī hostes, prō prior in fidem receptis. Ad hęc proceritas corporis oris decor, & veneranda in sene maiestas. quibus si dē adhibuit, plus aliquanto credidit, & maius imperiū q̄ par fuerat, cōmisit. Huius pater cū in Aegypto negociaretur cum patre Francisci Foscarī (de q̄ licet iam mentio facta est) ab eremita, quē pariter sciscitandū adorsū sunt, nō minus letū variciniū q̄ ille accepit. Ille em̄ filiū quē habebat futurę patrię principē, hic suum inter sacerdotes ad summū euasurū didicerat. Eugenio vero Gabrieli nomē in baptismo inditum fuit, qui cū adoleuisset, conditis parentibus, euangelij non surdus auditor, patrimonium quod ab illis non tenue acceperat, inter Christi pauperes erogauit. Exin Antonio Corario comite eiusdē feruoris adolescente religionē intrauit, in q̄ summa cū laude versatus, tam diu cū illo vixit, donec Angelus Corario Gregorius tertiusdecimus appellatus sedē Petri sortitus, cū alter ab altero separari non posset, ambos ad se vocans genuensī eum, Bononiēsi Antoniū p̄fecit ecclesię. nec diu moratus, vtrūq; cardinalatus honore dignatus est, in q̄ ambo claruerunt. Sed hic summū pontificatū adeptus, magis enituit. q̄ etsi oriente scismate in principio sui pontificatus vsq; ad obitū cū Basiliensibus contenderit, corona-

to tamen Sigismūdo Cæsare, Græcorū & Armeniorū pacta cum ecclesia Latina vñione, ciuitatibus ecclesiæ (quas amiserat) recuperatis, tyrannis p̄ circuitū deletis, contumacia Romanorū edomita, victor inclytus, veterē hoīem exiit. hic me, quī aliquñ aduersus eū, existimās deo sacrificiū facere, cū Basiliēnsibus ienssem (nam meo tpe tota nutabat ecclesia) venientē ad se benigne recepit, inter secretarios collocauit, & apostolici subdiaconatus honore donauit. Ecclesiā quoq; Tergestinā paucis diebus anteq̄ moreretur, cū falso rumore vacantē audisset, multis illam petentibus, mihi vni ex oībus destinauit, qđ postea successor eius impleuit.

¶ Nicolaus quintus natione Tuscanus ex oppido Sarzana, patre medico, theologica doctrina illustris, & omni ferme scientiarū genere insignis, post Eugenium in Petri cathedrā susceptus est, qui paucis añ mē sibus cardinalatū ab eo cū Fodicē apud Germanos legationē obiisset, nec diu prius episcopatū Bononiensem acceperat. Hic urbē Romā multis ac maximis edificijs mixe in modū exornauit, cuius opas cōpleri potuissent, nulli veterū imperatorū magnificentiæ celsura videbantur. sed iacent adhuc ædificia sicut ruinæ murorū ingentes. Scisma quod apud Sabaudientes adhuc in ecclesia vigeat, explosit. Amedeum papatui renuntiantē, in gratiā recepit, Cardinalatus honorē & ī paterno dominio legationē reliquit. cardinalibus aliq̄t ab eo creatis, dignitatē dimisit. Romanos longa pace ditauit. Iubileum feliciter gessit, nisi qđ in pōte sancti Angeli ex concursiōe pulorū improuide facta, ducentos circiter homines aut cōculeatos, aut in flumine eictos periisse con-

fiat. Bernardinū Senēsem ordinis minorū professore, q̄ pauloante obierat, in numerū sanctorū retulit. Fredericū tertium imperatorē, & Leonorā Augustam matrimonio iunxit, ac de more iunctos coronauit, eorū familias abūde & multa cū laude pascēs. Bis cardinales creauit, & primo quidem vnū tantū Antoniū natiōe Maioricēsem, ad titulū sancti Chri fogoni, quē sibi philosophiæ studijs & arcanorū sacrae theologiae cognitione ex omnibus parē eligeret. Secundo sex creauit, aut doctrina p̄ celebres, aut generis claritate insignes. Inter quos & germanū suū Philippum sanctae Susannae cardinalem assumpsit, placidis moribus & incorruptae fidei, iurium libros ex tota Graecia perquisitos, ad se iussit afferri, & in latinam cōuertilinguā curauit, magna praemia tralatoribus praebens. Acceptissimi ei fuerunt in transfereendis operibus Georgius Trapezōtius, Laurētius Valla, Petrus Candidus december, & Georgius Castellanus. Item Demetrius natione Graecus, qui soluta oratione vtentes, cum p̄tōficis aures mirifice oblectarent, nihil ex eo q̄d peterent nō abstulerunt. In Homeri vero poemate quod Heroico carmine Latinum fieri magnope cupiebat, cum plurimi morē ei gerere conarentur, vnus tantum inuentus est, qui acrius iudicio satisfaceret. Horatius Romanus, q̄ scribatum apostolicum ea de re cōsecutus, magnis que pollicitatiōibus illectus, Iliadem aggressus, nō nullos ex ea libros Latinos fecit, dignos quos nostra miraretur, prisca non implorasset aetas. Nicolaus q̄que Petrotus, Polybio ē Graecis cōmode atq; ornate ad nos traducto: Ioannes Tortellius Aretinus, libro de orthographia peritissime cōscripto: Albert⁹

Florentinus, conditis de architectura egregijs voluminibus, alijsq; pene innumerabiles noua cudentes opa, eius pontificis gratiã meruere. Adeo cõ ingenia excitauit fouitq; Nicolaus, vt vix æuum inueniri possit, quo magis humanitatis & eloquentiæ, ceterarumq; bonarũ artium studia, quã suo tempore flourerint. Illud certe nemo negauerit, Tot ei à doctissimis viris inscripta esse volumina, quot neque suorũ prædecessorum, necq; imperatorum cuiuspiam nomini dicata comperimus. Vnum tamen è doctis ab eo neglectũ miramur Blondũ Flauium Foroliuĩensem, qui res à declinatione Romani imperij vsq; ad ætatem nostram toto orbe patratas mirabili ordine in tres digessit decadas. Romam describendo instaurauit, Italiam illustrauit, deinde triumphantem urbem scribere adorsus, omnem nobis vetustatem aperuit. Sed ita fuerunt hominum mores nam perraro quenq; extollit pontifex, quẽ præcessor amauit. Cæterum Nicolaus & veteribus & nouis codicib; ornatissimam bibliothecam instruxit, in qua circiter tria millia librorũ volumina condidit. Sacrarũ apostolicũ vasis aureis atq; argenteis, sacerdotilibus indumētis mirifice decorauit. altaris ornamenta, aulea quoque ex auro contexta mirandi operis coemit, supellectilem toto palatione necessariam magnificentissime comparatam duplicauit triplicauitque. legationibus quas publice audiuit ita respondit, vt dubium esset sapientiam eius aut eloquentiam magis adimere. Si quos esse in vrbe peregrinos existimatione dignos accepit, confesti eos missis xenijs honorauit. nobiles domo sua extorres, qui ad se venerant, benigne confouit. pauperibus

*Stepha
n^o Por
carius
pō:ifici
insidiās
ad col
ligādū
eū cate
nā au
reā se
cū attu
lit.*

Christi largas eleemosynas dedit. Religiosis mendicantibus nihil ad necessitatē deesse sustinuit. in eedes sacras vrbis plurima dona contulit. In patrimonio beati Petri plurimas ac munitissimas arces oportunitis locis erexit. Huius tamen tam admirabilis tā expectendæ pontificis vitæ non defuerūt insidiatores, Stephanus em̄ Romanus familia Porcaria tenui cēsu eques, res nouas sepe in vrbe molitus, ac propterea Bononiæ relegatus, clam inde excedens magnis itineribus Romā rediit, conuocatisq; mox amicis, mentem suā exposuit, turpe esse dictitās, eam vrbe quæ totū sibi subiecerit orbem, nunc sacerdotū imperio subiacere, quos rectius scēminas q̄ viros quis que appellauerit. Venisse se paratū patriæ iugū excutere, rem factu facilem si viri fuerint. Nicolaū pontificē celebri epiphaniæ die in æde beati Pauli sacra facturæ, haud magno negotio cōprehendi posse, populū libertatis amore, quā pclamari audierit, mox opem audientibus daturū. Ad colligandum autē p̄sulē catenā aureā secum attulit, à se iam pridē paratā quā congregatis ostendit. Neq; enim mox occidendum præsulē ex vsu esse dicebat, sed obseruandum donec arcē sancti Angeli per eum recuperarent, atq; vt erat homo facundus facile in suā sententiā congregatos traxit, atq; eo facilius q; inopes ære alieno grauatos & ob patrata scelera iudicium formidantes, ad se vocauerat, quibus nihil erat in pace sperandum. Sed præsensit insidias Nicolaus, missisq; militibus, cōprehendi hoīem iussit. Illi eum iam animo fractum, & apud sororē in arca latentē inuenerunt. Complices eius in domo qua conuenerat expugnati captiq; sunt, e quibus vnus Baptista Sciarra manu

promptus, & animo intrepido, per medias pōrificis cohortes viā gladio sibi aperiens effugit. Stephanus in arce sancti Angeli, alij in Capitolio suspensi vitā finire, atq; ita pōrifex max. ingenti periculo liberatus Romanę sedis dignitatē imperiūq; seruauit: felix pōrifex & oīm iudicio beatissimus, nisi eo sedente Turcę (vt añ diximus) Constātinopolim expugnassent, Christianorū defidiā atq; ignauia memorabile perpetuū. Accessit & aliud, qđ nō parum eius gloriā imminuit. Nā cum pacis Italię (quę tum vehemēter ferro vastabat & igne) ipse repertor & arbiter cōcordi partiū voto delectus esset, dum diē ex die in deliberationē ducit, suspectus esse Frāncisco Sfortiæ iam Mediolanensiu principi ac Venetis cœpit, tanq̄ eam sententiā promere nollet, q̄ alijs pacē, ecclesię bellū allatura videret: ob quā rem, intercedēte Simoneto monacho ordinis eremitarū sancti Augustini professore, obscuri antea noīs & prorsus ignoti, sed vitę integritate probato, Veneti cū Frāncisco duce cōuenientes inter se concordiaę leges dixere, præstituta die intra quā bello socij pacem ratā haberēt. Visum est id oībus mōstri simile, humilem & incognitū monachū Italiam pacauisse. Sed recusante Alphonso pacem, quę sibi inscio dicta erat, vanā esse Nicolaus, quę de se habita fuerat suspicionē ostendit, misso ad Alphonsum legato dominico sanctę Crucis cardinali prudentia singulari & vitę integritate conspicuo, qui cum Caietā deinde Neapolim peruenisset, interuenientibus Venerorū & aliarū partium legatīs, differentijsq; oībus tanq̄ ex integro discussis, Alphonso regi non solum pacem suasit, sed fœdus in annos quinq; & viginti inter oīes Italię potētatus

Bapti-
sta Sci-
arra p
medias
pontifi-
cis co-
hortes
uiā gla-
dio sibi
aperuit

percussit, cuius Roma. pontifex & cōseruator & iudex dictus est. Sed cū doloribus artheticis per oēm ferme pontificatū suū Nicolaus vehemēter laborās, indies magis ac magis opprimeret, nec iam amplius mortalē pollutūq; comitatū candidior anima digna retur, è vita decessit. Ab eo quæ mihi pontifex Eugēnius munera crediderat, nō solum confirmata sunt, sed amplius pōtificalis dignitas adiecta, tergestinaq; primū ecclesia, deinde Senēsis cōmissa. ¶ Calixtus tertius post eum beati Petri cathedrā obtinuit, natione Hispanus, ex regno Valentīę nobili genere nat⁹, vnus oīm qui suo tempore scientiam iuris, p̄fiterent̄ eminentissimus, & qui consiliū regis Alphonsi in q̄ multis annis præsiderat, illiusq; artes ac cautiones præsē ferret. Is vt primū pontificatus apicē adeptus est, mox animū ad delendā Turcā & legem & gentem conuertit, votumq; vouit. Ad eam rem solēnes misit in Galliā, in Hungariā, in orientē legatos, primarios sanctę Romane ecclesię, cardinales, è quib⁹ nullus adhuc redijt. Alanum tñ cardinalē sanctę Braxedis, magno ingenio virū, & animo securo & potēti propediē è Gallia reueriūre putant. Naualia quod antea inauditum fuerat Romę constituit, triremes, quas plures ad ripam Tyberis in ciuitate Leonina parauit, armauit, & in Turcas misit. Comitē Iacobū Picininū Senensibus (vt dictū est) armis insultātem, misso mili e suo repressit. Regi Alphonso quærenti ex eo quo pacto inuicem victuri essent, regna sua respondit ipse regat, mihi summi apostolatus gubernationem relinquat. Verase eorum multis de rebus dissensiones, magna pars Italię similtates confictas esse credidit: qui fidem dedere contentioni, alij Cali-

xtum, alij Alphonsum, alij vtrūq; accusauerē. Quorū alter regem sub q̄ natus esset, alter suū sacerdotē, cui tanq̄ vicario dei parendū est ferre nō posset. Bis cardinales à Calixto creati sunt, primo tres, ex quis duo nepotes eius fuere, q̄ & si fuit ætas aliq̄to minor q̄ tāta dignitas videret exposcere, doctrina tñ & circū spectio & morū suauitas id honoris haud iniuria cōsecuta cēseī. Tertius fuit Iacobus de Portugallia, regio sanguīe natus, in q̄ ea modestia, ea grauitas, id acumē ingenij, id studiū literarū, is amor virtutis emicuit, vt q̄uis iuuenis adhuc, tardius tamen opinione oīm ad eam dignitatem ascenderit. Secundo loco sex assumpti sunt, haud profecto indignissimi (vnū demas) tanto munere. Meo tamen iudicio nulli dignius id honoris obuēnit q̄ Ioanni episcopo Zamorensi, ciuili sapientiæ cognitione sublimi, qui vno de quadraginta annis Romanā secutus curiam, per oīa ferme officia castus & innoxius transierat, cancellariam vero quæ à tempore Nicolai vacauerat, Calixtus nepoti suo sancti Nicolai in carcere tulliano cardinali ac Marchiæ legato cōmisit. Germanum eius Petrum Borgiā egregia specie atq; indole iuuenem ecclesiasticę militię ducem præfecit, ex in præfectura vrbis ei commisit. Ludouico cardinali sanctorum quatuor coronatorū, & ipsi quoq; nepoti legationem Bononiensem demandauit. Vincentiū natione Hispanū, & Osmundū Anglum miraculorū fama illustres inter sanctos redegit. Legatos in Scythiam & Persidē in Aethiopiam misit, qui Christianos per orientem in fide continerent, & aduersus religionis hostes armarent. Scanderbechio in Albania, multisq; alijs per Græciam Turcarum bello labo-

rantibus pecuniaria subsidia largitus est. Transfiguratiōis dñicæ festū instituit, & celebrari publice iussit. Assumptionē suā priusq̄ pontifex maxi. eligeret pluribus annis prædixit: eadem q̄q̄ quā Turcæ apud Albā in Hungaria sustinere, anteq̄ fieret vaticinatus est: nunc q̄q̄ de futuris multa & magna promittit, quæ diuina pietas nō abnuat velim. Mortuo Ioanne comite Taliacogio, qui è prosapia Vrsinorū fuit, cum mascula ei soboles nulla esset, Vrsini hæreditatem eius p̄pinq̄uitatis iure ad se traxerunt. Id ægretulit comes Euersus, cuius filia nupta esset vnica Ioannis filia, ventū est ad arma. Columnenses comiti Euerso auxilium præbuere: deinde hortante pontifice, Prosper cardinalis Martini quinti Romani quōdam sapientissimi & felicissimi Papæ nepos, eius gētis hostis honoratissimus, & literarū studio late clarus, cognitionem suā bello subtraxit. Inter Vrsinos & Euersum vsq̄ in pacatē durant inimicitie. Latinus sanctorū Ioannis & Pauli cardinalis illustris, Vrsinorum familiæ princeps, dexterrimo vir ingenio, iuris scientia & animo qui alta curet, parua despiciat, insignis, ex vrbe profectus ad oppida sua concessit, tanq̄ Romæ non se satis tutum existimaret, siue comitis insidias veritus, siue pontificis indignatione commotus, nec reuocatus in hanc usq̄ diem reuerti voluit. Calixto inter om̄es cardinales duo ad hoc vsq̄ tempus imprimis auditi atq̄ accepti fuerunt. Vvilhelm⁹ Rothomagensis, amœno ingenio, & affinitate sanguinis clarus, ac Petrus sancti Marci Eugenij quarti nepos, patritia apud Venetos gente natus, & industria potens, siue q̄ eorum consilijs multum inesse crederet, siue q̄ alterum Franciæ regnum, alterū Ve

netorum rempublicam ducere arbitratus est. Simonem Romanæ philosophiæ studijs, & arte medica excellentem adeo dilexit, vt fratrem eius Iacobum episcopum Ferretanum, quæ virtute præstantem, sua potissimum consideratione rubeo galero dona uerit. In audiendis legationibus priuatorumque hominum causis antecessorum suorum facilitatem longe superauit, epistolas & regibus & amicis per se ipsum dictauit. In signandis supplicationibus libens et hilaris tempus absumpsit: de iure interrogatus per cupide respondit: leges & canones tam ei fuerunt in promptu, quæ si heri aut nudiustertius scholam iuris primum exiisset: nihil enim memoria sua excidit, quod retinendum existimauit. Cæterum nulla facultas ei iuris cognitione potior visa est, in qua ipse ita excelluit, vt suorum prædecessorum, qui sibi possit æquari, vix vnus aut alter inueniatur. Hic postquam ordini cardinalium se inscripsit, Varmiensis quoque ecclesiam ad mare Baltheum inter Sarmatas sitam postulantibus canonicis commendauit. Cuius possessionem, frementibus ea in regione crudelibus & atrocissimis bellis, nondum assequi potui.

*Autor
de se
hic loquitur.*

De Vmbria & Piceno & diuersis in
eis bellis à varijs ducibus confectis.

Caput LIX.

IN Vmbria, quæ hoc tempore sub ducatu Spoletano continetur, pauca ciuitates intestinis seditionibus caruerunt. Nursia Quinti Sertorij quondam patria, Guelforum partium insidijs sæpius agitata, vix tandem respirare potuit. Narnia quam sulphureo gurgite conditus amnis circuit, ancipiti vix

adeunda iugo, Gibellinorū factione depressa Guelfo-
rum consilio & ductu quiescit: nō Amerinis, nō Re-
atinis, non Fulginatibus, non Orranis, nō ip̄is deniq;
Spoletanis suæ calamitates defuerunt. Sed Alifina
ciuitas omnium miserior inuenta est, quæ dum mo-
do Brachianam, modo Sfortianam factionem ad-
mittit, & nunc partem quæ superior, modo alteram
quæ inferiorē amplectitur, se procellis fortunę qua-
tiendam prostituit. Picentium regionem, quam no-
stra ætas Marchiam vocat. Franciscus vicecomes,
Eugenio quarto pontifici maximo tum rebus Basi-
liensibus occupato, ac non solum Philippi Mariæ,
sed Alphonsi quoq; regis inimicitijs implicito, vna
quodammodo excursionē ademit, nonnullisq; post
annis continuata possessione retinuit. Interim captus
amore puellæ, quæ inter virgines coniugi suæ serui-
bat, & sibi multarum molestiarum, & illi necis cau-
sa fuit. Perpetua ea vocata est, apud Nouariēses ho-
nestis parentibus orta, forma egregia, & ingenuis
moribus, nisi potentis dñi decepta blanditijs, virgi-
nitatem cum adulterio pmutasset: hæc cum iam pau-
latim intumesceret vterus, ad tegendū facinus qua-
sito qui eam duceret viro despondetur: constituta
nuptiarū die, vocatis amicis, apparato grandi conui-
uio, sponsus in oppido (q̄ à Francisci curia non lon-
ge inhabitabat) lætus aduentum nouę nuptiæ prote-
statur; ducitur illa multis comitata nobilibus. Sed
ingressa oppidum, cum descendere in domo sponsi
crederetur, iussa vltius pergere in arcem rapta est,
nec vltius infelici viro videndæ sponsę, copia fuit.
Quod cū Blanca Frāncisci coniunx cordatissima mu-
lier cognouisset, nunq̄ deinde quieuit, donec dimis-

fis percussoribus puellā quā quis diligenter custoditam
 interfecit. Frānciscus quā quis eare valde cōmorus, vxorē
 nō iusto dolori censuit ignoscendum. Exin pontifex
 Eugenius iam Philippo regiūq; conciliatus, Nicolaū
 Picininū cum exercitu aduersus Frānciscum misit, re-
 gemq; vt item in Marchiā duceret adhortatus est:
 annuit Alphonfus, delectuq; militū habito, cum flo-
 rentissimis equitū peditūq; copijs in Picenum perue-
 nit. Iunctisq; apud Bisium cum Picinino castris, eorūq;
 totius exercitus duce constituto, conterritos oppi-
 danos in deditiōē ecclesie compulit: quorū exem-
 plum & sancti Seuerini incolæ secuti, clauēs portarū
 misere. Quē cum Franciscus accepisset, copijs suis p
 munitiora prouincię oppida distributis, protrahere
 bellum ēre sua arbitratus est. Exin cū Petrus Bruno
 rus ē copiarū suarū ductoribus, cum octingētis equi-
 tibus ad regem transisset, Maceratenses vero ac Co-
 lentinates deditiōem ecclesie fecissent, consentien-
 tibus Venetis ac Florentinis, redire se in gratiā Philip-
 pi ducis Mediolani, vt regis impetum euaderet, ami-
 cis interpositis simulauit: credidit Philippus, literisq;
 ac nuncijs vt copias in regnum reduceret, Alphon-
 sum frustra rogauit. Turpe em̄ regi videbatur inui-
 to Eugenio rem infectam relinquere: perseuerauit igi-
 tur atq; acrius instans Cingulum oppidum in dedi-
 tiōem ecclesie recepit, castrum planū vi captum mi-
 lii diripiendum dedit, nec territus est, quā quis Philippus
 eare commotus pacem cum Venetis ac Florentinis
 fecisset. Sed Aesim cum exercitu petens, Troilum
 copiarum ducem, cui Franciscus maxime fidebat
 nam & multos annos in equitatu suo primos or-
 dines duxerat, & sororem eius in vxorem receperat,

tradita ciuitate sese dedentē in comitatum suū rece-
 pit: deinde Roccham contratā cum defendente Ru-
 berto Francisci nepote pluribus diebus frustra op-
 pugnasset, ad Metaurū amnem supra Fortunę fanū,
 quo se Franciscus cū reliquo equitatu receperat con-
 tinuato itinere duxit. Ibi ad Alphōsum tubicen qui-
 dam à Frācisco in castra venit, impetrataq; à rege, p
 sui ordinis more liberius loquendi venia, multa ne-
 faria in Nicolaū presentē Francisci noīe probra con-
 gessit, proditorem ac perfidū appellans, regemq; ad
 monens, ne illi se credat, cui fallere potissimū sit. Po-
 stremo Nicolaū Francisci verbis, ad duellū prouoca-
 uit. In quo duces ipsi, eorumq; quaedā copię de glo-
 ria, de dignitate certarent, appariturā quidē vno pre-
 lio ducum simul atq; equitū virtutem, simul à rege
 petijt, vt æquus spectator pugne adesset. Nicolaus
 iam inde ab initio ea audiens, commotus, haud leui
 oribus conuiijs in Franciscū absentē coniectis, fidē
 suā multis exemplis comprobans, agre sibi esse re-
 spondit, corpus suum vulnere in ceruice recepto de-
 bilitatum fuisse, ostensum se singulari certamine, vt
 eorum proditionis infamia censendus esset, nisi hęc
 fortuna sibi facultatem abstulisset, oblatam tñ pu-
 gnandi cum exercitibus cōditionem, lato se animo
 cum bona regis venia accipere, postero die cum co-
 pijs suis sub ipsam vrbe sanum patenti campo fu-
 turū: qđ cum à se postulare Nicolaū decoris tuendi
 causa rex animaduerneret, vtriusq; partis securitati
 sese consulturę recepit, sed cum dicta die Nicolaus in
 campum cum suis processisset, atq; insultans vrbis
 mœnibus vsq; ad portas cucurisset, rex vero procul
 inde ad mille passus cum exercitu consedisset, libe-

*Tubicē
 ad Al-
 phon-
 sum ue-
 nit et ī
 Nicola-
 um pro-
 bra cō-
 gerit.*

rum vtrique parti præstaturus campum. Franciscus siue regi parum fidens, siue gloriam suam de qua per id tempus haud dubie iactabatur, in discrimē adducere veritus, intra urbem suos continuit. Magna inter Franciscum & Nicolaum non æmulatio modo viguit ob rei militaris gloriam, cuius primas partes sibi vterque arrogabat, verum & similtas ingens ob veteres inimicitias, quæ olim in Brachium & Sfortiam fuerant, quorum alter Francisco pater, alter Nicolaus magister ac dux fuerat: atque idcirco, non tantum hostes, sed vt inimici in se bellum gerebant, nec sub vno eodemque principe vt militaret adduci poterat. Nicolaus ex corporis breuitate Picinini nomen accepit, sed quanto mediocritate statura eius inferior, tanto animi magnitudo superior. pauca ei verba fuerunt, atque parum compta, sed quæ multarum ac magnarum rerum sententiam comprehenderet. In milites suos indulgens, in amicos liberalis, in hostes durus & asper, dimicandi cupidus, quietis impatiens, gloriæ avidus, & in periculis obeundis promptus ac securus, prælium ex occasione protinus sumpsit, hostem celeritate præuenit, excursione fatigauit, leuis armaturæ, equite magis quam pedite utebatur, fortes atque asperos milites amauit, hostium numero deterrei non potuit, diligens & expeditus in exercitu ductando semper visus fuit. Quibus rebus cum plurimos & in Gallia Cisalpina & in reliqua Italia triumphos ex hoste duxisset, haud dubie rerum gestarum magnitudine & gloriæ magistro suo Brachio maior euasit. Franciscus autem honesto corpore fuit, & quod mediocritatem non parum excederet, amplo pectore, robustis membris & apte dispositis, facie grata,

iocundis oculis, caluitie venerabilis, faciūdia copio-
 sus, ingenio paci, aīo rerū magnarū cupido. Solers
 in administrādis rebus, in laboribus pferendis infa-
 tigabilis, in occasionibus pspiciēdis acutus & sagax,
 in hostibus fallēdis versutus & vafer, in p̄sagiendis
 euitandisq; dolis ad hostiū consiliū p̄uertendū caut⁹
 atq; puidus. Deniq; ipse in oībus reb⁹ gerēdis adeo
 aptus, dexter & absolutus extitit, vt eius verā integri-
 tatē sufficientē dicere posse, homini etiā dicendi peri-
 tissimo, facile videatur minime. Raro, nisi ex desti-
 nato cōflicxit, hostē sepius obsidēdo q̄ decertādo cō-
 fregit. Peditatū magno in p̄tio habuit. Argento atq;
 auro cultos esse milites voluit. In exequendis con-
 silijs celer ac pseuerans, ita vt in rebus q̄s aggredie-
 bai, sepius se virū prudētissimū oñderit. In omni re
 nouanda præsētia animi, laborum tolerantia, vsu,
 exercitatione, cōsilio mirifice instructus, quibus ar-
 tibus breui adeo magnus effectus est, vt vnus ex o-
 mnibus copiarum ducibus inuentus sit, qui cum Ni-
 colao de rei militaris principatu concertare possit.
 Nam cum scientia rei militaris atq; autoritate pares
 viderentur, diu dubium fuit, vter alteri anteponen-
 dus esset. Sed hanc litem, fugatus paulopost Nicolai
 exercitus, & ingens victoriarum Francisci cursus, &
 Mediolanensium fortuna in eum pleno cornu tra-
 lata, prorsus diremit. Cæterę Fani expugnationē cū
 rex difficillimam intelligeret, non Francisci solū ma-
 gni & peritissimi ducis præsētia defensi, verum q̄d
 etiā vrbs mari adiacens claudi, ne comneatus intra-
 rent, haud quaq; potuit. Inde abiens in Ermanum
 duxit, quo in loco cum Alexander Francisci frater
 eruptione facta postremū agmen eius inuaderet,

conuersis in eū signis hostē intra urbē repulit, atroci pugna pro muris facta, & antemurali quod pro vallo stabat vi capto. deinde ad turrim palmarum composito agmine peruenienti, Francisci epistola reddita est nuncio intercepta, quae Troilo ac Petro Brunoro inscripta, inter cetera ea verba continebat, ne amplius differentes iam tandem cogitata mutarent, quod propter ambos de proditione suspectos armis equisque & omnium quantumuis magna suppellectili priuatos in vincula coniectos, in Aragoniam misit, & in arce Satabia Valentini agri custodiri mandauit. Nec diu postea, cum Temaritani deditioem fecissent, in regnum suum diuertit, duobus millibus equitum ad Picinimum, qui ad montem aureum cum exercitu extiterat, transmisit. Sed postquam illi aduentassent, Picininus repentino Francisci aduentu inuasus, proelio fusus pulsusque fuerat. Clius, in quae castra posita erant, & oppidum proximum dissipatos fuga seruauit. Franciscus ea victoria simul & profectioe regis elatus, Picenum undique veluti victor percurrere & infestare coepit. Rogatus ab Eugenio Alphonsus eo reuerti, cum iam se itineri accinxisset, nouis regni motibus domi retentus, Lupum, Virreum, Vrsinum, Carsiamque cum non paruis copiis aduersus Sfortiam misit. Interea Nicolaus Picininus a Philippo in Galliam reuocatus, Franciscum filium cum parte copiarum in Piceno dimiserat, quem Sfortia ad montem Vlmum prius pugna superatum interceptit, quam regis auxilia ei aduenissent. Post haec Ludouicus Aquilegiensis patriarcha eam prouinciam ab EUGENIO sortitus, Iohannem Vintimilium inter belli duces fama praestantem, cum magna equitum peditumque ma-

nu a rege missum omnibus copijs suis præfecit. Cuius industria Aufidã oppidũ obsidione clausum, in deditiõne accepit. Erant eo tpe non parua Philippi copia apud Cingulũ oppidũ, contra Franciscũ missa. Nam Philippus cũ Francisci reconciliatiõne iam tãdem simultatã intellexisset, Italianũ Forlanũ in rebus bellicis late cognitũ, qui Pontificis partes adiuuaret, eo transmiserat. cui cum patriarcha & Vintimilius per rectã viã coniũgi non possent, nã media loca Franciscus obtinebat, magnis itineribus p̄ mōtana ad eũ peruenẽre. quo cognito Franciscus e Pice no descendens, in vrbinate agrũ sese recepit. Patriarcha montem Melonẽ obsedit atq; obtinuit. deinde oppidũ sancti Angeli vi expugnans, diripiendũ militi dedit. Vintimilius paulopost ab eo in regnũ ad hiberna recedẽs, per agrũ Firmianũ nõ p̄cul a Mōte sancto constitit. Cuius aduentu cõterriti oppidani, emissis oratoribus deditiõne fecere: similiter circũiecta castella, deinde ad mōtem altũ profectus, dies aliq̄t ibi mansit. Interim Firmiani cõiuratione facta, spe propinqui auxiliũ a Francisco defecerũt. Alexandro fratre cũ magna equitatus parte in arcẽ compulso, quib⁹ & Vintimilius & Pontificis copie mox auxiliuũ præbuẽre. Sed cum arx eiuscemõdi esset, vt sola fame vinci posset, p̄munitis vrbis partibus, ne descẽsus ex arce fieret, Vintimilius vti constituerat, in hyberna concessit. Sequẽti anno Alphonsus Renundũ Buillũ, & cũ eo mille equites, & totidẽ pedites ad Patriarchã in Picenũ misit. Qui vbi cũ Iacobo Caynano in ecclesie castra puenit, mox Talian⁹ Forlanus mandante Philippo Maria cõprehensus est, at postriduo iussu patriarche apud Rocchamcon-

irata securi percussus. Mōtem fabrū deinde cepere, & aliq̄t Castella Frederico Vrbinatiū principi eripuerunt. Sed cū iam duo millia eq̄tum à Florentinis ac Venetis missa Francisci exercitū auxissent, Philipp⁹ vero exercitu suo ad Casale maius iuxta flumen Padum à Venetis pugna fuso ac castris exuto copias suas è Piceno reuocasset, & amplius Eugenij ac regē auxiliā postulasset, ad quē duo millia & quingenti equites ex castris ecclesiæ iubente Pontifice transferunt, Franciscus iā bello superior, Mōtem aureū, & alterum ei proximū castellū Sigismundi Malatestæ, q̄ iā ab eo defecerat, ecclesiæ fortunā secut⁹ expugnauit, & eiusdē oppidū Gradariā obsedit. Interim rex alia patriarchæ auxilia misit, cum q̄bus in Picenum reuersus Iacobū Caynanū proditionis suspectum apud Rocchā contratā, vbi & Italianū Forlanū iter fieri iusserat, capitali supplicio affecerat. Exin nihil memoria dignum ab eo gestum, donec Franciscus Philippo recōciliatus, illius stipendia facturus, & iā dux contra Venetos designatus, ex Piceno recessit. Nam postea nō solum arx Firmiana, sed oīs ferme prouincia in eius potestatem facta est.

De Iosia duce Asculano.

Caput LX.

IN Asculo Iosias nobilibus ortus parentibus ad modū adolescens, Ioannē Francisci Sfortiæ fratrem magno animo iuuenē, & q̄ eā urbem per omne belli tempus egregie defendisset, cōspiratione cum paucis inita incautum obruncauit. Sed cū & ipse tyrānum in patria gereret, in exiliū actus est. Ciuitas deinde sub ecclesia quieuit. Quis anno ab hinc superi

ore idē Iofias arcem quandā naturali fitu munitam & vrbi, p̄p̄inquam, cum plerisq; latronib⁹ occupās non paruas curas illi populo ingesserat: quæ res ei parum prospere processit. Nam Rhodericus sancti Nicolai Cardinalis, eius p̄uinciaꝝ legatus, obsidionem loco admouens, postq̄ arce positus est, captū ipsum vinctumq; Romam misit.

Quod apud Vrbinates dux Oddo, & p̄thonotarius Carpēsis, p̄pter suā in fœminas libidinē fuerunt interfecti. Cap. LXI.

IN Vrbindo dux gētis Oddo matre Colūnensi nobilissima nat⁹, cū p̄ libidinē in matronas nobiles debaccharet, nec modū licentiæ faceret, populari tumultu interfectus est. Incēsor neq̄tiæ & adolescentiæ suæ corruptor, Prothonotarius Carpēsis, nobili gñe ortus, sed ingenio pessimo, q̄ nuptis ac virginitibus q̄ plurimis vim intulerat, q̄ per oīa scelera ad summā vitiōꝝ puenerat, eadē nocte cum discipulo suo necat⁹, inexhaustæ libidinis pœnas dedit. Cadauer eius in forū delatū, defecta virilia in ore mordicus tenuit. Guido pater Oddonis priusq̄ coniugem ex Colūnensi familia duceret, cū proles ei nulla virilis esset, anxius quonā pacto in gēte sua imperium propagaret, cōcubinā ex se pregnantē assimulauit. Exin Bernardini Cardensi agnati sui, p̄clari copiarū ducis filiū, tum forte natū supponi pro suo nutritiq; iussit, Frederici nomine indito. Sed cōiugio deinde contracto, cū filium legitimū sustulisset, cōuersa in eum cura Fredericū adhuc puerū militiæ tradidit, in qua ille ad ætatem vsq; virilem perseuerauit. Deinde Oddone mortuo, vocatus à populo, Vrbinatiū

factus est princeps. Clarus vir & Castrēſibus disciplinis apprime institutus, cui nec administrādis rebus bellicis consiliū, nec in capescendis periculis animus vnq̄ defuit, nec vero factis q̄ fide clarior, quę q̄dem vel maxime patuit, cum bello Picenti Franciscū Sfortiā qui ad eū se recepat, fortunæ afflatu iam pene desertū, cōstantissime iuuit ac fouit. Indignus p̄fecto, q̄ militariludo dextrū perdiderit oculum.

De Sigismundo Malatesta duce Ariminensi.
Caput LXII.

A Pud Ariminum Aemiliae urbem, Sigismundus Malatesta sceleribus insignis, imperium tenuit. qui cum Sfortiæ filiam matrimonio sibi adiunxit, partes eius in Picenti bello aliquādiu secutus est. deinde sub ecclesia stipēdia fecit. militauit in Gallia contra Venetos, & in Tuscia contra regem Aragonum, quæ res postea magno sibi detrimento fuit. Nam cum de pace Italiae apud Neapolim ageretur, rex huius iniuriæ memor, eum qui sibi fidem non seruasset, extra communem pacem esse voluit. deinde comitem Iacobum Picinum, & Fredericum Vrbinatium principem, cum copijs in eum misit, qui aliquot ei non parui nominis oppida abstulerūt, eiusque agrum ferro & igne vastarunt. ipse cum auxilia frustra implorasset, ad extremum (quod vnum salutis erat remedium) Alphonso misso, ad eum recōciliari cōstituit. cuius nō dum preces exauditæ sunt q̄uis spem concordiae regis clementia non paruam effecit.

De Fauentia, & Fabriensibus.

Caput LXIII.

IN Fauentia mortuo Guidone Antonio, principatum fra. er eius Nestor arripuit, qui Florentinis contra Rege militans, haud alia ratione q̄ Sigifmundus ab Alphōso declaratus hostis, extra cōmunem pacē factus est. Fabrienses q̄ dudum tyrānide oppressi, necatis tandē quindecim ex familia que principatū inuaserat, fugiētibus reliqs ad ecclesiā imperiū redierant, multisq̄ post annis in pace quieuerāt, hoc anno de rebellioē tentatos, seu cōsentientes seu suspectos ciues aliqs in vincula adiecere. Ex in tormentis ac q̄stionibus prodito & expresso crimine, vltimo supplicio affecerunt.

De Aquila Marforum urbe, ubi de diuo Bernardino Senensi. Caput LXIII.

IN Aquila Marforū vrbe, apud quā memoria nostra infra Brachius Perusinus dux belli formidatissimus, dum per anni temporis obsidionem tenuissent, Martini quinti Pont. Maxi. ac felicissimi armis victus interiit. Diuus Bernardinus Senensis, post q̄ Italiā oēm Christi nomen p̄dicando peragrasset, vitæ cursum peregit, eo in loco sepultus clarere miraculis affirmatur. Fuit aut̄ Bernardino clara inter Senenses origo, nec vera est assertio eorū qui patriā illi Massam fuisse tradunt, quibus pueritiæ nonnulla rudimenta peregerit. Ceterū pater ac maiores sui longa serie inter nobiles Senēses habiti sunt, vbi & ipse natus, & maiori ex parte educatus, cum adoleuisset iuripontificio ediscendo operā dedit. Sed cum sepultis parentibus fallaces huius mundi blandicias, & inania eius esse promissa animaduertisset, distributa

in Christi pauperes substantia, diui Frācis̄ci religiōem ingressus, traditā sibi regulā exactissime obseruauit: declināsq; maiores cōuētus, eorū ductor ac mgr̄ effectus est, q; fratres obseruātes appellant. Maximū autē ei studiū in edocēdis ppl̄is fuit. Qui cū esset faciēdia copiosus, & doctriua insignis, incredibili oīm attentione audiebat, & quasi alter Paulus esset vas electionis ī admiratiōe ac reuerētia habit⁹. Tres eū ppl̄i sibi pontificē elegerūt, Vrbinates, Ferrariēses, Senenses. Sed non fuit ei consiliū linguā quā toti posset Italiae consulere vnam urbem concludere.

¶ De Neapolitano regno, & multis prēlijs per Alphōsum Aragoniē regē, & alios duces nō paucos, in ipso regno Neapo. & alijs locis factis. Ca LXV

REgnū iam neapolitanū ingressi, ad felices Alphonso mirabilesq; rerū cursus stilū conuertimus. Post bellū nauale qd ipse cū Genuēsis infeliciter gessit, tanq̄ cognorit fortuna suū errorē, quē tanto principi molesta fuisset, nouercae odium in maternū nutriuit affectū, & quā illi aduersissima fuerit, secūdissima facta est. Nā Philippus Mediolanensiu princeps, vbi captiuū regē ad se ductū & se victorē lōge minorē victo aīaduertit, mox ex hoste factus amic⁹, liberū eē iussit, societateq; secū equis cōditionibus facta, magnis muneribus donatū ad se dimisit. Isabella interea cōiunx Rhenati Lothoringiē ducis, q; cū Alphōso de regno cōtendebat, & p id tēpus in captiuitate Philippi Burgūdiē ducis destinabat, cū duobus paruis filijs Caietā venerat, eaq; præsidio firmata, Neapolim se cōtulerat. Sed Petr⁹ Arrago frater Alphonso q; ex bello nauali cū paucis triremibus euaserat, reparata ī Sicilia classe, pter spē inuitat⁹ ab altera factiōe Caietanorū, nocte profect⁹, ea Caietā

obtinuit: & expulso hostiū p̄sidio, suū imposuit, mis-
 sis ad Alphonsū nauibus, q̄ illū ex portu Venerij
 adueherēt: appulit paulo post Caietā in eisdē nau-
 bus Alphōsus, dein Capuā petijt, quę licet medio tē-
 pore ab Isabella & Iacoburio Candola acriter op-
 pugnata fuisset, virtute tñ Ioannis Vintimilij eius lo-
 ci p̄fecti, in fide perstiterat. Ibi Renūdu Nolanus
 regulus Alphōso reconciliatus est, & mox Scapha-
 tum ī insula Sarnitū Castrūq; maris in deditiōē ac-
 ceptū. Isabella vbi se viribus Alphōsi imparē esse co-
 gnouit, ab Eugenio Roma. pontifice auxiliū petijt,
 qui Ioannē Vitelliscū patriarchā Alexandrinū cū tri-
 bus millibus equitū ac pari numero peditū ad eam
 misit: profectus in Campanū Patriarcha aliq̄ castel-
 la vi cepit, obsidissetq; Capuā nisi Ioannes Vintimi-
 lius octingentos equites quos regina ad eū trāsmise-
 rat, ex improviso inuadens fudisset, cepissetq;. Ag-
 gressus est tñ i dē Patriarcha Ioannē Antoniū princi-
 pem Tarentinū ad montē Fusculū, ac eū expugnatis
 vi castris captiū abduxit, eaq; demū lege dimisit, vt
 frater eius quingētis equitib⁹ stipendia p̄ticipi face-
 ret. Gerebāt Patriarcha & Iacobutius Cādola com-
 muni consilio & amicis animis pro regina bellū, sed
 interuenientibus simultatibus copias separarūt. In-
 terea duorū mensū inducię inter Patriarcham & Al-
 phōsum factę, quibus durātibus, Patriarcha Iacobu-
 tio recōciliatus, cum eo iuribus prius opprimere Al-
 phonsū statuit, cuius reconciliationis cū ad eū no-
 titia perueniret. Erat Alphonsus apud vicū Iulianū,
 tribus miliaribus ab Auersa securus in castris, cū sibi
 nunciatū est hostes rupto induciarū fœdere aduenta-
 re, sibiq; minime tutū expectare impetū, ob quā rem
 sublatis signis, mox Capuā se recepit, nō tñ absq; da-

mno suorum, qui postremū agmē duxere. Exin cū Patriarcha Auerfam sibi ad inhabitandū tradi ab Isabella peteret, Iacobutius impediret, rursus inimicitie inter eos subortę sunt. Sed cū Trameses excepta arce Alphonsum dñm appellassent, & arx oppugnari cępit. Tunc Patriarcha cū exercitu eò profectus obsidionē firmavit, cui & Iacobutius Candola ab Isabella rogatus, & Ioannes Antonius Vrsinus & multi alij se coniunxerunt. Firmata obsidione, cū Ioannes Antonius haud ex animo bellū gerere crederet, & naues regis aduentare Tranēsisibus auxilio narraretur, veritus Patriarcha intercluderet, cum paruo nauigio ingressus mare, tanq̃ pecunias ab Eugenio petitur, in Picenum ad nauigauit, deinde Romā se contulit. Milites eius sine duce relictī ad Candolā se contulerunt. Arx deinde Alphōso dedita est, & Ioannes Antonius ad eū redijt. Inter hęc Rhenatus è captiuitate dimissus, cū decem triremibus Neapolim venit, & vocato ad se Iacobutio Candola, & eius cōsilio Sca phatum petens, in deditiōem accepit: deinde in Sulmonensem profectus, cum frustra urbem obsedisset, agrum vastauit incendio. Nec Alphonsus interea quiescebat, sed Albano ac Celano agro subactō ad Castrū vetus peruenerat, in valle Subletia situm, cui Rhenatus oblata pro militari more Chirotheca prælium indixit: accepit Alphonsus: sed quæsiuit singulari ne certamine an collatis signis cum toto exercitu dimicandum esset, se ad vtrumque paratū esse, cumq̃ Rhenatus respondisset vniuersū certaminis cum toto exercitu fortunam se velle subire, Alphonsus renunciauit placere id quidem. Sed quoniam veteri more eius fuerit qui prouocetur, diem & locum prælij dicere, se cū exercitu inter Acerras ac No-

Iam p̄ficiſci, q̄ cāpus lata planitie vtriq̄ idone⁹ eēt,
 ibiq̄ eū ad diē oētāuā p̄ſtolatur. Hinc orta diſſenſio
 ne, cū Rhenatus locū in q̄ Alphōſus eſſet cōſtituēdū
 diceret, p̄geliū impeditū eſt. Alphōſus in Nolanū per
 rexit, Rhenatus in eū locū vbi Alphōſi fuerāt caſtra,
 duxit exercitū, atq̄ ita ſuo ſatis honori iterū factū pu
 tauit. Exin Rhenatus in Pelignos ducēs Caſtrū vet⁹
 ſubegit. Alphōſus ī vallē Cardinā p̄fectus Arpariū
 oppidū vi cepit, et Marinū Boſſam vallis dñm capti
 uauit, Caſerinū regulū in fidē recepit. In Lucaniā du
 cens, oppidū Anglū obſidiōe fatigatū obtinuit. Nu
 ceriam dedētibus oppidanis accepit. Iam. xv. milliā
 equitū in caſtris eius erāt, quibus fretus abſente Rhe
 nato Neapolim petēs cū Petro fratre binis caſtris vr
 bem obſedit, decē triremibus in portu collocatis, op
 pugnat vrb̄s magnis viribus, nec ciues ſeipſos negli
 gūt. Sed dū Petrus paululū à caſtris ſpeculādi grā in
 littore vagat̄, è Carmelitano tēplo caput tormento
 iētus, repēte occubuit. Vir apud oēs ordines gratio
 ſus, ad rem militarē natus, animi magnitudine & cor
 porū robore excellēs, ad ſubeūda pericula impauid⁹,
 acer & manu prōptus, cuius interitu cōſternato ex
 exercitu eius diei dimiſſa ē oppugnatio. Alphōſus vbi
 germani iacere truncū cadauer inſpexit. Ad hęc (in
 quit) ego te frater ſtipendia duxi, vt eſſes q̄ mihi tuo
 ſanguine, tuaq̄ nece regnū parares, reconditq̄ loculo
 corp⁹ iuſſit, & in arcē maritimā deportari, cui poſt tē
 pora naētus idonea dignū ſuo genere fun⁹ duceret.
 Sequētib⁹ vero dieb⁹ cū oppugnatio repararet̄, tāta
 vis imbrīū cecidit, vt neceſſario ab obſidione diſceſ
 ſunt, & res in religionē ſit verſa. Exin Caynanū oppi
 dum, tradente quodā milite, multis oppidanis occi
 ſis, ab Alphonſo receptū eſt, & arx fame coacta in de

ditionē venit. Rhenatus interea ex Pelignis reuersus Neapolim, vbi quę acta fuerāt didicit, turrim sancti Vincētij opportune in mari sitam ad tutelā regię arcis vi expugnauit: deinde arcē ipsam pluribus dieb⁹ oppugnans, dedente p̄fecto, cui annona prorsus deerat, in potestatē suā accepit. Alphōsus vero cum frustra obsessis auxilium ferre conatus esset, in Luca nos traiiciens, Salernitanos, totāq; ferme prouinciā & Brutiorū multos in deditionē accepit. Iacobutius, aut Candola p̄stati ingenio, & à literarū studijs nō abhorrens, atq; in primis rei militaris peritus, qui sub Bracchio stipendia fecerat, dum castellū quoddā Iacobi Lagunissæ oppugnare nititur, catarris p̄fluuio correptus occidit, clarus p̄fecto regulus, & ingenti laude dignus, si q̄ta industria & rei bellicę cognitio, tanta illi fides & in p̄misso constantia fuisset. Ioānes Vintimilius & ipse per idē tempus Acerras proden- tibus oppidanis, & arcē fame laborantē in potestatē recepit. Auerfani q̄q; à Rhenato deficientes Alphonsum intromisere, q̄ arcē apprime munitā, & forti p̄sidio defensam, cū expugnare facile nō posset, fossatis ingēribus exclusit, & oppugnari q̄tidie iussit. Rhenatus ad Antoniū Candolę filij in Apuliā profect⁹, cū nihil propterea ab oppugnatiōe arcis Auerfę cessari ai aduerteret, per Candimā vallē, & deinde ab Alphonso q̄ occurrerat impeditus, per transuersos mōtes, sequente Antonio, in Nolanū descendit: nec tamen obsessis apud Auerfam opē ferre p̄sumpsit, cum Alphonso in castris illic potentior videre. Sed reuersus Neapolim, Antoniū Candolā de proditiōne suspectū comprehendit & in carcerē trudi iussit: q̄ res magno ei detrimento fuit. Nam cū castra illi⁹ sub urbem posita tumultuarēt, ducēq; suū reposcerent,

D E S C R I P T I O

Antonius dimissus est, qui contumeliam sibi arrogatam iniquo ferens animo, mox ad Alphonsum transfuit, & arcem Auerfianam se primo iam mense obsessam ei tradi curauit. Persuasor per epistolam Xantho, qui cum patre suo militauerat, praefectusque ibi praesidij erat. Desciuit tamen paulo post Antonius ab Alphonso. Deinde apud Beneuentum eireconciliatus est, cum arce per proditionem tradita, ciues quoque consternati in Alphonso potestatem venissent: quo tempore & Calathini adactis machinis ab Alphonso expugnati sunt, & castellum Padula & ante Vrsariam castra posita. Franciscus Sfortia Rhenato amicus Arrianum, Troiam, Mamfredonia, Nuceriam, & alia pleraque oppida per idem tempus in Apulia obtinebat: quorum custodiam Caesari Martinengo, cum non paruo equitatu commiserat, ipse in Piceno agens. Caesar cum esset Alphonso infestus, bis extra moenia Troie pugnare ausus, bis ab Alphonso ex acie fusus, turpi fuga in urbem se recepit: nec multo post Vicarum oppidum resistentibus oppidanis vi captum, praeda militi permissa, foeminarum decus regio more seruatum. Alexander autem Francisci Sfortiae frater, sub urbem Thetini Renundum Candolam, ac Riccium & Iosiam cum copijs ad Alphonsum euntem repente aggressus, leui certamine fudit: Riccium ac Iosiam praecipue fuga saluauit. Renundus interceptus est, qui cum esset Antonij Candolae patruus, illum secundo ab Alphonso alienauit. Venit & Ioannes cardinalis Tarentinus, in Rhenum aduersus Franciscum Aquinianum Eugenij copias ducens. Sed occurrens Alphonso, retro eum repulit. Ex in rupem

Vvillhelmi in alto monte sitam castellis circa occupatis fame coactam obtinuit, & paulo post Capreas oppidum in insula eiusdem nominis situm, Tyberij quondam Cæsaris siue delicias, siue latebras dicere malis, tradentibus oppidanorum quibusdam recepit: nec moratus castra ad Neapolim posuit, simulq; Puteolos obsedit: qui aliquandiu fortiter resistentes, tandem rei frumentariæ inopia & defectione regi portas aperuerunt. Turris quoque (quam vocant Ottattij) recepta est. Urgebatur interea rei frumentariæ inopia Neapolitani, nec spem aliam habebant, quam vel Genuenses mari, vel Franciscum Sfortiam cum Antonio Candola auxilium terrestri itinere allaturos esse. Anellus interea faber quidam commentarius, quem fames Neapolim exire compulerat, ad Alphonsum profectus, si præmium adsit, urbem paruo militum periculo capi posse demonstrat. Deliguntur viri fortes ducenti, qui cum Anello eiusque fratre, per ostensum aquæductum, nocte urbem ingressi, mœnia occupent. Rex cum exercitu paratus, signum certaminis audaciter expectat. Illi ad domum quandam perueniunt, in qua vnica erat anus, & adulta cū ea virgo: mater cum exclamare cœpisset, celeriter oppressa vocem emittere inhibita, filia sua sponte conticuit: & iam sol exortuserat, nec amplius, quam viri quadraginta ex omninúmero puteum inuaserant, qui nunciare ingressum regi debuerant, siue negligentia, siue aliam ob causam nihil regi significarunt. Existimabat Alphonsum, aut cæcos esse qui missi fuerant, aut metu exilire non auros: profectusq; propius, urbē ab ea parte quæ occu-

pāda erat inuadit. Rhenatus cū ea manu, quā ad sub-
itos inopinatosq; casus parauerat, citato equo ad
muros cōtendit, hostesq; pcul amouit. Ingēs vero
pauor & cōsternatio eos cepit, q̄ e puteo euaserant:
nec regredi ī puteū, ne armorū strepitu pderent, nec
erūpere prop̄ paucitatē audebāt. Alphōsus vt vi-
dit nihil ā suis intrus misceri, desperatis reb⁹ in castra
rediit. Rhenatus tanq̄ periculū depulsiſſet, relicto cu-
stodibus, & ip̄e in regiā concessit. Nec mora nunci⁹
ad Alphōsum currēs, multos e puteo prodissiſſe, at-
que in domo tacitos ob metū latere nūciat. Iterū igit̄
ad mœnia succeditur, instauraturq; plū, vt erūpen-
di animus latentibus acuatur. Interea filius ei⁹, quē
nominauimus aniculē, ā statione sua domū veniēs,
pulsatis foribus aperiri sibi expedit. Mater, & q̄ int⁹
erant exanimati, quid agant nesciūt. Vincit tandem
ea sentētia, vt reſeratis paululū foribus, manus ei in-
ijciant, eūq; cōprehensum tacere iubeant. Sed ille re-
pente vt armatos vidit, trepidus refugit, hostesq; in-
tra urbem esse vociferatur. Ad Rhenatū vero subī-
to peruolat, & quæ viderit refert. At qui intus erant
vno agmine raptim e domo profiliūt, primoq; im-
petu mœnia propinqua vno tantū vigile ibi reper-
to, turrimq; occupant. Rhenatus eo nuncio ac tu-
multu excitatus, ad mœnia celerrimē reuerſus, impe-
tū in hostes facit. Alphonsus q̄ suis animos addat,
scalas admoueri impat. Sed oppidani eā muri ptem
facile tuebant, & q̄ p̄ scalas in caprā turrim euaderēt
grauiū saxorū deiectu obsistebāt. dū pugnatur acriē
obequitans mœnia Alphonsus, locū quendā vrbis
neglectū esse animaduertit, eoq; celeriter scalas ad-
moueri iubens, murū obtinuit. Iā vero qui turrim
occuparāt, partim grauiē sauciati, pugnā remiserāt,

partim precipites è muro se dederāt. Eratq; Rhenat⁹ eā turrim recepturus, nisi à tergo subito cū ingenti clamore hostes inuecti terrorē intulissent. Auxit & trepidationē oppidanorū vnus ex Alphōsi militib⁹ qui p̄ mœnia urbem ingressus, cōscenso equo quem vacuū forte inuenit, in hostē acerrime inuectus, opinionē præbuit proxime portę captę atq; infractę. non tū Rhenato defuit aniuus, sed cohortatus, qui aderāt in hostes fortiter irruens, eorū impetū paululū coërcuit atq; repressit. Mox vero, vt crescente hostiū numero, suos exterritos animaduertit, sensim referre pedē cœpit: atq; ingressis p̄ diui Ianuarij portā hostiū cō pluribus, in arcē regiā cū paucis se recepit. tum & à fori Boarij porta, & ab alijs diuersis muri partibus irruptio facta, atq; ad prædas discursum est à cœdibus tamē tēperatū. Mox vero ingressus Rex, & prædæ quoq; finis factus. Insignis huius anni memoria expugnationem tantæ vr̄bis, quæ eo modo capta est, quo annis antea mille per Belisariū è Gothorū manibus erepta fuerat, quadragesimo & quadringentesimo supra millesimū ab ortu saluatoris Christi, is annus erat ab initio cœpti belli vnus & vigesimus Postridie duæ ingentes onerariæ naues à Genuensibus missę cum frumento applicuerūt quę cognita vr̄bis captura sub arcē cōcesserūt, Rhenatū q; omniū spe recuperandæ vr̄bis abiecta inde auexerūt. Tres adhuc arces in fide Rhenati perseuerabant Capuana, Montana, Regia. Sed Capuana, pactis paucoꝝ diere inducijs, ante Rhenati abitū se dedit Regia aliquanto postea & Montana tardius receptæ sunt, Rhenatus ad Eugenium Florentiæ morantem sese contulit. Exin in Galliam v̄teriorē abiit. Alphonusus munita Neapoli, aduersus Antoniū Cădo

lā ducēs, ad Carpenonū castra posuit, vbi cū fctā pu
gnādi ab Antonio copia, in eundē certatē reguli di-
cerēt, nisi princeps adesset; ergo (inqt Alphōsus) qui
militi animū addere cōsueui, iā pñtia mea terrorem
adhibeo, absit à nro sāguine ea vecordia. moxq; ga
leā iduit, signūq; pugne dedit. Certatū est aliquādiu
nutāte victoria. Postremo fuso hostili exercitu, An
tonius ipse capt⁹ est, cui erroris veniā postulāti, non
mō ignouit Alphōsus verū etiā oppida q̄ à p̄re acce
pta hereditario iure possidebat, reliq; ceteris capti
uis phumanit̄ habitis. nec qcquā ex Antoni supelle
ctilis, q̄ ingens erat, p̄ter cristallinū calicē cepit. Post
hec Pelignos Marsosq; subegit. Māfredoniā & sub
inde arcē in prāte rece pit, oēsq; belli reliq; in Apu
lia extinxit: ac pacato vbiq; regno, Neapolī rediens
in triūphāt; morē, exultāte pp̄o, magnificētissimis
apparitib⁹ ingressus ē vrbē. Post hec de pace int̄ Al
phōsum & Eugeniū actū. Ludouic⁹ cardinalis Ag
legiēsis & sua virtute & pōtificis autoritate potēs,
idcirco ad regē missus, eā cōfecit. leges pacis in hunc
modū dicte. Eugenius pōtifex Alphōsum regē Ne
apolitanū decernat, appelletq;. Ferdinādo reg; filio
cui rex p⁹ mortē regnū destinauerat, potestatē suc
cedēdi faciat, Terracināq; regno adiiciat. Alphōsus
cōtra Eugeniū autoritati se subiiciat, atq; opituletur
ad agrū Picenū, quē Sfortia occupauerat vendican
dū: si qñ pōtifex aduers⁹ Turcas aut Afros bellū sus
cipiat, rex cū classe adiuet. Sacerdotes regnorū suo
rū sub cōcilij p̄textu Basileā p̄fectos reuocet. Nec pa
riat tres ex suis q̄ cardinales sub Amedeo Sabaudien
si creati fuerāt, reuertētes, p̄ cardinalibus suscipi ha
beri ve Marricē ciuitatē ducalē, atq; Acumulū in
Marsis oppida Romanę eccl̄æ tradat. Traiecit dein

in Picenum Alphonſus, & quæ ſupra relata ſunt, felici curſu perrexit. Ex in domum rediens, cum Genuenſibus duce Raphaele Adurno ea lege pacem fecit, vt bello ablata nemini petendi ius eſſet. Nec regis hoſtes Genuenſis populus, nec rex Cenuenſium reciperet, illòs ve com meatu adiuuaret. Genuenſes regi quorannis dum viueret honoris gratia paterã auream dono darent, ac Neapolim mitterent. Poſt hæc Antonius paterna ſtirpe gentilis, per matrẽ Vintimillus, qui multa in Apulis egregia facinora Alphonſi gratia feciſſet, ad Fontem populi non procul à Theano, quo iuſſi erant regni principes conuenire, cum equitibus trecentis profectus, tanquam vnus ex purpuratis autoritate maioribus interficere conſtituiſſet, apud regem accusatus, clam fugiens Cantanzanũ ditionis ſuæ oppidum reperijt, extinctasq; regni lites excitare conatus, non ſolũ vicinos proceres, ſed Venetos & alios Italiae potentatus, vt in regem arma ſuſciperent, & literis & nuncijs inuitauit, ſed fruſtra illi cuncta ſucceſſere. Nam rex cum copijs aduerſus eum profectus, & Ceronẽ urbem & oẽm ei reliquũ agrũ ademir, ipſumq; in Catanciano recluſum ad deditiõem nulla cõditione interueniente compulit. Ioannẽ vero Nucẽum, qui contumaciã Antonij ſuaſor fuerat, oppidis omnibus exutum, regno excedere iuſſit. Secuta eſt paulo poſt profectio regis in Thuſciam, de qua ſuo loco relatum eſt. Vnde reuerſus, non multo tempore interiecto Fredericum imperatorem, & Leonoram imperatricẽ ex ſorore ſua neptem ad ſe venientes tanto honore excepit, quãtum referre vix oratori maximo facundia ſuppetat, donatoſq; magnifice ambos à ſe remiſit. Exin quĩs pacem vt prædi

S D E C R I P T I O

ctū ē, Florētinis perētib⁹ dedisset, cū tñ capta Medio
 lanēsi vrbe à Francisco Sfortia, Leonelli marchionis
 Esteñ iteruētū, cū Venet^z posit^z inimicitijs fced⁹ inijs
 set, alter tñ ī Thuscia bellū gessit, misso ī eā expeditio
 nē Ferdinādo filio, de q̄satis intres Hetruscas cōme
 moratū ē. Soluta ē & pax cū Genuētib⁹ capta naue,
 q̄ de Chio īsula Genuā petebat, vt postea referem⁹.
 Ob quā rē cōmota rep. Genuensi, Ioānes Philippus
 Flisca gēte pgnatus, cū quatuordecī altissimis nauib⁹
 in portū vsq; Neapolitanū adnauigauit, ibi vt regis
 triremes onerariasq; naues incenderet. sed repulsus
 tormētis æneis, inglorius abiit. Nec multis post die-
 bus classis regia ad montē Cyrceū sex Genuensiu na
 ues insecuta, cū hoīes effugissent demersit, diuiti p̄da
 in eis recepta. Quibus ex rebus, q̄q; de pace tota fer-
 me Italia cōuenisset, inter Genuēses tñ & regē cōcor
 dia fieri nō potuit: sed cū Genuenses exules ad regis
 opes cōfugissent, classis ei cōcessa ē, q̄ Ligusticū ve-
 xans littus, etiā vrbē ipam, vt relatū est oppugnare
 nō dubitauit, & nunc maioribus viribus idē bellū re
 petit. Fuit aut Alphōsus cū Fredericus impator ad
 eū venit, annos circiter octo & quinquagīta nat⁹, cor
 pore gracili, vultu pallido, sed aspectu leto, naso aq-
 lo, & illustribus oculis, crine nigro, & iā albicāti, ad
 aures vsq; p̄tenso, statura mediocri, cibi potusq; tē-
 perās, nec vino vsus, nisi aq̄ multa p̄domito. Liter^z p̄
 oēm etatē opam dedit, grāmaticę apprime peritus
 quī latine perraro loq̄ret, historias oēs coluit, nec
 poetas aut oratores ignorauit, dialecticos nodos
 facile soluit, nihil ei abditū ī philosophia, arcana the
 ologię perscrutat⁹ oīa, de p̄ntia dei, delibero hoīs ar
 bitrio, de incarnatiōe verbi, de sacramēto altaris, de
 trinitate, de difficillimis q̄stionibus percūtat, & p̄sto

& sapiēter occurrit, in rñsonibus dandis quibus bre-
uis & circūfusus nūq̄ tñ diminutus, fermōe blādus
tersusq̄. Sūma ei cura, ne q̄spiā ab se abiret ingratus,
petitiōes differre maluit q̄ negare, fauit religioni, rē
diuinā diligēt curauit. Sacerdotalia idumēta & al-
taris ornāmēta cōparauit, q̄bus cōparari alia nulla
q̄ant. Sacrā ac domesticā supellectilē aureā & argē-
teā admirabilē & incredibilē cōposuit, margaritas, vni-
ōes, adamātes, ceterosq̄ lapides p̄tiosos toto orbe q̄
fitos coēmit: sacelli in q̄ sacris interfuit, & aulae q̄s in
coluit, parietes, diuitib⁹ atq̄ aureis pāns ornavit. Ve-
stiuit seip̄m nitide magis q̄ p̄tiose. Serico raro vsus,
aut ostreo paludamēto. Venatiōi magnā vitē suę p̄
rē cōsumpsit, in bello seuer⁹ & asp̄, in pace clemēs ac
māsuētus, pepercit facile his q̄ cōtra se arma tulerāt,
humanū sanguinē inuitus fudit. Scelera tñ odit, nec
ip̄sne subditos delinq̄re passus est. Regnū, q̄d multū
añ seculis spelunca latronū fuerat, adeo pacatū secu-
rūq̄ reddidit, vt quacūq̄ iter habeas nullus p̄donū
metus adsit. Legatis oībus ad se veniētibus sumpt⁹
opipare p̄buit. apostolicis q̄ Cardinales eēt obuiā
extra vrbe p̄fectus, q̄si patres honorauit, naues iso-
lite magnitudinis fecit, & q̄si q̄ p̄cul inspiciat subli-
mes eē arces p̄ mare vadētes arbitret̄, edificauit plu-
rib⁹ in locis. Sed Neapoli supra quā dici possit, splen-
dide ac magnifice arcē regiā, cui nouo castro fuit no-
mē, à fundamētis eiectā iterū erexit, tū ope mirabilē
inexpugnabilēq̄, tū sumptu magnificētissimā, turri-
bus orbiculari forma ex lapide q̄drato mirifica stru-
ctura atq̄ artificio, muriq̄ crassitudine inaudita, &
ingenti arcu triūphali ex marmore cādīdissimo re-
formauit. Arcē sancti Saluatoris in mari ex Ouo nū-
cupatā, cuius inexpugnabilis situs ad vsū magnifi-

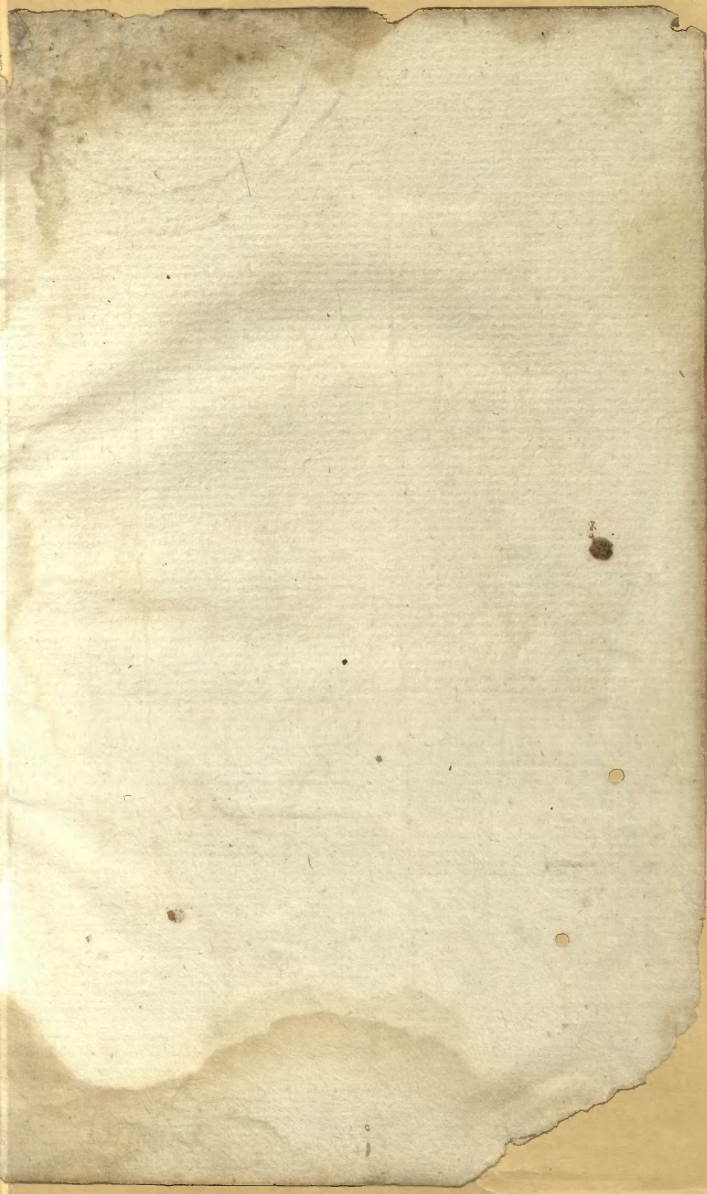

centissimæ regię redactus est. Ampliavit & vrbis portū, obiecta in profundum maris altissima mole crassissimo muro, turribus munita, salubritatē vrbi exiccatis paludib⁹ dedit. Magnus p̄fecto princeps, & in vtrāq; fortunę partē probatus, q̄ inter cętera si bi aduersantia etiā terrę motū anno ab hinc secūdo passus ē, toto ferme regno, q̄lem nec nostra nec patrū nostrorū memoria v̄sum auditūm ve ferūt. Nā & multa regni oppida funditus corruere, inter q̄ Arrianū ita absorptū est, tanq̄ caumate perisset. Raro ciuitas absq; insigni ruina superfuit, circiter triginta millia hoīm inter cadētia tēcta perisse ferunt. Neapolitanorū nobiliores ædes disiectęq; sunt. Nec templū in ea vrbe lęsionē non sensit. Sed hodie iā ciuitas ferme resecta est, ciuiū diligentia & regis liberalitate. ¶ Cęterę clarissimi regis, q̄ sæculū nostrū, veluti si dus q̄ddā p̄fulgidū illustrauit, haud ab re fuit q̄ breuissime velut in epologo p̄clara facinora p̄currere, q̄uis t̄pis a nobis recepti plerāq; modū excedant, ex q̄bus illustriora huiuscemodi sunt: Adolescens mortuo Ferdinando patre, Aragoniā, q̄ ab illo in Hispania regna suscepit, cū aliquādiu sapientē administrasset, adoptatus in filiū a Ioanna Neapolitanorū regina, dissuadentib⁹ amicis, expeditionē in Italiā suscepit. Regina opem tulit, Ludouicū ducē Andegauēsem, q̄ regnū sibi hereditario iure debitū affirmabat plurib⁹ p̄lijs afflictū expulit. Reginā q̄ malo vsa cōfilio ab se defecerat, non tā puniuit q̄ coërcuit. Rhenatū alterę regni æmulū armis victū cedere cōpulit. Ioannē Vitelliscū Alexādrīę patriarchā, magnis copijs insultantē regno fugauit. Caietā bis cepit, semel acri pugna deuictā, & iterę ciuitatis parte vocante, cū defecisset. Neapolim q̄uis Rhenat⁹ & magn⁹ in

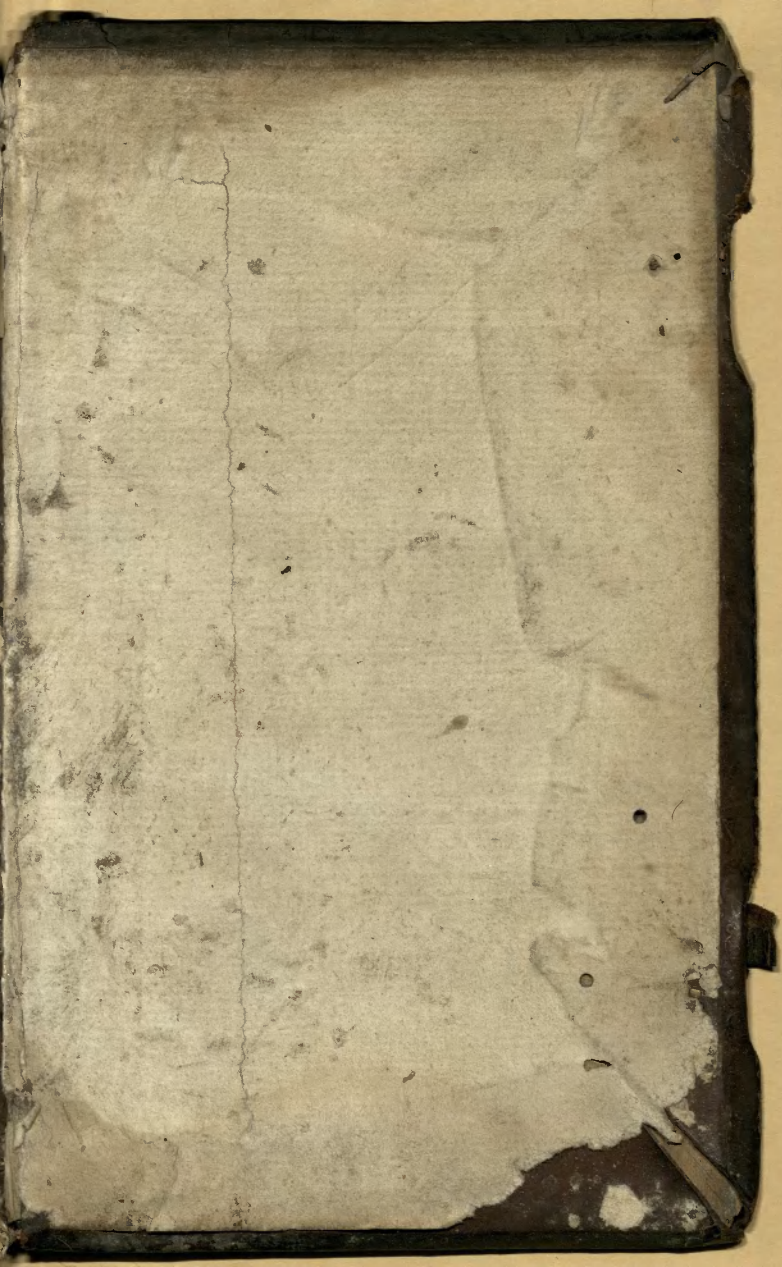
esset popul⁹, expugnauit Ioānē fratrem Nauarræ regē in Hispania laborantē armꝫ adiuuit. Massiliā insignē prouinciæ ciuitatē noctu adorsus obtinuit ac diripuit. Ad insulā Gerbini, quā veteres Lotophagiten appellauerūt, à cōtinenti Africę q̄tuor millia passuū distantē, obsidione admouit. Bosforiū prouincię regē, cū copijs aduētātē in pximo lictore victū, ex minoribus castris ad maiora fugere compulit. Nec diu post ab eisdē tributa suscepit, ab Eugenio pontifice maximo, q̄ sibi de regno contrarius esset, q̄s tādē voluit leges pacis accepit. Franciscū Sfortiā ex agro Piceno armis deturbauit, & in Albania & in oriēte p̄ suos duces Turcis infestus, nō parua eis dāna intulit. Bis Florentinos ob res Gallicas armis afflixit. Bis eis pacē petētibus dedit. Sed manus om̄ibus est & admiratione stuporeq̄ dignius, q̄ p̄lio nauali à Genuensibus (vt ante diximus) supatus, & in Philippi Mediolanensii ducis captiuitatē adductus, mox liberatus potētissimo regno potitus est, & à victoribus victor tributū accepit, & adeo erga Philippū grat⁹ inuentus est, vt ab illo super voluntate hæres sit nuncupatus. Vera Gothorū soboles, ex q̄bus deriuat: um esse regiū Hispanię sanguinē, vnde Alphonsi origo est, haudquaq̄ ambigunt. Illis & p̄lio vincere & regna sibi subicere propriū fuit. Quorū vestigia Ferdinadus imitatus, haud dissimilē filiū genuit, qm̄ & ipse Aragoniā, Cathaloniā, Valentiā, Sicaliā: Alphonfus vero eam Italiæ partē, q̄ olim Magna Græcia dicta est, pugnando, instando, vincendo sibi subiecit: & magister Italię pacis factus, Hispanicarum quoq̄ rerum moderator & arbiter esse videtur.

B. 1349